

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

Rajamangala University of Technology Tawan-ok Social Science Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560 Vol.6 No.1 January - June 2017

ISSN 2286-6922

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

(RMUTTO SOCIAL SCIENCE JOURNAL)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560

ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers)

ศ.ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์
รศ.ดร.บุญศรี พรหมพันธุ์
รศ.ดร.นวลลออ แสงสุข
รศ.ดร.สมศักดิ์ มีทรัพย์หลากหลาย
รศ.ดร.ลำอาน สืบสมาน
รศ.ดร.พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์
รศ.ดร.ณกร อินทรผดุง
รศ.ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์
รศ.ดร.ฤกษ์ชัย พุประทีปศิริ
รศ.บำเพ็ญ เขียวหวาน
ผศ.ดร.สุธีรา อานามวงษ์
ผศ.ดร.ดุชนิ เจริญสุข
ผศ.ดร.ไพโรจน์ เร้าธนชนกุล
ดร.วิทยา เจียรพันธุ์
ดร.มานิตย์ มณีธรรม
ดร.กมล โพธิ์เย็น
ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์

ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี
รศ.ดร.วิกร ตันทงขุโธ
รศ.ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจน์
รศ.ดร.ไพฑูล สีใส
รศ.ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาสดี
รศ.ดร.ประภัสร์ ศิริสัมพันธ์นาวา
รศ.ดร.วรพจน์ ศรีวงษ์กุล
รศ.ดร.ดุสิต เวชกิจ
รศ.สมบัติ พันธวิศิษฐ์
รศ.นภลัย สุวรรณธาดา
ผศ.ดร.จิตต์โสภิน มีระเกตุ
ผศ.ดร.ภัสวาลี นิติเกษตรสุนทร
ผศ.ดร.สารดา จารุพันธุ์
ดร.นารินี แสงสุข
ดร.อรอุษา พิมพ์สวัสดิ์
ดร.ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ
ดร.อริปัตย์ บุญเหมาะ

ศ.สุมน อมรวิวัฒน์
รศ.ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ
รศ.ดร.วราภรณ์ ปัญญาดี
รศ.ดร.พัชรี ชยากรโคภิต
รศ.ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม
รศ.ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย
รศ.ดร.สัจจา บรรจงศิริ
รศ.ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
รศ.อมรพรรณ ชุ่มโชคชัยกุล
รศ.นภสินธุ์ แผลงศร
ผศ.ดร.ณัฐพร คำมะสอน
ผศ.ดร.ชูเกียรติ จารัตน์
ดร.ชัยวัฒน์ หลุทัยพันธ์
ดร.ขวัญประภัสสร จานทอง
ดร.ศักดินา บุญเปี่ยม
ดร.อานนท์ ศักดิ์วรวิชัย
ดร.อำนวย เกาตระกุล

ทีมงานจัดทำวารสาร

ดร.ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ
ผศ.พรทิพย์ พรสุริยา
นางสาวเดือนใจ สลับศรี
นางสาวปัญญานา สิริยะสาร
นางสาวสุวรรณา ปิตาบาล

ผศ.ดร.คมเดือน โพธิ์สุวรรณ
นางสาววรรณษา บาลโสง
นางสาววิธยา แจ่มสวัสดิ์
นางสาววิลาวัลย์ ฤทธิ์เรืองโรจน์
นางสาวอริสา ฉายแสง

ดร.ชัยวัฒน์ หลุทัยพันธ์
นางสาวประกาย ขวัญหลาย
นางสาวนิราวัลย์ ศรีทอง
นางสาวลักขณานิ บังเกิดสุข

Institute of Research and Development
Rajamangala University
of Technology Tawan-ok

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

Rajamangala University of Technology Tawan-ok Social Science Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560 Vol.6 No.1 January - June 2017

ISSN 2286-6922

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ผู้จัดพิมพ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
กำหนดการเผยแพร่	ตีพิมพ์ 2 ฉบับต่อปี และเผยแพร่ในเว็บไซต์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
การเผยแพร่	มอบให้ห้องสมุดหน่วยงานรัฐบาล สถาบันการศึกษาในประเทศ และหน่วยงาน/บุคคลที่สนใจ
ข้อมูลติดต่อ	กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ สำนักงานวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก อาคารสำนักงานอธิการบดี ชั้น 5 เลขที่ 43 ม.6 ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20110 โทร. 0-3835-8201 ต่อ 8508-8510 โทรสาร 0-3835-8142 http://ird.rmutto.ac.th

- ❖ บทความทุกเรื่องได้รับการตรวจความถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
- ❖ มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกประจำกองบรรณาธิการมากกว่าร้อยละ 50
- ❖ มีบทความจากนักวิชาการและนักวิจัยภายนอกลงตีพิมพ์ทุกฉบับมากกว่าร้อยละ 50
- ❖ ข้อความและบทความในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก เป็นแนวคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
- ❖ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ควรระบุแหล่งอ้างอิงจากวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ชลกิจการพิมพ์ (Chonlakit Printing)

47 ถ.ศรีราชานคร 1 ต.ศรีราชา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20110
โทร. 038-324711 E-mail : chonlakit555@hotmail.com

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

(RMUTTO SOCIAL SCIENCE JOURNAL)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560

Vol. 6 No. 1 January - June 2017

ISSN 2286-6922

เจ้าของ

สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ที่ปรึกษา

ผศ.ดร.อารมย์ ตัตตะวาศาสตร์

ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี

รศ.ดร.อำนาจ คำต้อ

รศ.ดร.วราภรณ์ ปัญญาดี

รศ.ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ

รศ.ดร.วิกร ตันทงขุโธ

รศ.ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจน์

รศ.ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาท

รศ.ดร.นวลลออ แสงสุข

รศ.บำเพ็ญ เขียวหวาน

รศ.สุพจน์ บุญวิเศษ

รศ.ประวิตร พุทธานนท์

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.คมเดือน โพธิ์สุวรรณ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ

ดร.ชัยวัฒน์ หฤทัยพันธ์

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.สิน พันธุ์พินิจ

ศ.ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์

ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี

ศ.สุมน อมรวิวัฒน์

รศ.ดร.วราภรณ์ ปัญญาดี

รศ.ดร.วิกร ตันทงขุโธ

รศ.ดร.สุพจน์ บุญวิเศษ

รศ.ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ

รศ.ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจน์

รศ.ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาท

ม.กรุงเทพธนบุรี

ม.สุโขทัยธรรมาธิราช

ราชบัณฑิต

ม.แม่โจ้

ม.เกษตรศาสตร์

ม.บูรพา

มทร.ศรีวิชัย

มศว.ประสานมิตร

ม.เกษตรศาสตร์

ผลงานวิจัยและบทความในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก เป็นแนวคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ ไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ควรระบุแหล่งอ้างอิงจากวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

บทความวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ฉบับนี้ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยองค์ความรู้ที่เกษตรกร ชุมชน และผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมของชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ ประเด็นขององค์ความรู้ได้แก่ แนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชาวนา การเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวนา การพัฒนาแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ห่วงโซ่คุณค่าของวิสาหกิจชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ศักยภาพการท่องเที่ยว เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรม องค์ความรู้ปราชญ์นมแม่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ข้อมูลบางเรื่องเกี่ยวกับนักศึกษาก็ได้มีการศึกษาวิจัยเช่นเดียวกัน เพื่อให้อาจารย์ นักศึกษา และผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารและการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีบทความของงานวิจัยทางด้านจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับการให้รางวัลแก่ตนเองของบุคคลชายขอบสองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้หญิงอ้วนและกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วนและการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย

นอกจากประเด็นด้านเกษตร ชุมชน พฤติกรรมของนักศึกษา และจิตวิทยา ดังได้กล่าวแล้ว การปฏิบัติงานในองค์กรนับเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ จึงมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล และการนำหลักค่านิยมของคนไทยมาใช้ในการปฏิบัติงาน ผลงานจากงานวิจัยในประเด็นดังกล่าวได้รับการร้อยเรียงเป็นบทความวิจัยและนำเสนอไว้ในวารสารฉบับนี้ด้วยแล้ว

กองบรรณาธิการขอขอบคุณ เจ้าของบทความ ผู้อ่าน และผู้สนใจศึกษาค้นคว้า รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานของวารสารทุกท่าน การได้รับการยอมรับจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI) ให้จัดอยู่ในวารสารกลุ่มที่สองเรียบร้อยแล้ว ถือเป็นความสำเร็จตามมาตรฐานก้าวแรกของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ในขณะนี้ คณะทำงานกำลังดำเนินการพัฒนาวารสารเข้าในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online: ThaiJO) โดยได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากมหาวิทยาลัย นับเป็นอีกก้าวหนึ่งในการพัฒนาวารสารให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นและเข้าถึงได้รวดเร็วขึ้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมเดือน โพธิ์สุวรรณ
บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

สารบัญ

หน้า

การใช้สื่อการสอนออนไลน์วิชาสนทนาภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ	1
ลีสัย ปัญญาวงศ์งาม เยาวพา ประกายเกียรติ สมชาย ไชยเชตรนัง สมจินต์ เขียวชาญ และ วาสนา ดั่งเหมือน	
การพัฒนาแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี.....	9
มานิตย์ ธิรพลงาม ธิญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธ์ สุภวรรณ มาลีหวล วิลาสินี คชเดช และ ชัยวัฒน์ หฤทัยพันธ์	
การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	18
พัชรภรณ์ หงษ์สืบสอง	
การพัฒนาระบบองค์ความรู้ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบบมีส่วนร่วมของชุมชน.....	23
ปริญภัสสร สันติอิทธิกุล และ สิริกร อ่อนพรม	
การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก.....	34
น้ำฝน ใจดี และ หทัยรัตน์ บัณฑิตยารักษ์	
การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	43
วีรวรรณ ธาณี สุพรรณิรัตน์ รัตนานนท์ ชุติพร ลักษณาพิพัฒน์ และ ชนาพร บุญเกิด	
การให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน	55
กัลย์ ปิ่นเกษร และ พิทักษ์ ศิริวงศ์	
การให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย.....	64
ประภัสสร มีน้อย และ พิทักษ์ ศิริวงศ์	
ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหาร ส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	74
ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ วรฤทัย ชั่งเย็น กฤตยชล ทองธรรมสถิต และ รุ่งโรจน์ ไพศาลสมบัติรัตน์	

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

แนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชาวนาในจังหวัดสิงห์บุรี.....	81
ไพฑูล สีใส และ พัชรีย์ ชยากรโคกิต	
บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) : กรณีศึกษา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี.....	91
บุญช่วย แจ่มเวชฉาย	
ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวน.....	98
มนัสนันท์ บุญปลาวงศ์ และ ไกรสร รวยป้อม	
พฤติกรรม的开รับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณ.....	107
อุไรวรรณ ชาญชลยุทธ ขวัญชีวา ไตรพิริยะ ดลฤดี ศรีมันตะ อัครนิพล เขาวรรคมีกุล และ นันทธนะดี อรุณพัฒน์พล	
ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการ กับประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด.....	118
พงศ์พัฒน์ ลัดนาโค และ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์	
ศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบนถนนเยาวราช.....	129
ชาคริต อ่องทูน และ พัทธ์ชัย ศิริวงศ์	
รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าศาลาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ.....	138
ญาดา ชอบทำดี และ พัทธ์ชัย ศิริวงศ์	

**การใช้สื่อการสอนออนไลน์วิชาสนทนาภาษาอังกฤษ
เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ**
**Online Instruction Media for English Conversation to Develop the English
Communication Skills of Students of Japanese Language at Rajamangala
University of Technology Krungthep**

ลีชัย ปัญญาวงศ์งาม¹ เยาวพา ปรกาศเกียรติ² สมชาย ไชยเขตรนัง²

สมจินต์ เชี่ยวชาญ² และ วาสนา ด้วงเหมือน³

Leechai Panyawongangam¹ Yaowapa Prakaikiate² Somchai Chaiyahettanang²

Somjin Chiewchan² and Wassana Duangmeun³

¹ สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ ² สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์

³ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร 10120

E-mail: leechaip@hotmail.com, yaowapa.p@mail.rmutk.ac.th, wassana.d@rmutk.ac.th โทร. 081-361-2750

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาสื่อการสอนออนไลน์วิชาสนทนาภาษาอังกฤษเพื่อช่วยพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ และศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการสอนออนไลน์ งานวิจัยนี้เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างคณาจารย์สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและคณะศิลปศาสตร์ แบบสอบถาม 3 ชุดมาตราส่วนของลิเคิร์ต 5 ระดับใช้วิเคราะห์คุณภาพของสื่อการสอนออนไลน์วิชาสนทนาภาษาอังกฤษโดยผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมและผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ และศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการสอนออนไลน์นี้ สถิติพรรณนาและ T test ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์คุณภาพของสื่อจากผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมพบว่าอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{X} = 4.55$) และผลการวิเคราะห์คุณภาพของบทเรียนจากผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.33$) ผลการสำรวจความพึงพอใจของเรียนที่มีต่อสื่อการสอนออนไลน์อยู่ในระดับสูง ผลการทดลองพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยก่อนเรียนของกลุ่มควบคุมคือ 5.13 และคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยหลังเรียนโดยใช้สื่อออนไลน์ คือ 6.38 ซึ่งพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ผลการทดลองนี้ชี้ให้เห็นว่าสื่อการเรียนการสอนวิชาสนทนาภาษาอังกฤษออนไลน์สามารถช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้สูงขึ้น ผลความพึงพอใจของผู้เรียนทั้งสองกลุ่มเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ: สื่อการสอนออนไลน์ สนทนาภาษาอังกฤษ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น

Abstract

This research project was conducted to develop the online instruction media for English conversation to assist students of Japanese in developing their English communication skills at the

Department of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, Thailand. The project also aimed to explore the learners' satisfaction towards the developed online instruction media. The study was conducted with the co-operation of instructors from Business Information Technology, Business Administration, and Liberal Arts. The online instruction media was developed by the Information System staff under the guidance of English language instructors. Three sets of 5 point Likert questionnaires were administered for the programmers and English language experts to rate the media as well as to explore learners' satisfaction levels. Descriptive statistics and t test were employed. The findings revealed that the expert programmers considered the quality of the online instruction media to be of the highest level ($\bar{X} = 4.55$). In addition, the English language experts evaluated the unit contents of the online media at a high level ($\bar{X} = 4.33$). The experimental research discovered that the achievement before using English online media of the controlled groups were found to be of 5.13 while the achievement after using English online media were found of 6.38. The significant different was found at 0.01 level. This indicates that the English communication skills of students of the Japanese language were developed higher after utilization of the online instruction media. The learners' satisfaction was observed at a high level.

Keywords: online instruction media, English conversation, students of Japanese language

1. INTRODUCTION

English language today is becoming very important in many aspects of daily life around the world. General Education provides not only the basic English language subjects for every student at Rajamangala University of Technology Krungthep but aims to improve the quality of the graduates English language in daily communication as well. It is a massive responsibility for the General Education department to develop the means to modify the students' English proficiency.

Due to the declaration of the national education policy of the country, in 1999 and the National Educational Act (no.2/2002), all education levels have been reformed, particularly curriculums and instructional methodology. This should encourage students to have the skills to think and solve problems as well as to realize the value of Thai culture. The institutes of Rajabhat and Rajamangala have been promoted as the universities for the public. This vital change provides various educational opportunities for more citizens in the country. All graduates from various institutes in the country should have the similar quality levels. Graduates' quality should thus, be inspected and considered to meet the similar standard of international criteria. However, study in the classroom with the instructor may not be sufficient for the graduate in this dynamic world. The higher education commission plays a crucial role in supporting, promoting and controlling the quality of graduates from various institutes. Hence, it organizes the Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF: HED as the tool to look after, monitor and follow up graduates' quality to respond to the national standard of higher education.

Regarding, the experiences involving teachers' English language knowledge over the years researchers could reveal common problems of students' learning English at Rajamangala University of Technology Krungthep. They are 1: A lack of interest in learning English language 2: A lack of a continuous learning process and 3: Insufficient English instruction media.

Nowadays, learning English is so important because of 4 essential reasons. There are 1) It is the official language in a large number of countries, and it is spoken by around 2 billion. 2) English is the dominant business language, and it has become almost a necessity for people to speak English if they are to enter a global workforce, research from all over the world shows that cross-border business communication is most often conducted in English. 3) Many of the world's top films, books and music are published and produced in English. Therefore by learning English learners will have access to a great wealth of entertainment and will be able to have a greater cultural understanding. and 4) Most of the content produced on the internet (50%) is in English (Eastbourn, school of English, 2013). Knowing English will allow learners' access to an incredible amount of information which may not be otherwise available. This is a main factor in increasing the learners' ability of their professional skills.

Hence, it is very true that most universities face difficulties in providing appropriate English instruction not only in classroom but also in practice. Moreover, the number of English language activities outside the classroom is very limited. In order to assist and encourage our students to have more opportunities to practice English in communication during their spare time and outside classroom, this project has been conducted.

Research Objectives:

1. Developing Instruction online media of English Conversation
2. Studying the learners' skills of English communication towards Instruction online media
3. Exploring learners' satisfaction towards Instruction online media Research Hypotheses

2. METHODOLOGY

This study project was conducted in 2 main phases:

2.1 Development of instruction online media of English conversation

The online instruction media was first developed and constructed in 4 units, namely; Greetings & Introductions, Lifestyles, Social Media Communication and Asking for Directions by the staff of the Information Systems Business Department. Then 3 programmers assessed the quality of the online media whereas 3 English language experts from university including 2 natives and a Thai, who were asked to contribute the English contents.

2.2 Experimental process

These 4 units were then applied and recommend to the students for self-study after the classroom lesson. Purposive sampling was used to select the respondents. The participants in the controlled group were 30 university students, learning the Japanese language that had registered for

the English Conversation course in 1/2015, while the other 30 participants who were interested in practicing their English conversation skills, and were considered the uncontrolled group. The experiment was conducted between January to March 2015. After finishing the on line units, Satisfaction survey was employed to explore the students' satisfaction.

Three sets of 5 Likert scale, self-constructed questionnaires, namely an assessment survey by programmers with reliability of 0.80, an assessment survey by English language professionals with a reliability of 0.79 and a satisfaction survey with a reliability of 0.83 were employed to collect raw data. Descriptive statistic techniques namely frequency, percentage, mean, standard deviation and t-test were used to calculate such raw data.

3. RESULTS AND DISCUSSION

Table 1: The overall assessment of quality of the online media by the experts

Dimensions	$\bar{X}$	S.D.	Level of quality
1. Input processing	4.59	0.72	Highest
2. Data processing	4.67	0.12	Highest
3. Output display	4.19	0.56	High
4. Contents& consistency	4.50	0.29	Highest
5. Pretest& Posttest	4.80	0.35	Highest
Average	4.55	0.23	Highest

Table 1 reveals the average of the media quality was discovered at the highest level. From the highest to the lowest are as follows: Pretest & Posttest dimension ($\bar{X} = 4.80$), followed by data processing dimension ($\bar{X} = 4.67$), input processing dimension (input processing dimension ($\bar{X} = 4.59$), contents and consistency dimension ($\bar{X} = 4.50$), and output display ($\bar{X} = 4.19$) respectively.

Table 2: An assessment by the English experts towards the content of the online media.

Dimensions	$\bar{X}$	S.D.	Level of quality
1. Operating system	4.33	0.58	High
2. Appropriateness of the contents	4.33	0.58	High
3. Interesting	4.67	0.58	Highest
4. Motivating	4.00	0.00	High
Average	4.33	0.27	High

Table 2 revealed the assessment of the English experts towards the content of the online media and found that the overall quality was observed at a high level. In addition, from the highest

dimension to the lowest are found as follows: Interesting dimension ($\bar{X} = 4.67$), followed by presenting system and appropriateness of the content ($\bar{X} = 4.33$) and motivation dimension ($\bar{X} = 4.00$) respectively.

Table 3: Assessment of the English language experts towards Pretest & Posttest.

Dimensions	$\bar{X}$	S.D.	Level of quality
1. Pretest form	4.33	0.58	High
2. Posttest form	4.33	0.58	High
3. Numbers of items	5.00	0.00	Highest
4. Pretest of output processing	4.00	1.00	High
5. Posttest of output processing	4.00	1.00	High
Average	4.33	0.41	High

The table reveals that the overall assessment of the quality of the pretest and posttest was found at level ($\bar{X} = 4.33$). The highest to the lowest dimensions are as follows: number of items of pretest and posttest dimension was found at the highest dimension ($\bar{X} = 5.00$), followed by pretest and posttest dimension ($\bar{X} = 4.33$), pretest of output processing and posttest of output processing were found at the lowest ($\bar{X} = 4.00$) respectively.

Table 4: Survey of the students' satisfaction towards the online media.

Dimensions	$\bar{X}$	S.D.	Level of quality
1. Convenience	4.32	0.63	High
2. Feedback of every unit	4.38	0.66	High
3. Self -study	4.08	0.78	High
4. Application after study	4.13	0.69	High
Average	4.23	0.69	High

The table shows the overall satisfaction of the users was found at a high level ($\bar{X} = 4.23$). The highest to the lowest are as follows: Convenience dimension ($\bar{X} = 4.32$) was discovered at the highest dimension followed by, feedback of every unit dimension ($\bar{X} = 4.38$), application after study dimension ($\bar{X} = 4.13$) and self-study dimension ($\bar{X} = 4.08$) respectively.

Table 5: The overall achievement of the controlled group

	N	$\bar{X}$	S.D.	t	P
Pre Test	30	5.13	0.90	-13.636	0.000
Post Test	30	6.38	0.28		

The table shows the overall achievement of the controlled group, it was found that the pretest average score was 5.13, whereas the posttest average score was 6.38. The posttest score was higher than the pretest and seen as statistically significantly different at the 0.01 level. This confirmed that students using English instruction online media could own higher skills of English communication.

Table 6: The overall achievement of the uncontrolled group

	N	$\bar{X}$	S.D.	t	P
Pre Test	30	5.13	1.74	-9.80	0.000
Post Test	30	6.71	1.54		

Table 6 reveals the overall achievement of the uncontrolled group, it was found that the pretest average score was 5.13, whereas the posttest average score was 6.71. The posttest score was higher than the pretest and seen as statistically significantly different at the 0.01 level. This confirmed that respondents of the uncontrolled group using English instruction online media could own higher skills of English communication.

DISCUSSION

The findings revealed that the expert programmers considered the quality of the online instruction media at the highest level ($\bar{X} = 4.55$) in addition the English language experts evaluated the content of the online units at a high level ($\bar{X} = 4.33$). This finding was supported by the studies of Abhidej (2007) and Lalida (2005). Learners could utilize the online media to learn and to practice themselves anywhere when it is convenient for them. The effective online media could develop their English communication skills in a better manner. The overall achievement without using the online media average scores of the controlled group were found of 5.13 but the overall achievement after using the online media average scores were found of 6.38. In addition, the overall achievement of the uncontrolled group before using the online media were found of 5.13, whereas the overall achievement of the uncontrolled group after using the online media were 6.71. The overall achievement scores after using the online media was higher than the overall achievement before consulting with the online media and seen as statistically significantly different at the 0.01 level. This finding is fully supported by the work of Phatcha (2012) and Jirapatcharoen (2011) The results from the research implied that learning with online media could assist learning in terms of higher scores. Moreover, this showed that online instruction media of English conversation was qualified as well as could assist and develop the communication skills of learners effectively and efficiently. Regarding satisfaction survey of the two groups, it was found that the overall satisfaction of the controlled group was considered at a high level ($\bar{X} = 4.13$) and similarly the uncontrolled group was found at a high level ($\bar{X} = 4.23$). These findings are supported by the studies of Akade (2014) Worad and Sasirada (2014). When learners were satisfied in studying English conversation, the results of development were higher. Learners could have more opportunities to study and develop themselves not only in

the classroom situations but also outside the classroom. This could be the good way for the teachers of English to find out the qualified instruction media in teaching and learning situations according to this dynamic world. It is necessary for instructors to look for the appropriate and effective instruction media to assist and motivate learners in developing their English communication skills.

4. CONCLUSIONS

The General Education Department attempts to motivate and encourage students to learn English language via English instruction media online for university students in order to respond to the dynamic society of the AEC (ASEAN Economic Community). This implies that the more practice the learners do, the higher level of English language performance shows. This study revealed the online English instruction media of English conversation was well accepted not only by the programmer's results but also by the English language experts. The experimental research discovered that the posttest scores were higher than the pretest scores. Regarding satisfaction survey of the two groups, it was found that the overall satisfaction of the controlled group was considered at a high level and similarly the experimental group was found at a high level. It could be said that the online instruction media can assist and enhance students in developing their English communication. A multilingual or bilingual graduate may have more opportunities to achieve their goals in future.

Acknowledgment

I would like to thank the faculty dean who gave her full support for this study. Also I would like to thank Mr. Alan White and Mr. Simon McCiver who devoted their valuable time to review my work. Also, I would like to express my sincere thanks to all that supported my study.

5. References

- Abhidej Khiewnan. 2005. Development of software media in promoting E-learning according to foreign language learning standard grade range 1. Master. Arts in Teaching (Teaching English) Kasetsart University. Bangkok. (Thailand).
- Akadet Soontonphong. 2014. Development of Self-learning through Electronic Media in 554341, Course Furniture Design and Cost Estimating Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Nakhon Ratchasima Rajabhat University. [online] from <http://www.old.nrru.ac.th/rdi/admin/resource/research/1476419633-a448a2e0.pdf/10/125/2015>
- Eastbourne School of English. 2013. 4 reasons why learning English is so important. [online]. from <http://www.elc-eastbourne.co.uk/blog/4-reasons-why-learning-english-is-so-important/10/12/2015>
- Jirapatcharoen, Waratsayaree. 2011. Development and Assessment of Learner's Learning Achievement and Satisfaction of E-Learning Material. Master of Science in Information Technology and Management. Bangkok University. Bangkok. (Thailand). [online]. from http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/600/1/warasaya_jira.pdf/10/12/2015

- Lalida Phuthong. 2007. The Effects of E-Learning on English Learning Achivement of Student at Maejo University. in BOOK OF ABSTRACTS Faculty of Liberal Arts, Maejo University 2005-2015. p.13-14. [online]. from <http://www.libarts.mju.ac.th/imagesNews/New%20Folder/POPUP/10/12/2015>
- Phatcha Intharatsami. 2012. The development of electronic book (e-book) in library uses for mutthayomsuksa1student. Srinakharinwirot University. Master of Education Degree in Educational Technology. [online]. from http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Ed_Tech/Phatcha_I.pdf./15/12/2015
- Worad Nakksem and Sasirada Phanvisetak. 2014. The Using Online learning of Basic of Computer for Communication Design Department of Communication Design Technology Faculty of Fine Art and Industrial Design, Rajamangala University of Technology Isan. Faculty of Fine Art and Industrial Design Department of communication Design Technology, Rajamangala University of Technology Isan. [online]. from <http://ir.rmuti.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/796/Abstract.pdf?sequence=2/10/12/2015>

การพัฒนาแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี

A Development of Participatory Planning for Community Development of Bangphra Municipality, Sriracha District, Chonburi Province

ผานิตย์ ถิรพลงาม ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธ์ ศุภวรรณ มาลีหวล วิลาสินี คชเดช
และ ชัยวัฒน์ หฤทัยพันธ์

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

E-mail : panit.ti2685@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุดแข็ง ข้อดี ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ การเสริมสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนและเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็ง ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้มีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชน จำนวน 442 คน ผลการศึกษาข้อดีที่สนับสนุนในการพัฒนาชุมชน พบว่า เทศบาลและประชาชนร่วมกันสืบสานประเพณีแห่พญายม สงกรานต์บางพระ ที่เป็นเอกลักษณ์ มีศาลหลวงปู่บุญ หลวงปู่ฉิ่งเป็นที่สักการะเคารพ มีโรงเจ ประเพณีกองข้าว และมีดนตรีพื้นบ้าน มีกลุ่มอาสาที่มีจิตอาสาช่วยทำกิจกรรมพัฒนาภายในชุมชนและร่วมในการทำงานร่วมกับเทศบาล มีอาชีพประมงขนาดเล็กโดดเด่น มีผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าชุมชนที่หลากหลาย ประชาชนมีคุณธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมนุษยสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับชุมชนดี มีสถานที่พักผ่อนออกกำลังกาย ประชาชนสนใจในการดูแลสุขภาพ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียง อากาศดีไม่มีมลภาวะ มีสถานศึกษาในชุมชนทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงปริญญาตรี มีอนามัยประจำตำบลและโรงพยาบาลที่ดี การคมนาคม ถนนดี สะดวกในการเดินทาง มีระบบน้ำชลประทานดี ประชาชนในชุมชนมีอาชีพของตนเอง และสนใจที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคในชุมชน พบว่า มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยและคับแคบ ประชาชนบางส่วนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชนน้อย การจอดรถและวินรถจักรยานยนต์รับจ้างไม่เป็นระเบียบทำให้จราจรติดขัดไม่ปลอดภัยในการใช้ถนน ประชาชนขาดความรู้ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ปัญหาขยะจำนวนมาก ทั้งขยะไม่เป็นที่ ทำให้สภาพแวดล้อมไม่ดี รถวิ่งเร็วทำให้ชุมชนไม่ปลอดภัย รถติดและมีรถผ่านมาก การขับซิ่งและจอดรถไม่มีระเบียบและไม่มีมารยาท มีประชากรแฝงและคนต่างด้าวจำนวนมากทำให้บริหารจัดการชุมชนยาก มีการสัตว์เลี้ยวจำนวนมาก ขาดการดูแล ก่อความรำคาญและอันตรายไล่กัดผู้คน การแบ่งเขตพื้นที่การปกครองไม่ชัดเจน รถไฟเสียงดังก่อให้เกิดความรำคาญ น้ำประปาไหลช้า ไฟฟ้าข้างทางเสียและแสงสว่างไม่เพียงพอ กล้องวงจรปิดเสีย เสียงตามสายได้ยินไม่ชัดเจนและไม่ทั่วถึง ถนนบางเส้นทางชำรุดไม่สะดวกในการสัญจร ท่อระบายน้ำอุดตันและช่วงฝนตกระบายน้ำไม่ทัน

ผลการศึกษาความต้องการแนวทางในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระ พบว่า ชุมชนเข้มแข็งเป็นคนที่ ครอบครัวอบอุ่น เยาวชนได้รับการศึกษาโรงเรียนมีคุณภาพ ชุมชนเอื้ออาทรให้การช่วยเหลือกัน สุขภาพดีร่างกายแข็งแรง อาหารการกินดีมีคุณภาพ เข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระมีศรัทธามั่นใจ รักษาสิ่งแวดล้อมชุมชนและปราศจากมลพิษ ปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามยั่งยืน เศรษฐกิจดี ถนนดีลดความเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุ เพิ่มความสะดวกและปลอดภัย ให้ความสำคัญผู้สูงอายุ มีกิจกรรมออกกำลังกาย สถานที่พักผ่อนและออกกำลังกาย บ้าน วัด โรงเรียน มีกิจกรรมทำงานร่วมกัน จัดอบรมอาชีพสร้างรายได้ มีกิจกรรมลดรายจ่ายต่าง ๆ ยึดมั่นเศรษฐกิจพอเพียง มีสายตรวจและความปลอดภัยในชุมชน มีเสียงตามสาย การสื่อสารในชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ชายทะเลอุดมสมบูรณ์ มีตลาดนัดค้าขายและร้านค้าชุมชน ข้อเสนอแนะโครงการตามความต้องการของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ โครงการเพิ่มแสงไฟถนนในเขตเทศบาล ซ่อมแซมและปรับปรุงสภาพผิวถนน จัดระเบียบชุมชนให้น่าอยู่ กิจกรรม

สัมพันธ์ ร่วมใจสร้างชุมชนสะอาด เพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลและเพิ่มมุมพักผ่อน ช่อมแซมกล้องวงจรปิด สายตรวจ เพื่อความปลอดภัย ธารน้ำใจด้านยาเสพติด ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทั้งร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมสุขภาพ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต อบรมสร้างอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาชุมชนนำเที่ยวหน้าอยู่ อบรมสร้างอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน สร้างลานกิจกรรมชุมชน และควรเพิ่มโครงการปฏิบัติธรรมวันพระและอาหารดี มีคุณภาพ

คำสำคัญ: แผนชุมชน การมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลบางพระ

Abstract

The objectives of this research were to explore the needs of local people on the plan and 3) to strengthen the community development being strong and sustainable. This is a participatory research (PAR) The BangPhra local people who took part in making plan were 442. It was also found that there were some sources supporting in community development. The unique of BangPhra Songkran Festival, the Phraya –Yom Festival are a famous Chonburi local Festival. These two festivals were held to conserve by people in BangPhra community and municipality every year. The shrine of Abbot BU, master monk named Ching are paid homage by local people. Chinese shrine, Kong Kaw Festival, and folk song are also extraordinary in this area. The distinction of small fisherman village and OTOP products support this area to get developed. The collaboration of local people was strong and complement. Most of them were public- mind, sacrificed, considerate, and devoting to the community. As said above about the unique of BangPhra area, the community keep developing and having basic necessities and facilities in this area, such as, good transportation, good irrigation, local hospital, and school. The study of problem in the community, it was found that the disorganization of parking area, local minibus, and even motorcycle – taxi spot made the area traffics and unsecure to pedestrians. Certain people lacked knowledge, avoided to share their opinions. Garbage was found everywhere, and trash disposal were placed inappropriately. All these problems made the community's environment unfavorably. Moreover, there were many prolonged problems. For example, the insufficiency of the light illuminated the route, the malfunction of monitoring camera, the clog of water pipeline during the rainy season, the loud noise of train, the stray dogs and pets without being taken care on the streets, the immigration of illegal alien work in the area, and uneven street without proper reconstruction.

The result of the study on the needs of Bangphra municipality's development, it was assumed that the community was strong. The warmth of their family was commonly found in this area. Most of children were in the good educational services, the people' mutual assistance in the community was found. Most of them have good health condition. The quality of their consumption was good in the community. The temple is the sacred and center place for people joining on the religious day. The green environment and no pollution are on this area. The car accidents decrease because of good road condition. The elderly people are paid respect by all. There are many rest areas, schools, temples, and houses located in neighbors. Many activities such as, aerobic exercise, team-work project, high income- making projects, expense-reduced activities were conducted by BangPhra municipal groups.

Moreover, sufficiency economy theory was adopted by people. More patrol police walked and checked the security in the community. There were public relations in audio lines giving news and information to the villagers. The abundant natural resources such as, soil, forest, water, and beach were conserved. The community shops and markets were appeared everywhere. It is suggestion that there are many projects on the needs of people in BangPhra municipality development for making this area sustainability and strength. For example, Streetlight-illumination project, road condition improvement project, clean- green community project, no drug project, the sufficiency economic philosophy's adopt into people' lives, career training, community recreational center and exhibition built. It is supposed to add the religious retreat on special Buddha's day, provide high quality of food in the community. It should find the way to motivate people to get into plan- making participation and have people express their opinion broadly. For making community more sustainable and strong, All suggestions should be done in order to get the right plan to meet the community's meets and develop the community sustainably in the future.

Keywords: community planning, participatory, Bangphra Municipality

1. บทนำ

ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 และใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับต่อมาจนถึงฉบับปัจจุบันคือ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) โดยได้เสริมสร้างทุนสังคม ในด้านการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพและมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ของประชาชนทุกเพศทุกวัยสู่สังคมคุณภาพและประเทศที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็ว คาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 11 ได้กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสมโดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงและเสริมรากฐานของประเทศด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็งควบคู่ไปกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรมรวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีรากฐานจากชุมชนที่เข้มแข็งสู่การพัฒนาประเทศ

หน่วยงานทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและตระหนักในการส่งเสริมการพัฒนาคนและการพัฒนาสังคมให้อยู่ดีมีสุข เพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยจุดเริ่มต้นในการพัฒนาคือการจัดทำแผนชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนและพัฒนาชุมชนให้ตรงตามบริบทของชุมชนและขับเคลื่อนสู่ชุมชนเข้มแข็ง มีจุดเริ่มต้นจากคนในชุมชนเป็นผู้คิดและทำการพัฒนาตามที่ตนเองได้คิดไว้ให้บรรลุผลสำเร็จ จึงมีต้นแบบของชุมชนที่เป็นที่ยอมรับกันว่าได้มีการพัฒนาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง ให้ชุมชนมาช่วยกันคิดเอง ทำเอง ออกแบบและวางแผนการพัฒนาและรับผลประโยชน์เอง พัฒนาระบบการคิดของชุมชนให้เป็นระบบ มีการระดมสมองของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนในการคิดค้นเครื่องมือในการพัฒนาระบบการคิดของชุมชนขึ้น ผลของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ กลไกในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การช่วยเหลือตนเองของชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชน ความคิดริเริ่มของชุมชน การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน ความสมดุลกันการพัฒนา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญ จึงทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ปัญหา อุปสรรค ความต้องการของชุมชน จัดทำ

แผนชุมชน และข้อเสนอแนะ เพื่อสร้างเสริมการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็ง ให้ชุมชนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง อย่างมีคุณภาพ คนในชุมชนมีความสามารถในการศึกษา คิดวิเคราะห์ อย่างเป็นเหตุเป็นผล รู้จักการจัดการอย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และมีกระบวนการวางแผนงานพัฒนา ดำเนินงานพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.1 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ

1.1.2 เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการของชุมชนและจัดทำแผนชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ เสริมสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็ง

1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็ง

1.2 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและจัดเวทีประชาคม ระหว่างปี 2558 - 2559 ทั้ง 10 ชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งเน้นการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน คณะวิจัย และหน่วยงานอื่น ๆ ให้ชุมชนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง สามารถในการศึกษา คิดวิเคราะห์ อย่างเป็นเหตุเป็นผล รู้จักการจัดการอย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และมีกระบวนการวางแผนงานพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 10 ชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งเน้นการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน คณะวิจัย และหน่วยงานอื่น ๆ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Quota Sampling เนื่องจากต้องการสุ่มตัวอย่างให้กระจายไปทุกชุมชนและให้ทุกชุมชนมีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่ม การจัดเวทีประชาคมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาจัดทำแผนชุมชนของตนเอง กำหนดจำนวนตัวอย่างตามตารางของทาโร ยามานะ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และความคลาดเคลื่อน 5 % จากจำนวนครัวเรือนในชุมชนทั้ง 10 ชุมชน มีครัวเรือนทั้งหมด 6,965 ครัวเรือน ต้องสุ่มตัวอย่างจำนวน 379 ครัวเรือน จึงกำหนดจำนวนตัวอย่างแบ่งออกตามชุมชน ๆ ละไม่ต่ำกว่า 30 ครัวเรือน การวิจัยครั้งนี้ มีประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนของครัวเรือนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน ทั้งหมดจำนวน 442 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.34 ของจำนวนประชากรครัวเรือนทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้จาก การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกกรรมการและผู้นำชุมชน เพื่อทบทวนและจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ปัญหา อุปสรรค ความต้องการของชุมชน จัดทำแผนชุมชน และข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน และแนวโน้มของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในอนาคต และได้จากการจัดเวทีประชาคม การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยแบ่งขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

1) เตรียมกระบวนการ โดยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน เตรียมทีมงาน แกนนำชุมชน จากนั้นจึงชี้แจงให้ประชาชน แกนนำของชุมชนและเทศบาลบางพระ ให้เข้าใจแนวคิด กระบวนการจัดทำแผนชุมชน และพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล กระบวนการและจัดเตรียมพื้นที่ อุปกรณ์ และสื่อในการจัดเวทีประชาคม

2) ศึกษาข้อมูลและประเมินศักยภาพชุมชน โดยจัดเวทีประชาคมในการทบทวนและจัดทำข้อมูลพื้นฐานชุมชน วิเคราะห์โอกาส ภัยคุกคาม จุดแข็งและข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชน และแนวโน้มของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในอนาคต

3) จัดทำร่างแผนชุมชน โดยจัดเวทีประชาคมในการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางในการพัฒนาชุมชนกำหนดแผนงาน เพื่อจัดทำร่างแผนชุมชน และกำหนดโครงการ กิจกรรมในการพัฒนาชุมชน

4) จัดทำแผนชุมชน และจัดทำรายงาน จัดทำสื่อและรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ นำเสนอและเผยแพร่ผลการวิจัยต่อชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็งจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการแสดงความคิดเห็นของชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ พบข้อดี ปัญหา ความต้องการ และได้จัดทำแผนชุมชนดังนี้

3.1 ข้อดี เป็นโอกาส จุดแข็งหรือเป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนภาคภูมิใจ พอใจในชุมชนของตนเอง และเป็นสิ่งที่สนับสนุนในการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

1) เทศบาลและประชาชนทุกชุมชนร่วมกันสืบสานประเพณีแห่พญายมที่เป็นเอกลักษณ์ ทำบุญสงกรานต์ บางพระและก่อเจดีย์ทรายทุกปี

2) มีศาลหลวงปู่ปู่ หลวงปู่ฉิ่งเป็นที่สักการะเคารพ ประเพณีแห่หลวงพ่อโสธร มีโรงเจเป็นของชุมชน มีประเพณีกองข้าวบ่อทำบุญ และมีคนตรีพื้นบ้าน วงปี่พาท กลองยาว

3) มีกลุ่มอาสาทำหน้าที่เป็นประธาน กรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีจิตอาสาเสียสละ สามัคคีช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมพัฒนาภายในชุมชนและชุมชนอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับเทศบาล

4) มีอาชีพประมงขนาดเล็กโดดเด่นและภาคภูมิใจ คือ อุตสาหกรรม การทำลอบ ทำอวนปู และมีผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าชุมชนที่หลากหลาย ได้แก่ ซอสพริก สานตะกร้า การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเล กะปิ น้ำปลา กุ้งแห้ง

5) ประชาชนในชุมชนเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส มีคุณธรรมชอบไปวัดทำบุญ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมนุษยสัมพันธ์ช่วยเหลือกันดี รวมกลุ่มแรกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ความร่วมมือกับชุมชนดี

6) มีการพัฒนาสวนสุขภาพชายทะเลให้สถานที่พักผ่อนออกกำลังกายร่วมกันระหว่างชุมชน ทำให้ประชาชนสนใจในการดูแลสุขภาพ ออกกำลังกายมากขึ้น และมีทรัพยากรทะเล อาหารการกินดี

7) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในชุมชนที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ บรรยากาศดี มีดอกตะแบกสีม่วง สวยงามที่นักท่องเที่ยวนิยมมาถ่ายภาพ ปั่นจักรยาน น้ำพุร้อน ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น

8) ในชุมชนไม่มีโรงงาน อากาศดีไม่มีมลภาวะ มีสถานศึกษาในชุมชนทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงปริญญาตรี มีอนามัยประจำตำบลและโรงพยาบาลที่ดีโดยรอบชุมชนทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เทศบาลจัดตรวจสุขภาพประจำปีให้ประชาชน

9) การคมนาคม ถนนดี สะดวกในการเดินทาง มีระบบน้ำชลประทานดี

10) ประชาชนในชุมชนมีอาชีพของตนเอง และสนใจที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม

3.2 ปัญหา เป็นภัยคุกคาม ข้อจำกัดหรือสิ่งที่สมาชิกในชุมชนไม่พอใจในชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระของตนเอง มีดังนี้

1) มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อย พื้นที่ทำกิจกรรมของชุมชนคับแคบ

2) ประชาชนในชุมชนบางส่วน ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชนน้อย เห็นแก่ตัว ได้รับความรับผิดชอบ

3) การจราจรและวินรถจักรยานยนต์รับจ้างไม่เป็นระเบียบทำให้จราจรติดขัด ขวางทางเข้าออก ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในการใช้ถนน

4) ประชาชนขาดความรู้ ความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกต่าง ๆ

5) ปัญหาขยะ มีขยะตกค้างจำนวนมาก จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ ทั้งขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง ถังขยะส่งกลิ่นเหม็น สุขอนามัยถังขยะ มีขยะขึ้นใหญ่ เช่น ตู้ กระเบื้อง ที่นอน ทำให้สภาพแวดล้อมไม่ดีและยังไม่ความสะอาด

6) ในบางชุมชนรถวิ่งเร็ว ทำให้ชุมชนไม่ปลอดภัย ในบริเวณพื้นที่ที่ติดกับถนนสุขุมวิท เสียงรบกวน มีรถผ่านจำนวนมากและรถติดมาก ถนนเลียบทางรถไฟมีรถผ่านมาก ไม่มีระเบียบ ไม่มีมารยาทในการขับขี่

7) มีประชากรแฝงจำนวนมากและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บางพื้นที่มีคนต่างด้าวในชุมชนมากและอยู่ร่วมกันแออัดมากขึ้น ยากในการบริหารจัดการชุมชน การอยู่ร่วมกันอย่างไม่วินัย ไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับชุมชน

8) มีการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงสุนัข, แมวจำนวนมาก มีทั้งสัตว์ที่มีเจ้าของแต่ขาดการดูแลและสุนัขจรจัด ส่งเสียงวิ่งไล่รถ ก่อความรำคาญและอันตรายไล่กัดผู้คนใช้เส้นทางผ่านไปมา บางชุมชนมีขยะสกปรกตามถนนที่เกิดจากคนใจดีเอาอาหารไปให้สุนัขจรจัด บางพื้นที่มีลิงป่ามารบกวน

9) ระบบผังเมืองระหว่างเขตเทศบาลตำบลบางพระกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระแบ่งเขตพื้นที่การปกครองไม่ชัดเจน

10) รถไฟเสียงดัง ก่อให้เกิดความรำคาญ

11) น้ำประปาไหลช้าบ่อยมาก

12) ไฟข้างทางเสียงยังไม่ได้รับการซ่อมแซม แสงสว่างไฟฟ้าไม่เพียงพอ

13) กล้องวงจรปิดใช้ไม่ได้

14) บางพื้นที่เสียงตามสายเสียงเบา ได้ยินไม่ชัดเจน ไม่ทั่วถึง

15) ถนนบางเส้นทางชำรุดเป็นหลุมเป็นบ่อ มีน้ำขัง ไม่สะดวกในการสัญจร จอดไม่เป็นระเบียบ

16) ท่อระบายน้ำอุดตัน น้ำเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายและช่วงฝนตกท่อระบายน้ำไม่ทัน

3.3 ความต้องการ คือ แนวทางในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระหรือวิสัยทัศน์ที่สมาชิกในชุมชนต้องการให้เทศบาลตำบลบางพระได้รับการแก้ไขหรือพัฒนา มีดังนี้

1) ชุมชนเข้มแข็ง เป็นคนดี กิจกรรมสร้างความสุข ความมั่นคงสร้างครอบครัวอบอุ่น

2) เยาวชนได้รับการศึกษา โรงเรียนมีคุณภาพ เน้นกิจกรรมพัฒนาจิตใจ เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีการอบรมภาษาต่างประเทศ อบรมศิลปะ ดนตรี ตั้งใจเรียนและห่างไกลยาเสพติด

3) ชุมชนเอื้ออาทร ให้การช่วยเหลือกัน มีสวัสดิการ เพิ่มการดูแลแก่ผู้ยากไร้ ผู้มีรายได้น้อย คนสูงอายุ

4) สุขภาพดีร่างกายแข็งแรง มีตรวจสุขภาพประจำปี อาหาร การกินดีมีคุณภาพ

5) เข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระ มีศุนย์รวมจิตใจ

6) รักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน ปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามยั่งยืน เพิ่มพื้นที่สีเขียว และปราศจากมลพิษ ลอกท่อระบายน้ำให้สะอาดไม่มีน้ำเน่าขัง ปรับปรุงการเก็บขยะให้มีรถขยะมาเก็บตามเวลา รณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด การทิ้งขยะในชุมชนให้ถูกต้องเป็นระเบียบ

7) เศรษฐกิจดี พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามน่าสนใจ เช่น พัฒนาชายทะเล ตลาดน้ำและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวดึงดูดให้มียกท่องเที่ยวมากขึ้น

8) ถนนดี ปรับปรุงถนนและพื้นทางเท้าที่ชำรุด จัดระเบียบการจราจร เช่น ในชุมชนที่มีการขับซิ่งรถเร็ว ให้เพิ่มลูกกระพริบหรือป้ายแจ้งเตือนให้ช้า ๆ ติดเส้นจราจรและช่องจอดรถ เพิ่มป้ายบอกทางตามแยกต่าง ๆ ในพื้นที่ถนนสุขุมวิทให้จัดระเบียบวินัยรถจักรยานยนต์รับจ้าง การจอดรถสองแถวไม่ให้จอดซ้อนคัน ในพื้นที่ท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำควรจัดโซนถ่ายภาพให้นักท่องเที่ยว ไม่ให้ยืนถ่ายภาพบนถนน เพื่อลดความเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุ เพิ่มความสะดวกและปลอดภัย

9) จัดกิจกรรมให้ความสำคัญผู้สูงอายุได้รับการดูแลทั้งพัฒนาสมองและร่างกาย เช่น กิจกรรม

ออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ จัดสภากาแฟ นัดพบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

10) มีกิจกรรมออกกำลังกาย สถานที่พักผ่อนและออกกำลังกาย อุปกรณ์และเครื่องออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจดูแลสุขภาพ

11) บ้าน วัด โรงเรียน มีกิจกรรมทำงานร่วมกัน ส่งเสริมให้เข้าวัดปฏิบัติธรรม ทำบุญตามเทศกาลต่าง ๆ ชุมชนสามัคคีกัน มีจิตอาสา มีลานหรือสถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น

12) จัดอบรมอาชีพสร้างรายได้ ให้คนว่างงานและผู้สูงอายุ มีกิจกรรมลดรายจ่ายต่าง ๆ เช่น ปลูกผักสวนครัว ยึดมั่นเศรษฐกิจพอเพียง

13) เพิ่มระยะทางสายตรวจ แก้ปัญหาและปราบปรามยาเสพติดและเพิ่มกล้องวงจรปิด เพิ่มแสงสว่างและความปลอดภัยในชุมชน

14) ปรับปรุงเสียงตามสาย การสื่อสารในชุมชนให้ได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง

15) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดิน น้ำ ป่า ชายทะเลอุดมสมบูรณ์

16) มีตลาดนัดค้าขาย ถนนคนเดินชายทะเล ร้านค้าชุมชน ที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองที่เป็นระบบมีมาตรฐานและพัฒนาสินค้า OTOP ประจำชุมชน

3.4 แผนชุมชน ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็ง จากการจัดเวทีประชาคมให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น ได้ผลการศึกษาข้อดีที่เป็นสิ่งที่สนับสนุนในการพัฒนาชุมชน ปัญหาอุปสรรค ความต้องการและจากโครงการในแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2559-2561) ของเทศบาลตำบลบางพระ นำมาเสนอแนะโครงการที่เทศบาลควรดำเนินการก่อนโครงการอื่น เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระสู่ชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

- 1) โครงการเพิ่มแสงไฟถนนในเขตเทศบาล
- 2) โครงการซ่อมแซมและปรับปรุงสภาพผิวถนน
- 3) โครงการจัดระเบียบชุมชนให้น่าอยู่
- 4) โครงการกิจกรรมสัมพันธ์
- 5) โครงการร่วมใจสร้างชุมชนสะอาด
- 6) โครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลและเพิ่มมุมพักผ่อน
- 7) โครงการซ่อมแซมกล้องวงจรปิด
- 8) โครงการสายตรวจเพื่อความปลอดภัย
- 9) โครงการรณรงค์ร่วมใจด้านยาเสพติด
- 10) โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทั้งร่างกายและจิตใจ
- 11) โครงการส่งเสริมสุขภาพการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต
- 12) โครงการอบรมสร้างอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 13) โครงการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่น่าอยู่
- 14) โครงการสร้างลานกิจกรรมชุมชน

และผู้วิจัยเห็นว่า เทศบาลตำบลบางพระควรเพิ่มโครงการตามความต้องการของชุมชนที่ยังไม่มีในแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2559-2561) ของเทศบาลตำบลบางพระ ได้แก่

- 15) โครงการปฏิบัติธรรมวันพระ
- 16) โครงการอาหารดีมีคุณภาพ

3.5 อภิปรายผล จากผลการศึกษาข้อดี เป็นโอกาส จุดแข็งเป็นสิ่งที่สนับสนุนในการพัฒนาชุมชน คือ มีอาชีพประมงขนาดเล็ก โดดเด่นและภาคภูมิใจ คือ อยู่ต่อเรือ การทำลอบ ทำอวนปู และมีผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าชุมชนที่ดีหลากหลาย ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเล กะปิ น้ำปลา กุ้งแห้ง สอดคล้องกับการศึกษาของ ถนัด คงสมบัติ

(2553) ศึกษา การจัดทำแผนชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบว่า มีชายฝั่งทะเลและพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลน มีการประกอบอาชีพที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณค่า มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนา

จากผลการศึกษาความต้องการ คือ แนวทางในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระหรือวิสัยทัศน์ที่สมาชิกในชุมชนต้องการให้เทศบาลตำบลบางพระได้รับการพัฒนา คือ ชุมชนเข้มแข็งเป็นคนดี ครอบครัวอบอุ่นเยาวชนได้รับการศึกษาโรงเรียนมีคุณภาพ เน้นกิจกรรมพัฒนาจิตใจ เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีการอบรมภาษาต่างประเทศ อบรมศิลปะดนตรี ตั้งใจเรียนและห่างไกลยาเสพติด ชุมชนเอื้ออาทรให้การช่วยเหลือกัน สุขภาพดีร่างกายแข็งแรง เข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระ มีศูนย์รวม ให้ความสำคัญผู้สูงอายุ มีกิจกรรมออกกำลังกาย สถานที่พักผ่อนและออกกำลังกาย สอดคล้องกับการศึกษาของ นิศรา จันท์เจริญสุข (2556) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแผนชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในการจัดทำแผนชุมชนดังต่อไปนี้ กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จาริตประเพณีวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีทำบุญเลี้ยงผีปันน้ำ ผีเสื้อบ้าน ประเพณีพ้อนรำพื้นบ้าน ศิลปะมวยไทยและการละเล่นดนตรีพื้นบ้าน กิจกรรมสวนสุขภาพธรรมชาติในหมู่บ้าน กิจกรรมผู้สูงอายุ กิจกรรมดังกล่าว เพื่อที่จะให้เกิดความร่วมมือและส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยนำความรู้และวิชาการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับทุกกลุ่มในชุมชนและเกิดความรักสามัคคีในชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการแผนชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง พบว่า การพัฒนากระบวนการแผนชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง ข้อ 3) ด้านการศึกษาสนับสนุนกิจกรรมและการศึกษาที่สร้างสรรค์เยาวชน

3.6 ข้อเสนอแนะ จากการศึกษาข้อเสนอนี้ คือ เทศบาลตำบลบางพระควรเพิ่มโครงการที่พัฒนาอาชีพสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนของชุมชน กระตุ้นและเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจผลประโยชน์ที่ได้รับจากส่วนร่วมในการทำแผนของชุมชน เพื่อให้ได้แผนชุมชนที่ตรงกับความต้องการของชุมชน พัฒนาเทศบาลตำบลบางพระไปสู่ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไปและเทศบาลตำบลบางพระควรเพิ่มโครงการตามความต้องการของชุมชนที่ยังไม่มีในแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2559-2561) ของเทศบาลตำบลบางพระ ได้แก่ โครงการปฏิบัติธรรมวันพระและโครงการอาหารดีมีคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกและสภาวิจัยแห่งชาติที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ที่ให้ความร่วมมือและแสดงความคิดเห็นในขบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ให้คำปรึกษาต่าง ๆ ช่วยเหลืองานวิจัยสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. **กระบวนการจัดทำแผนชุมชน**. [Online]. เข้าถึงจาก iad.dopa.go.th/subjret/cplan/process_eplan.ppt (สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2555)
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. 2553. **คู่มือแนวทาง 2 การรับรองมาตรฐานแผนชุมชน**. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **การจัดหาแผนชุมชน**. [Online]. เข้าถึงจาก www.dla.go.th/work/km/home/52/p%203/คู่มือ.pdf (สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2555)
- กระทรวงสาธารณสุข. 2554. **มองมุมใหม่จัดการใหม่ ในระบบสุขภาพชุมชน**. สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.: กรุงเทพฯ.

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. 2554. วิถีชุมชน เครื่องมือ 7 ชิ้น ที่ทำให้ชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก. พิมพ์ครั้งที่ 9 สุขศาลา สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.). : นนทบุรี
- จินตวีร์ เกษมสุข. 2554. การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.: กรุงเทพฯ.
- ชูเกียรติ เปี่ยมศรี. 2543. มีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชฎาพร กมลกิจไพศาล. 2545. ศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาของบ้านทางยาว อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ถนัด คงสมบัติ. 2553. การจัดทำแผนชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ธีรพร ทวีธรรมเจริญ. 2553. การเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมและทฤษฎีชุมชน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ 30 (ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มีนาคม), 104-116.
- นิศรา จันทรเจริญสุข. 2556. การพัฒนาแผนชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. Suranaree J. Soc. Sci. Vol. 7 (No. 1; June 2013), 89-100.
- ประเวศ วะสี. 2552. สร้างคุณค่าความเป็นคน สร้างสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็ง. ศิวทีพี จก.: กรุงเทพฯ.
- _____. 2555. สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนคือจุดยุทธศาสตร์ชาติ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- ประเมษฐ์ แสงอ่อน และคณะ. 2554. รูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบพึ่งตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสมุทรสงคราม. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พนัส พงษ์สุนันท์ และคณะ. 2545. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ปีที่ 25 (ฉบับที่ 1, มกราคม-มีนาคม), 27-40.
- ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ และคณะ. 2550. การพัฒนากระบวนการแผนชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิวัฒน์ หามนตรี. 2556. การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 7 (ฉบับที่ 1, มกราคม-เมษายน), 39-45.
- สาวิตร จิตรประวัติ. 2542. ศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้ผู้นำชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. Thailand: Strengthening Social Accountability at the Local Level: Lessons for the Implementation of the ๑๑th NESDP. [Online]. เข้าถึงจาก <http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/Documents/SA%20final1.pdf>.
2557. (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2558)
- สรฤทธ จันสุข. การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชน. [Online]. เข้าถึงจาก <https://www.gotoknow.org/posts/328530> : 2558. (สืบค้นวันที่ 9 กรกฎาคม 2558)
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง และคณะ. 2557. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) บูรณาการแผนชุมชนสู่การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558-2560) เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. 2553. กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

Development of Information System for Publicizing Local Art of Nan Province on the Internet

พัชรารภรณ์ หงษ์สืบสอง

Pacharaporn Hongsibsong

สาขาวิชาระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน

aompat@rmutl.ac.th โทร.08-9637-7610

บทคัดย่อ

การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่านผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบสารสนเทศ 2) สร้างแหล่งการเรียนรู้ และ 3) เผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่านผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามจากระบบผลการวิจัยพบว่าระบบมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 4 ด้าน ได้แก่ด้านบุคคลสำคัญ ด้านปราชญ์ชาวบ้าน ด้านวิถีชีวิตชาวบ้านและด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ระบบมีกลุ่มผู้ใช้งาน 3 กลุ่ม ประกอบด้วยผู้ดูแลระบบ สมาชิก และผู้ใช้งานทั่วไป ผลการเผยแพร่องค์ความรู้โดยการใช้โปรแกรมพร้อมทำแบบสอบถามจากระบบ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 30 ท่าน พบว่าระบบมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.05$, $S.D = 0.70$)

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศ ระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

Abstract

The development of an information system for publicizing local art of Nan Province on the Internet aims at 1) developing the information system 2) creating learning resources and 3) disseminating knowledge on cultural province over the Internet. The sample in this research includes the public and private sectors and individuals involved with the local culture in Nan. Tools are in-depth interviews and a query system. The results showed that the system has collected information from 4 groups include The Dignitaries, Scholars, Lifestyle, and Folk wisdom. The system has 3 user groups include Administrators Member and End Users. All users could check the data, comment, and evaluate the quality of the system by 30 experts was in good level ($\bar{X} = 4.05$, $S.D = 0.70$).

Keywords: Information System, Information System for publicizing local art, local art and culture

1. บทนำ

ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของกลุ่มคนในอดีต เป็นบรรทัดฐาน จารีตประเพณี และต้นกำเนิดความเชื่อในสังคม ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์มีปรากฏอยู่ทุกที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลสำคัญหรือปราชญ์ชาวบ้าน ตามวิถีการดำเนินชีวิต และ

ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสิ่งอันทรงคุณค่า ประเมินค่ามิได้สมควรยิ่งที่จะมีการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ชนรุ่นหลังได้บังเกิดความรู้ต่อไป การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อคงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง คงความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ชั่วลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ส่วนที่ 12 ว่าด้วยสิทธิชุมชน มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ปัจจุบันข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นวันจะสูญหาย และไร้การสืบสาน ผลงานอันทรงคุณค่าของบุคคลสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีต และภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มสูญหาย ไร้การสืบสานต่อ ทั้งนี้แหล่งในการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังหายากเต็มที่ ชาวผู้ที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นของการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในจังหวัดน่าน เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แก่ชนรุ่นหลังและสำหรับผู้สนใจ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ชุมชนรู้เท่าทันกับสิ่งที่กำลังมาคุกคาม และหน่วยงานต่างๆได้สารสนเทศสำหรับวางแผน พัฒนา กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพสืบต่อไป

2. วิธีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักจากภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน อาทิผลงานบุคคลสำคัญและปราชญ์ชาวบ้าน ข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้าน เหล่าชนเผ่าต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน ข้อมูลผลงานภูมิปัญญาชาวบ้าน และข้อมูลผ้าทอของจังหวัดน่าน เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ด้านบุคคลสำคัญ ด้านปราชญ์ชาวบ้าน ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน และ 2) แบบสอบถามจากระบบ ประกอบด้วย 3 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ และตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหา อุปสรรคพร้อมข้อเสนอแนะ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและพัฒนาระบบ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 พัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหา ค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน โดยทำการรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือข้อมูลปฐมภูมิเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านบุคคลสำคัญ ด้านปราชญ์ชาวบ้าน ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ข้อมูลทุติยภูมิทำการศึกษาในเรื่องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์และออกแบบระบบฐานข้อมูล ได้แก่สร้างฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มุ่งเน้นบุคคลสำคัญ ปราชญ์ชาวบ้าน วิถีชีวิตชาวบ้าน และภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัดน่าน พัฒนาส่วนแสดงผล และพัฒนาส่วนนำข้อมูลเข้า

3) ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศรูปแบบเว็บไซต์ตามที่ได้วิเคราะห์และออกแบบไว้แล้วทำการทดสอบระบบจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน มีกระบวนการดังนี้คือนำระบบที่พัฒนาแล้วเสร็จไปประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อมูล การออกแบบ และการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้ได้ระบบเว็บไซต์การเผยแพร่ผลงานบุคคลสำคัญ เผยแพร่ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน เผยแพร่ข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้าน และเผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาชาวบ้านได้อย่างถูกต้อง และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ มีคุณค่าต่อการ

ศึกษาค้นคว้า

ขั้นตอนที่ 3 เผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน มีกระบวนการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านการทดลองใช้โปรแกรมพร้อมทำแบบสอบถามจากระบบ ภายในห้องปฏิบัติการศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 30 ท่าน

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษา

1) ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่านผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านบุคคลสำคัญ ปราชญ์ชาวบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และภูมิปัญญาชาวบ้าน ในท้องถิ่นจังหวัดน่าน มีการนำเสนอในรูปแบบเว็บเพจ การออกแบบเหมาะสมกับการใช้งานที่เป็นระบบสารสนเทศเพื่อการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน จึงต้องออกแบบโดยใช้รูปแบบและสีสันท่านให้อ่านง่าย และมีสารสนเทศที่น่าสนใจ โดยจะมีกลุ่มผู้ใช้ 3 กลุ่ม ประกอบด้วยผู้ดูแลระบบ สามารถจัดการสิทธิผู้ใช้งาน, จัดการข้อมูลศิลปวัฒนธรรม, จัดการฐานข้อมูล, กำหนดค่าต่าง ๆ ของโปรแกรม, อนุมัติข้อมูลศิลปวัฒนธรรมของสมาชิก, กำหนดเงื่อนไขการสืบค้น, ปรับปรุงข้อมูลต่าง ๆ, จัดการข้อมูล เว็บไซต์ และสมุดเยี่ยม, รายงานข้อมูลศิลปวัฒนธรรม, ผลสรุปแบบสำรวจความคิดเห็น เป็นต้น ในส่วนของสมาชิก มีสิทธิ์ในการสืบค้นข้อมูลศิลปวัฒนธรรม, เพิ่มเติมข้อมูลและรูปภาพศิลปวัฒนธรรม, และได้รับข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ผ่านทางอีเมล, สามารถส่งเรื่องด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และผู้ใช้งานทั่วไป สามารถสืบค้นข้อมูลศิลปวัฒนธรรม, เพิ่มข้อมูลเว็บไซต์ และสมุดเยี่ยม เป็นต้น

ภาพที่ 1 แสดงผลการพัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่านผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

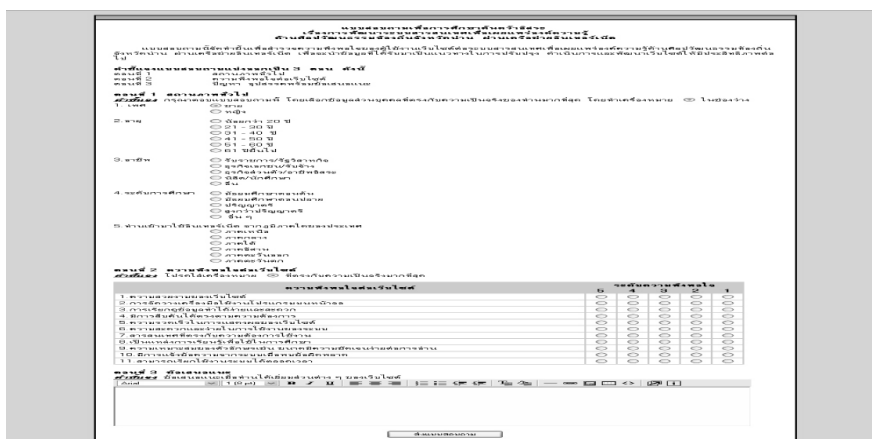
2) ผลการสร้างแหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ได้เผยแพร่ผลงานบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงในจังหวัดน่าน เช่น พ่อครูไชยลังกา เครือแสน และพ่อครูคำผาย นุปีง เป็นต้น ได้เผยแพร่ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านโดยแยกประเภทปราชญ์ชาวบ้านด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านภาษาและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้เผยแพร่ข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้านโดยแยกประเภทวิถีชีวิตชาวบ้านเป็นประเภทต่าง ๆ อาทิเช่น ประเพณีท้องถิ่น สถาปัตยกรรมเด่นที่มีลักษณะ

พิเศษ และกลุ่มชาติพันธุ์ (ชนเผ่า) ได้เผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยจะแยกประเภทภูมิปัญญาชาวบ้านต่าง ๆ อาทิเช่น ภูมิปัญญาด้านผ้าทอ ภูมิปัญญาด้านเครื่องใช้และเครื่องตกแต่ง ภูมิปัญญาด้านเครื่องดื่ม และภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน - ผลไม้พื้นเมืองอย่างถูกต้อง และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่า

ภาพที่ 2 แสดงผลการสร้างแหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

3) ผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน คือผลการทดสอบระบบสารสนเทศโดยการทดลองใช้โปรแกรมพร้อมทำแบบสอบถามจากระบบ ภายในห้องปฏิบัติการศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 30 ท่าน พบว่าระบบมีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.05, S.D = 0.70$) ซึ่งการประเมินประสิทธิภาพการใช้งานระบบ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ ระบบมีประสิทธิภาพในระดับดี ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหา อุปสรรคร่วมข้อเสนอแนะ ผู้ใช้ได้เสนอแนะเรื่องควรนำข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมาเผยแพร่อย่างต่อเนื่องมากที่สุด

ภาพที่ 3 แสดงผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าระบบที่พัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ เป็นองค์ความรู้ที่มีรูปแบบหลากหลาย ทันสมัย และน่าสนใจ คงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ทันสมัย สัมพันธ์ต่อสถานการณ์และเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

วิสัยพร ไชยสิทธิ์ จากการพัฒนาระบบพบปัญหาและอุปสรรค คือ การจัดเก็บข้อมูลมีความซับซ้อน ข้อมูลมีขนาดใหญ่ และการอัปโหลดข้อมูลในแต่ละครั้งจะมีปริมาณมากทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากร ปัญหาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธนพงศ์ จันทรสฤษดิ์ ซึ่งได้แก้ไขการจัดเก็บและบริหารจัดการสารสนเทศโดยใช้ฐานข้อมูลเชิงวัตถุ ซึ่งจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบจัดเก็บให้มีประสิทธิภาพที่ดีต่อไป

4. สรุป

การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่านผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อสร้างแหล่งการเรียนรู้ และเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่านผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละด้าน ดังนี้ด้านบุคคลสำคัญ ได้เผยแพร่ผลงานบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงในจังหวัดน่าน เช่น พ่อครูไชยลังกา เครือเสน และพ่อครูคำผาย นุปีง ด้านปราชญ์ชาวบ้าน ได้เผยแพร่ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านภาษาและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวิถีชีวิตชาวบ้านได้เผยแพร่ข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้านเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น ประเพณีท้องถิ่น สถาปัตยกรรมเด่นที่มีลักษณะพิเศษ และกลุ่มชาติพันธุ์ (ชนเผ่า) ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถแบ่งได้เป็นภูมิปัญญาด้านผ้าทอ ภูมิปัญญาด้านเครื่องใช้และเครื่องตกแต่ง ภูมิปัญญาด้านเครื่องดื่ม และภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน - ผลไม้พื้นเมือง ระบบมีกลุ่มผู้ใช้งาน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ดูแลระบบ สมาชิก และผู้ใช้งานทั่วไป ผลการเผยแพร่องค์ความรู้โดยการใช้โปรแกรมจากผู้เชี่ยวชาญพร้อมทำแบบสอบถามจากระบบ พบว่าระบบมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดี และหลังจากพัฒนาระบบโดยให้เจ้าของผลงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้งานระบบ เพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด ระบบมีปัญหาในเรื่องการจัดการฐานข้อมูลที่มีความซับซ้อน ข้อมูลมีขนาดใหญ่ และการอัปโหลดข้อมูลในแต่ละครั้งจะมีปริมาณมากทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรจึงควรปรับเปลี่ยนระบบการจัดการฐานข้อมูลมายเอสคิวแอล ในเวอร์ชันที่สูงขึ้น หรือจัดเก็บและบริหารจัดการสารสนเทศโดยใช้ฐานข้อมูลอื่นๆเพื่อให้เหมาะสมกับระบบงานที่ใหญ่ต่อไป

5. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากเจ้าหน้าที่แผนกห้องสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านที่สนับสนุนด้านข้อมูล ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาที่สนับสนุนเรื่องงบประมาณการวิจัย

6. เอกสารอ้างอิง

คณะวิชาการ. 2550. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550. เดอะจัสติก : กรุงเทพฯ.

ธนพงษ์ จันทรสฤษดิ์. 2550. การพัฒนาระบบสารสนเทศประเพณีและวัฒนธรรมเชิงนามธรรมโดยใช้ฐานข้อมูลเชิงวัตถุ กรณีศึกษาวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พงศกร จันทราช. 2557. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลวัดและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. 8 (1) : 180-193.

วิสัยพร ไชยสิทธิ์, ดาราวรรณ ญาณะนันท์ และสถาพร จะนุ. 2556. การพัฒนาระบบสารสนเทศมัลติมีเดียออนไลน์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี. ใน การประชุมวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมระดับชาติ ครั้งที่ 6 (น.271 - 276). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

การพัฒนาระบบองค์ความรู้ปราชญ์นมแม่ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

Knowledge-based System Development of Breast Milk Philosopher by Using Local Wisdom according to Sufficiency Economy Philosophy with Community Participation

ปुरुณภัสสร สันติอิทธิกุล¹ และ สิริกร อ่อนพรม²

Purapassorn Santiittikul¹ and Sirikorn Onprom²

สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์¹

E-mail : srur_com2554@hotmail.com; โทรศัพท์/โทรสาร : 056-717-100

บทคัดย่อ

การพัฒนาระบบองค์ความรู้ปราชญ์นมแม่ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของชุมชนครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของปราชญ์นมแม่ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาระบบองค์ความรู้ปราชญ์นมแม่ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบ้านผือ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มผู้รับความรู้ ได้แก่ ผู้หญิงให้นมบุตรและผู้ที่มีประสบการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบฟอร์มการเก็บข้อมูล แบบสอบถามและแบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูล มีค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้อธิบายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมพบว่า กลุ่มผู้รับความรู้ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-35 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเข้ากระโจม การนำสมุนไพรมาใช้ประกอบอาหาร เพื่มน้ำนม โดยก่อนและหลังแม่ให้นมลูกแม่ควรล้างมือหรือเช็ดหัวนมทุกครั้ง และกลุ่มผู้รู้ในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-45 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ในการติดตามเยี่ยมบ้านให้คำแนะนำการปฏิบัติตัว การมีส่วนร่วมในชุมชน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นการหล่อหลอมจิตใจให้คนในชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกัน สาเหตุจูงใจที่ทำให้มาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ เริ่มจากความสนใจ การสังเกต ความรู้ที่ได้รับมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษและประสบการณ์จากปราชญ์นมแม่ การอบรมจากชมรม การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นทางสมุนไพรมาใช้ในการดูแลตนเอง ซึ่งนำมาประกอบอาหารช่วยเพิ่มน้ำนม การดูแลสุขภาพในการเข้ากระโจมช่วยฟื้นฟูหลังคลอด ส่วนใหญ่ที่ให้บริการแก่คนในชุมชนโดยไม่เรียกค่าตอบแทน เกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

ผลการพัฒนาระบบองค์ความรู้พบว่า การประเมินด้านความพึงพอใจของกลุ่มผู้รู้ มีค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 และกลุ่มผู้รับความรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยแนะนำแนวทางการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการค้นหาข้อมูล ทำให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน เพื่อส่งเสริมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และปราชญ์ชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ และสนับสนุนคนในชุมชนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ปราชญ์นมแม่

Abstract

Knowledge-based system development of breast milk philosopher by using local wisdom according to sufficiency economy philosophy with community participation. This research aimed to study the participation of local wisdom on mother's breast milk and knowledge-based system development of breast milk philosopher by using local wisdom according to sufficiency economy philosophy with community participation of Tambon Ban Phue, Amphoe Chom Phra, Surin Province. The research samples are group know local scholars, Village Health Volunteers (VHV) and recipient group Lactating women, breastfeeding veterans. The instruments used in research are data collection form, interview sheets, and questionnaires. The data were analyzed using mean and standard deviation, percent to reveal the descriptive analytics.

The result found that recipient group mostly aged between 31-35 years and educated in a secondary level. Agricultural career uses local knowledge through marquee Herb, conducting in cooking assistant add milk before and after the mother breastfeeding. Mothers should wash the nipples every times. In the village health volunteers (VHV.), most are aged between 41-45 years educated in a secondary level, having a Agricultural career. The participation in operation in follow home visit instructive practices. Participation in community sacrifice for the collective minds of people in the community are one and the same. For interview made allure a village health volunteers (VHV.) from attention, observation, knowledge derived from the legacy and experienced breastfeeding and training into local wisdom knowledge use of self care which conducting in cooking assistant add milk. Health care in restoring after birth into marquee, mostly of the services to the community without demanding compensation. There was pride in being involved with the community.

The results system cognitive development found the user satisfaction toward system from 2 group with mean average 4.49 with standard deviations 0.53 and the recipients of knowledge mean average 4.45 standard deviations 0.50 is system a developed to recommend guide your breastfeeding and search information was comment sharing in the community to promote village health volunteers (VHV.) and philosopher to participate in transfer of wisdom local knowledge remain and support in community breastfeeding mother only six months.

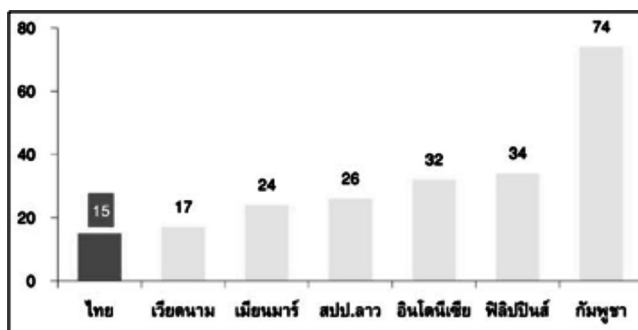
Keywords: local wisdom, village health volunteers, milk philosopher

1. บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการเป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต เด็กจึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างดี เพื่อให้มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง เจริญเติบโตสมวัย มีสุขภาพจิตดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรมและสามารถดำรงตนอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งกลวิธีอย่างหนึ่งที่สำคัญคือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่” การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ต่อสุขภาพของทารกและมารดา เช่น นำนมแม่มีภูมิคุ้มกัน (กนก สีจร, 2552) การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดสำหรับทารกตั้งแต่แรกเกิดและหลังคลอด (นิตยา โปสาวาท และคณะ, 2552) ได้สอดคล้องกับนโยบายกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข มีการรณรงค์ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างเดียว 6 เดือนแรก เพราะ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ ปกป้องสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคตและขององค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ที่ได้ทำโครงการโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก เพื่อให้โรงพยาบาลและสถานผดุงครรภ์ทั่วโลกมีแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยกำหนดแนวทางการปฏิบัติ “บันไดสิบขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา: Ten step to successful breastfeeding” โดยมีเป้าหมายให้ทารกได้รับนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือน (สนธยา หนูขาวและคณะ, 2554)

กระทรวงสาธารณสุขมีเป้าหมายเพิ่มอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวในช่วงอายุ 6 เดือนแรก เป็นร้อยละ 60 ภายในปี 2558 เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวในช่วงอายุ 6 เดือนแรกของแต่ละประเทศ ซึ่งสำรวจพบว่า ประเทศกัมพูชา การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวในช่วงอายุ 6 เดือนแรก ร้อยละ 74 ดังนั้นแต่ละประเทศควรให้ความสำคัญกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (OECD และ World Health Organization โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2553) ซึ่งประเทศไทยมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงอายุ 6 เดือนแรกมีอัตราต่ำที่สุด เมื่อทำการเปรียบเทียบในแต่ละประเทศ จึงทำให้สถานบริการทางด้านสาธารณสุขเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน

ภาพที่ 1 อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวในช่วงอายุ 6 เดือนแรก

ที่มา : OECD และ World Health Organization โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านผือ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ได้นำนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข มาปรับใช้ในชุมชน แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมีการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้เป็นปราชญ์นมแม่ สามารถให้คำแนะนำความรู้ เรื่องสมุนไพร วิถีปฏิบัติแบบไทย การบำรุงน้ำนม แนะนำข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีการเยี่ยมบ้าน ให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชนได้ และความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในความทรงจำ ยังไม่ได้มีการจดบันทึกไว้ ทำให้องค์ความรู้สูญหายไปกับปราชญ์นมแม่และในชุมชนไม่มีกิจกรรมที่เป็น การสนับสนุนการเผยแพร่ การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์

ปัจจุบันด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตนั้นเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบภาพและเสียง ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ในการพัฒนาระบบองค์ความรู้ปราชญ์นมแม่ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยในการจัดเก็บข้อมูลปราชญ์นมแม่ การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลบ้านผือ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์สู่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการนำไปปฏิบัติและเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้การดูแลเด็กให้เจริญเติบโตแข็งแรง สมบูรณ์ ควบคู่กับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา สมองของลูกตั้งแต่แรกเกิดและอารมณ์ นอกจากได้รับคุณค่าด้านสารอาหารและการสร้างภูมิคุ้มกันโรคให้กับลูกน้อยแล้ว อีกทั้งเพื่อส่งเสริมสร้างสายใยรักและความผูกพันระหว่างครอบครัว

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของปราชญ์นมแม่ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบ้านผือ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อพัฒนาระบบองค์ความรู้ปราชญ์นมแม่ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบ้านผือ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะสนับสนุนให้มารดาประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สิ่งสำคัญที่บุคลากรสาธารณสุขควรตระหนักถึง คือ จะทำอย่างไรให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญและเข้าใจถึงคุณค่าของนมแม่ ตลอดจนให้การช่วยเหลือและสนับสนุนมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จ จากข้อมูลพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มารดาไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องได้นานที่สุดนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการไม่ได้รับข้อมูลและการช่วยเหลือที่ถูกต้อง มารดาขาดความมั่นใจ หรือขาดความรู้ เมื่อมีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะแก้ปัญหาด้วยการให้นมผสม หรืออาหารเสริมกับบุตร (นันทิยา วัฒนา, 2554) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การจัดการความรู้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในแต่ละส่วน ๆ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ (รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม, 2548)

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม
2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาระบบองค์ความรู้ จากทฤษฎีการจัดการความรู้ทาง Tacit และ Explicit โดยการรวบรวมองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างซึ่งกันและกัน

ระบบฐานข้อมูล เป็นศูนย์รวมของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันที่ถูกจัดเก็บไว้เป็นระบบภายในฐานข้อมูลชุดเดียวกัน โดยสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ร่วมกัน เพื่อป้องกันข้อมูลไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน (กิตติภูมิ วรรณ, 2543)

ภาษาที่ใช้ในการพัฒนา (PHP Hypertext Preprocessor) ที่ใช้ในกลุ่มผู้พัฒนาเป็นอย่างมากทำให้ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งมีจุดเด่นในด้านความเร็วของการประมวลผลและการเขียนโค้ดเป็นแบบเปิดเผย (Open Source) จึงมีผู้พัฒนากันอยู่เสมอ ซึ่งสะดวกต่อการค้นหาข้อมูลและรูปแบบการใช้งานต่าง ๆ (ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนวย, 2542)

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษารวบรวมข้อมูลครั้งนี้ดำเนินการในเขตพื้นที่ตำบลบ้านผือ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 71 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 32 คน รวม 103 คน และกลุ่มผู้รับความรู้ ประกอบด้วย หญิงให้นมบุตร จำนวน 8 คน ผู้ที่มีประสบการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 4 คน รวม 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบฟอร์มการเก็บข้อมูล แบบสอบถามและแบบประเมินความพึงพอใจ การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ

1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งทำการเก็บข้อมูลจากพื้นที่ในการศึกษา ด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ การสนทนากลุ่ม 2) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยเป็นการศึกษาเอกสารตำรา หนังสือวิชาการ สอบถามข้อมูลจากภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน และเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

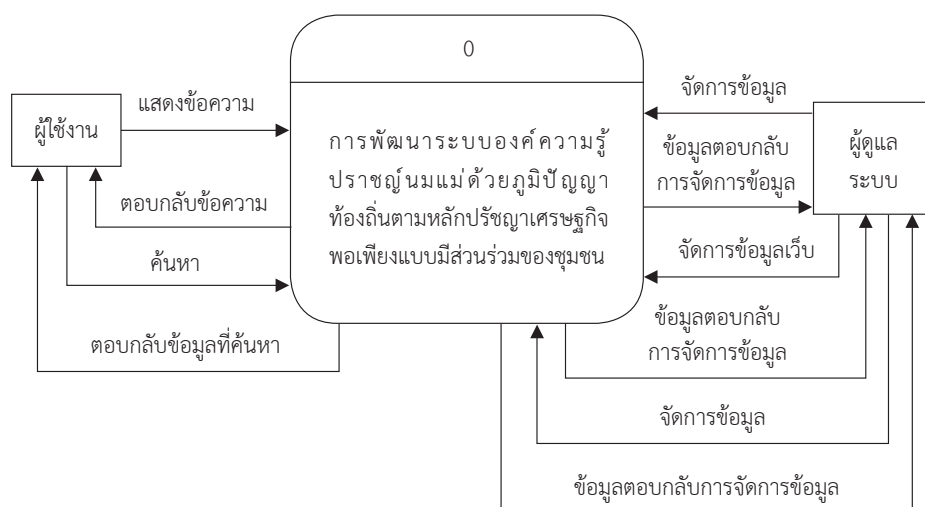
1. ข้อมูลที่เกี่ยวกับส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ การศึกษา การประกอบอาชีพ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. สัมภาษณ์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และปราชญ์นมแม่ ซึ่งการติดตามเยี่ยมบ้านให้คำแนะนำการปฏิบัติตัว การมีส่วนร่วมในชุมชน ความเสียสละเพื่อส่วนร่วม สาเหตุจูงใจที่ทำให้มาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงการดำเนินวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์และออกแบบระบบตามความต้องการโดยแสดงแบบจำลองขั้นตอนการทำงานของระบบด้วย Context Diagram ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนในการทำงานของระบบที่มีข้อมูลนำเข้าและออกจากระบบ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงแผนภาพกระแสข้อมูล (Context Diagram)

การพัฒนาระบบโดยใช้ภาษา PHP ในการสร้างเว็บเพจส่วนของเว็บเซิร์ฟเวอร์ใช้ AppServ ส่วนการออกแบบหน้าจอการติดต่อกับผู้ใช้งานโปรแกรม Adobe Photoshop CS6 และการพัฒนาโปรแกรมใช้ Adobe Macromedia Dreamweaver CS6

การวิเคราะห์ข้อมูล มีค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้อธิบายเชิงพรรณนาและการประเมินผลโปรแกรม พิจารณาความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับเกณฑ์การให้คะแนน	ความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00	ดีมาก
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50	ดี
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50	น้อยที่สุด

3. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมพบว่า กลุ่มผู้รู้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-45 ปี ร้อยละ 46.90 รองลงมา 51-55 ปี ร้อยละ 21.90 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มัธยมศึกษา ร้อยละ 53.10 รองลงมา ประถมศึกษา ร้อยละ 46.90 ประกอบอาชีพส่วนใหญ่เกษตรกร ร้อยละ 93.80 การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ในการติดตามเยี่ยมบ้านให้คำแนะนำการปฏิบัติตัว ร้อยละ 100.00 การมีส่วนร่วมในชุมชน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นการหล่อหลอมจิตใจให้คนในชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกัน ร้อยละ 96.90 สาเหตุจูงใจที่ทำให้มีส่วนร่วมในชุมชนได้รับความรู้ที่ได้รับมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษและเริ่มจากการสังเกต ความสนใจและประสบการณ์จากปราชญ์นมแม่ การอบรมจากชมรม การนำสมุนไพรมาใช้ในการดูแลสุขภาพและนำมาทำเป็นอาหาร จากนั้นนำภูมิปัญญาไปใช้ในการดูแลสุขภาพของชาวบ้านในชุมชน ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพได้มีการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้เป็นปราชญ์นมแม่ โดยส่วนใหญ่ที่ให้บริการแก่คนในชุมชนซึ่งไม่เรียกค่าตอบแทน และกลุ่มผู้รับความรู้ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-35 ปี ร้อยละ 33.30 รองลงมาอายุระหว่าง 36-40 ปี ร้อยละ 16.70 จบการศึกษาส่วนใหญ่ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 75.00 รองลงมาประถมศึกษา ร้อยละ 25.00 ประกอบอาชีพส่วนใหญ่เกษตรกร ร้อยละ 58.30 รองลงมาไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 25.00 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเข้ากระโจม ร้อยละ 41.70 รองลงมาการทักอธิษฐาน ร้อยละ 33.30 การนำสมุนไพรมาประกอบอาหารเพิ่มน้ำมัน ร้อยละ 75.00 ซึ่งก่อนและหลังแม่ให้นมลูกแม่ควรล้างมือหรือเช็ดหัวนมทุกครั้ง ร้อยละ 83.33

ผลการพัฒนาระบบองค์ความรู้พบว่า กลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้รับความรู้มีความพึงพอใจในการพัฒนาระบบครั้งนี้ ผลการประเมินด้านความพึงพอใจทุกด้านของกลุ่มผู้รู้ มีค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .538 และกลุ่มผู้รับความรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .502 ภาพรวมอยู่ในระดับดี ดังแสดงในภาพที่ 4 และดังแสดงผลในตารางที่ 2

ภาพที่ 4 แสดงผลการพัฒนาระบบ

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของระบบ

รายการประเมิน	ความพึงพอใจ			
	กลุ่มผู้รู้		กลุ่มผู้รับความรู้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านความสามารถของระบบตรงกับความต้องการของผู้ใช้	4.63	.492	4.50	.522
2. ด้านข้อมูลมีความถูกต้อง	4.41	.560	4.42	.515
3. ด้านการใช้งานมีความสะดวกและง่ายต่อผู้ใช้	4.47	.567	4.58	.515
4. ด้านประสิทธิภาพของระบบ	4.50	.568	4.42	.515
5. ด้านความปลอดภัย	4.44	.504	4.33	.492
รวม	4.49	.538	4.45	.502

ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้เข้ารับการอบรมพบว่า กลุ่มผู้รู้ มีค่าเฉลี่ย 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .593 และกลุ่มผู้รับความรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.46 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .620 ภาพรวมอยู่ในระดับดี ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผู้เข้ารับการอบรม

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม			
	กลุ่มผู้รู้		กลุ่มผู้รับความรู้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. มีความรู้ ความเข้าใจก่อนการอบรม	3.88	.793	3.58	.900
2. การให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	4.41	.499	4.50	.522
3. การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน	4.50	.568	4.67	.492
4. มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	4.56	.564	4.58	.515
5. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้	4.56	.504	4.50	.522
6. ระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้มีความเหมาะสม	4.59	.499	4.42	.515
7. สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้	4.56	.504	4.58	.515
8. เนื้อหาในการฝึกอบรมตรงตามจุดประสงค์	4.63	.554	4.33	.492
9. ท่านมีความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมอบรม	4.66	.545	4.67	.492
10. มีความรู้ ความเข้าใจหลังการอบรม	4.69	.471	4.75	.452
รวม	4.50	.593	4.46	.620

4. สรุปและการอภิปรายผล

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมพบว่า กลุ่มผู้รับความรู้ มีอายุระหว่าง 31-35 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับนางเยาว์ ไบยา และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัยผลของการพัฒนาระบบบริการการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อมารดาหลังคลอดและครอบครัว โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นอายุ 26-35 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษาและสอดคล้องกับชนชั้น เมฆมกล และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัยผลของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลางต่อความรู้ ทักษะจิตของมารดาหลังคลอดและครอบครัว และอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และส่วนใหญ่ระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเข้ากระโจม การนำสมุนไพรมาใช้ประกอบอาหารเพิ่มน้ำนม ซึ่งสอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2539 : 5) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากมนุษย์จะนำอาหาร มาบริโภคเพื่อการอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้นำเทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้ เพื่อให้อาหารที่มีมากเกินไป ความต้องการสามารถเก็บไว้บริโภคได้เป็นเวลานานซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาเหล่านี้เอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาการดำรงชีวิตได้ และสร้างสรรค์อารยธรรมได้อย่างมีคุณภาพกับ สิ่งแวดล้อม ยังซึ่งสอดคล้องกับยุพา อภิโกมลกร (2551) ได้ศึกษาวิจัยการดูแลสุขภาพหญิงหลังคลอดแบบพื้นบ้าน ภาคเหนือ : กรณีศึกษาที่บ้านหัวเสือ ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงหลังคลอดที่ บ้านหัวเสือใช้สมุนไพรในกระบวนการดูแลสุขภาพหลังคลอด สิ่งที่เป็นที่ปฏิบัติกันในอาหารส่วนใหญ่การห้ามกินเป็นผักที่มีกลิ่น เช่น ชะอม กระถินและผักคุณสมบัติเย็น เป็นต้น การเลือกกินอาหารเป็นการปรับสมดุลของธาตุโดยใช้อาหารและสมุนไพร สอดคล้องกับกุสุมา ศรียากุล (2549) ได้ศึกษาวิจัยการดูแลสุขภาพหญิงหลังคลอดด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน กรณีศึกษา ชุมชนมอญ วัดหงษ์ปทุมมาวาส จังหวัดปทุมธานี พบว่าการดูแลสุขภาพหญิงหลังคลอดด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นวิธีการ ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมในปัจจุบันกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งการดูแลสุขภาพหลังคลอดนั้นนับว่าเป็นการฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดที่ได้ผลดี และสอดคล้องสกุลศักดิ์ อินหล้า (2557) ได้ ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการบูรณาการองค์ความรู้ด้านใช้สมุนไพรไทย ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์การสาธารณสุข : กรณีศึกษากันตังอ่างพัฒนา ตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง กล่าวว่า ชุมชนบ้านกันตังอ่างพัฒนา มีกระบวนการ การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของชุมชน โดยในชุมชนมีคณะทำงานเครือข่ายพันธมิตรสร้างสุขภาพของชุมชน คือ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และชมรมผู้สูงอายุ ก่อนและหลังแม่ให้นมลูกแม่ควรล้างมือหรือ เช็ดหัวนมทุกครั้ง สอดคล้องกับนิตยัตติยา ดวงใจ ได้ศึกษาความรู้ เจตคติของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ผลการศึกษาพบว่า มารดาหลังคลอดก่อนและหลังให้นมลูก แม่ควรล้างมือหรือเช็ดหัวนมทุกครั้ง และกลุ่ม ผู้รู้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีอายุระหว่าง 41-45 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องวรวงคณา บุตรศรี และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน ศึกษา เฉพาะกรณีตำบลเมืองศรีโค อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกร สอดคล้องสุตารัตน์ หล่อเพชร (2554) ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้านในงานสุขภาพ ภาคประชาชน ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกร การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับภุชยภัสสร ชาวปทุมทิพย์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขในการส่งเสริม สุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่าการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง ในการติดตามเยี่ยมบ้านให้คำแนะนำการปฏิบัติตัว สอดคล้องจิรพงษ์ จรรย์กุลและคณะ (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปี 2553 ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมขององค์กรและระบบการติดตามเยี่ยมที่สามารถปรึกษาสอบถามได้ตลอดเวลา เมื่อพบปัญหาและอุปสรรคในการให้นมแม่ คอยให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด การมีส่วนร่วมในชุมชน ความเสียสละเพื่อ ส่วนรวม เป็นการหล่อหลอมจิตใจให้คนในชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิจิตร อดัมมณีนัยและคณะ (2555) ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาขบวนแห่งเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว จังหวัดสงขลา กล่าว ว่า การมีส่วนร่วมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชนและให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีความสามัคคีกัน

ตั้งแต่การเริ่มประชุมวางแผน แสดงความคิดเห็น รูปแบบของความคิด และสอดคล้องกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ (2557) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และมีจิตอาสา บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้ คือ อสม. ที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละกลุ่มของหมู่บ้าน มีลักษณะคุณสมบัติตามที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหมู่บ้านผือกำหนด คือ บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจและมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยจิตอาสาและเต็มใจช่วยเหลือชุมชนด้วยความเสียสละ สาเหตุจุดใจที่ทำให้มีส่วนร่วมในชุมชนได้รับความรู้ที่ได้รับมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษและเริ่มจากการสังเกต ความสนใจและประสบการณ์จากปราชญ์นมแม่ การอบรมจากชมรม การนำสมุนไพรมาใช้ในการดูแลตนเองและนำมาทำเป็นอาหารและรักษาโรค นำภูมิปัญญาไปใช้ในการดูแลสุขภาพของชาวบ้านในชุมชน ส่วนใหญ่ที่ให้บริการแก่คนในชุมชนโดยไม่เรียกค่าตอบแทน ซึ่งสอดคล้องพรทิพย์ แก้วชิน และคณะ (2558) การศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านในเขตอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า แพทย์พื้นบ้านที่ให้การรักษาสภาพลักษณะความรู้ที่ได้รับมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษและเริ่มจากความสนใจ การสังเกต ประสบการณ์จากครูผู้ที่มีประสบการณ์ การอบรมจากแหล่งเรียนรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านประกอบกับศึกษาด้วยตนเอง สอดคล้องรัชชัย บุญมี (2557) การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าภูมิปัญญาเกิดจากการได้รับถ่ายทอดมาจากผู้รู้ จากเครือญาติและเกิดจากประสบการณ์โดยตรงประกอบกับความสนใจ ความชอบและความศรัทธาในภูมิปัญญานั้น และสอดคล้องกับปิยนุช ยอดสมสาย และคณะ (2552) การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภอดงคราย จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านเป็นศาสตร์ในการดูแลสุขภาพของประชาชนที่อาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นและความเชื่อเป็นหลัก มีการรักษาทั้งกายและใจควบคู่กันไป การรักษาเป็นเรื่องของบุญคุณ ไม่ใช้การเรียกร้อยค่าตอบแทน

ผลการพัฒนาระบบองค์ความรู้พบว่า กลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้รับความรู้ มีความพึงพอใจในการพัฒนาระบบทั้ง 5 ด้าน ความสามารถของระบบตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ด้านข้อมูลมีความถูกต้อง ด้านการใช้งานมีความสะดวกและง่ายต่อผู้ใช้ ด้านประสิทธิภาพของระบบ ด้านความปลอดภัย ผลการประเมินความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้อง นโรดม กิตติเตชานุภาพ (2551) ได้ศึกษาพัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้เรื่องโรค ผลการประเมินความพึงพอใจในการพัฒนาระบบทั้ง 5 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับดี เพื่อช่วยในการค้นหาข้อมูลโรค เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลความของโรคด้านต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยนำมาพัฒนาองค์ความรู้ทำให้สามารถรับความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ แนวทางในการรักษาโรค การดูแลสุขภาพสุขภาพและสามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศได้ และผลการประเมินความรู้ความเข้าใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้เข้ารับการอบรมพบว่า กลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้รับความรู้ การให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัว การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้ ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจทั้ง 10 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับนิตยัตติญา ดวงใจ ได้ศึกษาความรู้ เจตคติของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ผลการศึกษาพบว่า แม่กับลูกจะรักและผูกพันกันมากขึ้นถ้าเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสอดคล้องกับจิรัชพงษ์ จริยธนกุลและคณะ (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปี 2553 ผลการศึกษาหญิงหลังคลอดและสมาชิกในครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว การเข้าใช้งานง่ายสอดคล้องกับกุสุมา ศรียากุลและคณะ (2551) ได้ศึกษาองค์ความรู้สมุนไพรและยาตำราพื้นบ้านที่ใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพ : กรณีศึกษาหมอเสริมใจทัศน์ จังหวัดยโสธร กล่าวว่า การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยทำให้เห็นถึงประโยชน์และการนำไปพัฒนาให้มีคุณค่าอย่าง ๆ ขึ้นไป และการนำไปใช้กับผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การถ่ายทอดความรู้ที่มีได้สร้างเสริมสุขภาพ

5. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย ขอขอบคุณโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านฝื่อ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ที่ได้อนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล สถานที่การทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและขอขอบคุณผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทุกท่านที่มีส่วนร่วมดำเนินการวิจัยครั้งนี้

6. เอกสารอ้างอิง

- กนก สัจจ. (2552). **สถิติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- กฤษฎาภัสสร ขาวปทุมทิพย์. (2556). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขในการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิตติภูมิ วรฉัตร. (2543). **PHP เปลี่ยนวิธีสร้างโฮมเพจอย่างมือโปร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิดีตกรุ๊ปจำกัด.
- กุสุมา ศรียากุล. (2549). การดูแลสุขภาพหญิงหลังคลอดด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนมอญ วัดหงษ์ ปทุมวาาส จังหวัดปทุมธานี. ธรรมศาสตร์เวชสาร ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2549 : 425-433.
- กุสุมา ศรียากุล และคณะ. (2551). องค์ความรู้สมุนไพรและยาตำรับที่หมอพื้นบ้านใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพ : กรณีศึกษาหมอเสริมใจที่ศูนย์จังหวัดยโสธร. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2551 : 183-191
- กนิษฐา เมฆมกล และคณะ. (2556). ผลของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลางต่อความรู้ ทัศนคติของมารดาหลังคลอดและครอบครัวและอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 มีนาคม - สิงหาคม 2556 : 47-59.
- จิรพงษ์ จริยชนกุล และคณะ. (2554). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปี 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2559. จาก <http://www.bro.moph.go.th>
- ธวัชชัย บุญมี. (2557). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2559. จาก www.research.cmru.ac.th
- นงเยาว์ ไบยา และคณะ. (2556). ผลของการพัฒนาระบบบริการการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อมารดาหลังคลอดและครอบครัว โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นโรดม กิตติเตชานุกาพ. (2551). ระบบการจัดการองค์ความรู้เรื่องโรค. ปัญหาพิเศษวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- นันทิยา วัฒนา. (2554). การสนับสนุนของครอบครัว ชุมชนและสังคมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. ศูนย์ฝึกอบรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และโภชนาการเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิตยา ไปสาสวาท. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือน ของหญิงหลังคลอด โรงพยาบาลคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 20 (2), 15-29.
- นิตยัตติญา ดวงใจ. **ความรู้ เจตคติของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน**. นครราชสีมา : ศูนย์อนามัยแม่และเด็กที่ 5 นครราชสีมา ; 2551.

- ปิยนุช ยอดสมสวยและสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้. (2552). การศึกษาภูมิปัญญาของหมอฟันบ้านในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก. คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ แก้วชินและคณะ. (2558). การศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านในเขตอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ วันที่ 18-19 มิถุนายน พ.ศ.2558 หน้า 135-143.
- ยุพา อภิโกมลกร (2551). การดูแลสุขภาพหญิงหลังคลอดแบบพื้นบ้านภาคเหนือ:กรณีศึกษาที่บ้านหัวเสือ ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พ.ค. - ส.ค. 2551)
- รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม. (2548). การจัดการองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนวย. (2542) ภาษาฐานข้อมูล SQL. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี.
- สนธยา หนูขาว และคณะ. (2554). โครงการสื่อการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา. โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์. (2557). ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัวบ้านผือ.
- สกุลศักดิ์ อินหล้า. (2557). การมีส่วนร่วมในการบูรณาการองค์ความรู้ด้านใช้สมุนไพรไทย ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์การสาธารณสุข : กรณีศึกษาบ้านต้นช้างพัฒนา ตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. ค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2557. <http://blog.nation.ac.th/?p=3125>.
- สุภารัตน์ หล่อเพชร. (2554). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานสุขภาพภาคประชาชน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2554) : 140-149.
- วรางคณา บุตรศรี และคณะ. (2556). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลเมืองศรีไค อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. กลุ่มวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชนและกลุ่มวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชธานี สรรพสิทธิประสงค์อุบลราชธานี
- วิจิตรา อุตมะมณี และคณะ. (2555). กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาขบวนแห่งเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว จังหวัดสงขลา. วารสารศิลปศาสตร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2555 : 50-64.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2539). ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Merriams-Webster's Collegiate Dictionary. (1994). Merriam-Wbeebster.
- OECD และ World Health Organization โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (27 สิงหาคม 2553). AEC Dat Kasikorn research : การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อาหารสำหรับเด็กเล็ก การตลาดบุตร. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559. จาก <https://www.kasikornresearch.com>

การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลัง ในเขตภาคตะวันออก

The Analysis of Value Chain of Community Enterprise of Cassava in Thai Eastern Region

น้ำฝน ใจดี และ หทัยรัตน์ บัณฑิตยารักษ์

Namphone Chaidee and Hatairat Bandittayarak

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

namphone_c@hotmail.co.th เบอร์โทรศัพท์ 038-358145 ต่อ 8307

arjankaew@hotmail.com เบอร์โทรศัพท์ 089-108-5561

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก 2. ศึกษารูปแบบการจัดการของห่วงโซ่คุณค่า และประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงห่วงโซ่คุณค่า และการดำเนินงานให้วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่าง คือ วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ มีจำนวน 35 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในลักษณะ Semi-Structure Interview ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยศึกษาทั้งภาพรวมและรายด้าน

ผลการวิจัย พบว่า วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก มีความสามารถในการกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนใน 9 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 ค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับ 1 ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัท มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 ด้านการจัดหามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 ด้านการลำเลียงขาเข้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 ด้านการลำเลียงขาออก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 ด้านการดำเนินงานหรือการผลิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 ด้านการตลาดและการขายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.46 ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.42 และด้านการบริการ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.41 ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคในห่วงโซ่คุณค่าของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกที่พบได้แก่ ปัญหาด้านการผลิตปัญหาด้านการตลาดและปัญหาด้านการขนส่งส่วนแนวทางในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก รัฐบาลควรมีแนวทางและนโยบายในการสนับสนุนอย่างชัดเจน อาทิเช่น การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาฝีมือแรงงานเฉพาะด้าน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ การสนับสนุนทางด้านการตลาดและการขาย การส่งเสริมการค้า และการพัฒนาตราสินค้า การให้ความช่วยเหลือทางด้านเงินทุน การจัดหาเครื่องจักรและอะไหล่ การให้บริการด้านเทคนิค ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ตลอดจนความช่วยเหลือในการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ทั้งเทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนการผลิต และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

คำสำคัญ : วิสาหกิจชุมชน ห่วงโซ่คุณค่า

Abstract

The purpose of this research was to 1. Analysis of value chain of Community Enterprise of Cassava in Thai Eastern Region. 2. Studying and the analysis were on the developing and 3. Improve the value chain of Community Enterprise of Cassava in Thai Eastern Region. The research design was combination of quantitative research and qualitative research. The sampling is the Community Enterprise of Cassava in Thai Eastern Region that Registered Community Enterprise with Community Enterprise Promotion Division Department of Agricultural Extension. Mean of sampling are purposive sampling and collected data from in-depth interviews by semi-structure interview to provide important information on features. Data were analyzed using mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.) by studying both the overall and the individual.

The results indicate that the Community Enterprise of Cassava in Thai Eastern Region. The ability of the main events and activities in support of the 9th overall at a low level. The average score was 2.10, the average highest one including the company's infrastructure with an average of 2.78, the supply with an average of 2.68, for the inbound transportation with an average of 2.53, for the outbound transportation with an average of 2.31, for technology development with an average of 2.17, operations or production with an average of 2.15, marketing and sales with an average of 1.46, human resource management with an average of 1.42, and services. The average score was 1.41, respectively.

Barriers in the value chain of Community Enterprise of Cassava in Thai Eastern Region were found manufacturing problems, marketing problems and transportation issues

In conclusion, the development of the value chain of Community Enterprise of Cassava in Thai Eastern Region. The government should have guidelines and policies to explicitly support. Such as support for human resource development, specializations skill development such as product development, product design and packaging, support marketing and sales, trade promotion and brand development, assistance to the capital, supply of equipment and spare parts, providing technical legal aid as well as assistance in developing the technology. The technology enables production support and information technology.

Keywords : Community Enterprise, Value Chain

1. บทนำ

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้ประเทศไทยปีละกว่า 1 แสนล้านบาท และเป็นพืชหลักของเกษตรกรกว่า 5 แสนครอบครัว มีพื้นที่เก็บเกี่ยวกว่า 8.4 ล้านไร่ผลผลิตทั้งประเทศ 30 ล้านตัน และผลผลิตเฉลี่ย 3.56 ตันต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) ผลผลิตส่วนใหญ่ส่งออกในรูปแบบเส้น มันสำปะหลังอัดเม็ด และแป้งมันสำปะหลัง จากข้อมูลการค้าระหว่างประเทศของไทยในปี พ.ศ. 2553 - 2557 ซึ่งรายงานโดยกรมศุลกากร (ตารางที่ 1 และรูปที่ 1) พบว่าผลผลิตทางการเกษตรที่มีมูลค่าการส่งออกมาก 5 อันดับแรก ได้แก่ ยางพาราข้าวและผลิตภัณฑ์ ปลาและผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ และผลไม้ ตามลำดับ มันสำปะหลังมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะจีน ซึ่งเป็นตลาดหลักของไทยที่นำไปใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่าง ๆ เช่น แอลกอฮอล์

และเอทานอล เป็นต้น โดยผลิตผลทางการเกษตรที่มีมูลค่าการส่งออกสูง 5 อันดับแรก ได้แก่ ข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ยางพารา ผลไม้ และข้าวโพด (กรมศุลกากร, 2557) สำหรับประเทศไทยผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังจัดเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สำคัญและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงไทยจัดเป็นผู้ส่งออกอันดับ 1 ของโลก ครองส่วนแบ่งในตลาดโลก 78% ผลผลิตที่ใช้ในประเทศมีเพียง 8.64 % ทั้งในรูปของหัวมันสดและผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ โดยบริโภคเป็นอาหารและใช้เป็นอาหารสัตว์ ปริมาณการใช้ในประเทศสูงขึ้นจาก 8.2 ล้านตันหัวสดในปี 2556 เป็น 8.6 ล้านตันหัวสดในปี 2557 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรรายงานว่าในปี พ.ศ. 2556 และปี พ.ศ. 2557 ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังมีมูลค่าการส่งออกสูงเป็นอันดับที่ 4 รองจากยางพารา ข้าวและผลิตภัณฑ์ ปลาและผลิตภัณฑ์ มูลค่าการส่งออกต่อปี มากกว่า 1 แสนล้านบาท

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะเป็นพืชที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนชาวไทยจำนวนมากมาช้านาน เกษตรกรมากกว่า 530,000 ครัวเรือน เป็นเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ยกเว้นภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีการเพาะปลูกมันสำปะหลังมากที่สุดในประเทศ โดยมีแหล่งเพาะปลูกหลักอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) เศรษฐกิจชุมชนจึงถูกจับตามองว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สามารถรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนให้เอื้อต่อการอยู่อาศัย มุ่งรักษามิบัติสัญญาท้องถิ่นสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนโดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีจุดขาย และสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น จากความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจแบบพอเพียงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตรที่สำคัญตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับชุมชนโดยการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานและสร้างภูมิคุ้มกันในการพัฒนาเศรษฐกิจเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้ขบวนการวิสาหกิจชุมชน

ในสภาวะการแข่งขันทางการค้าที่รุนแรงที่มาจากคู่แข่งทางธุรกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กของไทยที่ดำเนินการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย ต้องปรับตัวเรียนรู้สภาพทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างหลากหลาย เพื่อให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้ ยุทธศาสตร์ของประเทศและจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมุ่งเน้นที่สินค้าของวิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรมเกษตรเป็นสำคัญ ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังจัดเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สำคัญและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังอันดับ 1 ของโลกมาโดยตลอด คิดเป็นมูลค่า 1 แสนล้านบาท การส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทยมีทิศทางการขยายตัวต่อเนื่อง โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3.72 ต่อปี ในเชิงปริมาณและร้อยละ 16.40 ต่อปี ความต้องการของผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังมีมากขึ้น โดยเฉพาะความต้องการด้านพลังงานทดแทนในประเทศและนโยบายที่ต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตมันสำปะหลัง เช่น เอทานอลบรรจุภัณฑ์ย่อยสลายได้ (bioplastic) ทำให้ต้องรักษาระดับการผลิตมันสำปะหลังของประเทศ นอกจากนี้ในปี 2558 คาดว่าความต้องการใช้ในประเทศจะเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอลจะเพิ่มขึ้นในเชิงมูลค่า แม้ว่ามันสำปะหลังจะเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญแต่ยังพบกับปัญหาด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่ยังขาดประสิทธิภาพ มีต้นทุนในการดำเนินงานสูง สิ่งที่ควรพิจารณา คือ แนวทางที่จะใช้ในการพัฒนาระดับมาตรฐานการจัดการกระบวนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังมีความจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนารูปแบบห่วงโซ่มูลค่าของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นรูปแบบในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังโดยองค์รวมต่อไป

โมเดลอิพอร์เตอร์ได้เสนอโมเดลห่วงโซ่คุณค่าโดยเน้นกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหรือบริการขององค์กร ซึ่งราคาของสินค้านั้นมีผลมาจากการเชื่อมโยงคุณค่าในแต่ละขั้นตอนและห่วงโซ่คุณค่าหมายถึงกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับปัจจัยการผลิตโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการนำวัตถุดิบจากผู้ขายวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย จนถึงการจัดส่งสินค้าไปสู่ผู้บริโภคคนสุดท้าย และบริการหลังการขาย ห่วงโซ่คุณค่าแสดงให้เห็นถึงโซ่ที่ประกอบด้วยอนุกรมของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่ต้องการขาย บางกิจกรรมจะนำวัตถุดิบมาแปรรูปเพื่อป้อนเข้าสู่ขั้นตอนการประกอบและขายในราคาที่สูงกว่าต้นทุนของวัตถุดิบ มูลค่าที่เพิ่มขึ้นนี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าที่เพิ่มขึ้นโดยในกระบวนการผลิตเมื่อได้พิจารณาต้นทุนของกิจกรรมอย่างละเอียด เรียกว่าการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าเพื่อกำหนดว่ากระบวนการใดเพิ่มคุณค่าและกระบวนการใดไม่เพิ่มคุณค่า โดยมีเป้าหมายหลักคือความพยายามออกแบบกระบวนการใหม่และกำจัดหรือทำให้กระบวนการที่ไม่เพิ่มคุณค่าเหลือน้อยที่สุด (ยรรยง ศรีสม : ห่วงโซ่คุณค่าในงานโลจิสติกส์)

จึงทำให้ผู้วิจัยพบประเด็นปัญหา คือ วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการบริหารจัดการกระบวนการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการลดต้นทุนให้กับวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปกับการสร้างความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (Base-line Data) ในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการสร้างรูปแบบห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการแนวทางในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังของประเทศ รวมทั้งเป็นแนวทางพัฒนา ขยายองค์ความรู้ทางวิชาการในสาขาอื่น ๆ ในโอกาสต่อไป

2. วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีการแบบผสม (Mixed Research) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร มีจำนวน 35 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อศึกษาพื้นที่เพาะปลูกของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) ในลักษณะ Semi-Structure Interview กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ผู้จำหน่ายวัตถุดิบ 3) ผู้รับซื้อผลผลิต และ 4) ผู้จัดการด้านการขนส่ง เพื่อรวบรวมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่าของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อศึกษาถึงแนวทางการเพิ่มผลผลิตของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง โดยแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากผู้ประกอบการ, ผู้ซื้อ-ผู้ขาย และผู้จัดการขนส่ง ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเป็นแนวทางการเพิ่มผลผลิตของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า พื้นที่เพาะปลูกของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตจังหวัดสระแก้วมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.43 รองลงมาคือจังหวัดชลบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา ในอัตราที่เท่ากันคือ อัตราร้อยละ 14.29 จังหวัดปราจีนบุรี 11.43 และจังหวัดจันทบุรี ร้อยละ 8.57 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกี่ยวกับความสามารถในกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนใน 9 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 โดยพบว่า กิจกรรมด้านการลำเลียงขาเข้าของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 กิจกรรมด้านการดำเนินงานหรือการผลิตของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 กิจกรรมด้านการลำเลียงขาออกของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 กิจกรรมด้านการตลาดและการขายของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.46 กิจกรรมด้านการบริการของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.41 กิจกรรมด้านการจัดหาของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 กิจกรรมด้านการพัฒนาเทคโนโลยีของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.42 กิจกรรมด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 และกิจกรรมด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัทของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68

แนวทางในการพัฒนาความสามารถในการดำเนินงานในกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนในห่วงโซ่มูลค่า 9 ด้านของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลการวิจัยแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1. ด้านการลำเลียงขาเข้า ควรมีการให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการควบคุมปัจจัยการผลิต การควบคุมสินค้าคงคลังและการใช้อุปกรณ์ในการขนย้าย (Handling system) ในส่วนของผู้จำหน่ายวัตถุดิบควรให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพของปัจจัยการผลิตลดต้นทุนของปัจจัยการผลิตและลดต้นทุนของบรรจุภัณฑ์ และผู้ขนส่งควรให้ความร่วมมือในการลดต้นทุนค่าขนส่งของการลำเลียงขาเข้าโดยการใช้เส้นทางขนส่งที่มีต้นทุนต่ำที่สุดและจัดทำตารางการเดินรถตลอดจนพัฒนาขนาดของการขนส่งให้มีต้นทุนต่ำที่สุด

ด้านที่ 2. ด้านการดำเนินงานหรือการผลิต ควรให้ความรู้และคำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับวิธีการในการลดงานที่รอการลดชิ้นส่วนงานที่ต้องทำการซ่อมแซมการลดรอบระยะเวลาในการผลิต และแนวทางในการลดจำนวนผลผลิตเสียหายให้ควมรู้และคำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์การผลิตซึ่งเป็นคุณค่าที่ลูกค้าต้องการให้เกิดขึ้นกับสินค้าและการสร้างกิจกรรมเชิงคุณค่า และให้ความรู้และคำแนะนำแก่เกษตรกรเกี่ยวกับแนวทางในการลดต้นทุน ของกิจกรรมตรวจสอบคุณภาพ

ด้านที่ 3. ด้านการลำเลียงขาออก ควรให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการคลังสินค้า และแนวทางในการลดจำนวนของสินค้าคงคลังที่รอการส่งมอบให้ควมรู้และคำแนะนำแก่เกษตรกรเกี่ยวกับแนวทางในการกระจายสินค้าให้กับลูกค้าและการส่งสินค้าให้ลูกค้าทันเวลาพอดี ตลอดจนการเพิ่มอัตราส่วนการหมุนเวียนของสินค้าคงคลังในส่วนของผู้ขนส่งควรให้ความร่วมมือในการลดต้นทุนค่าขนส่งของการลำเลียงขาออกโดยการจัดทำตารางการเดินรถ

ด้านที่ 4. ด้านการตลาดและการขาย ควรให้ความรู้แก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังและมีแนวทางให้วิสาหกิจชุมชน มันสำปะหลังมีบทบาทในการเลือกช่องทางในการจัดจำหน่ายและการกำหนดราคาให้ควมรู้แก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับการโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนแนวทางในการบริหารจัดการลูกค้า

ด้านที่ 5. ด้านการบริการ ควรให้ความรู้แก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับการบริการ ทั้งในด้านการสนับสนุนลูกค้า การซ่อมบำรุงและการจัดการข้อร้องเรียนจากลูกค้า

ด้านที่ 6. ด้านการจัดหา ควรมีแหล่งสนับสนุนการลงทุนในสิ่งปลูกสร้างให้ความรู้แก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับการบริการ และจัดหาแหล่งสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพและราคาต่ำจากภาครัฐ

ด้านที่ 7. ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ควรให้ความรู้และคำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการวิจัยและการพัฒนาและอุปกรณ์สนับสนุนการผลิตอื่น ๆ ที่ช่วยเพิ่มและพัฒนาคุณภาพของผลผลิต

ด้านที่ 8. ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ควรให้ความรู้และคำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับการพัฒนาพนักงานการจัดการระบบเงินเดือนค่าจ้างและแรงงาน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

ด้านที่ 9. ด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัท ควรให้ความรู้และคำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังเกี่ยวกับแนวทางในการวางแผนผังโรงงานทำให้เกิดการไหลของวัตถุดิบที่คล่องตัว/ต่อเนื่อง การจัดการด้านการเงิน จัดทำระบบบัญชี ระบบการเงิน การบริหารจัดการขององค์กรและการจัดการด้านการเงิน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการดำเนินงานในกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนในห่วงโซ่คุณค่า 9 ด้าน วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังยังไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนในการดำเนินงานในห่วงโซ่คุณค่า 9 ด้าน ทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลัง ควรมีการให้ความรู้สร้างความเข้าใจเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังสามารถดำเนินการในกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนใน 9 ด้านของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออก คือ (1) ด้านการลำเลียงขาเข้า (2) ด้านการดำเนินงานหรือการผลิต (3) ด้านการลำเลียงขาออก (4) ด้านการตลาดและการขาย (5) ด้านการบริการ (6) ด้านการจัดหา (7) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (8) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และ (9) ด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัท โดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.109 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพันธ์ วงศ์ใหญ่ และ ณัฐพรพรรณอดุม (2555) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของธุรกิจนำเข้า-ส่งออกของบริษัทเค ที วาย อิมพอร์ต เอ็กซ์พอร์ต จำกัด เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับธุรกิจผู้รับจัดการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ โดยนำแนวคิดการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของไมเคิล อี พอตเตอร์ มาวิเคราะห์กิจกรรมโลจิสติกส์ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุน ผลการศึกษา พบว่า ในแต่ละกิจกรรมจะพบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละกิจกรรมส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ มีผลกระทบต่อกันเป็นลักษณะสายโซ่ในบางกิจกรรมจะมีค่าใช้จ่ายซึ่งปัญหาที่พบส่งผลให้บางกิจกรรมมีค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง ในการศึกษาได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับผู้บริหารได้นำเอาผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้กับธุรกิจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับธุรกิจและเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันให้ธุรกิจมากยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพิกมณ แก้วใสและปรารณา ปรารณานติ (2554) ที่ทำการศึกษาการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประมาณสัดส่วนผลตอบแทนที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทยได้รับ และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่าในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทย เพื่อเป็นแนวทางสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรมนี้ ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ราคาหัวมันสำปะหลังสดและผลิตภัณฑ์ มีความผันผวนค่อนข้างสูง จึงทำให้สัดส่วนผลตอบแทนในห่วงโซ่คุณค่าผันผวนไปด้วย โดยผู้ประกอบการมันสำปะหลังอัดเม็ดจะได้รับผลกระทบน้อยที่สุดในขณะที่เกษตรกรจะได้รับผลกระทบมากที่สุด สำหรับแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับกิจกรรมการนำเข้าวัตถุดิบและกิจกรรมการผลิต เกษตรกรสามารถทำได้ด้วยการเลือกใช้พันธุ์มันสำปะหลังที่

ให้ผลผลิตสูงเหมาะสมกับพื้นที่ การวางแผนการเพาะปลูกมันสำปะหลังล่วงหน้า เพื่อให้สามารถเพาะปลูกมันสำปะหลังได้ในช่วงเวลาที่เหมาะสม และเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังเมื่อมีอายุได้ 12 เดือน สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านสถานการณ์ความต้องการมันสำปะหลังในตลาดโลก พบว่ามีอุปสงค์สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และการผลิตเอทานอลที่มีการขยายตัวมาก แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของอุตสาหกรรมนี้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยการจัดการใช้อุทยานและโลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังในประเทศไทย โดยปรารภนาปรารภนาดี และคณะ (2552) พบว่าเกษตรกรชาวไทยมีอัตราผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ผลิตมันสำปะหลังอื่น ๆ แต่ยังมีศักยภาพที่จะเพิ่มอัตราผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นได้อีกมาก สำหรับปัญหาการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรนั้นพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการเพาะปลูกโดยใช้ประสบการณ์เป็นหลักและนิยมปรึกษาปัญหาการเพาะปลูกกับญาติและเพื่อนบ้านซึ่งเป็นเกษตรกรด้วยกันเกษตรกรในพื้นที่เดียวกัน จึงมักจะดำเนินการเพาะปลูกในลักษณะคล้ายคลึงกันและเป็นไปในรูปแบบเดิม ๆ ส่วนใหญ่ยังขาดการเข้าถึงแหล่งความรู้หรือนักวิชาการ ขาดการวางแผนเพาะปลูกอย่างเป็นระบบและครบวงจร และขาดการบันทึกข้อมูลที่สำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก เช่น แผนการเพาะปลูกและการใส่ปุ๋ย เป็นต้น ขาดความรู้ในการควบคุมและกำจัดศัตรูพืชและโรคพืชที่ถูกต้อง การเพาะปลูกส่วนใหญ่จะอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติเท่านั้น ขาดระบบชลประทานและแหล่งน้ำเพิ่มเติม ขาดการใช้เครื่องทุ่นแรงในการเก็บเกี่ยว การขนส่งออกจากไร่บางส่วนยังขาดประสิทธิภาพและในบางพื้นที่ยังขาดการเอาใจใส่คุณภาพมันสำปะหลังในด้านเปอร์เซ็นต์แป้งด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่นิยมซื้อขายมันสำปะหลังแบบเหมารวมโดยไม่พิจารณาเปอร์เซ็นต์แป้ง นอกจากนี้ การที่เกษตรกรประสบปัญหาต้นทุนการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องยังส่งผลต่อการปฏิบัติด้านการเตรียมการเพาะปลูกและการดูแลพืชในไร่อย่างพอเพียง ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรต่ำกว่าที่ควร

ในปัจจุบันความต้องการของผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังมีมากขึ้น โดยเฉพาะความต้องการด้านพลังงานทดแทนในประเทศและนโยบายที่ต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตมันสำปะหลัง เช่น เอทานอลบรรจุภัณฑ์ย่อยสลายได้ (bioplastic) ทำให้ต้องรักษาระดับการผลิตมันสำปะหลังของประเทศ นอกจากนี้ในปี 2558 คาดว่าความต้องการใช้ในประเทศจะเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอล จากการที่มีอุทยานของมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นในตลาดวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มผลผลิตดังต่อไปนี้

1. การใช้พันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นการลดต้นทุนการผลิตเนื่องจากไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบำรุงและดูแลรักษา เพื่อปรับสภาพพื้นที่ให้เหมาะสมกับชนิดของพันธุ์พืชนั้น
2. ฤดูปลูกที่เหมาะสม หลักสำคัญในการเลือกฤดูปลูก คือ ควรจัดวันปลูกเพื่อให้มันสำปะหลังช่วงอายุ 3-12 เดือนได้รับน้ำฝนมากที่สุด ผลผลิตจะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนในช่วงอายุดังกล่าว
3. ไม่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุต่ำกว่า 10-12 เดือน การเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังที่มีอายุน้อยขณะที่มันสำปะหลังกำลังเจริญเติบโต ทำให้มีการสะสมน้ำหนักรากของมันสำปะหลังต่ำ เป็นผลให้มันสำปะหลังหัวเล็ก ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับ การเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังที่อายุ 12 เดือน ซึ่งจะมีการสะสมน้ำหนักในหัวมากขึ้น หัวมีขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้มันสำปะหลังมีอายุมากกว่า 18 เดือน เพราะจะทำให้หัวฝ่อมีเปอร์เซ็นต์แป้งลดลง
4. การปรับปรุงบำรุงดิน ไม่ควรใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียวเนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นเวลานานทำให้ดินขาดความสมดุล ควรใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยชีวภาพร่วมด้วย ซึ่งปุ๋ยอินทรีย์จะช่วยในการปรับโครงสร้างของดินทำให้เกิดสมดุลของธาตุอาหาร เพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำของดิน และควรไถเปิดดินดานในพื้นที่ที่มีดินดาน
5. การใช้ปุ๋ย จำเป็นต้องตรวจดินเบื้องต้นว่า ดินมีปริมาณธาตุอาหารพืชโดยเฉพาะไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียมมากน้อยเพียงใดเพื่อเลือกใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมกับสภาพของดิน

6. การกำจัดวัชพืชในช่วงเวลาที่เหมาะสม ธรรมชาติของมันสำปะหลังต้องการปุ๋ยที่อายุ 1-2 เดือนหลังปลูก การปล่อยให้วัชพืชขึ้นมากจะทำให้ผลผลิตลดลง เกษตรกรสามารถกำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานที่อายุ 30 วันหลังปลูก หรือใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชแบบสัมผัสผิวดินเมื่ออายุ 30 วัน และ 60 วันหลังปลูก

7. สนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายเกษตรกรในการนำเทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลังสู่เกษตรกรในท้องถิ่น โดยจัดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่าย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามันสำปะหลังจะเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่ผ่านมา วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังมันสำปะหลัง ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังมีปัญหาด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่ยังขาดประสิทธิภาพ มีต้นทุนในการดำเนินงานสูง สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ แนวทางที่จะใช้ในการพัฒนาระดับมาตรฐานการจัดการกระบวนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังมีความจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนารูปแบบห่วงโซ่มูลค่าของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นรูปแบบในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังโดยองค์รวมต่อไป

4. สรุป

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. รัฐบาลสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ไปประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย แนวทางในการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในกิจกรรม 9 ด้านคือ (1) ด้านการลำเลียงขาเข้า (2) ด้านการดำเนินงานหรือการผลิต (3) ด้านการลำเลียงขาออก (4) ด้านการตลาดและการขาย (5) ด้านการบริการ (6) ด้านการจัดหา (7) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (8) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และ (9) ด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัท ให้สามารถที่จะอยู่รอดและแข่งขันได้ในตลาดของมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

2. วิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจ อาทิเช่น ผู้จำหน่ายวัตถุดิบเกษตรกร ผู้รับซื้อผลผลิต ผู้จัดการด้านการขนส่ง เป็นต้น สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย ไปประกอบการวางแผนหรือเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อเพิ่มความสามารถในการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ในห่วงโซ่มูลค่าของมันสำปะหลังต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย นำไปใช้ในการพัฒนาฐานข้อมูล (Database) ทางวิชาการ ในการศึกษา และการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังและสามารถนำไปใช้สำหรับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในประเทศได้

4. สถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และสถาบันฝึกอบรมพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนมันสำปะหลังสามารถนำข้อมูลที่ได้การวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรการสอนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นการสร้างและพัฒนาแรงงานที่มีความรู้เฉพาะทางป้อนสู่ตลาดแรงงาน และการพัฒนาผู้ประกอบการหรือบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบการ ให้มีทัศนคติที่ดี และมีความสามารถในการทำงานที่ดีขึ้น

5. เอกสารอ้างอิง

กนกพร หมีแก้ว และ สมชาย จอมดวง. การวิเคราะห์การจัดการธุรกิจค้าส่งกระเทียมในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ โดยใช้ตัวแบบห่วงโซ่มูลค่า. 2553.

กิตติวิทย์ มูลแก้ว. การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจส่งออกลำไยอบแห้งของผู้ส่งออกในจังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดลำพูน. 2545.

โกศล ดีศีลธรรม. เพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้วยแนวคิดสิน. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2547.

- ค่านาย อภิปรัชญาสกุล. โลจิสติกส์และการจัดการซัพพลายเชน. กรุงเทพฯ : นัฏพรการพิมพ์. 2546.
- จรรยาโรจน์ สุทธนะ. ห่วงโซ่คุณค่าด้านการบริการสาธารณสุขของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่. 2552.
- บุญทวี จันทร์กลั. การวิเคราะห์โซ่คุณค่าของข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง. 2550.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบ การศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2538.
- พิมกมล แก้วใส และปรารณา ปรารณาดี. การวิเคราะห์โซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทย. ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต (การจัดการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเกษตร) สาขาการจัดการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเกษตร. ภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเกษตร. 2554.
- รภัส มัชฌิมาพันธ์ และอภิชาติ โสภาง. การวิเคราะห์การจัดการโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการลำไยสดด้วยการวิเคราะห์ สายธารคุณค่าในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน. 2551.
- วสันต์ กาญจนมุกดา. สายโซ่คุณค่ากับความอยู่รอดของธุรกิจ. บทความทางวิชาการ. คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยทักษิณ. หน้า 23-29.
- วิทยา สุฤทธดำรง. การจัดการโซ่คุณค่า. กรุงเทพฯ : บริษัทเพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า จำกัด. พิมพ์ครั้งที่ 2, 2546.
- ศิริพันธ์ วงศ์ใหญ่ และณัฐพร พรรณอุตมา. การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของธุรกิจนำเข้า-ส่งออกของบริษัท เค ที วาย อิมพอร์ตเอ็กซ์พอร์ต จำกัด. 2555.
- ศิริมาศ จินศิริวานิชย์ และอัจฉรา จันทรฉาย. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การแข่งขันกิจกรรมภายในห่วงโซ่ คุณค่า และผลการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. 2549.
- ศุภย์วิจิตรไพรัชชัยนาท, กรมวิชาการเกษตร. ศักยภาพการผลิตมันสำปะหลังจังหวัดชัยนาท. 2552.
- สาธิต พะเนียงทอง. การจัดการโซ่คุณค่าเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด. 2548.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2557.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2558.
- เอกชัย สุนันท์ชัย, วลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์ และจิระเสกข์ ตรีเมธสุนทร. ศักยภาพการแข่งขันตามแบบจำลอง โซ่คุณค่า ของอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ในนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ดจังหวัดระยอง. 2552.
- ฮวง ที บัว ท้าวรา และผุสดี พลสารมัย. การจัดการห่วงโซ่คุณค่าของบริษัทสิ่งทอในเวียดนาม. 2549.
- Kaplinsky R. and Morris M. Handbook for value chain research. 2000.
- Michael E. Porter. Competitive Advantage : Creating and Sustaining Superior Performance. 1985.
- Taylor, D.H. Value Chain Analysis: an approach to supply chain improvement in agri-food chains. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management. 2006. Vol.35, No. 10, pp. 744-761.

การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี

The Study of Quality of life of Elderly in the area of Tambon Bang Phra, Sriacha, Chonburi

วีรวรรณ ธาณี สุพรรณณี รัตนานนท์ ชุลีพร ลักขณาพิพัฒน์ และ ชนาพร บุญเกิด
Weerawan Thanee, Suphannee Rattananon, Chuleeporn Lakhanapipat
and Chanaporn Boonkurd

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
weerawan_tha@hotmail.com โทร085-0894959

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป จากผู้สูงอายุในตำบลบางพระ จำนวน 3,070 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านสุขภาพอนามัยส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุมีความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตัวเองและมีอาการเจ็บป่วยอยู่ในระดับปานกลางด้านที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยอยู่ในเขตวงญาติมิตร มีสาธารณูปโภคเข้าถึงภายในหมู่บ้าน ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคมผู้สูงอายุที่ได้รับเชิญเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และเคยเป็นที่ปรึกษาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนมีเพียงจำนวนน้อย และไม่เคยแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการประชุมต่อชุมชนโดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นครั้งคราวและไม่ต่อเนื่องและส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอ ไม่มีหนี้สิน และมีเงินออมเป็นจำนวนน้อย และส่วนใหญ่ได้รับความรัก การดูแล เอาใจใส่ จากสมาชิกในครอบครัวแต่ขาดการดูแลเอาใจใส่จากคนในชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : ความจำเป็นพื้นฐาน คุณภาพชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to study the life quality of elderly who lived in Bangphra sub-district, Sriacha District, Chonburi Province. The study intended to the way developing the life quality and finding solution to develop the life quality. 400 participants were chosen with purposive sampling from 3,070 elderly who are older than 55 years old in Bangphra sub-district. The research employed qualitative method and the data were analyzed by frequencies, percentage, mode, mean, and standard deviation. The findings revealed that the elderly health was in the moderate level of sickness. They lived with their relatives in the convenient public utility. The small amounts of elderly were asked to transfer the folk wisdom. Sometimes, they were the members of the community clubs. The majority had enough income and had no debt, but they had little saving money. However, they had got

a good care from their family members, but not from people in the community. These information about life quality would be the way for developing life quality of the elderly in this community and the guideline of solutions.

Keywords : basic need, quality of life, development of the quality of life, health elderly

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันสถานการณ์ทางประชากรของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อัตราการเพิ่มประชากรลดลงจากระดับสูงมาสู่ระดับที่ค่อนข้างต่ำ การเปลี่ยนแปลงอัตราการเพิ่มประชากรนี้เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงในด้านภาวะการเจริญพันธุ์ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข : 2555) จากนโยบายประชากรที่เน้นการวางแผนครอบครัวด้วยความสมัครใจในกลุ่มคู่สมรสที่เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ทำให้จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีคนหนึ่งจะให้กำเนิดได้ลดลงจาก 6.3 คนเหลือประมาณ 2 คน ในปัจจุบัน จากการเปลี่ยนแปลงด้านภาวะการเจริญพันธุ์ ได้ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางอายุของประชากรไทย โดยพบว่าในช่วง 20 ถึง 30 ปีที่ผ่านมา จำนวนและสัดส่วนของประชากรไทยในวัยเด็กลดลง ในขณะที่จำนวนของประชากรในวัยแรงงานยังคงเพิ่มขึ้น อีกทั้งประชากรสูงอายุหรือประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนและสัดส่วนเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต กล่าวคือประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มประมาณ 5 ล้านคนในปัจจุบัน เป็นประมาณ 10 ล้านคน และในอีก 20 ปีข้างหน้า โดยอัตราการเพิ่มประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเร็วกว่าประชากรโดยรวมทั้งหมด สาเหตุการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นเพราะภาวะเจริญพันธุ์ที่เคยสูงในอดีตลดลงเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรในรุ่นที่เคยเป็นเด็กซึ่งเกิดมาเป็นจำนวนมากในอดีต ได้ค่อย ๆ หายเข้าสู่วัยแรงงานและวัยสูงอายุในที่สุด การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการที่ประชากรวัยสูงอายุไม่สามารถทำงานเพื่อหารายได้เหมือนในอดีต มีผลทำให้อัตราส่วนภาระพึ่งพิงวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น จากการที่วัยแรงงานมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการที่ต้องแบกรับเลี้ยงดูวัยสูงอายุ จึงทำให้วัยแรงงานต้องทำงานเพิ่ม เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต โดยงานส่วนใหญ่จะอยู่นอกท้องถิ่นที่ตนเองอาศัย หรือในตัวเมืองที่มีความเจริญ ส่งผลให้วัยแรงงานต้องย้ายถิ่นฐาน ทำให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมตามมา คือผู้สูงอายุจะถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง หรือถูกละเลย ขาดคนดูแล ทำให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุเสื่อมลง นำมาซึ่งความรู้สึกเหงา ในบางรายอาจคิดว่าตนเองไร้ค่า หรืออาจทำให้เกิดโรคซึมเศร้า ซึ่งผลสำรวจจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคซึมเศร้า โรคเบาหวาน โรคสมองเสื่อม โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ มากขึ้น ดังนั้นการที่สังคมก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จะส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายด้านบริการสุขภาพสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้ามีการเตรียมพร้อมและตั้งรับกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ก่อน ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ และมีผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น ทั้งนี้เพราะคุณภาพชีวิตถือเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นภาพรวมของผู้สูงอายุ และจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของวัยผู้สูงอายุ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะบุคคลวัยสูงอายุนอกจากจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นแล้วยังมีอายุยืนยาวมากกว่าเดิม จากการประชุมสมัชชาว่าด้วยผู้สูงอายุโลกที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในปี พ.ศ. 2525 ได้มีการร่างแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับผู้สูงอายุขึ้นเป็นแนวทางให้กับประเทศต่าง ๆ นำไปทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประเทศไทย ได้นำแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับผู้สูงอายุมาใช้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามแนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน : จปฐ. (Basic Minimum Needs : BMN) มาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) โดยมุ่งหวังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างน้อยผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน โดยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา

ผู้สูงอายุ จึงได้มีการกำหนดนโยบายที่จะให้บริการสร้างเสริมสุขภาพในด้านการรักษา ป้องกัน และฟื้นฟูสภาพแก่ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งได้กำหนดให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในวาระแห่งชาติตามนโยบายเมืองไทยเข้มแข็ง (Healthy Thailand) อีกทั้งกฎหมายพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 52 ได้กำหนดให้ส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาชน ในการจัดบริการสาธารณสุข อาทิ การสาธารณสุขมูลฐาน ตลอดจนให้มีการคุ้มครอง สร้างเสริม และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่สำคัญ และปัจจุบันคุณภาพชีวิตได้รับการกำหนดให้เป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ฯลฯ ล้วนมุ่งไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ และมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี เนื่องจากตำบลบางพระมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลาย คือ มีพื้นที่ติดทะเล พื้นที่บางส่วนเป็นป่าภูเขา มีโรงงานอุตสาหกรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ทำให้ประชากรมีความหลากหลายในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ทั้งทำประมง ทำไร่ ทำสวน ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประกอบอาชีพในโรงงานรับจ้างทั่วไป และมีอาชีพจากธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่

ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของเทศบาลตำบลบางพระ พ.ศ. 2554 พบว่า จำนวนประชากรตำบลบางพระ มีจำนวนหลังคาเรือน 4,991 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 14,648 คน มีจำนวนผู้สูงอายุ 1,704 คน จำนวนผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง จำนวน 668 คน จำนวนผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้ จำนวน 11 คน โดยผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาทั้งคุณภาพชีวิต แนวทางในการพัฒนา และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนตำบลบางพระ ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนทางในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตตำบลบางพระอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนตำบลบางพระอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเขตตำบลบางพระอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ความจำเป็นพื้นฐาน : จปฐ. (Basic Minimum Needs : BMN)** กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ไว้ว่า หมายถึง พื้นฐานความคิดที่ต้องการให้เกิดความเสมอภาคในการกระจายทรัพยากรและบริการพื้นฐานไปยังประชาชนที่ยากจนในท้องถิ่นห่างไกล เพื่อให้บรรลุถึงความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดในช่วงเวลาหนึ่ง

2. **คุณภาพชีวิต** กระทรวงสาธารณสุขไทย ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมช่วงหนึ่ง และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน จะหมายถึง การที่ครอบครัวหรือชุมชนนั้นได้บรรลุความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ครบถ้วนทุกประการ

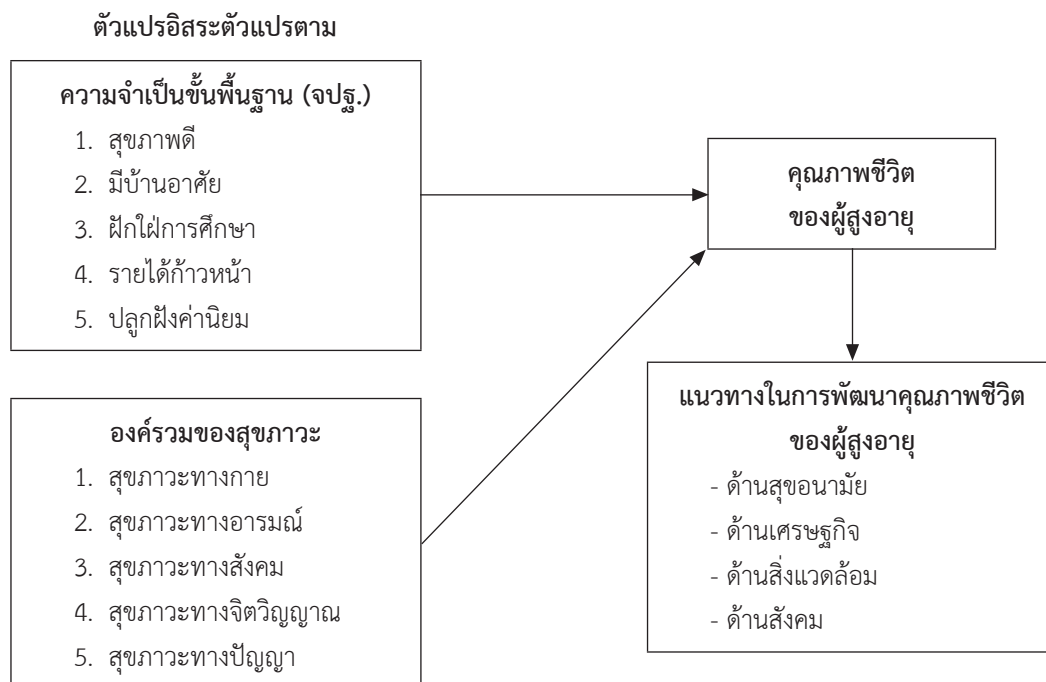
3. **การพัฒนาคุณภาพชีวิต** หมายถึง การพัฒนาคนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม ด้านการประกอบอาชีพและรายได้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามวัฒนธรรมประเพณีไทย และด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ รวมถึงการพัฒนาในทุกขั้นตอนของชีวิต นับตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งส่วนบุคคล สังคม และประเทศชาติ

4. **สุขภาพ** หมายถึง การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางจิตทั้งนี้หมายถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง สามารถทรงตัวได้ดี ไม่มีปัญหาการขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกายได้ด้วยตนเอง รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง ไม่ปัญหาเกี่ยวกับสายตาและการได้ยิน นอนหลับเป็นปกติ มีการออกกำลังกายเป็นประจำ ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี และมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความสุขอยู่ในสังคม โดยเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ

5. **ผู้สูงอายุ** จัดเป็นวัยที่อยู่ระยะสุดท้ายของชีวิต ลักษณะและพัฒนาการในวัยนี้จะมีคุณสมบัติและสิทธิหรือสำหรับคนไทยนั้นกำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ และมีสัญชาติไทยเป็นผู้สูงอายุ โดยแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุได้ 3 กลุ่ม คือผู้สูงอายุวัยต้น มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ผู้สูงอายุวัยกลางมีอายุระหว่าง 70-79 ปี และผู้สูงอายุวัยปลายมีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามผู้สูงอายุตามสภาพของร่างกาย (Functional markers) โดยกำหนดให้ผู้สูงอายุในวัยต้นอยู่ในช่วงอายุ 55 ปี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาค้นคว้า เรื่องการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีกรอบแนวความคิดการวิจัย โดยมีตัวแปรอิสระได้แนวคิดจากเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 โดยกำหนดให้มีจำนวน 5 หมวด ได้แก่ สุขภาพดี มีบ้านอาศัย ฝึกฝนการศึกษา รายได้ก้าวหน้า และปลูกฝังค่านิยมและใช้แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ที่กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดา เชื่อมโยงกัน 5 มิติ ซึ่งหมายถึง การที่คนไทยมีสุขภาพดีครบทั้ง 5 ด้าน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางอารมณ์ สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางจิตวิญญาณ และสุขภาวะทางปัญญา โดยตัวแปรตามได้จากแนวคิดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย 4 ด้าน คือ ด้านสุขอนามัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคมดังภาพที่ 1-1

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เพื่อมุ่งศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ประชากรจำนวน 3,070 คน ได้แก่ ประชากรผู้สูงอายุ ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน โดยแบ่งระดับของช่วงอายุตามองค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ให้นิยามของผู้สูงอายุไว้ตามสภาพของร่างกาย (Functional markers) โดยกำหนดให้ผู้สูงอายุในวัยต้นอยู่ในช่วงอายุ 55 ปี

การจัดเก็บข้อมูลผู้สูงอายุได้จำแนกตามหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลบางพระ จำนวน 5 หมู่บ้าน และในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ (อบต.) จำนวน 10 หมู่บ้าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ใช้วิธีการเก็บข้อมูล คือ ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากทางเทศบาลตำบลบางพระ และองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ โดยขอลงพื้นที่ร่วมในวันที่มีการออกแจกเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ของแต่ละพื้นที่ และเข้าแจกแบบสอบถามในวันให้ผู้สูงอายุนัดรวมทำกิจกรรมการออกกำลังกายตามสวนสาธารณะและโรงเรียนในพื้นที่ รวมถึงแจกแบบสอบถามให้นักศึกษาในพื้นที่ช่วยสอบถามผู้สูงอายุในบ้าน และในชุมชน โดยผู้แจกแบบสอบถามจะเป็นผู้อ่านแบบสอบถามให้ผู้สูงอายุฟังและช่วยในการกรอกแบบสอบถามให้ผู้สูงอายุ โดยขนาดตัวอย่างกำหนดด้วยสูตรของทาร์ยามาเน่ ได้ขนาดตัวอย่างคือ 354 คน เก็บตัวอย่างเพิ่มประมาณ 10% เพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย ได้จำนวนตัวอย่าง 400 ชุด

ใช้การศึกษาโดยการนำตัวแปรที่ได้มาวิเคราะห์ในรูปความถี่และร้อยละ เพื่อกำหนดเป็นมาตรวัดการวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยศึกษาเอกสารรายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิด และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย เพื่อดูความเหมาะสมของตัวคำถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) บรรยายปัจจัยด้านประชากร ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม ด้านการประกอบอาชีพและรายได้ ด้านคุณธรรม จริยธรรมตามวัฒนธรรมประเพณีไทย และด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 7 ด้าน สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม

การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวม	จำนวน N=400	ร้อยละ
ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ		
- เพศหญิง	249	62.2
- การศึกษาไม่จบประถมศึกษา	207	51.8
- มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาทเป็นส่วนใหญ่	140	35.3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ด้านสุขภาพอนามัย		
- เดินและทรงตัวได้มาก	140	35
- ไม่มีปัญหาการขับถ่าย	112	28
- ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสายตา	58	14.5
ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม		
- ปัจจุบันอาศัยอยู่กับครอบครัว	221	55.2
- บริเวณบ้านในชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	354	88.5
- สถานที่ตั้งบ้านไม่มีมลภาวะจากสิ่งที่เป็นอันตราย	355	88.7
ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม		
- เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้	44	11.0
- เคยที่ปรึกษาถ่ายทอดความรู้	34	8.5
ด้านการประกอบอาชีพและรายได้		
- มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย	273	68.3
- ยังคงประกอบอาชีพอยู่	147	36.8
- มีหนี้สิน	62	15.5
ด้านคุณธรรม จริยธรรมตามวัฒนธรรมประเพณีไทย		
- มีการรักษาศีล 5	129	32.3
- มีพรหมวิหาร 4	147	36.7
- มีสติระลึกรู้อยู่ตลอดเวลา	70	17.5
ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ		
- ไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง	226	56.5
- เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านและตำบลทุกครั้ง	76	19.1
- เคยแสดงความคิดเห็นที่ประชุมต่อชุมชนทุกครั้ง	36	9.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.2 เมื่อจำแนกกลุ่มอายุที่มีจำนวนมากที่สุด พบว่า เป็นกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.4 และมากกว่าครึ่งหนึ่งสมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน รองลงมาผู้สูงอายุจะเป็นม่าย คู่สมรสเสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 21.6 และพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 37.0 รองลงมายังคงประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 19.2 มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.3 และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 97.7 รองลงมาคือนับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 1.4 ทางด้านการศึกษาผู้สูงอายุมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.8 รองลงมาไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่จบการศึกษามัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.8

ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถเดินและทรงตัวได้มาก คิดเป็นร้อยละ 35.0 ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาการขับถ่ายเลย คิดเป็นร้อยละ 28.0 ส่วนใหญ่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ผ้าอ้อมสำเร็จรูปเลย คิดเป็นร้อยละ 84.0 ส่วนใหญ่สามารถทำความสะอาดร่างกายได้ด้วยตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.2 ส่วนใหญ่สามารถรับประทานอาหารได้ด้วยตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.4 ส่วนใหญ่มีปัญหา

เกี่ยวกับสายตาด้านกลาง คิดเป็นร้อยละ 44.4 ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการได้ยินเลย คิดเป็นร้อยละ 36.8 ส่วนใหญ่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ช่วยฟังเลย คิดเป็นร้อยละ 83.0 ส่วนใหญ่ออกกำลังกายทุกวันปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 26.4 ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านการได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีเลย คิดเป็นร้อยละ 21.5 ส่วนใหญ่นอนหลับเป็นปกติปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 39.0 ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้นอนหลับ คิดเป็นร้อยละ 74.2 ผู้สูงอายุมีวิธีการออกกำลังกาย คือ เดิน วิ่ง แอโรบิก ฯลฯ คิดเป็นร้อยละ 74.2 ภายในชุมชนมีหน่วยงานที่ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 63.0 ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัว คือ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมัน ฯลฯ ร้อยละ 57.0 โรคประจำตัวที่พบมากในผู้สูงอายุ คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจ โรคกระดูกพรุน ฯลฯ เมื่อเจ็บป่วยไปพบแพทย์ คิดเป็นร้อยละ 83.0 ผู้สูงอายุรับประทานอาหารครบทุกมื้อ คิดเป็นร้อยละ 87.3 ปริมาณน้ำดื่มที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดื่ม 6-10 แก้วต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 78.1 น้ำดื่มมาจากแหล่งน้ำกรอง และซื้อน้ำถัง คิดเป็นร้อยละ 92.5 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยดื่มสุรา คิดเป็นร้อยละ 63.0 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยสูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 70.5 และผู้สูงอายุมีบัตรผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 84.5

ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัว (ภรรยา สามี และบุตร) คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมาอาศัยอยู่กับภรรยาหรือสามี คิดเป็นร้อยละ 22.5 บ้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 61.8 รองลงมาบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของภรรยาหรือสามี คิดเป็นร้อยละ 15.2 ผู้สูงอายุมีน้ำประปาและไฟฟ้าใช้ คิดเป็นร้อยละ 91.3 ในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยมีรถมาเก็บขยะ คิดเป็นร้อยละ 86.2 รองลงมาฝังกลบขยะด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 9.5 ชุมชนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำสาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมาไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำสาธารณะมีและเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 31.8 ชุมชนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 51.6 รองลงมาไม่มีพื้นที่ป่าไม้ แต่ประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 24.4 สถานที่ตั้งบ้านของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีมลภาวะจากเสียงดัง คิดเป็นร้อยละ 32.0 มีมลภาวะจากแรงสั่นสะเทือน คิดเป็นร้อยละ 9.8 มีมลภาวะจากฝุ่นละออง คิดเป็นร้อยละ 42.8 มีมลภาวะจากกลิ่นเหม็น คิดเป็นร้อยละ 13.7 มีมลภาวะจากขยะ คิดเป็นร้อยละ 12.5 มีมลภาวะจากสารพิษ คิดเป็นร้อยละ 2.3 มีมลภาวะจากน้ำเน่าเสีย คิดเป็นร้อยละ 6.5 และมีมลภาวะที่เป็นอันตรายอื่น ๆ เช่น ควันไฟเผาไหม้ และควันรถ คิดเป็นร้อยละ 11.3 ครอบครัวมีน้ำสำหรับดื่มและบริโภคตลอดปี คิดเป็นร้อยละ 98.7 มีน้ำใช้พอเพียงตลอดปี คิดเป็นร้อยละ 98.5 บ้านเรือนของผู้สูงอายุสร้างด้วยวัสดุคงทน คิดเป็นร้อยละ 98.2 มีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านเป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ คิดเป็นร้อยละ 93.8 บริเวณบ้านในชุมชนมีความปลอดภัยในทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 88.5 ครอบครัวมีความอบอุ่น คิดเป็นร้อยละ 97.0 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อที่พักและสภาพแวดล้อมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 46.0 รองลงมามีความพึงพอใจต่อที่พักและสภาพแวดล้อมมาก คิดเป็นร้อยละ 26.5

ข้อมูลด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าในจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 400 คน ผู้สูงอายุเคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 11.0 และเคยเป็นที่ปรึกษาถ่ายทอดความรู้คิดเป็นร้อยละ 8.5

ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพและรายได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้สูงอายุมีรายได้จากเงินบำนาญ คิดเป็นร้อยละ 11.8 มีรายได้จากดอกเบี้ยธนาคาร คิดเป็นร้อยละ 5.8 มีรายได้จากเบี้ยยังชีพจากรัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 44.0 โดยผู้ที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี จะได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 600 บาท ผู้ที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี จะได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 700 บาท ผู้ที่มีอายุระหว่าง 80-89 ปี จะได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 800 บาท และผู้ที่มีอายุระหว่าง 90 ปีขึ้นไป จะได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 1,000 บาท เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่มีรายได้จากลูกให้ คิดเป็นร้อยละ 48.7 มีรายได้จากญาติพี่น้องให้ คิดเป็นร้อยละ 9.0 ยังคงประกอบอาชีพอยู่ คิดเป็นร้อยละ 36.8 มีรายได้จากทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 68.3 รองลงมาไม่มีรายได้ไม่เพียงพอค่าใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 31.7 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่

ไม่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 84.5 รองลงมาไม่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 15.5 ผู้สูง อายุเป็นหนี้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 7.5 เป็นหนี้นอกระบบคิดเป็นร้อยละ 6.3 โดยเป็นหนี้ทั้งนอกระบบและในระบบ คิดเป็นร้อยละ 1.8 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ไม่มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ 65.8 มีจำนวน 263 คน รองลงมาไม่มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ 32.0 มีจำนวน 137 คน โดยส่วนใหญ่มีเงินออม (ไม่เกิน 10,000) คิดเป็นร้อยละ 16.3 รองลงมาไม่มีเงินออม (10,001 - 50,000) คิดเป็นร้อยละ 10.4

ข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรมตามวัฒนธรรมประเพณีไทย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่โดยคนในครอบครัวให้เงินใช้ คิดเป็นร้อยละ 57.0 คนในครอบครัวรับประทานอาหารร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 54.7 คนในครอบครัวพาไปรับประทานอาหารนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 33.2 คนในครอบครัวพาไปท่องเที่ยวและพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 37.3 คนในครอบครัวพาไปตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี คิดเป็นร้อยละ 26.5 คนในครอบครัวพาไปพบแพทย์ตามนัด คิดเป็นร้อยละ 40.7 คนในครอบครัวมีของขวัญให้ตามเทศกาลต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 42.8 คนในครอบครัวขอคำปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 22.0 คนในครอบครัวมีการแสดงความรักด้วยการโอบกอดสัมผัส คิดเป็นร้อยละ 17.0 แต่ในทางตรงกันข้ามผู้สูงอายุกลับได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยการให้เงินใช้ คิดเป็นร้อยละ 5.2 คนในชุมชนรับประทานอาหารร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 14.2 คนในชุมชนพาไปรับประทานอาหารนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.2 คนในชุมชนพาไปเที่ยวและพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 21.8 คนในชุมชนพาไปตรวจสุขภาพประจำปี คิดเป็นร้อยละ 7.5 คนในชุมชนพาไปพบแพทย์ตามนัด คิดเป็นร้อยละ 4.5 คนในชุมชนหรือหน่วยงานภายในชุมชนมีของขวัญพิเศษให้ในเทศกาลต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 40.3 คนในชุมชนขอคำแนะนำปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 28.0 คนในชุมชนนำอาหารและของใช้มาให้ คิดเป็นร้อยละ 4.5 โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 59.5 ซึ่งผู้สูงอายุคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันเรียงตามลำดับ คือการรู้จักประหยัดอดออมคิดเป็นร้อยละ 39.0 พรหมวิหาร 4 ร้อยละ 36.7 อธิปไตย 4 ร้อยละ 37.7 การรักษาศีล 5 คิดเป็นร้อยละ 32.3 การมีสติอยู่ตลอดเวลา การอดทนอดกลั้น คิดเป็นร้อยละ 17.0 ความกตัญญูรู้คุณหรือตอบแทน และการให้อภัย คุณธรรมที่ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นหลังเรียงตามลำดับ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต การรู้จักประหยัดอดออม การรักษาศีล 5 อธิปไตย 4 พรหมวิหาร 4 ความอดทนอดกลั้น การมีสติอยู่ตลอดเวลา คิดเป็นร้อยละ 13.2 ส่วนคุณธรรมข้ออื่น ๆ เช่น การให้อภัย และการปล่อยวาง คิดเป็นร้อยละ 0.8

ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน คือ กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 61.3 รองลงมาคือกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 21.1 และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาไปใช้สิทธิเกือบทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 28.2 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านและตำบลนาน ๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.3 รองลงมาคือ ทุกครั้งที่มีกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 19.1 กิจกรรมส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมคือ งานบุญที่วัด งานสงกรานต์ งานปีใหม่ และงานกิจกรรมผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เข้าร่วม คือ วัด หมู่บ้าน เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 99.0 ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมเวทีชุมชน คิดเป็นร้อยละ 45.3 รองลงมาเข้าร่วมเวทีชุมชนนาน ๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.3 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการประชุมต่อชุมชนหรือท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 56.2 รองลงมาไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 24.1 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งภายในองค์กรหรือภายในชุมชนที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 73.7 รองลงมา คือ มีตำแหน่งภายในองค์กรหรือภายในชุมชนที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 36.3 โดยมีตำแหน่งในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คิดเป็นร้อยละ 2.7 กองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.2 กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 13.0 กลุ่มสมาชิกลูกเสือชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.0 กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) คิดเป็นร้อยละ 99.7 กลุ่มกรรมการพัฒนาสตรี คิดเป็นร้อยละ 0.3 และมีตำแหน่งในกลุ่มอื่น ๆ คือ กลุ่มกรรมการชมรมผู้สูงอายุ กรรมการชุมชน และเลขานุการสภา คิดเป็นร้อยละ 2.8 มีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนโดยการเป็นกรรมการกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 18.0 เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 48.5 มีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน โดยการสนับสนุนงบประมาณ คิดเป็นร้อยละ

14.3 สนับสนุนด้านวิชาการและให้คำปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 9.3 สนับสนุนด้านสถานที่อุปกรณ์และเครื่องมือ คิดเป็นร้อยละ 9.5 สนับสนุนกิจกรรมชุมชนด้านอื่น ๆ คือ สนับสนุนด้านกำลังกาย และด้านแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 1.5

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้สูงอายุที่ศึกษาส่วนใหญ่ มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 70-79 ปี และกว่าครึ่งหนึ่งสมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว หรือเกิดความเหงา เนื่องจากมีคู่คิด สามารถปรับทุกข์ระหว่างกันได้ และรองลงมาผู้สูงอายุจะเป็นม่าย คู่สมรสเสียชีวิต ผู้สูงอายุที่เป็นม่ายคู่สมรสเสียชีวิต หรือผู้สูงอายุที่ไม่มีคู่สมรสจะรู้สึกเหงาในบางขณะเนื่องจากไม่มีคู่สมรสคอยให้คำปรึกษา คอยช่วยเหลือ หรือให้กำลังใจ หรืออาจไม่มีลูกหลานใกล้ชิดมาดูแลเยี่ยมเยียนและพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพ รองลงมายังคงประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท และนับถือศาสนาพุทธ ทางด้านการศึกษาผู้สูงอายุมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่จบการศึกษาภาคบังคับ ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในอดีตยังไม่ครอบคลุมประชากรทั่วประเทศ ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาในระดับสูงซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อารดา ธีระเกียรติจักร (2553) และอาธิ ครุศากยวงศ์ (2540) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรในชนบท พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพส่วนใหญ่สมรสแล้ว และคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ มีการศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี มีรายได้ไม่แน่นอน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูล ตามข้อมูลสถิติของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยปี พ.ศ. 2555 จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั่วประเทศ มีประชากรผู้สูงอายุเพศหญิงมีมากถึง 4,545,396 คน และมีประชากรสูงอายุเพศชาย 3,625,513 คน และเหตุผลสำคัญซึ่งส่งผลต่อจำนวนผู้สูงอายุเพศชาย และเพศหญิง พบว่า วิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งพบความเสี่ยงในพฤติกรรมของเพศชายซึ่งมีมากกว่าเพศหญิง ได้แก่ พฤติกรรมการทำกิจกรรมบางอย่างที่โลดโผน และมีความเสี่ยง

ด้านสุขภาพอนามัยในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันได้ในระดับดี ส่วนใหญ่นอนหลับเป็นปกติในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ยานอนหลับ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ออกกำลังกายทุกวัน ส่วนใหญ่รับประทานอาหารเช้าครบทุกมื้อ ปริมาณน้ำที่ดื่มส่วนใหญ่ คือ 6-10 แก้วต่อวัน ส่วนใหญ่ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ เมื่อเจ็บป่วยส่วนใหญ่ไปพบแพทย์และส่วนใหญ่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี ทั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นโรคประจำตัวที่เป็นโรคเรื้อรัง และต้องการได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง โรคประจำตัวที่พบมากในผู้สูงอายุ คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจ โรคกระดูกพรุน ฯลฯ และผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีบัตรผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับณรงค์ ประคำสี และตะวัน สำราญใจ (2550) ที่ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตัวเองโดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพที่แข็งแรงและมีอาการเจ็บป่วยอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อเจ็บป่วยสมาชิกในครอบครัวพาไปพบแพทย์ทั้งนี้ยังพบว่ากลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพอนามัยที่ต่ำกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไป ดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสุขอนามัยในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุที่ดี หน่วยงานภายในชุมชนของผู้สูงอายุควรเน้นการจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย เพื่อเสริมสร้างสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ พร้อมทั้ง ให้ความรู้ในการป้องกันโรคร้ายที่เกิดกับผู้สูงอายุ

ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัว มีส่วนน้อยที่อาศัยบุคคลอื่นอยู่ บ้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นของตนเอง มีน้ำประปาและไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้านมีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยมีรถมาเก็บขยะ บ้านเรือนสร้างด้วยวัสดุคงทน บริเวณบ้านเป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ มีความปลอดภัยในทรัพย์สิน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนานันท์ (2554) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สภาพแวดล้อมโดยรวม มีไฟฟ้า ประปา มีน้ำดื่มสะอาด มีรถเก็บขยะบริการในหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากการสาธารณสุขในยุคปัจจุบัน

ขยายตัวอย่างทั่วถึง บ้านที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยเนื่องจากอยู่ในแนวความอบอุ่นของญาติมิตร แต่ยังมีส่วนน้อยที่สภาพบ้านอยู่อาศัยไม่มั่นคงแข็งแรง ไม่ถูกสุขลักษณะ ดังนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรต้องให้คำปรึกษาแนะนำด้านการจัดสวัสดิการสังคมและจัดที่อยู่ให้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจน รายได้น้อย รวมถึงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุให้เหมาะสม

ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม พบว่าผู้สูงอายุเคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เป็นที่ปรึกษาให้แก่ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 11.0 เรื่องที่ได้รับเชิญ คือ การอบรมการทำเกษตรขยายพันธุ์ไม้ ทำขนม การจัดการบ้านนาอยู่ ฝึกซ่อมเปตอง อบรมขนมไทยทำดอกไม้จันทน์ แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเล รวมถึงให้คำปรึกษาในเรื่องสุขภาพหน่วยงานที่ได้อบรมคือ เทศบาล และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อเทียบจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุที่ได้รับเชิญเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนมีเพียงจำนวนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พงนา ศรีเจริญ (2544) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในสมาคมข้าราชการนอกระจำการในจังหวัดเลย ผลการศึกษาโดยรวม พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนด้านการยอมรับทางสังคมมีอิทธิพลต่อสุขภาวะตามการรับรู้ การให้ผู้สูงอายุเป็นวิทยากรให้ความรู้ ประสบการณ์ตามความถนัดจะเป็นปัจจัยที่ทำให้คนในชุมชนยอมรับนับถือผู้สูงอายุ เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุกับชุมชน ที่สำคัญเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีควรให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ ให้ได้มีโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญา ถ่ายทอดทักษะการประกอบอาชีพต่าง ๆ หรือเชิญผู้สูงอายุร่วมเป็นที่ปรึกษาในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านชุมชน

ด้านการประกอบอาชีพและรายได้ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้จากลูกให้ รองลงมา คือ รายได้จากเบี้ยยังชีพจากรัฐบาล รายได้ที่ได้ได้รับส่วนใหญ่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สิน ถ้ามีหนี้สินผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ในระบบ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารพาณิชย์ และบางส่วนเป็นหนี้นอกระบบ เช่น กู้ยืมมาหน้าเงินกู้ ญาติ คนรู้จัก และเพื่อน เป็นต้น แต่ทั้งนี้ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สิน แต่พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็ไม่มีเงินออมเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ เนตรนภา พงษ์ศรี (2551) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาคุณภาพชีวิต ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอ และส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สินและมีการออมเป็นจำนวนน้อย รวมทั้งยังคงมีความต้องการเบี้ยยังชีพและรายได้ที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูง ที่ยังคงทำงานอยู่นั้นมีอยู่ไม่มาก ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุที่ยังทำงานเป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาดำรงต่ำกว่าประถม และมีรายได้ที่ต่ำ จึงไม่สามารถเก็บสะสมเงินออมไว้เพียงพอสำหรับเลี้ยงชีพในวัยชรา และจำเป็นต้องทำงานต่อไป การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีงานทำ นอกจากจะสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาศักยภาพต่อไปแล้ว ยังจะช่วยเพิ่มช่วงเวลารอการออมสำหรับใช้ในยามชราภาพ และลดช่วงเวลาก่อนการเป็นภาระต่อรัฐและประชากรในวัยทำงาน รัฐบาลจึงควรมีมาตรการในการสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุ คือไม่ควรกำหนดเจาะจงการอายุเกษียณที่ 60 ปี แต่ควรเปิดโอกาสให้ข้าราชการทำงานอยู่ต่อไปได้ตามความสมัครใจเท่าที่สมรรถภาพทางร่างกายจะเอื้ออำนวย

ด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามวัฒนธรรมประเพณีไทย พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการดูแลเอาใจใส่โดยคนในครอบครัวให้เงินใช้รับประทานอาหารร่วมกัน พาไปท่องเที่ยวและพักผ่อน พาไปตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี พาไปพบแพทย์ตามนัด คนในครอบครัวมีของขวัญให้ตามเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งขอคำปรึกษาในการแสดงความรักด้วยการโอบกอด สัมผัส แต่ในทางตรงกันข้ามผู้สูงอายุกลับได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในชุมชนเป็นส่วนน้อย โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งผู้สูงอายุคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบัน และปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นหลังคือการรู้จักประหยัดอดออม การรักษาศีล 5 ความกตัญญู รู้คุณการให้อภัย และการปล่อยวาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอารยา อาริสกุลสุข (2549) ที่พบว่า พุทธศาสนาสามารถนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ โดยการนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต รวมทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุธีรา นัยจันทร์ (2530) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาบทบาทของ

ครอบครัวในการดูแลสุขภาพ ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุมีความผูกพันใกล้ชิดกับครอบครัวในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากสมาชิกในครอบครัวสมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพ นับถือ ยกย่อง ให้เกียรติ พุดคุยขอปรึกษาและให้การดูแลด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจของผู้สูงอายุ รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวสนับสนุนให้ร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์ พาไปวัดร่วมงานในชุมชน และพาไปพบแพทย์เมื่อเจ็บป่วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในระดับสูง

ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน เช่น กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ และส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านนาน ๆ ครั้ง กิจกรรมที่เข้าร่วม คือ งานบุญที่วัด งานสงกรานต์ งานปีใหม่ และงานกิจกรรมผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เข้าร่วม คือ วัดและหมู่บ้าน และส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมเวทีชุมชน ไม่เคยแสดงความคิดเห็นในการประชุมต่อชุมชน และไม่มีตำแหน่งภายในชุมชนที่อยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา ปัญญาธร (2554) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดอุดรธานี ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมเป็นครั้งคราวและไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาด้านสุขภาพ ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ หรือต้องอยู่เฝ้าบ้านในขณะที่สมาชิกครอบครัวไปทำงาน ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอาจเนื่องมาจากปัญหาด้านสุขภาพร่างกายหรือต้องให้ลูกหลานพาไปจึงจะไปได้ การร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีในชุมชนจะทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน จะทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงา และมีเพื่อนดั่งนั้นหน่วยงานภายในชุมชนควรจัดกิจกรรมทางสังคมให้ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารกับผู้สูงอายุทั้งในด้านสุขภาพและข่าวสารทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำสาระของแต่ละปัจจัยมาพิจารณาทบทวนการกำหนดนโยบายให้ผู้สูงอายุ ว่าหน่วยงานควรมีการปฏิบัติในปัจจัยและสาระตามปัจจัยใดบ้าง และเลือกปัจจัยหรือสาระของปัจจัยที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนมาดำเนินการปฏิบัติเพิ่มเติม เนื่องจากข้อค้นพบในการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพและรายได้ ปัจจัยด้านคุณธรรม จริยธรรมตามวัฒนธรรมประเพณีไทย และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อที่จะนำมาสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้ที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุควรเริ่มวางแผนการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุในทุก ๆ ด้าน โดยให้ความสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เช่น เข้ารับการอบรมในการประกอบอาชีพเสริม การดูแลรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิต การศึกษาธรรมะ เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้าสภาพแวดล้อมที่ต้องเผชิญในวัยผู้สูงอายุ และการเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาล หน่วยงานต้นสังกัดของผู้สูงอายุ หรือครอบครัวของผู้สูงอายุเอง ควรจะมีนโยบาย มาตรการ และกิจกรรมที่จะสนับสนุนให้เกิดการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากทุกส่วนในสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงจะต้องร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น จัดให้มีโครงการตรวจสุขภาพฟรีประจำปี จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุของหน่วยงาน และมีทุนสนับสนุนให้มีการทำกิจกรรมสังสรรค์ร่วมกัน เมื่อหน่วยงานมีกิจกรรมวันสำคัญขอให้มีการเชิญผู้สูงอายุมาร่วมงานรณรงค์ให้ครอบครัวมีการจัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพร่วมกันของคนในครอบครัว ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมพิเศษในการท่องเที่ยวในวันหยุดกับครอบครัว และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อสังคม พร้อมทั้งช่วยปรับปรุงสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

3. ผู้สูงอายุควรจะมีการติดต่อกับเพื่อนอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ มีการพบปะสังสรรค์กันตามโอกาส หรือใช้สื่อออนไลน์ในการติดต่อสื่อสารซึ่งสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย ทำให้ผู้สูงอายุมีสังคม มีที่ปรึกษา และไม่เหงา
4. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพของรัฐบาล ซึ่งถือเป็นรายได้จำนวนน้อย รัฐบาลควรมีนโยบายให้ความช่วยเหลือเพิ่มเบี้ยผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ จัดอบรมในการประกอบอาชีพเสริมให้ผู้สูงอายุมีงานอดิเรกเพื่อเพิ่มรายได้ให้ตนเอง

บรรณานุกรม

- กาญจนา ปัญญาธร (2554). องค์ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ. อยุธยา : ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.
- เนตรนภา พงษ์ศรี. (2552). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ จปฐ. ของชุมชนตึกใหม่ เทศบาลนคร นครสวรรค์. วิทยานิพนธ์สาขาการพัฒนารัฐ มหาวชิราวุธราชภัฏนครสวรรค์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2554). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2552. กรุงเทพฯ.
- สุธีรา นัยจันทร์. (2530). การศึกษาบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อารยา อาริสกุลสุข (2549). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชีวิต. [อินเทอร์เน็ต]. 2551 [เข้าถึงเมื่อ 27 สิงหาคม 2556]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.meeboard.com/view.asp>.
- Barbara A Bedell. (2008). The Relationship Between a Nutrition Education Program and Nutrition Knowledge and Eating Behaviors of the Elderly. RN, MSNa & Patricia A Shackleton RN, C, MSNb pages 35-46 Publishing models and article dates explained Published online: 18 Oct 2008.
- Ebersole and Hess. (1985). The Relationship Between a Nutrition Education Program and Nutrition Knowledge and Eating Behaviors of the Elderly. Preview Download full text Access options DOI : 10.1300/J052v08n03_03.
- Nicholas Bennett. (1975). Crime and elderly task force policy. Find death records for Nicholas Bennett. ... Reset. You are currently viewing only. July 20, 1896. Age: 78.
- R.C. Sharma. (1988). overview - Designing Toilet Chair For Elderly People. NirmalKaur, Promila Sharma, Gyanendra Sharma and R.b.C. Mehta.Author: D Wadhwa.

การให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน Self-Gift of Fat Women

กัลย์ ปิ่นเกษร¹ และ พิทักษ์ ศิริวงศ์²

Kal Pinkesorn and Phitak Siri Wong

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² รองศาสตราจารย์ประจำ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิทยาแบบ การสร้างทฤษฎีฐานรากซึ่งเป็นวิธีวิทยาหนึ่งของกระบวนการค้นคว้าเลือก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นพนักงานหญิงระดับปฏิบัติการส่วนกิจกรรมสนับสนุนของบริษัทเอกชนกลุ่มธุรกิจการเงินแห่งหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพมหานครที่มีค่าดัชนีมวลกายมากกว่าหรือเท่ากับ 30 กก./ม.² ซึ่งจัดว่าเป็นโรคอ้วนตามมาตรฐาน ขององค์การอนามัยโลก สัมภาษณ์เชิงลึกจนข้อมูลถึงจุดอิ่มตัวรวมผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงอ้วน ให้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีว่าการให้รางวัลแก่ตนเองมีความหมายในเชิงจิตวิทยา ประกอบด้วย 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง 2) การสร้างแรงจูงใจทางบวก และ 3) การตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล นอกจากนั้นยังพบว่าผู้หญิงอ้วนได้ให้ ข้อสรุปเชิงทฤษฎีถึงกระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองประกอบ 5 ขั้นตอนคือ 1) การตั้งเป้าหมายและการกำหนด รางวัล 2) การแสวงหาข้อมูล 3) การปฏิบัติตามแผน 4) การให้รางวัลแก่ตนเอง และ 5) การประเมินคุณค่า

คำสำคัญ : การให้รางวัลแก่ตนเอง ผู้หญิงอ้วน

Abstract

This research aimed to study the meaning of self-gift of fat women and to study the process of self-gift of fat women. This research was a qualitative research and a methodology for establishing the Grounded Theory Methodology. This methodology was a part of Alternative Paradigm. Data were collected by in-depth interviews which used semistructured questions in interview and Non-Participant Observation. This research has already used purposive sampling to be the method. The key informants were female staffs and the position of these female staffs were operative supporting activities at a private financial company in Bangkok and Body Mass Index of these staffs were higher than or equal to 30 kg./m.² which was considered to be fat, according to World Health Organization. This research used the method of in-depth interviews with key informants until information of the research was saturation at the 15 officers. This study found that fat women defined theoretical conclusion of self-gift in psychological meanings. The first definition was self-esteem. The second definition was positive motivation building and the last definition was response the needs of individuals. In addition,

this research was found that fat women had a process of their self-gift for four steps. The first step was to set goals and determine the reward. The second step was to seek information. The third step was to implement the plan, and the last step was self-gift.

Keywords : self-gift, fat women

1. บทนำ

นวนสมัยเป็นโลกในยุคปัจจุบันที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ.2554 ธนาคารโลก (World Bank) ได้ยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นต่ำ (Lower Middle-Income Country) ขึ้นมาเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นสูง (Upper Middle-Income Country) การยกระดับฐานะดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556: 1) การพัฒนานี้ได้ส่งผลให้หลาย ๆ พื้นที่ของประเทศไทยกลายเป็นชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว (Urbanization) เกิดการอพยพแรงงานจำนวนมากจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างเร่งรีบ การบริโภคอาหารถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน คนส่วนใหญ่นิยมรับประทานอาหารนอกบ้านและอาหารสะดวกซื้อ เช่น อาหารจานด่วน (Fast Food) และอาหารขยะต่าง ๆ (Junk Food) อาหารเหล่านี้ประกอบด้วยคาร์โบไฮเดรต และไขมันเป็นหลัก ร่างกายจึงได้รับสารอาหารในสัดส่วนที่ไม่สมดุลระหว่างพลังงานที่ร่างกายได้รับกับพลังงานที่ร่างกายนำไปใช้ และด้วยสภาพแวดล้อมที่เร่งรีบจึงไม่มีเวลาและขาดความสนใจในการออกกำลังกาย (ดำรง กิจกุล, 2538: 24, อ้างถึงใน พรชิตา ชัยอำนาจ, 2545: 27-28) ปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดภาวะน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วนตามมาในภายหลัง

ภาวะน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วนเกิดจากการที่มนุษย์มีปริมาณไขมันสะสมในร่างกาย (Body Fat) มากกว่าปกติ (อดุลย์ บัณจุกุล, 2553: 21) สำหรับประเทศไทยจากข้อมูลการสำรวจสุขภาพของประชาชนไทย โดยการตรวจร่างกาย (National Health Examination Survey) ครั้งที่ 4 พ.ศ.2551-2552 สำรวจประชากรวัยแรงงาน และวัยสูงอายุ ผลการสำรวจพบว่า ผู้หญิงมีภาวะน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วนมากกว่าผู้ชาย โดยผู้หญิงมีความชุกของโรคอ้วนร้อยละ 40.7 และผู้ชายมีความชุกของโรคอ้วนร้อยละ 28.4 (วิชัย เอกพลกร, 2552, อ้างถึงใน มณฑรัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์ และคณะ, 2554: 17) คนที่มีภาวะน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วนมักมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สูญเสียความมั่นใจในตนเอง (Self-Efficacy) และส่งผลกระทบต่อจิตใจและสังคม (Psychosocial) อย่างไรก็ตามคนที่มีความน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วนสามารถทำงานได้ทุกชนิดถ้าไม่มีโรคแทรกซ้อน แต่อาจมีปัญหาเกี่ยวกับขนาดและรูปร่าง เนื่องจากสถานที่ทำงานส่วนใหญ่ถูกออกแบบสำหรับคนที่มีความมาตรฐาน (อดุลย์ บัณจุกุล, 2553: 39)

การให้รางวัลแก่ตนเอง คือการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ สร้างความท้าทาย และกระตุ้นให้เกิดการกระทำหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ผ่านระบบการให้รางวัลเมื่อเป้าหมายที่วางแผนไว้ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นยังช่วยให้ทราบเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้า (Mick and Demoss, 1990: 667-682) การให้รางวัลแก่ตนเองจะมีลักษณะพิเศษโดดเด่นกว่าการซื้อสินค้าทั่วไป เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขและสถานการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล (Health, Tynan and Ennew, 2011: 1) การให้รางวัลแก่ตนเองจึงมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงลำดับเหตุการณ์สำคัญของชีวิต เป็นวิธีสร้างความสุขที่ผลักดันให้มนุษย์กระทำการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้แต่ละบุคคลต่างก็มีการให้ความหมายและวิธีสร้างความสุขที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์และบริบททางสังคม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการให้ความหมายและกระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรที่มีภาวะน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วนเพิ่มสูงขึ้น และพบความชุกของโรคอ้วนในผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ประชากรผู้หญิงอ้วนจึงมีขนาดเพียงพอสำหรับการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ได้ การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการสำหรับเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดให้กับกิจการ เพื่อให้ทราบพฤติกรรมและกระบวนการในการเลือกซื้อสินค้าและบริการสำหรับใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับผู้บริโภค และสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรธุรกิจ

1.1 ปัญหาวิจัย

1.1.1 ผู้หญิงอ้วนมีการให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองอย่างไร

1.1.2 ผู้หญิงอ้วนมีกระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน

1.2.2 เพื่อศึกษากระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน

2. วิธีการศึกษา

2.1 การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีวิทยาแบบการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Methodology) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาแบบหนึ่งของกระบวนการทัศน์ทางเลือก (Alternative Paradigm) โดยมีจุดยืนทางปรัชญาที่มีลักษณะตามแนวคิดหลังปฏิฐานนิยม (Postpositivist) เพื่อค้นหาการให้ความหมายและศึกษากระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน

2.2 ขอบเขตการวิจัย

2.2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน เพื่ออธิบายแนวคิดทฤษฎีที่มีรากฐานจากข้อมูล 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน และ 2) การค้นหากระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน เพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วนตามแนวทางวิธีดำเนินการวิจัยของชาร์มาซ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลควบคู่กับการวิเคราะห์ข้อมูล 2) สร้างมโนทัศน์จากข้อมูลด้วยการกำหนดรหัสหลายแบบ (Coding) 3) ใช้การเปรียบเทียบเพื่อจำแนกประเภทและหาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ 4) รวบรวมความคิดทุกอย่างที่เกิดจากกระบวนการกำหนดรหัสและการเปรียบเทียบ 5) ตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของทฤษฎีที่สร้างขึ้นด้วยข้อมูลที่รวบรวมมาใหม่ และ 6) สร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีและบูรณาการเข้ากับข้อมูลจริงเพื่อนำเสนอผลการวิจัย (Charmaz, 2000, อ้างถึงใน ชาย โพธิ์สิตา, 2556: 174)

2.2.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาบริษัทเอกชนกลุ่มธุรกิจการเงิน (Financial) แห่งหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เนื่องจากบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงินเป็นบริษัทที่พนักงานระดับปฏิบัติการมีอัตราเงินเดือนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มธุรกิจอื่น และมีอำนาจซื้อสินค้าและบริการ โดยผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเป็นพนักงานผู้หญิงระดับปฏิบัติการส่วนกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ที่มีค่าดัชนีมวลกาย (Body Mass Index : BMI) มากกว่าหรือเท่ากับ 30 กก./ม.² ซึ่งจัดว่าเป็นโรคอ้วน (มณฑรัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์ และคณะ, 2554: 15)

2.2.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ในเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2559

2.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อศึกษาการให้ความหมายและกระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Strauss and Corbin, 1998, อ้างถึงใน ชาย โพธิ์สีดา, 2556: 170) และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นพนักงานผู้หญิงระดับปฏิบัติการส่วนกิจกรรมสนับสนุนในบริษัทเอกชนกลุ่มธุรกิจการเงินแห่งหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพมหานครที่มีค่าดัชนีมวลกาย (Body Mass Index : BMI) มากกว่าหรือเท่ากับ 30 กก./ม.² ซึ่งจัดว่าเป็นโรคอ้วนตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก ผู้ให้ข้อมูลหลักมีการเคลื่อนไหวร่างกายระหว่างการทำงานระดับปานกลางถึงค่อนข้างน้อย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้ระยะเวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที โดยสัมภาษณ์ที่บริษัทช่วงเวลาหลังเลิกงาน สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจนข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Saturation) รวมผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คน

2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำคัญในการวิจัยคือ ตัวผู้วิจัยที่ต้องมีความไวต่อทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการให้รางวัลแก่ตนเองและเตรียมแนวคำถามการวิจัยที่สร้างจากกรอบแนวคิดและทฤษฎีโดยใช้คำถามปลายเปิด นอกจากนั้นผู้วิจัยได้เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ไอโฟน (Iphone) เครื่องคิดเลข สมุดจดบันทึก และปากกา

2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semistructured) และใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) พร้อมการจดบันทึก (Field-Note) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักให้บันทึกเสียงการสนทนาและให้ความสำคัญทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาตลอดการสัมภาษณ์ซึ่งจำเป็นต่อการสร้างแนวคิดและทฤษฎี

2.6 จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้หญิงอ้วน ผู้วิจัยได้แจ้งผู้ให้ข้อมูลหลักทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัยก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยบรรยากาศการสัมภาษณ์แบบผ่อนคลาย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถให้ข้อมูลได้อย่างอิสระ อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้อาจส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยจึงไม่เปิดเผยชื่อและชื่อสกุลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้ผู้วิจัยยึดมั่นในหลักจริยธรรมการวิจัยและรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นสำคัญ

2.7 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อตรวจสอบและยืนยันว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการจดบันทึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาตรวจสอบยืนยันกัน

2.8 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยถอดการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์จากไอโฟนให้ออกมาในรูปของข้อความแบบคำต่อคำ (Verbatim) 2) รวบรวมข้อมูล

ควบคู่กับการวิเคราะห์ข้อมูล 3) ใช้เทคนิคการกำหนดรหัสหลายแบบเพื่อจำแนกข้อมูล 4) เชื่อมโยงข้อมูลตามความสัมพันธ์ของรหัสเพื่อสร้างสมมติฐาน 5) ปรับปรุงและตรวจสอบความถูกต้องของสมมติฐานพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลจนสมมติฐานนั้นถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) และ 6) สร้างกรอบแนวคิดและนำเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎี

3. ผลการศึกษา

3.1 ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วนพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีว่า การให้รางวัลแก่ตนเองมีความหมายในเชิงจิตวิทยา ประกอบด้วย

3.1.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการรับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความต้องการประสบความสำเร็จ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น รูปแบบรางวัลที่ให้แกตนเองจึงมีลักษณะเป็นวัตถุนิยมและมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงสถานะทางสังคมและความมั่นคงทางการเงิน เช่น การลงทุนซื้ออาหารมีทรัพย์ ได้แก่ บ้าน และคอนโดมิเนียม ฯลฯ เพื่อเป็นรางวัลให้แกตนเองจากการที่ตนเองต้องอดทนทำงานหนัก และต้องประหยัดอดออมเงินจากเงินเดือนประจำ เพื่อผ่อนชำระค่าบ้านและคอนโดมิเนียม สำหรับเป็นหลักประกันความมั่นคงและความปลอดภัยทางร่างกายให้กับสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้หากได้รับเงินโบนัสประจำปีก็จะจัดสรรเงินส่วนหนึ่งให้แกบิดามารดาและครอบครัวไว้สำหรับใช้จ่าย และออมเงินอีกส่วนหนึ่งไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน เป็นการสร้างปลอดภัยทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกในครอบครัว

3.1.2 การสร้างแรงจูงใจทางบวก เป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงผลักดันสู่การปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตนเองได้วางแผนไว้ เนื่องจากสภาพการทำงานในปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะความกดดันและความเครียดที่เกิดจากการทำงาน ทั้งจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกบริษัท จึงจำเป็นต้องใช้ความพยายาม ความอดทน และสร้างแรงจูงใจให้ตนเองปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด การให้รางวัลแก่ตนเองจึงเป็นการตอบแทนที่ตนเองมีความพยายามอดทนปฏิบัติงานจนสำเร็จ ตัวอย่างรางวัลที่ให้แกตนเอง ได้แก่ กระเป๋าแบรนด์เนม น้ำหอมราคาแพง และการลาหยุดพักผ่อนประจำปีเพื่อเดินทางท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.1.3 การตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล เป็นการตอบสนองความต้องการทันทีเมื่อพบเห็นสินค้าและบริการโดยไม่ได้มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักพบเห็นสินค้าและบริการนั้นแล้วเกิดความต้องการจึงตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการนั้นทันที โดยสื่อสารกับตัวเองว่าเป็นการให้รางวัลแก่ตนเอง เช่น ผู้ให้ข้อมูลหลักเดินทางไปศูนย์การค้าหรือย่านการค้าชุมชนต่าง ๆ แล้วพบว่าร้านอาหารจัดการส่งเสริมการตลาด (Promotion) มีการโฆษณารายการอาหารราคาพิเศษ หรือบุฟเฟต์ (Buffet) ราคาพิเศษ ก็ตัดสินใจใช้บริการทันที เนื่องจากรู้สึกชื่นชอบเมื่อได้บริโภคอาหารที่อร่อย ราคาเยี่ยมเยา และถือว่าเป็นการให้รางวัลแก่ตนเอง นอกจากนั้นยังมีสินค้าจำพวกเครื่องสำอางยี่ห้อต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักชื่นชอบและมีความต้องการสินค้านั้นอยู่แล้ว ขณะที่เดินอยู่ภายในศูนย์การค้าหากพบว่ามีกรลดราคาสินค้า ผู้ให้ข้อมูลหลักจะตัดสินใจซื้อสินค้านั้นทันทีเช่นกัน เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน

3.2 กระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีกระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเอง 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 การตั้งเป้าหมายและการกำหนดรางวัล เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการให้รางวัลแก่ตนเอง ผู้ให้ข้อมูลหลักจะวางแผนและตั้งเป้าหมายที่ตนเองต้องปฏิบัติพร้อม ๆ กับการกำหนดรางวัลที่ตนเองต้องการ เพื่อสร้างความท้าทาย (Challenge) และสร้างแรงบันดาลใจให้กับตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานตามแผนที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ เช่น ผู้ให้ข้อมูลหลักจะวางแผนการทำงานของตนเองและกำหนดเป้าหมายว่าเมื่อถึงช่วงสิ้นปีหากมีผลการดำเนินงานตรงตาม

เป้าหมายที่บริษัทกำหนด ผู้ให้ข้อมูลหลักจะซื้อน้ำหอมราคาแพง กระเป๋าแบรนด์เนม และเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้รางวัลที่ให้แก่ตนเองจะเป็นสินค้าและบริการที่ตนเองชื่นชอบและมีความต้องการมานาน แต่ด้วยข้อจำกัดในเรื่องของราคาสินค้าและบริการที่ค่อนข้างสูง จึงจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการออมเงิน และกำหนดเงื่อนไขเพื่อสร้างความท้าทายให้กับตนเอง

3.2.2 การแสวงหาข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลักจะค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับรางวัลที่ตนเองต้องการ โดยแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการซื้อสินค้าและบริการ ได้แก่ การสอบถามจากบุคคลที่มีประสบการณ์การใช้สินค้า ป้ายโฆษณาสินค้า และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนั้นส่วนประสมการตลาดและระดับความเกี่ยวพันที่มีต่อสินค้าก็มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น การวางแผนซื้อคอนโดมิเนียมเพื่อเป็นรางวัลให้แก่ตนเอง ผู้ให้ข้อมูลหลักเริ่มต้นจากการหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของบริษัทผู้สร้างคอนโดมิเนียม จำนวนโครงการที่สร้างแล้วเสร็จ รูปแบบ ขนาด ราคา และทำเลที่ตั้ง เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเบื้องต้น จากนั้นจึงสอบถามจากเพื่อนผู้มีประสบการณ์การซื้อคอนโดมิเนียม และปรึกษากับคนในครอบครัว เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ นอกจากนั้นยังหาข้อมูลเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย ค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียมในการดำเนินการต่าง ๆ ของธนาคารที่ให้การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อซื้อคอนโดมิเนียมโครงการดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจซื้อ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักมักใช้เวลานานในการแสวงหาข้อมูลเนื่องจากคอนโดมิเนียมมีราคาค่อนข้างสูง

3.2.3 การปฏิบัติตามแผน ผู้ให้ข้อมูลหลักจะปฏิบัติตามแผนอย่างเคร่งครัด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ โดยในช่วงระหว่างการปฏิบัติงานนั้นอาจเกิดสภาวะกดดันและความเครียดอันเนื่องจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน แต่ผู้ให้ข้อมูลหลักจะมีการให้กำลังใจตนเองอยู่เสมอ เพื่อเป้าหมายและความสำเร็จของตนเองในอนาคต เช่น ในช่วงการปฏิบัติงานผู้ให้ข้อมูลหลักต้องเผชิญกับภาวะความเครียดและความกดดันต่าง ๆ จากผู้บังคับบัญชาประกอบกับมีวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้า และรู้สึกไม่อยากมาทำงาน อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลหลักจะให้กำลังใจตนเองอยู่เสมอ โดยคิดว่าตนเองต้องมีความอดทน ต้องกล้าเผชิญกับปัญหา และต้องผ่านพ้นสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนาไปให้ได้ เพื่อเป้าหมายและความสำเร็จของตนเอง

3.2.4 การให้รางวัลแก่ตนเอง เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักปฏิบัติตามภารกิจได้สำเร็จตรงตามเป้าหมายที่ได้วางแผนไว้ก็จะซื้อสินค้าและบริการเพื่อเป็นรางวัลให้แก่ตนเองทันที เพราะมีการค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับรางวัลที่จะซื้อให้แก่ตนเองเรียบร้อยแล้ว ประกอบกับเป็นรางวัลที่ตนเองต้องการ การให้รางวัลแก่ตนเองจึงเปรียบเสมือนตัวแทนความสำเร็จและความพึงพอใจให้กับตนเอง เช่น ผู้ให้ข้อมูลหลักซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมเพื่อเป็นรางวัลให้แก่ตนเองทันทีที่ปฏิบัติภารกิจสำเร็จ เพราะต้องการกระเป๋าแบรนด์เนมยี่ห้อนี้มานานแล้ว และรู้สึกมีความสุขทุกครั้งที่ได้ใช้กระเป๋าแบรนด์เนมใบนี้

3.2.5 การประเมินคุณค่า เป็นขั้นตอนสุดท้าย ผู้ให้ข้อมูลหลักจะประเมินคุณค่าสินค้าและบริการที่ได้ให้เป็นรางวัลแก่ตนเองว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ควรค่าแก่การซื้อหรือใช้บริการซ้ำ และแนะนำให้กับบุคคลอื่น ๆ ได้ใช้สินค้าหรือบริการนี้หรือไม่ เช่น ผู้ให้ข้อมูลหลักรับประทานอาหารในร้านแห่งหนึ่ง รู้สึกชื่นชอบรสชาติอาหาร และบรรยากาศการตกแต่งร้าน หากมีโอกาสในครั้งต่อไปก็จะเลือกมาใช้บริการที่ร้านนี้ และแนะนำให้คนอื่น ๆ มาใช้บริการเช่นกัน

4. สรุป

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีมีดังนี้

4.1 การให้รางวัลแก่ตนเองคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง การสร้างแรงจูงใจทางบวก และการตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล โดยเป็นการให้ความหมายในเชิงจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดและการรับรู้ที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้หญิงอ้วน

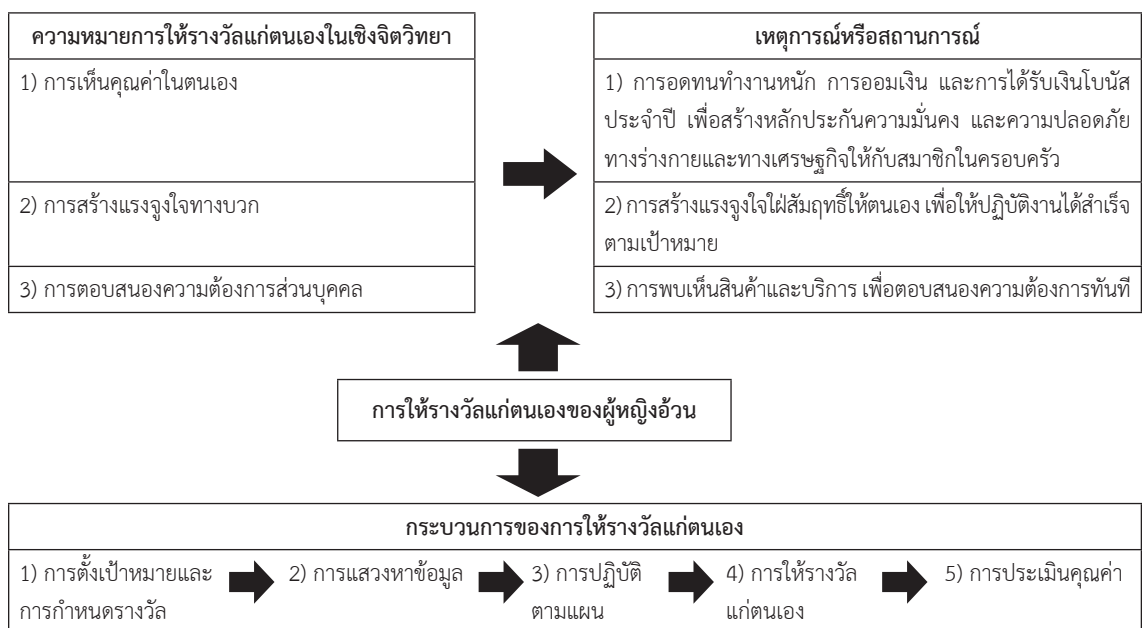
4.2 เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน ได้แก่ การมานะอดทนทำงานหนัก การตั้งใจปฏิบัติงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ การเก็บสะสมเงินออม การได้รับเงินโบนัสประจำปี การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้ตนเอง และการพบเห็นสินค้าและบริการ คือเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่นำไปสู่การให้รางวัลแก่ตนเอง

4.3 เหตุผลสำคัญของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจทางบวกเพื่อให้ตนเองปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงและความปลอดภัยทางร่างกายและทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกในครอบครัว และเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล

4.4 กระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วนประกอบด้วย 5 ขั้นตอนตามลำดับดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมายและการกำหนดรางวัล 2) การแสวงหาข้อมูล 3) การปฏิบัติตามแผน 4) การให้รางวัลแก่ตนเอง และ 5) การประเมินคุณค่า

4.5 ส่วนประสมการตลาดที่มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการเพื่อเป็นรางวัลให้แกตนเองของผู้หญิงอ้วน ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) ได้แก่ คุณภาพ รูปแบบ และตราสินค้า 2) ราคา (Price) ได้แก่ ราคาที่ประกาศไว้ และราคาที่ให้ส่วนลด 3) การจัดจำหน่าย (Place) ได้แก่ ช่องทางการจัดจำหน่าย และทำเลที่ตั้ง 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ได้แก่ การส่งเสริมการขาย และการโฆษณา และ 5) หลักฐานทางกายภาพ (Physical Evidence) เช่น บรรยากาศ และการตกแต่งร้าน ผู้ประกอบการสามารถใช้ข้อมูลส่วนประสมการตลาดเป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) สำหรับผู้หญิงอ้วน เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นผู้หญิงอ้วน และสร้างความสำเร็จให้กับองค์การธุรกิจอย่างยั่งยืน

4.6 ประเภทของรางวัลที่ผู้หญิงอ้วนให้เป็นรางวัลแก่ตนเองแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) รางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น คอนโดมิเนียม น้ำหอม เครื่องสำอาง และกระเป๋าแบรนด์เนม และ 2) รางวัลที่ไม่ใช่วัตถุสิ่งของ เช่น แพคเกจทัวร์ท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้หญิงอ้วนจะใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเพื่อให้รางวัลแก่ตนเอง

ภาพที่ 1 ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

5. อภิปรายผล

การให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองในเชิงจิตวิทยาของผู้หญิงอ้วน มีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

5.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง คือการรับรู้ว่าคุณค่า มีความสามารถ มีความต้องการประสบความสำเร็จ และต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้น (Hierarchy of Needs Theory) ของ อับราฮัม มาสโลว์ (ซูซีย์ สมิตีไกร, 2554: 275-276) ที่ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ออกเป็นลำดับขั้น มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นที่สูงขึ้นไปถ้าความต้องการในขั้นต้นได้รับการตอบสนองแล้ว จากผลการวิจัยผู้ให้ข้อมูลหลักต้องอดทนทำงานหนักและสะสมเงินออม เพื่อซื้อบ้านและคอนโดมิเนียมสำหรับอยู่อาศัยกับครอบครัว คือความต้องการด้านสรีระ (Physiological Needs) ซึ่งเป็นความต้องการขั้นต้นที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ และเมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับเงินโบนัสประจำปีจะจัดสรรเงินให้แก่บิดามารดาและครอบครัวไว้สำหรับใช้จ่าย และออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน คือการสร้างปลอดภัยทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกในครอบครัว เป็นการตอบสนองความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการด้านสรีระได้รับการตอบสนองเรียบร้อยแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักจะมีความต้องการในขั้นที่สูงขึ้นไปถ้าความต้องการในขั้นต้นได้รับการตอบสนองเรียบร้อยแล้ว นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุณิสา อาจอ่อนศรี (2555: 48) วิจัยเรื่อง การให้ความหมาย ที่มาของความหมายและกระบวนการเลือกซื้อสินค้าเพื่อให้รางวัลแก่ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศคณาจารย์ พระสังฆราชูปถัมภ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาแบบการสร้างทฤษฎีฐานราก ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองดังนี้คือ 1) เป็นการตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและการนับถือตนเอง 2) เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับสัญญาที่ให้ไว้กับตนเอง 3) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากอารมณ์ทั้งด้านดีและด้านเสีย 4) เป็นการสนองความต้องการพื้นฐานภายในของบุคคล 5) เป็นการซื้อสิ่งของตามความพึงพอใจหรือเป็นสิ่งที่ตรงตามความต้องการในทันทีทันใดและทำให้ได้รับความสุขเมื่อได้รับสิ่งของที่เป็นรางวัลแก่ตนเอง 6) เป็นการได้เงินหรือสิ่งของที่ได้จากการหารายได้ของตนเอง และ 7) เป็นการให้ของขวัญในวันเกิดของตนเอง

5.2 การสร้างแรงจูงใจทางบวก เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงผลักดันสู่การปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตนเองได้วางแผนไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ชโลธร โปยมยล (2558: 61) อธิบายว่า การให้รางวัลแก่ตนเองเป็นวิธีการสร้างแรงจูงใจทางบวก เพื่อเอาชนะสภาวะการขาดแรงจูงใจ และกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่ดีผ่านระบบการให้รางวัล นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการพื้นฐาน 3 ประเภท (A Trio of Basic Needs Theory) ของ เดวิด แม็คเคลแลนด์ (ซูซีย์ สมิตีไกร, 2553: 217-218) เสนอว่ามนุษย์ที่ต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) จะตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและใช้ทักษะความสามารถที่ตนเองมีอยู่ทั้งหมด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้วางไว้ โดยสินค้าหรือรางวัลที่ตนเองต้องการจะสะท้อนถึงความสำเร็จ เช่น กระเป๋าแบรนด์เนม และการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นต้น

5.3 การตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล เป็นการตอบสนองความต้องการทันทีเมื่อพบเห็นสินค้าและบริการ โดยไม่ได้มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า สอดคล้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้า ด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในการซื้อสินค้า (ภาวิณี กาญจนภา, 2554: 95-110) การขายสินค้าราคาพิเศษภายในร้านมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค สามารถกระตุ้นให้เกิดการซื้อสินค้าอย่างฉับพลันได้ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศธร ลิ้มปนเวทย์สกุล และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2558: 6-7) วิจัยเรื่อง การให้รางวัลแก่ตนเองของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุพัฒนาสาธารณสุขเทศบาลตำบลหลักห้า เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีปรากฏการณ์วิทยา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุพัฒนาสาธารณสุขเทศบาลตำบลหลักห้าให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองดังนี้คือ 1) เป็นการได้รับสิ่งของหรือบริการที่พบเห็นในทันที 2) เป็นการตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและการนับถือในตนเอง 3) เป็นการให้รางวัลแก่ตนเองเมื่อพยายามทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จ 4) เป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานภายใน

ของบุคคล 5) เป็นการให้รางวัลแก่ตนเองในโอกาสพิเศษ และ 6) เป็นการทำให้ตนเองเกิดความสุขใจและมีความสุขทางใจ

ด้านกระบวนการของการให้รางวัลแก่ตนเองของผู้หญิงอ้วน มีกระบวนการตามลำดับดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมาย และการกำหนดรางวัล 2) การแสวงหาข้อมูล 3) การปฏิบัติตามแผน 4) การให้รางวัลแก่ตนเอง และ 5) การประเมินคุณค่า สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (วิทวัส รุ่งเรืองผล, 2553: 44-48) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การยอมรับความต้องการ 2) แสวงหาทางเลือก 3) ประเมินทางเลือก 4) ตัดสินใจซื้อและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ และ 5) พฤติกรรมหลังการซื้อ

6. เอกสารอ้างอิง

- ชลทร โปยมยล. 2558. **ชนะเพราะหาเวลา ล้มเหลวเพราะหาข้ออ้าง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพฯ.
- ชาย โพธิ์สิตา. 2556. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพฯ.
- ชูชัย สมิทธิไกร. 2553. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.
- _____. 2554. **จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.
- พงศธร ลิ้มปนเวทย์สกุล และ พัทธกษ ศิริวงศ์. 2558. **การให้รางวัลแก่ตนเองของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุผู้พัฒนา** **สาธารณสุข เทศบาลตำบลหลักห้า**. การประชุมเชิงวิชาการทางบริหารธุรกิจระดับชาติ ครั้งที่ 4 ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่ วันที่ 2-3 กรกฎาคม.
- พรจิตา ชัยอำนวย. 2545. **แนวทางการป้องกันและรักษาโรคอ้วนในประชากรไทย**. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร : กรุงเทพฯ.
- ภาวิณี กาญจนภา. 2554. **หลักการตลาด**. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร : นครปฐม.
- มณฑรัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์ และคณะ. 2554. **การศึกษาผลกระทบในเชิงเศรษฐศาสตร์และคุณภาพชีวิตจากโรคอ้วนในประเทศไทย**. เดอะ กราฟิโก ซิสเต็ม : นนทบุรี.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. **โครงการนโยบายสาธารณะเพื่อยกระดับไทยให้พ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง**. [Online]. เข้าถึงจาก <http://www.tdri.or.th/wp-content/uploads/2015/02/4-Abstract-Full.pdf> (สืบค้นวันที่ 5 พฤษภาคม 2559).
- วิทวัส รุ่งเรืองผล. 2553. **ตำราหลักการตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ 6. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- สุนิษา อาจ่ออนศรี. 2555. **การให้ความหมาย ที่มาของความหมายและกระบวนการเลือกซื้อสินค้าเพื่อให้รางวัลแก่ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา ในพระสังฆราชูปถัมภ์**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อดุลย์ บัณเฑียรกุล. 2553. **ชนะโรคอ้วนและก๊วนโรคเรื้อรัง**. สำนักพิมพ์มติชน : กรุงเทพฯ.
- Health, Maria Terasa, Caroline Tynan, and Christine T. Ennew. 2011. **Self-Gift Giving : Understanding Consumers and Exploring Brand Messages**. *Journal of Marketing Communications*. 17(2): 127-144.
- Mick, David Glen and Michelle Demoss. 1990. **To Me From Me : a Descriptive Phenomenology of Self-Gifts**. *Advances in Consumer Research*. 17: 677-682.

การให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย Self-Gifts of Male Homosexual Lecturers

ประภัสสร มีน้อย¹ และ พิทักษ์ ศิริวงศ์²

Prapatsorn Meenoi and Phitak Siriwong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Giggle9940@gmail.com โทร. 089-9108615

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย 2) เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ เพื่อให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ชายรักชายที่ประกอบอาชีพเป็นอาจารย์ ประจำในมหาวิทยาลัย จำนวน 12 คน ใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เชิงลึก การสังเกตและจดบันทึก ผลการวิจัยพบว่า 1) การให้รางวัลแก่ตนเอง มีความหมาย 4 ประการ คือ การเสริมพลัง สิ่งตอบแทนความสำเร็จ การตอบสนองความต้องการของตนเอง และการตอบแทนคนที่เรารักและตอบแทนสังคม 2) กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการเพื่อให้รางวัลแก่ตนเองมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การสำรวจความต้องการ ของตนเอง การแสวงหาและศึกษาข้อมูล การตัดสินใจซื้อ การประเมินทางเลือก และการประเมินหลังการซื้อ ในตอนท้าย ของบทความได้เสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

คำสำคัญ: การให้รางวัลแก่ตนเอง ชายรักชาย

Abstract

The objectives of this research are to study the meaning of self-gifts of male homosexual lecturers and to examine the process of purchasing goods and services of self-gifts of male homosexual lecturers. It is a qualitative research by Grounded Theory. Key informants are twelve male homosexual lecturers in a university. Key informants are selected by purposive sampling. Data were collected by in-depth interview, observation, and notes. The results showed that firstly there are four meanings in self-gifts including empowerment, success, meeting their own needs, and returning to the loved ones and society. Secondly, there are five steps in the process of purchasing goods and services for self-gifts namely surveying their own needs, seeking information, buying decision, evaluating alternatives, and evaluating after purchasing. At the end, this research offers a theoretical conclusion and recommendations of future research.

Keywords: self-gifts, male homosexual

1. บทนำ

รูปแบบการใช้ชีวิตและการบริโภคของคนในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ที่มีสภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรง ทำให้ผู้ผลิตต้องหากกลยุทธ์ทางการค้าเพื่อครอบครองตลาดของผู้บริโภค ตลอดจนมีความพยายามแบ่งกลุ่มผู้บริโภคและพยายามสร้างสินค้าให้เจาะเฉพาะกลุ่มลูกค้าแต่ละประเภทมากขึ้น เช่น กลุ่มสินค้าและบริการเฉพาะผู้สูงอายุ คนรักสุขภาพ คนรักสิ่งแวดล้อม วัยรุ่น วัยทำงาน และเพศทางเลือก เป็นต้น มีงานวิจัยจำนวนมากระบุว่าแนวโน้มปริมาณการบริโภคของผู้คนปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคมีการบริโภคที่นอกเหนือไปจากความต้องการขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีนักวิชาการยอมรับว่าการให้รางวัลแก่ตนเองคือตัวอย่างของปรากฏการณ์นี้

จากสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ทั้งการเรียนและการประกอบอาชีพ หากไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ผู้คนก็จะเกิดความท้อแท้ในจิตใจ เกิดความเครียดและความเหนื่อยล้าในการดำเนินชีวิต วิธีที่ทำให้ผ่อนคลายความเหนื่อยล้าที่ได้ผลดีคือการให้รางวัลแก่ตนเองหลังจากที่งานบรรลุเป้าหมายแล้ว โดยกำหนดรางวัลที่ตั้งเป้าหมายไว้เสมือนเป็นกำลังใจให้เราทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้สำเร็จ (อนิรุท วอริวัค, 2554:1) McCracken (1986:73) กล่าวว่า การให้รางวัลแก่ตนเองด้วยผลิตภัณฑ์และบริการ คือการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์และเป็นการให้ความหมายเชิงวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ Mick and DeMoss (1990:328) ได้ให้คำนิยามว่า การให้รางวัลแก่ตนเองด้วยการจัดหาผลิตภัณฑ์ บริการ และประสบการณ์ใหม่ เป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เฉพาะของบุคคลตามความต้องการของตนเองโดยได้ไตร่ตรองไว้ล่วงหน้า แรงจูงใจในการให้รางวัลแก่ตนเองมีแนวคิด 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) Puritanic คือ การให้รางวัลหรือการจัดหาสิ่งกระตุ้นเพื่อไปสู่จุดหมาย (2) Romantic คือ การสร้างความเบิกบานใจให้กับตนเอง (3) Therapeutic คือ การซ่อมแซมแก้ไขพฤติกรรมหรืออารมณ์ที่ไม่ดีของตนเอง (4) Holiday คือ การทำตามใจตนเองในวันหยุดพักผ่อน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาได้พยายามศึกษาหาความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองซึ่งส่วนใหญ่แล้วการทบทวนวรรณกรรมเรื่องนี้จะได้จากแนวคิดเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภค

อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นอาชีพที่ถูกคาดหวังจากสังคมให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการขัดเกลาสมาชิกของสังคม ทั้งด้านวิชาการและการใช้ชีวิตแก่เยาวชน นอกจากนี้ยังมีบทบาทหน้าที่หลักในการจัดการเรียนการสอน ศึกษาค้นคว้า ทำวิจัย การให้บริการวิชาการแก่ชุมชน รวมถึงงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างมาตรฐานในการจัดการเรียนการสอนของสถาบัน การกิจเหล่านี้ล้วนเป็นภาระที่หนักและมากด้วยความรับผิดชอบ นอกจากนี้ จากผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยยังต้องเผชิญกับปัญหาจากการทำงานที่หลากหลาย ได้แก่ ปัญหาค่าตอบแทนและสวัสดิการ ปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพของอาจารย์ ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริหาร และปัญหาภาระการสอนและผลงานวิชาการ/วิจัย เป็นต้น ดังนั้นวิธีการลดความเครียดและสร้างแรงจูงใจในการทำงานจึงปรากฏในรูปแบบของพฤติกรรมการให้รางวัลแก่ตนเองเช่นเดียวกัน กลุ่มอาจารย์ชายรักชายในมหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มบุคคลที่สังคมให้ความสนใจเนื่องจากมีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่แตกต่าง มีเอกลักษณ์และมีความคิดสร้างสรรค์ในการเลือกบริโภคเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง และมีการตัดสินใจที่เป็นอิสระ จากงานวิจัยเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมผู้บริโภคของชายรักชายในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างชายรักชายในเขตกรุงเทพมหานคร มีรูปแบบการดำเนินชีวิต 7 รูปแบบ คือกลุ่มรักการท่องเที่ยว กลุ่มโอบอ้อมอารีหรรษา กลุ่มเดินหน้าท้าทายย กลุ่มไฮเทคโนโลยี กลุ่มชีวิตออนไลน์ กลุ่มเมืองไทยคือสวรรค์ และกลุ่มบ้านฉันดีที่สุด นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างชายรักชายยังมีพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้าและบริการในกลุ่มแฟชั่นและกลุ่มบันเทิงในระดับสูงอีกด้วย (เรขณพัศ ภาสกรณ : 2554)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา การให้รางวัลแก่ตนเองของกลุ่มอาจารย์ชายรักชายว่ามีการให้ความหมายในการให้รางวัลแก่ตนเองอย่างไร และมีกระบวนการเลือกซื้อสินค้า/บริการเพื่อให้รางวัลแก่ตนเองอย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า บริการ และวางแผนด้านการตลาด สำหรับผู้ประกอบการที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ต้องการสร้างทฤษฎีฐานรากจากมุมมองของกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย เกี่ยวกับการให้รางวัลแก่ตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย
2. เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้า/บริการ เพื่อให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย

2. วิธีการศึกษา

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เป็นการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่เน้นการตีความเพื่อหาคำอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา มุ่งค้นหาความหมายหรือทฤษฎีจากธรรมชาติของผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ตามที่ พัททัง ศิริวงศ์ (2547 : 14) อธิบายทฤษฎีฐานรากไว้ว่าเป็นวิธีวิทยารูปแบบหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแนวความคิดหลักว่า การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ และทำความเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์จำเป็นต้องเข้าใจในกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายในสิ่งต่าง ๆ ตามโลกทัศน์ของตนเอง โดยมีขั้นตอนสำคัญคือ ผู้วิจัยตั้งคำถามวิจัยที่ชัดเจน ยึดหยุ่น เพื่อเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก และนำข้อมูลมาสร้างมโนทัศน์ เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ และสร้างเป็นสมมติฐานชั่วคราว การปรับสมมติฐานและการเก็บข้อมูลจะดำเนินควบคู่กันไปจนกระทั่งผู้วิจัยมั่นใจว่าข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Saturation) ทั้งในแง่ของข้อมูล มโนทัศน์และทฤษฎี จากนั้นจึงหาข้อสรุปหรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีของการให้รางวัลแก่ตนเองของกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้ศึกษาการให้ความหมาย และกระบวนการเลือกซื้อสินค้าเพื่อเป็นรางวัลแก่ตนเองในกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย
2. ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ อาจารย์ชายรักชายในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภูมิภาคตะวันตก
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา คือ ช่วงเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2559 ด้วยการเลือกเวลาที่เหมาะสมนัดหมาย และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลักและการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มชายรักชายที่ประกอบอาชีพอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ปัจจุบันกลุ่มชายรักชายสามารถเปิดเผยตัวตนได้มากขึ้น เป็นที่ยอมรับของคนสังคม โดยเฉพาะกลุ่มชายรักชายที่มีความสามารถโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ นอกเหนือจากบทบาททางเพศที่แตกต่าง กลุ่มอาจารย์ชายรักชายยังมีการดำเนินชีวิตที่นำศึกษา ในประเด็นที่ว่าพวกเขามีกระบวนการให้รางวัลแก่ตนเองอย่างไรเพื่อลดความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มอาจารย์ชายรักชายที่มีพฤติกรรมแต่งตัวเป็นชาย ยอมรับตัวเองและเปิดเผยตัวเองต่อสังคม ให้ความสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่สำคัญในการวิจัยคือ ตัวผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยต้องมีความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) ต่อการคิดและศึกษาข้อมูลที่น่าไปสู่การสร้างมโนทัศน์และทฤษฎี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม และเตรียม

แนวคำถามในการวิจัยที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดและทฤษฎี โดยใช้คำถามปลายเปิดในการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเตรียมเครื่องมือในการบันทึกเสียง บันทึกภาพ สมุดบันทึก และปากกา สำหรับการบันทึกข้อมูลภาคสนามด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการ ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร (Document Analysis) ที่เกี่ยวข้องกับการให้รางวัลแก่ตนเอง กระบวนการตัดสินใจซื้อ และแนวคิดอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นและความเข้าใจในการวิจัยขั้นแรก 2) การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 12 คน โดยผู้วิจัยมีบทบาทหลักในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Informal Interview) โดยใช้คำถามในลักษณะ “ตะล่อม” (Probe) เพื่อให้ได้ข้อมูลแบบละเอียดถี่ถ้วน ทราบถึงอัตลักษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละบุคคล 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observational) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลด้วยการเข้าไปพูดคุยกับสมาชิกในกลุ่มและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกและได้รายละเอียดครบถ้วน

จริยธรรมในการวิจัย

เนื่องด้วยการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นกลุ่มชายรักชายที่ประกอบอาชีพอาจารย์ในมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นอาชีพที่มีเกียรติในสังคม ผู้วิจัยจึงขอสงวนชื่อจริงและนามสกุล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยพิจารณาจากสถานที่ เวลา และผู้ให้ข้อมูลหลักว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ นอกจากนี้ยังใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theoretical Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากหลาย ๆ แหล่ง จากนั้นนำข้อมูลมาเปรียบเทียบดูความแตกต่างจากข้อมูลที่ได้มาก่อน ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงเรียกว่าข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) และได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ที่เน้นการตีความข้อมูลโดยตรง เพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎี โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วน จากนั้นนำข้อมูลที่เป็นบทสัมภาษณ์มาถอดเทป ทำความเข้าใจ จับประเด็น เชื่อมโยงแนวคิด ตีความเพื่อหาข้อสรุปเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Temporary Hypothesis) ในเบื้องต้น สมมติฐานชั่วคราวนี้จะใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักรายต่อไป และเมื่อได้คำตอบใหม่ที่อาจมีความเหมือนหรือแตกต่างจากข้อมูลที่มีอยู่เดิมก็นำข้อมูลมาจัดกลุ่มและสร้างเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีเพื่ออธิบายปรากฏการณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความหมาย เหตุผล และแรงจูงใจในการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย
2. ทำให้ทราบถึงกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้า/บริการ เพื่อเป็นรางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย
3. ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่อธิบายถึงความหมายการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย
4. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้า บริการ และวางแผนด้านการตลาดสำหรับผู้ประกอบการ

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการให้รางวัลแก่ตนเอง

Mick และ Demoss (1990) กล่าวว่า การให้รางวัลแก่ตนเองคือการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล โดยการเลือกสิ่งของตามโอกาสหรือแรงจูงใจ ซึ่งโดยทั่วไปมักเกิดจากการบรรลุเป้าหมายซึ่งเป็นผลจากการประสบ

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้นนำไปสู่การให้รางวัลหรือการรักษาสภาพจิตใจโดยการให้รางวัลแก่ตนเอง

อดุล จาตุรงค์ (2543 : 180) กล่าวว่า การให้รางวัลแก่ตนเองบางครั้งเรียกว่า Monadic giving เกิดขึ้นเมื่อผู้ให้กับผู้รับเป็นบุคคลเดียวกัน เป็นเรื่องของจิตใจหรือความนึกคิด ถ้าเราซื้อ “ของที่เรากำลังต้องการ” เราเรียกมันว่าซื้อ แต่ถ้าเรามองเห็นการซื้อดังกล่าวเป็นของขวัญให้แก่ตนเอง การซื้อดังกล่าวก็กลายเป็นบางสิ่งบางอย่างที่มีความพิเศษ มีความหมายพิเศษ ผู้บริโภคอาจจัดหา Self – gifts คือ สินค้า เช่น เสื้อผ้า คอมพิวเตอร์ หรือเครื่องประดับ และบริการ หรือประสบการณ์มาให้กับตนเองได้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ และการจงใจอาจนำผู้บริโภคไปสู่พฤติกรรมการให้ของขวัญแก่ตนเองโดยอาจหมายถึงสิ่งต่อไปนี้

เหตุการณ์	การจงใจ
ความสำเร็จส่วนตัว	การให้รางวัลแก่ตนเอง
วันหยุด	ทำตัวเองให้รื่นเริง
เครียด	ตอบสนองความต้องการ
ได้รับเงินพิเศษ	ฉลอง
ไม่ได้ซื้อของให้ตนเองมานานแล้ว	รักษาความรู้สึกที่ดีไว้

ธนัชพร พูลพอกสิน (2554 : 43) กล่าวว่า การให้ของขวัญเป็นสถานการณ์พิเศษและถือเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่ง ของขวัญทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสาร ช่วยสร้างและรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ และเป็นการอบรมให้รู้จักระเบียบสังคม มีกระบวนการในรูปแบบที่ต่างกัน ทั้งการให้ในแต่ละกลุ่ม ประเภท การให้ของขวัญตนเองถือว่าเป็นหนึ่งในการให้ระหว่างบุคคลโดยที่ผู้ให้กับผู้รับเป็นคนเดียวกัน นอกจากนี้ ธนัชพร พูลพอกสิน ได้ศึกษาเรื่องการให้รางวัลแก่ตนเองของกลุ่มชายรักชายในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีช่วงอายุ 25-45 ปี พบว่าการให้รางวัลแก่ตนเองของกลุ่มชายรักชาย มีการแสดงออกในรูปแบบที่แตกต่าง หลากหลาย ขึ้นอยู่กับช่วงอายุ ประสบการณ์ในอดีต บทบาททางสังคม อาชีพ ครอบครัว ความพร้อมของรายได้ เวลา สมาชิกในกลุ่ม และรูปแบบ

แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

Blackwell and others (2001 : 6) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภคหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลดำเนินการเมื่อได้รับ บริโภค และใช้จ่ายใช้สอยซึ่งสินค้าและบริการ พฤติกรรมผู้บริโภค คือ การศึกษาว่าเหตุใดคนจึงซื้อ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตลาดในการทราบเหตุผลของการซื้อผลิตภัณฑ์ หรือตราสินค้านั้น สามารถนำไปพัฒนา และวางกลยุทธ์ที่จะมีอิทธิพลต่อผู้บริโภคในอนาคต

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของพฤติกรรมผู้บริโภค 7 ประการดังนี้

- 1) ความมุ่งหมาย คือ ความต้องการที่ทำให้เกิดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้น ความต้องการบางอย่างสามารถตอบสนองได้ทันที แต่บางอย่างต้องใช้เวลาจนจึงบรรลุความต้องการ
- 2) ความพร้อม คือ ระดับภูมิภาวะหรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ
- 3) สถานการณ์ คือ เหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ
- 4) การแปลความหมาย คือ ก่อนที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งลงไป มนุษย์จะพิจารณาสถานการณ์ก่อนแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการที่เกิดความพึงพอใจมากที่สุด
- 5) การตอบสนอง คือ การกระทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการโดยวิธีการที่ได้เลือกแล้ว ในขั้นแปลความหมาย
- 6) ผลที่ได้รับตามมา คือ เมื่อทำกิจกรรมแล้วย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจเป็นไปตามที่คาดคิดหรือตรงข้ามก็ได้

7) ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง ในกรณีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ มนุษย์ก็อาจย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานการณ์และเลือกวิธีการใหม่

ทฤษฎีกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค

กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค หมายถึง ขั้นตอนของการตัดสินใจซื้อโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการตระหนักในความต้องการจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการซื้อหรือบริการ

Schiffman and Kanuk (1994 : 659) อธิบายความหมายของกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคว่า เป็นขั้นตอนในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากสองทางเลือกขึ้นไป พฤติกรรมผู้บริโภคจะพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมทางกายภาพ การซื้อเป็นกิจกรรมด้านจิตใจและกายภาพซึ่งเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดการซื้อและเกิดพฤติกรรมการซื้อตามบุคคลอื่น ขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ มี 5 ขั้นตอน คือ

1. การตระหนักถึงความต้องการ หรือ การรับรู้ปัญหา หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ถึงความต้องการภายในของตนซึ่งอาจเกิดขึ้นเองหรือเกิดขึ้นจากการกระตุ้น เช่น ความหิว ความกระหาย ความเจ็บปวด รวมถึงความต้องการของร่างกาย และความต้องการที่เป็นความปรารถนา อันเป็นความต้องการด้านจิตวิทยา สิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นถึงระดับหนึ่งจะกลายเป็นสิ่งกระตุ้น บุคคลจะเรียนรู้ถึงวิธีการจัดการกับสิ่งกระตุ้นจากประสบการณ์ในอดีต ทำให้เขารู้ว่าจะตอบสนองสิ่งกระตุ้นอย่างไร

2. การแสวงหาข้อมูล ถ้าความต้องการถูกกระตุ้นมากพอ และสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการอยู่ใกล้กับผู้บริโภค ผู้บริโภคจะดำเนินการเพื่อให้เกิดความพอใจทันทีที่ต้องการ แต่หากไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทันที ความต้องการจะถูกจดจำไว้เพื่อหาทางตอบสนองในภายหลัง เมื่อความต้องการถูกสะสมไว้มากจะทำให้เกิดการปฏิบัติในภาวะหนึ่งคือ ความตั้งใจให้ได้รับการสนองความต้องการโดยพยายามหาข้อมูลเพื่อสนองความต้องการที่ถูกกระตุ้น ดังนั้นนักการตลาดจึงต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลที่ผู้บริโภคจะเข้าไปแสวงหา ซึ่งประกอบด้วย 5 แหล่งคือ

2.1 แหล่งบุคคล ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน คนรู้จัก ฯลฯ

2.2 แหล่งการค้า ได้แก่ สื่อโฆษณา พนักงานขาย ตัวแทนการค้า การบรรจุภัณฑ์ การจัดแสดงสินค้า

2.3 แหล่งชุมชน ได้แก่ สื่อมวลชน องค์กรการค้า

2.4 แหล่งประสบการณ์

2.5 แหล่งทดลอง ได้แก่ หน่วยงานที่สำรวจคุณภาพผลิตภัณฑ์ หรือจากประสบการณ์ตรงของผู้บริโภค ในการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์

อิทธิพลของแหล่งข้อมูลจะแตกต่างกันตามชนิดผลิตภัณฑ์และลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภค โดยทั่วไป ผู้บริโภคจะรับรู้ข้อมูลจากแหล่งร้านค้าซึ่งนักการตลาดควบคุมการให้ข้อมูลได้ แหล่งข้อมูลแต่ละแบบจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคที่ต่างกัน การพิจารณาอิทธิพลของแหล่งข้อมูลจึงมีความสำคัญ

3. การประเมินทางเลือก เมื่อผู้บริโภคได้ข้อมูลมาแล้วจากขั้นที่สอง ผู้บริโภคจะเกิดความเข้าใจและประเมินผลทางเลือกต่าง ๆ นักการตลาดจำเป็นต้องรู้วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคใช้ในการประเมินผลทางเลือก กระบวนการประเมินผลไม่ใช่สิ่งที่ง่ายและไม่ใช่กระบวนการทางเดียวที่ใช้กับผู้บริโภคทุกคน กระบวนการประเมินผลทางเลือกของผู้บริโภคมีดังนี้

3.1 คุณสมบัติผลิตภัณฑ์

3.2 การให้น้ำหนัก จัดลำดับสำหรับคุณสมบัติผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

3.3 ความเชื่อถือและประสบการณ์เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์

3.4 ทศนคติในการเลือกสินค้าและการเปรียบเทียบคุณสมบัติผลิตภัณฑ์

4. การตัดสินใจซื้อ จากการประเมินผลทางเลือกในขั้นที่สาม จะช่วยให้ผู้บริโภคกำหนดความพอใจระหว่างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เขาชอบมากที่สุด การตัดสินใจซื้อจึงเกิดขึ้นหลังจากการประเมินทางเลือกแล้วเกิดความตั้งใจซื้อและเกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด แต่ก่อนตัดสินใจซื้อผู้บริโภคจะคำนึงถึงปัจจัย

3 ประการ คือ

4.1 ทักษะคติของบุคคลอื่น และบุคคลที่เกี่ยวข้องจะมีผลทั้งด้านบวก และด้านลบต่อการตัดสินใจซื้อ

4.2 ปัจจัยสถานการณ์ที่คาดคะเนไว้ ผู้บริโภคจะคาดคะเนปัจจัยต่าง ๆ เช่น รายได้ของครอบครัว ต้นทุนของผลิตภัณฑ์ ผลประโยชน์ของผลิตภัณฑ์

4.3 ปัจจัยสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดคะเนไว้ ซึ่งมีผลกระทบต่องานตั้งใจซื้อ เช่น ผู้บริโภคไม่ชอบลักษณะของพนักงานขาย หรือ ผู้บริโภคเกิดอารมณ์เสียหรือความวิตกกังวลจากรายได้ นักการตลาดเชื่อว่าปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจ จึงต้องพยายามทำความเข้าใจต่อพฤติกรรมเพื่อลดภาวะความเสี่ยง

5. พฤติกรรมหลังการซื้อ หลังจากการซื้อและทดลองใช้ไปแล้วผู้บริโภคจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับการซื้อ และเมื่อทดลองใช้ไปแล้วผู้บริโภคจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความพึงพอใจหรือไม่พอใจผลิตภัณฑ์ การคาดคะเนของผู้บริโภคจากแหล่งข่าวสาร พนักงานขาย และแหล่งสื่อสารอื่น ๆ ถ้าบริษัทมีการโฆษณาสินค้าเกินความจริง ผู้บริโภคจะตั้งความหวังไว้สูงและเมื่อไม่เป็นความจริงจะเกิดความไม่พอใจ จำนวนความไม่พอใจจะขึ้นกับขนาดและความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและการปฏิบัติจริงของผลิตภัณฑ์

การศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคจะทำให้ผู้วิจัยทราบถึงแนวทางขั้นตอนพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งอาจมีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับการให้รางวัลแก่ตนเองหรือไม่ อย่างไร

3. ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเอง และกระบวนการเลือกซื้อสินค้า/บริการ เพื่อเป็นรางวัลแก่ตนเองของกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเอง

จากการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความหมายของการให้รางวัลแก่ตนเองไว้ดังนี้

1.1 การเสริมพลัง การเพิ่มกำลังใจให้แก่ตัวเอง เป็นรางวัลที่ทำให้ชีวิตสามารถเดินต่อไปได้ในกรณีที่รางวัลเป็นสินค้าหรือบริการที่มีราคาสูงและยังไม่สามารถจัดหาได้ทันที ผู้ให้ข้อมูลหลักจะพยายามปลอบใจตัวเองให้อดทนรอคอย

1.2 สิ่งตอบแทนความสำเร็จ จากความเหน็ดเหนื่อยโดยเฉพาะในวัยทำงานที่มักไม่ค่อยมีเวลาให้ตัวเอง รางวัลส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งของที่อยากได้ในช่วงเวลานั้นหรือเป็นสิ่งที่อยากได้ในวัยเด็กแต่ไม่มีโอกาสได้รับ เช่น ของใช้ เสื้อผ้า ของเล่น การรับประทานอาหารมื้อพิเศษ การท่องเที่ยว นับว่ารางวัลเป็นแรงบันดาลใจ และแรงผลักดันทำให้สามารถไปถึงเป้าหมายที่ตั้งใจให้เป็นรางวัลชิ้นใหม่ในโอกาสต่อไป

1.3 การตอบสนองความต้องการ และความพึงพอใจของตัวเองตามอารมณ์และความรู้สึกในเวลานั้น ซึ่งในบางครั้งอาจไม่มีโอกาสพิเศษใด ๆ และไม่มีกรวางแผนไว้ล่วงหน้า

1.4 การตอบแทนคนที่เรารักและตอบแทนสังคม เช่น พ่อแม่ คนรัก เพื่อน ลูกศิษย์ เพราะรางวัลที่ได้มามักจะมีคุณค่าและให้ความสุขมากกว่าเมื่อได้เผื่อแผ่ไปถึงบุคคลอันเป็นที่รักด้วย

2. การให้รางวัลแก่ตนเองของกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย

จากการวิจัยพบว่า การให้รางวัลแก่ตนเองมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ สถานการณ์ โอกาส เหตุผล กระบวนการตัดสินใจ และอุปสรรคในการให้รางวัล ผลการวิจัยมีดังนี้

2.1 เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่นำไปสู่การให้รางวัลแก่ตนเอง

2.1.1 เกิดความต้องการ (อยากได้ อยากไป อยากรับประทาน อยากเป็นเจ้าของ) เมื่อมีโอกาพิเศษ เช่น เงินเดือนออก เงินโบนัสออก โครงการวิจัยสำเร็จ ถูกหวย วันเกิด ฯลฯ ก็จะจัดซื้อสินค้าหรือบริการที่ตนเองพึงพอใจ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น เช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เสื้อผ้า ต้นไม้ เครื่องสำอาง หรือ

ของเล่นที่อยากได้ในวัยเด็ก ซึ่งเมื่อซื้อสินค้ามาแล้วก็จะใช้ทันที และมีความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของ โดยเฉพาะสินค้าหายาก (rare items)

2.1.2 ขาดความ ต้องการในวัยเด็กที่ไม่มีโอกาสได้รับสินค้าหรือบริการนั้น เช่น การท่องเที่ยวต่างประเทศ หรือการซื้อของเล่นเด็กผู้หญิง เนื่องจากในวัยเด็กไม่กล้าขอให้ผู้ปกครองซื้อให้ หรือมีปัญหาปัจจัยด้านการเงิน

2.1.3 ต้องการใช้ชีวิตให้คุ้มค่า เพราะเมื่อมีฐานะ มีโอกาส มีหน้าที่การงานที่มั่นคง หรือผู้ให้ข้อมูลหลักบางคนเคยผ่านประสบการณ์ความเสียหายจึงมีความคิดว่าถ้าอยากได้หรืออยากทำอะไรเพื่อให้ตัวเองและคนที่เรารักมีความสุขก็ควรรับทำทันที

2.2 เหตุผลของการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักขาย

2.2.1 เป็นรางวัลตอบแทนความเหน็ดเหนื่อยของตนเอง จากการทำงานสอน งานวิจัย รางวัลที่ตัวเองทำให้เกิดความสุข ความพอใจ ความภูมิใจเมื่อทำสิ่งใดได้สำเร็จ และเป็นแรงผลักดันให้ทำงานต่อไปได้ โดยส่วนใหญ่การให้รางวัลมีทั้งที่เกิดจากการวางแผนไว้แล้ว เช่น การท่องเที่ยว หรือการซื้อสินค้าที่มีราคาแพง ส่วนรางวัลที่ไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าเช่น การรับประทานอาหารมื้อพิเศษ หรือการซื้อเสื้อผ้า เครื่องสำอาง เป็นต้น

2.2.2 เพื่อตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ เพราะรางวัลที่ให้แก่ตนเองไม่ควรสร้างความสุขให้แก่ตนเองเพียงลำพัง แต่ต้องสร้างความสุขให้แก่พ่อแม่และครอบครัวด้วย ดังนั้น ในวันที่ตัวเองมีความสุข พร้อม อยู่ในวัยทำงานหาเงินได้จึงควรหารางวัลให้แก่ครอบครัว อาจอยู่ในรูปแบบของการซื้อของขวัญให้หรือพาไปท่องเที่ยวด้วยกัน

2.2.3 เพื่อตอบแทนสังคม ด้วยการทำบุญในโอกาสต่าง ๆ การช่วยเหลือคนด้อยโอกาส การให้ทุนการศึกษา การใช้จ่ายเงินส่วนตัวในการจัดกิจกรรมให้นักศึกษา หรือการซื้อของฝากให้กับเพื่อนร่วมงาน

2.3 กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้า/บริการ เพื่อให้รางวัลแก่ตนเอง มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.3.1 สำรวจความต้องการของตนเอง ด้วยการพิจารณาปัญหา ความจำเป็น หรือเหตุผลต่าง ๆ ในการซื้อสินค้า เช่น โทรศัพท์มือถือชำรุดทำให้ขาดการติดต่อ คอมพิวเตอร์ประสิทธิภาพต่ำเกินไป เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ต้องการศึกษาศึกษาและขยายพันธุ์ต้นไม้ชนิดใหม่ที่หายาก การท่องเที่ยวพักผ่อนคลายเครียดในช่วงปิดเทอม ทั้งนี้เพื่อยืนยันว่าสาเหตุของการซื้อเป็นเรื่องที่สมเหตุผล

2.3.2 แสวงหาและศึกษาข้อมูล โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ การอ่านข้อมูลสินค้าทางอินเทอร์เน็ต หรือสอบถามจากเพื่อน ๆ ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับสินค้า เช่น สินค้าที่เป็นนวัตกรรม สินค้าอิเล็กทรอนิกส์โดยจะเน้นเรื่องประสิทธิภาพการใช้งาน ราคา แหล่งซื้อ การบริการของพนักงานทั้งก่อนและหลังการขาย

2.3.3 ตัดสินใจซื้อ โดยส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลหลักมักจะมีคำตอบอยู่ในใจแล้วว่าตนเองอยากได้สินค้าชิ้นไหน รุ่นอะไร ยี่ห้ออะไร ดังนั้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มักเป็นไปเพื่อเพิ่มความมั่นใจในตัวสินค้าเท่านั้น แต่อำนาจในการตัดสินใจทั้งหมดขึ้นอยู่กับตัวเอง จึงกล่าวได้ว่าไม่มีบุคคลใดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ทุกอย่างขึ้นอยู่กับตัวเองเท่านั้น (ยกเว้นสินค้าราคาแพงมาก ๆ เช่น บ้าน ที่ดิน จำเป็นต้องขอคำปรึกษาจากพ่อแม่และผู้เชี่ยวชาญ)

2.3.4 ประเมินทางเลือก ผู้ให้ข้อมูลหลักจะทำการเปรียบเทียบโดยพิจารณาจาก ยี่ห้อ ราคา ส่วนลด คุณภาพ การบริการก่อนและหลังการขาย การคงอยู่ ความสะดวกในการจัดซื้อ และความยากในการครอบครอง อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงปัจจัยเล็กๆ เพราะการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือไม่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในตัวสินค้าเป็นสำคัญ

2.3.5 ประเมินหลังการซื้อสินค้า/บริการ เมื่อได้ทดลองใช้สินค้า ผู้ให้ข้อมูลหลักมักจะประเมินสินค้าชนิดนั้นว่ามีคุณสมบัติตรงตามความต้องการ คุ้มค่า มีประสิทธิภาพ ต้องบอกต่อ และมีความพึงพอใจอย่างมากในระยะแรก แต่เมื่อได้ใช้งานไปสักระยะหนึ่งหากสินค้าเกิดมีปัญหาก็จะตำหนิตายในใจผู้อื่นฟังถึงความบกพร่อง และมองหาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ทดแทน

2.4 อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาในการให้รางวัลแก่ตนเอง

อุปสรรคในการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย มีดังนี้

2.4.1 เวลาและโอกาสในการจัดหารางวัลแก่ตนเอง เนื่องจากภาระงานมีจำนวนมาก ทั้งภาระการสอน งานวิจัย และบริการวิชาการ ทำให้หาโอกาสในการไปเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการได้ยาก ดังนั้นแม้จะมีความพร้อมเรื่องรายได้ แต่ก็ยังมีอุปสรรคสำคัญคือเวลา วิธีการแก้ไขปัญหาคือ อดทนรอคอย และวางแผนการให้รางวัลแก่ตัวเองไว้ล่วงหน้า

2.4.2 การเข้าถึงสินค้าหรือบริการ เนื่องจากสินค้าและบริการบางประเภทเป็นสินค้าหายาก ไม่มีแหล่งจำหน่ายในประเทศ หรือห่างร้านทั่วไป เช่น ต้นไม้พันธุ์หายาก อุปกรณ์ดำน้ำ กล้องถ่ายรูปรุ่นใหม่ กลุ่มอาจารย์ชายรักชายจึงใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการสั่งซื้อสินค้าเข้ามาจากต่างประเทศ หรือสั่งซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ตซึ่งพบว่ามีความเสี่ยงต่อสินค้าเสียหายระหว่างเดินทางมาก จึงเลือกใช้วิธีการนี้เมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น

4. ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎี จากมุมมองของอาจารย์ชายรักชายในเรื่องการให้รางวัลแก่ตนเอง ดังนี้

1. การให้รางวัลแก่ตัวเอง คือ การสร้างกำลังใจให้ตนเองให้สามารถทำงานครั้งต่อไปได้สำเร็จ และเพื่อให้เรารู้ว่าเราสามารถทำงานและสร้างผลงานได้ดีเช่นกัน นอกจากนี้การให้รางวัลแก่ตนเองยังสามารถปรับปรุงพฤติกรรมในการทำงานได้ โดยพฤติกรรมใด ๆ ที่ให้ผลลัพท์น่าพึงพอใจมักจะถูกย้ำและมีโอกาสเกิดขึ้นซ้ำได้อีก โดยมากการถูกย้ำให้กระทำมักเกิดขึ้นมาจากบุคคลอื่น เช่น การได้รับคำชมหรือการได้รับรางวัลจากหัวหน้า แต่บุคคลอาจจะย้ำพฤติกรรมของตนเองได้เช่นกันโดยการให้รางวัลแก่ตนเอง เมื่อสามารถทำสิ่งที่อยากหรือน่าเบื่อหน่ายได้สำเร็จ รางวัลที่บุคคลสามารถจัดให้แก่ตัวเองอาจเป็นสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สร้างความสุขใจแก่ตนเองหรือความสุขที่แผ่ไปถึงผู้อื่นด้วย

2. สถานการณ์ที่นำไปสู่การให้รางวัลแก่ตนเองของกลุ่มอาจารย์ชายรักชาย เริ่มจากความต้องการของตนเอง รวมถึงประสบการณ์ที่ได้รับในอดีตที่มีอิทธิพลต่อการให้รางวัลด้วย เช่น ความกดดันจากการเลี้ยงดูในครอบครัว หรือ การผ่านเหตุการณ์เลวร้ายในชีวิตมาได้ ดังนั้นเมื่อถึงวันที่มีโอกาสและมีความพร้อมในเรื่องฐานะและหน้าที่การงานก็สมควรจัดหารางวัลให้แก่ตัวเอง ทั้งนี้เพื่อใช้ชีวิตให้คุ้มค่า เป็นรางวัลตอบแทนความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่และตอบแทนสังคม

3. อิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า/บริการ การตัดสินใจซื้อขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของตนเองเป็นสำคัญ อำนาจในการตัดสินใจซื้อสินค้าอยู่ที่ตนเองเป็นหลัก บุคคลที่อยู่รอบข้างเป็นส่วนประกอบเพื่อเพิ่มความมั่นใจเท่านั้นเพราะตนเองจะมีคำตอบไว้ในใจแล้ว ยกเว้นสินค้าที่มีราคาแพงมากต้องปรึกษาพ่อแม่และผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม

4. กระบวนการตัดสินใจซื้อรางวัลแก่ตนเอง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สำรวจความต้องการของตนเอง 2) แสวงหาและศึกษาข้อมูล 3) ตัดสินใจซื้อ 4) การประเมินทางเลือก และ 5) การประเมินหลังการซื้อ ในแต่ละขั้นตอนผู้ให้ข้อมูลหลักพยายามใช้เหตุผลในการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เพื่อจัดหาสิ่งที่ดีที่สุดให้กับตนเอง ถึงแม้ว่าในบางครั้งอาจพบอุปสรรค เช่น เวลาและโอกาสในการจัดหาแต่ก็พยายามหาทางแก้ไขเพื่อให้ได้รางวัลที่ต้องการ

นอกจากนี้การให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชายยังมีความหมายรวมถึงการทำประโยชน์เพื่อสังคม และการให้ความช่วยเหลือ มอบสิ่งดี ๆ ให้กับกลุ่มนักศึกษาอีกด้วย เพราะด้วยบทบาทหน้าที่ของครูอาจารย์ ความสุขและความสำเร็จของนักศึกษาคือรางวัลที่สร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

จากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันประชากรชายรักชายมีเพิ่มมากขึ้น กล้ายอมรับและเปิดเผยตัวตนต่อสังคม มีพฤติกรรม การบริโภคที่เป็นเอกลักษณ์ ในเชิงกลยุทธ์ทางการตลาดนับเป็นกลุ่มที่น่าสนใจโดยเฉพาะกลุ่มชายรักชายวัยทำงาน เพราะ เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง รสนิยมดี กล้าใช้สินค้าราคาแพง ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงควรหันมาจับลูกค้ากลุ่มนี้ โดยผลิตสินค้า และบริการที่ตรงตามความต้องการและรูปแบบการใช้ชีวิต เช่น เสื้อผ้า เครื่องสำอาง อาหารเสริม โปรแกรมท่องเที่ยว เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดยึดครองการตลาดกลุ่มนี้อย่างชัดเจนจึงเป็นตลาดใหม่ที่น่าสนใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. งานวิจัยเรื่องการให้รางวัลแก่ตนเองของอาจารย์ชายรักชาย เป็นการศึกษาเฉพาะผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีอาชีพ อาจารย์มหาวิทยาลัย (ในต่างจังหวัด) เท่านั้น จึงควรมีการศึกษาในกลุ่มอาชีพอื่น ๆ และขยายพื้นที่ในการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นความเหมือนหรือแตกต่างที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาการให้รางวัลแก่ตนเองสำหรับเพศทางเลือกอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อการวางกลยุทธ์ทางการตลาด ให้ครอบคลุม

5. เอกสารอ้างอิง

- ธนัพร พูลพอกสิน. (2554). การให้รางวัลแก่ตนเอง/กลุ่มชายรักชาย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์. “ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ,” บรรณสาร มศก.ท. (19) : 1 เมษายน – กันยายน, 2547.
- เรณัฒพัศ ภาสกรณ์. (2554) รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการบริโภค และการเปิดรับสื่อของชายรักชายในเขต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารุณี ดันติวงศ์วานิช และคณะ. (2545). หลักการตลาด. กรุงเทพฯ: เพียร์สันเอดดูเคชั่นอินโดไชน่า.
- อดุลย์ จาตุรงค์. (2543). พฤติกรรมผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนิรุท วอร์วิค. (2554). การให้ความหมายและกระบวนการให้รางวัลกับตัวเองของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี. สาขาวิชาวิทยาการจัดการธุรกิจทั่วไป มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ : ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์
- Blackwell and others. (2001). Consumer Behavior. 9th ed. New York : Hecourt, Inc.
- McCraacken, G. (1986). Culture and consumption: A Theoretical Account of the Structure and Movement of Cultural Meaning of Consumer Goods. Journal of Consumer Research, Vol.13 (June) ; 71-84.
- Mick and DeMoss. (1990). Self-gifts: Phenomenological Insights from Four Contexts. Journal of Consumer Research. Vol. 17 (3) ; 322-32.
- Schiffman and Kanuk (1994). Consumer Behavior. 5th ed. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.

**ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล
ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี**
**People's Opinions on Good Governance of Tambon Bangpha
Administrative Organization, Sriracha District, Chonburi Province**

ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ วรฤทัย ชั่งเย็น กฤตยชล ทองธรรมสถิต และ รุ่งโรจน์ ไพศาลสมบัติรัตน์

สำนักงานคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ จังหวัดชลบุรี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อระดับความมีธรรมาภิบาลในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความมีธรรมาภิบาลในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและสังคม และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการนำธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่น โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 398 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้สถิติทดสอบ t-test และ One - way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อระดับความมีธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อยู่ในระดับมาก (ค่อนข้างไปทางปานกลาง) ทั้งภาพรวมและองค์ประกอบทุกด้าน 2) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนที่มีเพศ การศึกษา อาชีพ และรายได้/เดือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับความมีธรรมาภิบาลในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 5 ข้อ

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ

Abstract

This study aimed to (1) investigate the people's opinion towards a good governance of Tambon Bangpra Administrative Organization, Bangpra, Sriracha District, Chonburi Province, (2) compare differences among the people's opinion towards a good governance as differentiated by demographic information and social factors, and (3) investigate problem, challenge, and suggestion for improving a good governance of Tambon Bangpra Administrative Organization, Bangpra, Sriracha District, Chonburi Province. The participants were 398 people who reside in the service area of Tambon Bangpra Administrative Organization. The data were collected using survey and then were analyzed with descriptive statistics : percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics: t-test and one-way ANOVA (f-test) at the significant level of 0.05 The result revealed that (1) the people's opinion towards a good governance of Tambon Bangpra Administrative Organization, Bangpra, Sriracha District, Chonburi Province are in the high level in both general and specific elements, (2) there are

significantly differences among gender, age, educational level, career, income, on the opinion towards a good governance of Tambon Bangpra Administrative Organization, which is correspondent to the five assumptions of the study.

Keywords: good governance, Tambon Bangpra Administrative Organization

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ 11) ยังคงเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ และยังได้เน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา และบริหารจัดการท้องถิ่นด้วย ในแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมานั้นการปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่น คือองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยเน้นที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในทุกระดับ รวมทั้งประชาชนเลือกผู้บริหารที่มาจากประชาชน ซึ่งคาดหวังไว้ว่าจะต้องทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน เนื่องจากเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในอดีตที่ผ่านมา ก่อนที่จะมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้น การพัฒนาท้องถิ่นมักจะดำเนินการโดยการตัดสินใจผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ขาดการมีส่วนร่วมและตรวจสอบของประชาชน ทำให้ถูกกล่าวหาว่ามีการบริหารจัดการที่ไม่เป็นธรรม เป็นเครื่องมือของนักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ กระทั่งได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างระบบการบริหารที่ดีในทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน โดยหมายรวมถึงราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น รวมถึงองค์กรอิสระของรัฐ จำเป็นจะต้องปรับปรุงกลไกและระบบบริหารให้มีประสิทธิภาพโดยได้ระบุถึงหลักสำคัญของธรรมาภิบาล 6 หลักคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรมหลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เป็นการกำหนดกรอบแนวทางให้แก่หน่วยราชการเพื่อถือปฏิบัติโดยทุกภาคส่วนราชการต้องถือปฏิบัติและรายงานผลการปฏิบัติต่อคณะรัฐมนตรี และรัฐสภาจึงนับได้ว่าเริ่มมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลภายหลังจากการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับดังกล่าว และต่อมาก็ได้มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2546 เพื่อให้หน่วยราชการนำไปปฏิบัติเป็นการเพิ่มเติม (ชนะศักดิ์ ยุวบูรณ์, 2543)

ภายหลังมีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการในการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ประชาชนในทุกภาคส่วนมีความหวังว่าจะทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีและเกิดความเป็นธรรมในด้านสังคมเศรษฐกิจและการเมืองมากกว่าเดิม แต่ก็ยังเป็นเพียงบางส่วน เพราะถึงแม้ในปัจจุบันก็ยังมีความประชาชนจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจถึงการที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ ทำให้ยังไม่มี ความสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร และหน่วยงานใดจะนำมาใช้ได้ในระดับนั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพ และความสามารถในการบริหารจัดการและที่สำคัญขึ้นอยู่กับความตั้งใจจริง เห็นความสำคัญของการมีธรรมาภิบาลผู้บริหาร โดยเฉพาะผู้บริหารของ องค์การบริหารส่วนตำบล

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในหัวข้อ “ความคิดเห็นของประชาชน ต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ” โดยเน้นศึกษาถึงระดับความเป็นธรรมาภิบาล ในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นและศึกษาเปรียบเทียบระดับความเป็นธรรมาภิบาลในทัศนะของประชาชนจำแนกตาม ปัจจัยด้านบุคคลและปัจจัยทางด้านสังคม ผู้วิจัย เลือกศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ เนื่องจากเป็นองค์กร

ส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่เดียวกับที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกตั้งอยู่ ควรได้มีการประสานความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อการหนุนช่วยและเกื้อกูลให้ท้องถิ่นมีพัฒนาการที่เข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อระดับความมีธรรมาภิบาลในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความมีธรรมาภิบาลในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและสังคม
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการนำธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่น

ขอบเขตของการศึกษา

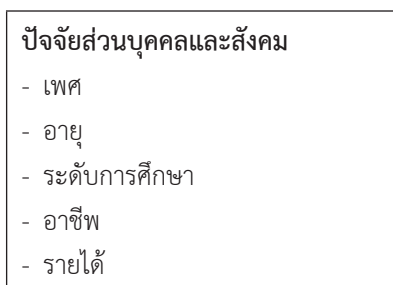
ในการศึกษาการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. **พื้นที่ศึกษาวิจัย** ได้แก่ พื้นที่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี
2. **กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา** ได้แก่ ประชาชนที่พำนักอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 398 คน ซึ่งได้จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมด้วยวิธีการของ Yamane's (1973)
3. **ขอบเขตด้านเวลา** ระยะเวลาการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการ 1 ปี มีการขยายเวลาอีก 1 ปี รวมเป็น 2 ปี
4. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นด้วยหลักธรรมาภิบาล ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการเสริมสร้างความมีธรรมาภิบาลในท้องถิ่น

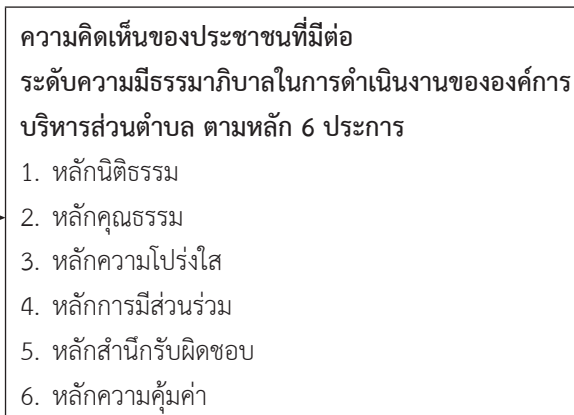
กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

จากการตรวจสอบเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล การพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและทัศนคติ สามารถกำหนดกรอบแนวความคิดในการศึกษา การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variables)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

สมมติฐานการวิจัย

ความคิดเห็นของประชาชนต่อระดับความมีธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ได้กำหนดสมมติฐานไว้ดังนี้

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน
5. ประชาชนที่มีรายได้เดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 398 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และสถิติทดสอบ t-test สำหรับตัวแปรอิสระที่จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม และ One-way ANOVA สำหรับตัวแปรอิสระที่จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

3. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและสังคมของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 50.8 มีอายุระหว่าง 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.9 อายุสูงสุด 74 ปี ต่ำสุด 15 ปี และอายุเฉลี่ย 33.7 ปี ส่วนมากมีระดับการศึกษา จบมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 42.2 อาชีพค่อนข้างหลากหลาย มากที่สุดคือรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 23.9 รองลงมาใกล้เคียงกันก็คือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 20.8 และมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และ 10,001-20,000 บาท เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 37.7 เมื่อรวมกัน คิดเป็นร้อยละ 75.4 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้สูงสุด 120,000 บาท/เดือน รายได้ต่ำสุด 1,500 บาท/เดือน และรายได้เฉลี่ย 18,301 บาท/เดือน

2. ความคิดเห็นของประชาชน (กลุ่มตัวอย่าง) ที่มีต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและองค์ประกอบทุกด้าน โดยภาพรวม ($\bar{X} = 3.743$, $SD = 0.4275$) และเรียงลำดับตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุด หลักนิติธรรม ($\bar{X} = 3.743$, $SD = 0.4517$) หลักคุณธรรม ($\bar{X} = 3.743$, $SD = 0.4865$) หลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.735$, $SD = 0.5955$) หลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.729$, $SD = 0.5201$) หลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.619$, $SD = 0.5342$) และหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.512$, $SD = 0.7380$)

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน จากสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ คือ ประชาชนที่มีคุณลักษณะพื้นฐานส่วนตัว และสังคมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลต่างกัน และมีสมมติฐานย่อย 5 สมมติฐาน ผู้ศึกษาได้ทำการทดสอบสมมติฐานย่อยได้ผลการทดสอบ คือ ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 1 สรุปการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรอิสระ (ปัจจัยส่วนบุคคลและสังคม)	เป็นไปตาม สมมติฐานการศึกษา	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐานการศึกษา
1. เพศ	✓	-
2. อายุ	✓	-
3. การศึกษา	✓	-
4. อาชีพ	✓	-
5. รายได้/เดือน	✓	-

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี พอสรุปได้ดังนี้

4.1 ไม่ค่อยมีประชาชนรู้เรื่องการจัดทำแผนพัฒนาตำบลเท่าที่ควร จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมเป็นผู้แทนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ทั้งแผน 5 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปี

4.2 การปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบล มองไม่ค่อยออกว่าโปร่งใสอย่างแท้จริงหรือไม่ จึงควรส่งเสริมสนับสนุน ให้ประชาชน ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกเรื่อง อย่างตรงไปตรงมาต่อเนื่องและรอบด้าน

5. การอภิปรายผลการวิจัย

1. ในภาพรวมของความคิดของประชาชนที่มีต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับมาก แต่เป็นระดับมากที่ค่อนข้างไปทางปานกลาง อาจเป็นเพราะหลักธรรมาภิบาลยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างแท้จริง แต่ก็ถือว่าดีกว่าหลาย ๆ แห่งที่ปรากฏ สอดคล้องกับการศึกษาของ ทรงชัย นกขมิ้น (2522) รัตน์ติกรณ์ จินบุตร (2552) และ จักรภัทร ชาลีคำ (2550) โดย 2 คนแรก ศึกษาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พบว่าอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก และ จักรภัทร ชาลีคำ พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่อนข้างปานกลาง

2. การอภิปรายผล จากผลการทดสอบสมมติฐาน

2.1 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ จักรภัทร ชาลีคำ (2550) และ เอกชัย นักวิหา (2555) ที่พบว่า เพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ผู้หญิงสามารถแสดงความรู้สึกที่แท้จริงออกมาได้มากขึ้น ประกอบกับผู้หญิงจะละเอียดต่อข้อมูลในลักษณะของความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ชาย

2.2 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ทรงชัย นกขมิ้น (2552) ที่พบว่า อายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ข้อมูลที่ได้กระจายกลุ่มอายุต่าง ๆ ค่อนข้างมาก ทำให้กลุ่มที่

อายุมากที่สุด แตกต่างจากกลุ่มอายุน้อยที่สุด มากสุดอายุ 65 ปีขึ้นไป น้อยสุดอายุต่ำกว่า 20 ปี

2.3 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้** สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนติกรณ์ จินบุตร (2552) และเอกชัย นักวิภา (2555) ที่พบว่าระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยเมื่อดูลึกลงไปรายละเอียด พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่จบปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ทุกกลุ่มอาจเป็นเพราะกลุ่มนี้มีการดำเนินงานติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีโอกาสได้เข้ามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและมีความรู้ และความเข้าใจการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.4 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้** สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย นักวิภา (2555) แต่แตกต่างจากงานวิจัยของ ทรงชัย นกขมื่น (2552) ที่พบว่า อาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อดูลึกลงไป ในรายละเอียดพบว่าประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมีความคิดเห็นในระดับมากกว่าข้าราชการ อาจเป็นเพราะข้าราชการมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการมีธรรมาภิบาลมากกว่าผู้ที่มิอาชีพรับจ้าง จึงเห็นว่ององค์การบริหารส่วนตำบล น่าจะมีธรรมาภิบาลได้มากกว่านี้

2.5 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5 พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้** สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย นักวิภา (2555) แต่แตกต่างจากงานวิจัยของ ทรงชัย นกขมื่น (2552) ที่พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อดูลึกลงไป ในรายละเอียด พบว่า ประชาชนที่มีรายได้สูง (30,001 บาทขึ้นไป) แตกต่างจากทุกกลุ่มคือมีความคิดเห็นที่น้อยกว่าทุกกลุ่ม อาจเพราะคนที่มียาได้สูง คาดหวังว่าองค์การบริหารส่วนตำบล จะบริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาลมากและเห็นเป็นรูปธรรม หรืออาจต้องการให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มที่มีรายได้สูง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา และข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลในภาพรวมและทุกองค์ประกอบอยู่ไม่มาก แต่เมื่อดูลึกลงไป ในรายละเอียด พบว่า ในหลักการ การมีส่วนร่วมมี 2 ข้อคือ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด เสนอปัญหา ประเมินผล จัดทำแผนประจำปีและแผน 5 ปี และเปิดโอกาสให้เสนอข้อบังคับกับตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบกับถึงแม้ว่าประชาชนจะมีความเห็นว่ององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ มีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก แต่เป็นระดับมากที่ทุกองค์ประกอบเกือบอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วม และหลักความโปร่งใส ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่ต้นกระบวนการพัฒนา กล่าวคือ ให้มีส่วนร่วมในการคิด การเสนอปัญหา เสนอโครงการในการจัดทำแผนตำบล 5 ปี แผนปฏิบัติการประจำปี ร่วมดำเนินการและร่วมติดตามประเมินผล โดยประชาสัมพันธ์ติดประกาศที่องค์การบริหารส่วนตำบล ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้และจัดเวทีชุมชนให้ทุกตำบล เวียนไปอย่างน้อยตำบลละ 1 ครั้ง/2 เดือน (ปีละ 6 ครั้ง) โดย

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเข้ามีส่วนร่วมในทุกครั้ง เพื่อประชาสัมพันธ์และรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้ประชาชนทราบ

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอข้อบังคับ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาข้อบังคับตำบล เนื่องจากข้อบังคับต่าง ๆ มีผลโดยตรงต่อประชาชน ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วม รวมทั้งควรมีการแต่งตั้งผู้แทนชุมชนเข้าร่วมเป็นกรรมการในการจัดซื้อ-จัดจ้างด้วย เพราะนอกจากเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงความโปร่งใสและตรวจสอบได้

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในทุกเรื่องให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตามช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ ติดประกาศ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ ที่ชุมชน เสียตามสาย ทำหนังสือเวียนถึงผู้ใหญ่บ้าน และประธานชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก หรือศึกษาระบบความมีธรรมาภิบาล การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในทุกระดับ เพื่อให้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นต้นสังกัดของผู้วิจัย

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ข้าราชการ พนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำท้องถิ่น ต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี

5. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2548. คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น.

จักรภัทร ชาลีคำ. 2550. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชนะศักดิ์ ยุวะบุรณ์. 2543. กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาคการพิมพ์. ทรงชัย นกขมิ้น. 2552. การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. 2544. การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

รัตนดิตรณ์ จินบุตร. 2552. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโพธารนบุรี จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ ร.บ. รัฐศาสตร์. สกลนคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

รัชยา ภักดีจิตต์. 2555. ธรรมาภิบาล : เพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกชัย นักวิภา. 2555. การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.

Yamane, T. 1973. Statistics An Introductory Analysis. New York, 3 ed. Harer Row.

แนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชาวนาในจังหวัดสิงห์บุรี Promotion Path in Organic Fertilizer Production for Farmer in Singburi Province

ไพฑูล สีใส และ พัชรีย์ ชยากรโคกิต

Paitool Seesai and Patcharee Chayakornsopit

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจรัลพิษณุพนารณ
E-mail : paitoolse2012@hotmail.com โทร 081-8251219

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ต้องการทราบปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (2) ต้องการทราบความคุ้มค่าในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้า และ (3) ต้องการทราบวิธีการที่จะนำมาใช้ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ให้เกิดขึ้นในชุมชน การวิจัยจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิจากชาวนาที่ใช้และเคยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 55 ครัวเรือน และโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด 4 รายของจังหวัดสิงห์บุรี ข้อมูลเหล่านี้อยู่ในคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ สมการถดถอย และค่าอัตราคิดลดปัจจุบัน ที่นำมาใช้วิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์พบว่า (1) ปัจจัยที่มีผลต่อผู้ใช้และผู้เคยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่แตกต่างจากการใช้ปุ๋ยเคมี คือ การขนส่ง การเก็บรักษา การนำไปใช้ การให้บริการ การซื้อขาย ผลผลิตที่ได้ คุณภาพของปุ๋ย การโฆษณา และราคาข้าว มีความสัมพันธ์กับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาหว่านนาปีและนาหว่านนาปรังอย่างมีนัยสำคัญ และมีค่าความยืดหยุ่นมากกว่า 1 ทุกปัจจัย (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่สำคัญ คือ ความรู้ในการผลิต แรงงานในครัวเรือน การวางแผนการผลิต ราคาข้าว ราคาปุ๋ยอินทรีย์ เปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมี ราคาปัจจัยการผลิต ความช่วยเหลือจากภาครัฐ และปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นเพียงพอ มีผลอย่างมีนัยสำคัญ และมีค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 ทุกปัจจัย (3) การผลิตของโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่ดำเนินกิจการปัจจุบันจะผลิตในระดับน้อยจนไม่คุ้มค่ากับการลงทุน มีอัตราผลตอบแทนเพียงร้อยละ 0.4078 และความเป็นไปได้ในการผลิตเพื่อใช้เล็กน้อยจะเป็นไปได้มากกว่าการผลิตเพื่อการค้า (4) แนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่สัมฤทธิ์ผลคือ การให้ความรู้กับชาวนาที่มีค่าเสียโอกาสน้อย ส่งเสริมการทำแปลงสาธิตในแปลงนาของชาวนาที่มีเจ้าของดูแล (5) โครงการอบรมให้ความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ควรเน้นคุณภาพการอบรมมากกว่าจำนวนผู้เข้าอบรม และนำไปใช้ปฏิบัติได้ในพื้นที่จริง

คำสำคัญ: แนวทาง การผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ จังหวัดสิงห์บุรี

Abstract

This research was aimed as follows (1) To investigate the factors affecting the production and the use of organic fertilizers. (2) To investigate the worthiness in producing the organic fertilizers commercially. (3) To investigate the path to be used for promoting the organic fertilizer production in the community. The research employed the primary and secondary data which farmers had used including organic fertilizers having been ever used within 55 households and four factories producing organic fertilizer pellets in Singburi Province. The data would be analyzed in percentage, average

mean score, standard deviation, correlation value, regression equation and the present discount rate. The results were found as follows (1) Concerning the factors affecting the users and the users who had ever used the organic fertilizers, it revealed that the use of organic fertilizers was not different from the use of chemical fertilizers in the aspects of the transportation, the preservation, the adoption, the service, the easy purchase, the yield, the quality of fertilizers, the advertisement, and the price of rice ; all were significantly correlated with the use of organic fertilizers in the seasonally seeded paddy field and in the second seeded paddy field while having the elasticity of demand more than 1.00 in every factor. (2) The main factors affecting the production of organic fertilizers were being knowledgeable about the production, household workers, production planning, the price of rice, the price of organic fertilizers compared with that of chemical fertilizers, the price in factor of production, the aid from the government sector, and the sufficiency in the factor of production in local areas; all were statistically significant while having the elasticity of supply less than 1.00 in every factor. (3) The organic fertilizer pellets in the factory at present was produced in such a low level that it was not worth the investment, internal rate of return at 0.4078. It was likely that the production was performed in order to use a little bit instead of the production for commerce.(4) The guidelines for achievement in the promotion of producing organic fertilizers were transferring knowledge to farmers who had less opportunity costs and promoting the making of demonstration farming having the owner taking care of that farm. (5) The training projects about the production of organic fertilizers should be emphasized on the quality of training more than the number of participants and could be implemented in the authentic areas.

Keywords: path, production, organic fertilizers, Singburi Province

1. บทนำ

ประชากรของภาคกลางแต่ละจังหวัดในเขตนอกเมืองจะมีอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ การทำนามักจะทำซ้ำในพื้นที่เดิม ทำให้ทรัพยากรดินมีความเสื่อมโทรม ขาดการบำรุงรักษาเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ประกอบกับปัจจัยการผลิตสำคัญคือปุ๋ยเคมีซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม ถ้าน้ำมันราคาแพง ปุ๋ยจะมีราคาแพงด้วย มีผลต่อต้นทุนการผลิตข้าวและฐานะความเป็นอยู่ตลอดจนความสามารถในการส่งออกข้าวของประเทศลดลง แม้ว่ามีชาวนาบางรายพัฒนาการเพาะปลูกข้าวโดยไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและไม่ใช้สารเคมีส่งผลให้มีรายได้สุทธิสูงกว่าการเพาะปลูกโดยใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี (เกษตรกรดีเด่นสาขาอาชีพทำนา, 28 ธันวาคม 2554 : ออนไลน์) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้เองสำหรับชาวนาเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้ชาวนามีโอกาสพึ่งพาปัจจัยการผลิตที่ตนเองผลิต ทำให้มีโอกาสที่จะลดต้นทุนการผลิตได้ อีกทั้งทำให้เกิดการเรียนรู้การช่วยเหลือตนเองและชาวนารายอื่นได้มากขึ้น ถ้าหากเกษตรกรมีการผลิตขนาดใหญ่ก็อาจเป็นช่องทางหารายได้จากการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชน ปัจจัยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นจะนำมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า การผลิตข้าวของประเทศจะเกิดความยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้จะเลือกศึกษาในพื้นที่การผลิตข้าวที่สำคัญของจังหวัดในภาคกลาง เพื่อให้ผลของการศึกษาที่ได้มีความเฉพาะเจาะจงในการศึกษามากที่สุด และเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่น่าไปใช้ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นมากที่สุด ณ ที่นี้จึงเลือกพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรีเป็นพื้นที่ศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา คือ (1) ต้องการทราบปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (2) ต้องการทราบความคุ้มค่าในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้า และ (3) ต้องการทราบวิธีการที่จะนำมาใช้ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ให้เกิดขึ้นในชุมชน

การสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องคือ ต้นทุนที่สำคัญของการผลิตข้าวปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปัจจัยที่มีผลต่ออุปทานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และแนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

ต้นทุนที่สำคัญของการผลิตข้าว

ปัจจัยการผลิตข้าวที่สำคัญคือปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากการศึกษาที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าภาวะการผลิตมีต้นทุนสูงขึ้นมาจากการราคาปัจจัยการผลิตจากภายนอกที่สำคัญได้แก่ปุ๋ยเคมีมีราคาสูงขึ้นมาก การพึ่งพาตนเองโดยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างเหมาะสมจะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ค่อนข้างมาก (ธีรยุทธ, 26 ธันวาคม 2554 : ออนไลน์) ปุ๋ยที่ชาวนาใช้จะมีทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ต้นทุนการผลิตข้าวของจังหวัดเพชรบุรีในปี 2551 ใช้ปุ๋ยเคมี 1,600 บาท และปุ๋ยคอก 1,000 บาท (ต้นทุนการผลิตข้าวของจังหวัดเพชรบุรี (ต่อไร่), 26 ธันวาคม 2554 : ออนไลน์) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากปัจจัยการผลิตที่มีในท้องถิ่น ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวจะสามารถลดลงได้ไม่มากนัก

ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์ความต้องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้แก่ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ นั่นคือถ้าภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรเรียนรู้และนำไปใช้ย่อมลดต้นทุนการผลิตลงได้อย่างแน่นอน (ทำนาลดต้นทุนโดยใช้ชีวภาพทดแทนเคมี, 28 ธันวาคม 2554 : ออนไลน์) การเข้าไปแนะนำจะทำให้เกษตรกรสนใจและมีความต้องการลดการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวเพื่อลดต้นทุนการผลิตและใช้ปุ๋ยพืชสดทดแทนปุ๋ยเคมี (ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร, 26 ธันวาคม 2554 : ออนไลน์) ความสะดวกในการซื้อและใช้ได้ง่ายทำให้มีผู้นิยมใช้ปุ๋ยเคมีอย่างกว้างขวาง (การรู้เรื่องปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต, 8 ธันวาคม 2556 : ออนไลน์) ความสะดวกในการใช้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้เช่นกัน ปุ๋ยอินทรีย์มักจะขนส่งลำบาก การรวบรวมซากพืชในไร่ไปทำปุ๋ยหมักจะทำให้ต้นทุนการผลิตพืชสูงกว่าการใช้ซากพืชบำรุงดินโดยการไถกลบเศษพืชในพื้นที่ และด้วยกายภาพของปุ๋ยอินทรีย์ทำให้ไม่สะดวกในการเก็บรักษามีผลต่ออุปสงค์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ลดลง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงใช้เองจะช่วยให้นาไปใช้ทดแทนปุ๋ยเคมีและใช้ได้ง่ายด้วย (กรมพัฒนาที่ดิน, 8 ธันวาคม 2556 : ออนไลน์) การนำไปใช้ได้ง่ายจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การเพิ่มอินทรีย์วัตถุโดยการใส่วัสดุอินทรีย์เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินและเพิ่มผลผลิตข้าว (การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว, 28 ธันวาคม 2557 : ออนไลน์) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ขณะที่ผลตอบแทนที่ได้เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตสะท้อนจากราคาปุ๋ยอินทรีย์เปรียบเทียบกับราคาปุ๋ยเคมีเป็นตัวแปรหนึ่งที่อาจมีอิทธิพลต่ออุปสงค์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือราคาข้าวที่สูงย่อมจะกระตุ้นให้ชาวนาใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งการผลิตมากขึ้น ขณะที่การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้ใช้ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสภาพดินเสื่อมโทรมเร็วและปัญหาสิ่งแวดล้อม และลดปัญหาโรคแมลงศัตรูพืชระบาดมากขึ้น (ปิยรัตน์, 2554 : 2-3) ทำให้การนำเอาปุ๋ยอินทรีย์มาใช้ปรับสภาพดินทำนาจะมีมากขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่ออุปทานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองได้แก่ความรู้ที่ใช้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ด้วยตนเอง ถ้าส่งเสริมให้เกษตรกรเรียนรู้และนำไปใช้ย่อมลดต้นทุนการผลิตลงได้ (ทำนาลดต้นทุนโดยใช้ชีวภาพทดแทนเคมี, 28 ธันวาคม 2554 : ออนไลน์) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองของชาวนาบางแห่งสามารถทำได้ (การทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง, 8 ธันวาคม 2556 : ออนไลน์) นอกจากนี้แล้ว สถานที่เก็บรักษาปุ๋ยอินทรีย์ สถานที่ใช้ในการผลิต และงบประมาณสนับสนุนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ล้วนมีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เช่นเดียวกัน เนื่องจากมีลักษณะของปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต้องใช้ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองหรือผลิตขายจำเป็นต้องมีความรู้ในการควบคุมคุณภาพ การวางแผนและการบริหารงานของผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์จะมีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การสนับสนุนโรงปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ก็ถือว่ามีความสำคัญ (ธัญพิชชา, 2554 : 2-4) สาเหตุสำคัญที่เกษตรกรยังไม่ใช้น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมักเนื่องจากยังไม่มีความรู้เพียงพอ มีขั้นตอนการผลิตยุ่งยาก ไม่แน่ใจว่าจะได้ผลคุ้มค่า วัสดุการผลิตหาได้ยากและขาดแคลนแรงงาน (กฤษณ ก้าวสุวรรณ และคณะ, 2555 : 1-8) ราคาปัจจัยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ราคาปุ๋ยอินทรีย์เปรียบเทียบกับราคาปุ๋ยเคมี และแรงงานในครัวเรือนน่าจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ด้วย ขณะที่ความต้องการ

ผลิตข้าวเพื่อให้ได้ปริมาณข้าวมาก ๆ ทำให้มีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมีแทนปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จึงน้อยลงเนื่องจากชาวนาจะผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองน้อยลงด้วย

ความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

ผลการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแบบครบวงจรในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าวิสาหกิจชุมชน 8 แห่งมีรายได้ระหว่าง 170.00-441.82 บาท/กระสอบ มีต้นทุนผันแปรระหว่าง 112.80-251.10 บาท/กระสอบ ต้นทุนคงที่ระหว่าง 12.77-130.67 บาท/กระสอบ ต้นทุนรวมระหว่าง 125.57-314.37 บาท/กระสอบ กำไรระหว่าง 44.43-127.45 บาท/กระสอบ มีกำลังการผลิตระหว่าง 280-2,600 กระสอบ/ปี ส่วนใหญ่พบปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพไม่สามารถวัดคุณภาพได้แน่นอน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพได้ผลช้า เกษตรกรส่วนใหญ่จึงนิยมใช้ปุ๋ยเคมี (สมมติย์ สิงหาอาจ และสายตา บุญโสม, 2554 : หน้า 792-799) และจากการผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงของกรมพัฒนาที่ดินมีต้นทุนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ผง 3,000 บาท/ตัน ขายราคา 5,000 บาท/ตัน ขณะที่การผลิตปุ๋ยอินทรีย์เม็ดมีต้นทุน 4,000 บาท/ตัน ขายราคา 7,000 บาท/ตัน (การทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง, 8 ธันวาคม 2556 : ออนไลน์) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรสามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้และขายได้ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในรูปปุ๋ยคอกอัดเม็ด ร้อยละ 95 และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังคงมีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อยู่ร้อยละ 55 ชล่อการผลิตร้อยละ 40 และเลิกกิจการร้อยละ 5 เกษตรกรใช้วัตถุดิบในห้องดินหรือชุมชนใกล้เคียง มีอุปสรรคที่สำคัญคือโรงงานปุ๋ยอินทรีย์ไม่ได้มาตรฐาน ขาดเงินทุนหมุนเวียน และการบริหารจัดการในองค์กร ขณะที่ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มขึ้นกับความสามารถของผู้นำและคณะกรรมการ และความร่วมมือของสมาชิก (ชูชาติ พยอม และคณะ, 22 มกราคม 2557 : ออนไลน์) โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพชุมชน ที่ได้รับงบประมาณปี 2551-2554 ใน 59 จังหวัด ส่วนใหญ่จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ทำการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด และปั้นเม็ดออกจำหน่าย จากโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 500 แห่ง เปิดดำเนินการผลิตแล้ว 489 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 98 มูลค่าการขาย 277,000 บาท มีต้นทุน 194,000 บาท มีรายได้จากการดำเนินงาน 82,000 บาท สมาชิกกลุ่มได้รับเงินปันผล 1,660 บาท/คน สมาชิกร้อยละ 98 เห็นว่าต้นทุนการผลิตพืชลดลง 417 บาท/ไร่ ก่อนมีโรงปุ๋ยอินทรีย์สมาชิกร้อยละ 54.87 ไม่เคยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เลย เมื่อมีการสร้างโรงปุ๋ยอินทรีย์แล้วสมาชิกร้อยละ 82.47 เปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น และร้อยละ 11 เลิกใช้ปุ๋ยเคมีโดยเด็ดขาด การที่สมาชิกตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากสามารถลดต้นทุนการผลิตได้และทำให้คุณภาพของดินดีขึ้น หากได้รับการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในการจัดซื้อวัตถุดิบและปรับเปลี่ยนเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตจะทำให้กลุ่มสามารถผลิตสนองความต้องการของเกษตรกรได้อย่างเพียงพอ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 8 มกราคม 2557 : ออนไลน์)

แนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

ความรู้ของชาวนาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยใช้เองที่ลดต้นทุนได้มากคือการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่อยู่ในรูปของปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยพืชสด เมื่อมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าไปชี้แจงทำความเข้าใจและแนะนำ ทำให้เกษตรกรสนใจและมีความต้องการลดหรือเลิกใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวเพื่อลดต้นทุนการผลิต (ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร, 26 ธันวาคม 2554 : ออนไลน์) การใช้ปุ๋ยที่ถูกต้องและประหยัดมากที่สุดคือใช้ปุ๋ยเท่าที่จำเป็น โดยการนำดินไปวิเคราะห์หาค่าธาตุอาหารว่ามีมากน้อยเพียงใดแล้วใส่ปุ๋ยเฉพาะธาตุที่ยังขาดแคลน (การรู้เรื่องปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต, 8 ธันวาคม 2556 : ออนไลน์) การเรียนรู้เรื่องปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีสูตรต่าง ๆ ย่อมทำให้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้เหมาะสมกับความต้องการที่เหมาะสมทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพ ขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทด้านนโยบายและการจัดสรรงบประมาณตลอดจนสนับสนุนบุคลากรทำหน้าที่จัดทำโครงการ ทัศนศึกษาซื้อโรงเรียน และอุปกรณ์ แต่ยังไม่มีมีการจัดการองค์ความรู้สู่การนำไปใช้จริงจึง ขาดการติดตามผลการดำเนินงานและสนับสนุนด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (ศิริณา อ้นบางเขน, 2555 : หน้า 66-76) ถ้ามีแกนนำเกษตรกรที่มีศักยภาพสามารถถ่ายทอดให้เกษตรกรรายอื่น ๆ เข้าใจและตระหนักถึงผลดีของการเกษตรอินทรีย์ในระยะยาวจะช่วยให้เกษตรกรหันมาสนใจและหันมาให้ความสำคัญต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น และรูปแบบการสนับสนุนควรพิจารณาเฉพาะกลุ่มที่มีศักยภาพและมีความต้องการปรับระบบการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์ (โครงการส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์แก่กลุ่มสหกรณ์การเกษตร, 28 ธันวาคม 2557 : ออนไลน์) การส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ต้องคำนึงถึงการผลิตที่ได้

คุณภาพ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ปริมาณที่น้อยเกินไปจะมีแร่ธาตุไม่เพียงพอกับความต้องการของพืช ถ้าใช้ปริมาณมากก็อาจไม่คุ้มค่ากับการลงทุน จึงควรผลิตและใช้ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ด้วยเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ (ปุ๋ยอินทรีย์, 22 มกราคม 2557 : ออนไลน์) นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมแนวทางการพัฒนาที่เน้นตัวชาวนาเพื่อนำไปพัฒนางานของชาวนาเอง มุ่งลดต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ซึ่งช่วยให้แข่งขันด้านราคา เพิ่มผลผลิตด้วยการบำรุงดิน ส่งเสริมกลุ่มองค์กรให้สามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ และการสร้างคุณภาพชีวิตของชาวนา (เอ็นนู ซื่อสุวรรณ, 2557)

2. วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาจะมีการกำหนดประเด็นการวิจัย การกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย กำหนดข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย และการเลือกวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

กำหนดประเด็นการวิจัย

ประเด็นการวิจัยจะกำหนดเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ จึงมีประเด็นการวิจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของชาวนา (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของชาวนา (3) ความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ (4) วิธีการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ให้กับชาวนา

กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่จะนำไปใช้วิเคราะห์ในประเด็นที่กำหนดได้จากหลักทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ ตัวแปรที่มีผลต่ออุปสงค์ความต้องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ตัวแปรที่มีผลต่ออุปทานของการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ตัวแปรที่เกี่ยวกับความคุ้มค่าในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และตัวแปรที่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

กำหนดข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและใช้ตัดสินใจใช้วิธีการศึกษาที่เหมาะสม ตลอดจนนำมาใช้ในการออกแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นข้อมูล Crosssection Data มาใช้ในการวิเคราะห์ การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการในช่วงเดือน เมษายน 2557 ถึงเดือน มีนาคม 2558 โดยการสอบถามข้อมูลจากชาวนาที่ผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และชาวนาที่เคยผลิตและเคยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พร้อมทั้งทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลแต่ละประเด็น ผลการศึกษาแต่ละประเด็นจึงสามารถทดสอบความเชื่อถือได้ในทางสถิติ ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาจะใช้ชาวนาที่ผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์และชาวนาที่เคยผลิตและเคยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งจากการสำรวจปรากฏว่ากลุ่มชาวนาที่ผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์และชาวนาที่เคยผลิตและเคยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มีกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่และมีจำนวนไม่มากนัก ขณะที่กลุ่มชาวนาที่ไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์มีจำนวนมาก ข้อมูลที่จัดเก็บจึงรวบรวมในเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ ดังนั้น จำนวนตัวอย่างชาวนาที่ใช้จึงใช้เท่าที่มีอยู่มากที่สุด จำนวนชาวนาที่ใช้เป็นตัวอย่าง ณ ที่นี้มีจำนวน 55 ครัวเรือน เมื่อใช้การทดสอบทางสถิติแล้วมีความน่าเชื่อถือว่าถูกต้องในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 ขณะที่ตัวอย่างการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จะใช้ข้อมูลตัวอย่างจากโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่ดำเนินกิจการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน 4 แห่ง เนื่องจากมีจำนวนโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดไม่มากนัก

การเลือกวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติใช้ประมวลผลข้อมูลเพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสหสัมพันธ์ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สมการถดถอย และการวิเคราะห์มูลค่าผลตอบแทน แล้วนำไปใช้ (1) วิเคราะห์สมการถดถอย (Regression Equation) เพื่อทราบผลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่ออุปสงค์และอุปทาน

ของปุ๋ยอินทรีย์และหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ อุปสงค์ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปสมการ $\log C_{59} = f(\log D_{61}, \dots, \log D_{611})$ และอุปทานปุ๋ยอินทรีย์ในรูปสมการ $\log G_{85} = f(\log E_{71}, \dots, \log E_{713})$ (2) ประเมินความเป็นไปได้ด้านอุปสงค์ ด้านเทคนิค ด้านการเงิน และด้านการบริหาร ในรูปของค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (3) การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตปุ๋ยอินทรีย์โดยมูลค่าคิดลดปัจจุบันสุทธิ (Net Present Discount Value : NPDV) $NPV_0 = \sum_{t=1}^n R_t(1+r)^{-t} - \sum_{t=1}^n C_t(1+r)^{-t}$ และการวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) และ (3) การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากการวิเคราะห์ข้างต้น

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์

การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การซื้อหาได้ง่าย การเก็บรักษาง่าย การขนส่งง่าย การนำไปใช้ง่าย คุณภาพที่เชื่อถือได้ การให้บริการของผู้ขาย ผลผลิตที่ได้รับ และราคาข้าว มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ของผู้ผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และผู้เคยผลิตและเคยใช้ปุ๋ยอินทรีย์) อย่างมีนัยสำคัญ และมีค่าความยืดหยุ่นอยู่ระหว่าง 1.484 ถึง 2.919 ผลผลิตที่ได้รับจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในระยะสั้นจะได้ผลดีกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี แต่จะให้ผลในระยะยาว ทำให้ผลผลิตที่ได้รับจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในระยะสั้นได้ผลผลิตน้อยเมื่อเทียบกับการลงทุน แต่ในระยะยาวชวาวนาเหล่านี้เห็นว่าราคาปุ๋ยเคมีจะมีราคาไม่ต่างจากจากราคาปุ๋ยอินทรีย์ (ไม่มีนัยสำคัญ) เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้ในระยะยาว และถ้าชวาวนาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองจะมีราคาถูกกว่าปุ๋ยเคมี เมื่อราคาข้าวสูงขึ้นชวาวนาเหล่านี้จะกลับมาใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น เมื่อราคาข้าวลดลงจะกลับมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มขึ้น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของชวาวนาเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงมากและเมื่อสภาพดินแข็งหรือดินเสื่อมโทรม ชวาวนาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะใช้ปุ๋ยอินทรีย์มาใช้ปรับปรุงดิน แต่ไม่แน่นอนว่าจะปรับปรุงเมื่อใดเนื่องจากขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย เช่น เงินทุนที่ต้องใช้เพิ่มขึ้น แรงงานที่ต้องใช้ ดังนั้นสภาพดินทำนาจึงมีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่แน่นอน (ไม่มีนัยสำคัญ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

ชวาวนาจะต้องมีความรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เป็นลำดับแรก ถ้าหากไม่มีความรู้ในการผลิตและการใช้ย่อมจะไม่วางจะทำอะไร นำไปใช้อย่างไรจึงจะได้ผลดี และได้ผลดีเพียงใด ทั้งนี้อาจมีความรู้จากการอบรมของเจ้าหน้าที่รัฐหรือการเรียนรู้จากผู้อื่น รวมทั้งจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักการวางแผนและการบริหารงานในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อนำมาใช้ในนาข้าวได้อย่างเหมาะสมกับเวลาที่ต้องการใช้ เนื่องจากถ้าผลิตออกมาแล้วไม่ทันการนำไปใช้ก็ไม่มีประโยชน์ใด ๆ หากนำไปใช้ในช่วงเวลาอื่นก็อาจมีคุณภาพที่ลดลงขณะที่การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จะใช้แรงงานในครัวเรือน ถ้ามีการวางแผนการผลิตดี เช่น จัดเตรียมพื้นที่ที่ใช้ผลิตและวัสดุที่ใช้ผลิตไว้พร้อมการผลิตก็ไม่ยาก อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยแข่งขันระหว่างข้อดีข้อเสียของปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีเข้ามามีผลต่อการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์คือราคาข้าว นั่นคือ เมื่อราคาข้าวสูงขึ้นกลุ่มชวาวนาที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์บางส่วนจะกลับมาใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น ดังนั้น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้จึงลดลง เมื่อราคาข้าวลดลงชวาวนาที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะกลับมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มขึ้น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองจะมากขึ้น เนื่องจากเมื่อราคาข้าวสูงขึ้น ชวาวนาต้องการเร่งผลิตข้าวเพื่อให้ได้ปริมาณมาก การใช้ปุ๋ยเคมีจะตอบสนองได้มากกว่า เมื่อราคาข้าวลดลงชวาวนาจะพยายามลดต้นทุนการผลิต และราคาข้าวมีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ความช่วยเหลือของภาครัฐ ปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นมีเพียงพามากขึ้น ราคาปัจจัยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ลดลง และราคาปุ๋ยเคมีสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปุ๋ยอินทรีย์ ล้วนมีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในกลุ่มชวาวนาที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่มีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อปัจจัยเหล่านี้น้อยกว่า 1 กล่าวคือมีค่า ความยืดหยุ่นอยู่ระหว่าง 0.129 ถึง 0.591 ดังนั้น ความยืดหยุ่นของอุปทานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จะน้อยกว่าค่า ความยืดหยุ่นของอุปสงค์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในทุกปัจจัย

ระดับความเป็นไปได้ด้านต่าง ๆ

ระดับความเป็นไปได้ด้านต่าง ๆ วัดด้วยค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักแล้วจะอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักระหว่าง 0.40-0.60) คือ ด้านอุปสงค์ ด้านเทคนิค ด้านการเงิน และด้านการบริหาร มีค่าเฉลี่ย 0.537, 0.510, 0.501 และ 0.467 ตามลำดับ โดยที่ ราคา มีค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (0.582) มากกว่าค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักผลผลิต (0.531) จึงทำให้ความต้องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้อยลง (0.498) ความชำนาญของแรงงานในการผลิตน้อย (0.549) เมื่อเทียบกับปัจจัยการผลิตหายาก (0.593) และผลิตได้ผลช้า (0.451) แต่ชดเชยด้วยราคาอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตมีราคาไม่สูง (0.447) ทำให้โอกาสในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้ยังเป็นไปได้ ดังนั้น การเพิ่มความรู้ในการผลิตให้กับชาวนาจึงเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้เองได้ ขณะที่ปริมาณปุ๋ยอินทรีย์ค้างสต็อกยังมีอยู่ (0.458) เนื่องจากการนำไปใช้ไม่ได้ทั้งหมด (0.411) เนื่องจาก การจัดการผลิต การจัดเก็บ และการขนส่งยังอยู่ระดับปานกลาง (0.531) ดังนั้น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองมากขึ้นจะช่วยให้การใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้นและลดต้นทุนการผลิตข้าวได้ปานกลาง (0.501) ขณะที่ความต้องการแสวงหาความรู้ของชาวนาเหล่านี้คือต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง (0.826) จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (0.811) จากเพื่อนบ้าน (0.804) และจากวิทยุโทรทัศน์ (0.717) ตามลำดับ

ความคุ้มค่าในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าของผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่ยังดำเนินกิจการในจังหวัดสิงห์บุรีจากผู้ผลิต 4 รายที่ดำเนินการลักษณะวิสาหกิจชุมชน จะวิเคราะห์โดยมีข้อสมมติว่ามีการดำเนินการเหมือนกันทุกปี สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐบาลไม่มีผลกระทบต่อกิจการ และมูลค่าซากของเครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ และทรัพย์สินต่าง ๆ เมื่อสิ้นสุดอายุโครงการจะมีค่าเท่ากับรายจ่ายค่าซ่อมแซมและค่าบำรุงรักษา รายจ่ายนี้ชดเชยกับมูลค่าซากพอดิ ใช้อัตราคิดลด 3 อัตราคือ ร้อยละ 7 ร้อยละ 6 และร้อยละ 5 มีต้นทุนคงที่เฉลี่ย 1,775,000 บาท/ราย และอายุโครงการ 10 ปี กำไรจากการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จากการสำรวจ 2,016.67 บาท/ตัน จากระาคปุ๋ยอินทรีย์ที่ขายได้เฉลี่ย 6,500 บาท/ตัน ต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 4,483.33 บาท/ตัน และปริมาณการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย 90 ตัน/ปี พบว่ามีอัตราผลตอบแทนเพียงร้อยละ 0.4078 เมื่อวิเคราะห์ค่าความอ่อนไหวแล้ว จะมีเพียงกรณีที่รายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 และต้นทุนต่อหน่วยเท่าเดิมเท่านั้นที่จะได้มูลค่าคิดลดปัจจุบันใกล้เคียงศูนย์ ณ อัตราคิดลดร้อยละ 5 ยิ่งกว่านั้นข้อมูลจริงที่ผ่านมาปริมาณการผลิตของแต่ละรายมีปริมาณที่น้อยกว่า 90 ตัน/ปี เนื่องจากปัจจัยหลายประการกล่าวคือ ปี พ.ศ. 2554 เป็นปีน้ำท่วมใหญ่ ทำให้เครื่องจักรและอุปกรณ์รวมทั้งโรงเรือนและวัสดุต่าง ๆ ได้รับความเสียหาย และช่วงปีการเพาะปลูก พ.ศ. 2555-2556 เป็นช่วงโครงการรับจำนำข้าว และปีการเพาะปลูกปี 2557 เกิดภาวะแห้งแล้งจึงมีการทำนาเพียงครั้งเดียว ช่วงเวลาดังกล่าวมีความต้องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ลดลงมาก ปริมาณการผลิตจึงลดลงตามมาเช่นกัน

แนวทางการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ให้กับชาวนา

การส่งเสริมสนับสนุนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้ผลได้แก่ (1) การสนับสนุนวัสดุที่ใช้ทำปุ๋ยอินทรีย์จากฟางข้าว จะทำได้ง่ายกว่าการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ด้วยวิธีอื่นเนื่องจากไม่ต้องมีการขนส่ง แต่การปล่อยน้ำชลประทานไปสู่แปลงนาควรต้องทำให้สอดคล้องกับการหมักฟางข้าวก่อนการหว่านข้าวเพาะปลูก จึงจะทำให้ชาวนามั่นใจได้ว่าสามารถเพาะปลูกข้าวได้ทัน (2) การให้ความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์แก่ชาวนา โดยการเผยแพร่ผ่านผู้นำชุมชนหรือชาวนาผู้นำในท้องถิ่นนั้น ๆ (เพื่อนบ้าน) ที่มีผลผลิตเป็นที่ประจักษ์ และมีเนื้อหาการอบรมเกี่ยวกับการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น คุณภาพของปุ๋ยอินทรีย์แต่ละชนิด ตลอดจนข้อดีข้อเสียจากการใช้วัตถุดิบแต่ละประเภท (3) การจัดทำแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ของชาวนาเองจะช่วยให้ชาวนาได้เรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของการเติบโตของข้าวเมื่อใช้ปุ๋ยอินทรีย์ปริมาณต่าง ๆ และมีความชำนาญในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างดี สามารถเผยแพร่สู่ชาวนารายอื่น ๆ ได้ด้วย (4) การส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ควรอยู่ในระดับครัวเรือนที่เกิดจากแรงจูงใจของชาวนาเองที่ต้องการลดต้นทุนการผลิตของตนเอง อาจมีใช้ลักษณะวิสาหกิจชุมชนเหมือนที่ผ่านมาที่ขาดแรงจูงใจในการดำเนินการ โดยการส่งเสริมในแต่ละครัวเรือนที่มีความเหมาะสมที่จะให้การส่งเสริมและขยายผลได้ต่อไปและมีความ

ยั่งยืนด้วย กล่าวคือ เป็นครัวเรือนที่ต้องการพัฒนาการทำงานของตนเองผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ได้รับการสนับสนุน การเรียนรู้จากภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ (5) การส่งเสริมผ่านแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย แต่ยังไม่ทำให้ชาวนาส่วนอื่น มาเรียนรู้และขยายผลได้ต่อไป ยังคงมีปัจจัยอื่นที่นอกเหนือจากการเป็นผู้นำและความรู้ที่มีผลต่อการผลิตและการใช้ ปุ๋ยอินทรีย์ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ ผลผลิตที่ได้รับและค่าเสียโอกาสของแรงงานแต่ละครัวเรือน

4. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1) ชาวนาส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เรื่องปุ๋ยอินทรีย์อย่างแท้จริง และยังไม่คำนึงถึงการลดต้นทุนการผลิต แต่ทำนาโดยการจ้างแรงงานทำนาแทนทุกขั้นตอน ทำให้ต้นทุนสูง การทำแปลงสาธิตที่ทำไว้ตามหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มักจะไม่มีการกิจกรรมใด ๆ ต่อเนื่อง เนื่องจากไม่มีผู้ดูแลและไม่มีใคร รู้สึกว่าเป็นเจ้าของ เช่นเดียวกับการอุดหนุนให้เครื่องจักรและอุปกรณ์ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดของภาครัฐมักจะมีกิจกรรม เกิดขึ้นในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แล้วในที่สุดก็เลิกกิจกรรมไป เนื่องจากขาดผู้นำดำเนินการ การบริหารงานที่มีกำไรน้อย เกินกว่าจะดำเนินการต่อไป และความรู้ที่ไม่ใช่เจ้าของ

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของชาวนาเหล่านี้กับการใช้ปุ๋ยเคมีจะไม่แตกต่างกันในเรื่อง การซื้อได้ง่าย คุณภาพ ผลผลิตที่ได้ การขนส่ง การโฆษณา การเก็บรักษา การนำไปใช้ บริการของผู้ขาย และราคาข้าว โดยที่ราคา ปุ๋ยอินทรีย์ และสภาพดินทำนาไม่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ขณะที่ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ เครื่องมือ อุปกรณ์ โรงเรือนที่ใช้ในการผลิต สภาพดินทำนา เงินที่ใช้ในการผลิต และโรงเรือนที่ใช้เก็บรักษา โดยปัจจัยที่มีผล ต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์มาก ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ แรงงานในครอบครัว การวางแผนการผลิต ความช่วยเหลือ จากภาครัฐ ราคาข้าว ปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นมีเพียงพอ ราคาปุ๋ยอินทรีย์เปรียบเทียบกับราคาปุ๋ยเคมี และราคาปัจจัย การผลิต โดยที่ชาวนาเหล่านี้จะเป็นผู้มีอุปสงค์ปุ๋ยอินทรีย์ สามารถลดต้นทุนการผลิตและคุ้มค่าต่อการลงทุน และเป็น ผู้ที่อยู่ในภาวะที่ดีที่สุดทั้งการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ สาเหตุที่ชาวนาเหล่านี้มีการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์จึงเกิดจากมี ปัจจัยที่ดีกว่าชาวนาที่ไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์

3) ความเป็นไปได้ในด้านอุปสงค์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ด้านเทคนิคการผลิต ด้านการเงิน และด้านการบริหารงาน อยู่ระดับปานกลางทั้งสิ้น ขณะที่อุปสงค์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์มีความยืดหยุ่นมากกว่า 1 และอุปทานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์มีค่า ความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 ดังนั้น ถ้าเส้นอุปทานการผลิตเพิ่มขึ้นจะทำให้ราคาลดลงไม่มากและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะเพิ่มขึ้น มาก การส่งเสริมการผลิตมากขึ้นจะทำให้มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้นด้วย โดยการส่งเสริมผ่านชาวนาแกนนำและมีภาวะ ผู้นำ และการส่งเสริมที่มีผลต่อการลดต้นทุนของชาวนาแต่ละครัวเรือนแทนที่จะเป็นกลุ่มชาวนา

4) การทำตามความเคยชินที่เข้ากับสังคมส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาตนเองหยุดนิ่ง ประกอบกับ ชาวนามีอายุในวัย 50 ปีขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าจะมีเวลาอยู่กับไร่นาและมีค่าเสียโอกาสไม่สูงมากแต่ก็ขาดความพร้อม ในการเรียนรู้และการพัฒนาอาชีพตนเอง ขณะที่คนในวัยหนุ่มสาวมีค่าเสียโอกาสในการทำงานนอกไร่นาสูงกว่า การทำงาน นอกไร่นาเป็นงานสบาย และการมีอาชีพทำนาอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายของครอบครัวเนื่องจากพื้นที่ทำนา แต่ละรายมีน้อย ความสนใจที่จะพัฒนาอาชีพทำนาจึงน้อยลง ต้องการได้ผลผลิตเร็วและเร่งการผลิตเพื่อต้องการได้ผลผลิต มาก ๆ โดยไม่คำนึงถึงเรื่องกำไรและไม่คำนึงในระยะยาว ชาวนาส่วนใหญ่จึงใช้ปุ๋ยเคมีและไม่เห็นความสำคัญของการใช้ ปุ๋ยอินทรีย์ จะเห็นได้จากจำนวนชาวนาที่อบรมโครงการเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์จะมีผู้นำความรู้ไปใช้ต่อเนื่องน้อยมาก

5) การส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์โดยการหมักฟางข้าวก่อนการเพาะปลูกในพื้นที่นาข้าวจะมีช่วงเวลา ที่เหมาะสมในช่วงก่อนการเพาะปลูก เนื่องจากการเตรียมการและทำปุ๋ยหมักจากฟางข้าวและวัสดุอื่น ๆ ที่มีในท้องถิ่นจะ ทำได้ถ้าชาวนาทราบกำหนดการของการปล่อยน้ำของกรมชลประทานและมีวัสดุที่ใช้เร่งการหมัก ชาวนาจะมีความมั่นใจ ว่าทันเวลาเตรียมแปลงหมักและการเพาะปลูกได้ทัน สิ่งนี้จะทำให้ชาวนาทำปุ๋ยอินทรีย์ได้มากขึ้น ขณะที่การส่งเสริม การปลูกพืชสดจะใช้เวลามากกว่าการส่งเสริมจึงยากกว่า

6) ชาวนาที่มีพื้นที่น้อยและต้องการผลิตข้าวคุณภาพ เช่น ชาวนาที่ผลิตข้าวไรซ์เบอร์ลีและแปรรูปขายให้ผู้บริโภคตามคุณภาพและปริมาณที่ลูกค้าต้องการ จะมีแรงจูงใจในการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มาก เนื่องจากขนาดการผลิตมีขนาดเล็กจึงสามารถวางแผนการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้ตามต้องการ เพื่อใช้กับพืชหลาย ๆ ชนิดและใช้บ่อยครั้ง ๆ ละไม่มากนัก ทำให้โอกาสในการผลิตสามารถทำได้มากขึ้น เนื่องจากผลิตในช่วงเวลาหนึ่งและนำไปใช้ในช่วงเวลาถัดไปได้ นอกจากนี้ การมีชาวนาที่เป็นผู้นำในการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะเป็นผู้เผยแพร่ความรู้การผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้จะทำให้ชาวนาส่วนอื่นมาเรียนรู้และขยายผลต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในด้านลบที่สำคัญคือ ผลผลิตที่ได้รับ และค่าเสียโอกาสของแรงงานแต่ละครัวเรือน กล่าวคือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้ผลผลิตต่ำกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี เมื่อมีปัจจัยใดที่ทำให้ต้องเร่งผลผลิตก็จะมีผลต่อการลดการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ แต่จะใช้ปุ๋ยเคมีมาใช้แทนมากขึ้น และแรงงานวัยหนุ่มสาวมีค่าเสียโอกาสในการทำงานในไร่นาสูง เมื่อมีปัจจัยใดที่มีผลต่อรายได้นอกไร่นามากขึ้น แรงงานจะออกไปทำงานนอกไร่นา ทำให้ลดการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และใช้ปุ๋ยเคมีแทน

ข้อเสนอแนะ

1) ความรู้ในการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะช่วยให้เกิดความมั่นใจกับชาวนาที่ต้องการผลิตที่คาดการณ์ได้ ชาวนาที่คาดหวังมากจะผิดหวังเนื่องจากเคยชินกับการใช้ปุ๋ยเคมีที่ได้ผลทันที การให้ความรู้กับชาวนาจึงควรเน้นคุณภาพของความรู้ที่ชาวนาได้รับมากกว่าปริมาณผู้เข้าอบรม

2) ส่งเสริมให้ชาวนามีการวางแผนในการผลิตและการนำไปใช้ในเวลาที่ต้องการจะทำให้มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เหมาะสมกับความต้องการใช้ในแปลงนาที่ทำในแต่ละฤดูกาล การส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักจากฟางข้าวต้องประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ปล่อยน้ำสำหรับการทำนา และหน่วยงานที่ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เนื่องจากความไม่สอดคล้องเรื่องดังกล่าวมักเกิดขึ้นเสมอ

3) การทำจากประสบการณ์จริง และการทำจากระดับเล็ก ๆ แล้วเติมเต็มเพิ่มขึ้นจะได้ผลดีมากกว่าการส่งเสริมเพียงอย่างเดียว แนวทางการส่งเสริมที่เป็นไปได้คือการจัดทำแปลงทดลองของชาวนาเอง เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากชาวนาด้วยกันเอง และพัฒนาการผลิตด้วยตนเอง

3) ส่งเสริมการเพิ่มพูนความรู้ให้เกษตรกรโดยการจัดหมวดหมู่ความรู้ให้เกษตรกรเป็นเรื่อง ๆ นำไปให้เกษตรกรเรียนรู้ได้สะดวกและใช้เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เพื่อใช้เป็นแหล่งความรู้ที่มีใกล้ตัวเกษตรกรให้ค้นหาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้ด้วยตนเอง

4) ชาวนาส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูกไม่มาก อาชีพทำนาเพียงอย่างเดียวจึงมีรายได้ไม่เพียงพอหมุนเวียนตลอดทั้งปี ชาวนาที่ปลูกข้าวคุณภาพ และปลูกพืชผัก จะมีแรงจูงใจในการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มาก เนื่องจากขนาดการผลิตมีขนาดเล็กสามารถวางแผนการผลิตเพื่อใช้กับพืชหลาย ๆ ชนิดและใช้บ่อยครั้ง ๆ ละไม่มากนัก มีผลต่อการลดต้นทุนการผลิตได้ ทำให้โอกาสในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองสามารถทำได้มากขึ้น เนื่องจากผลิตในช่วงเวลาหนึ่งและนำไปใช้ในช่วงเวลาถัดไปได้ ดังนั้น การส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในกลุ่มชาวนาเหล่านี้จะมีโอกาสประสบผลสำเร็จได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

5. เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา แก้วสุวรรณ, ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, 2555. **ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพในนาข้าว อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. เอกสารการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2 : หน้า 1-8.

การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก http://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=438&filename=index:2557. (สืบค้นวันที่ 28 ธันวาคม 2557).

การทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก www.agriinfo.doe.go.th/year52/knowledge/km_05-01-52.doc : 2556. (สืบค้นวันที่ 8 ธันวาคม 2556).

การรู้เรื่องปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก www.school.net.th/library/snet4/plant/ferti.htm : 2556. (สืบค้นวันที่ 8 ธันวาคม 2556).

“เกษตรกรดีเด่นสาขาอาชีพทำนา”. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://suphanburi.doe.go.th/tongmoae.htm> : 2554. (สืบค้นวันที่ 28 ธันวาคม 2554).

กรมพัฒนาที่ดิน. **ต้นทุนการผลิต : พด.แนะทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงใช้เองลดต้นทุนการผลิต.** (ออนไลน์) เข้าถึงจาก www.dailynews.co.th/content.do?contentId=141688 : 2556. (สืบค้นวันที่ 8 ธันวาคม 2556)

โครงการส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์แก่กลุ่มสหกรณ์การเกษตร. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=3851&filename=index : 2557. (สืบค้นวันที่ 28 ธันวาคม 2557).

ชูชาติ พยอม, ศุภชัย แก้วจันทร์ และทำนอง ชิดชอบ, 2555. การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

“ต้นทุนการผลิตข้าวของจังหวัดเพชรบุรี (ต่อไร่)”. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/195716> : 2554. (สืบค้นวันที่ 26 ธันวาคม 2554).

“ทำนาลดต้นทุนโดยใช้ชีวภาพทดแทนเคมี”. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.pandintong.com/viewcontent.php?contentID=4182> : 2554. (สืบค้นวันที่ 28 ธันวาคม 2554).

ธีรยุทธ รู้ทำนอง. การลดต้นทุนการผลิตข้าว. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก http://www.angthong.doe.go.th/dov_knowledge/doc_campaign.doc : 2554. (สืบค้นวันที่ 26 ธันวาคม 2554).

ัญญ์พิชชา เถระรัชชานนท์. 2554. “ชาวนาหัวก้าวหน้ารับ สารชีวภาพทำเอง : ยาวีเศษจริง”. วารสารเศรษฐกิจการเกษตร ปีที่ 57 ฉบับที่ 657 : หน้า 2-4.

ปิยรัตน์ บรรณาลัย. 2554. ทำนาข้าวจากการใช้ “น้ำหมักชีวภาพ” (Bioextract : BE) “ปุ๋ยอินทรีย์” ทดแทนการใช้ปุ๋ยและสารเคมี. วารสารเศรษฐกิจการเกษตร ปีที่ 57 ฉบับที่ 655 : หน้า 2-3.

ปุ๋ยอินทรีย์. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.thaifertilizer.com/organic-fertilizer> : 2557. (สืบค้นวันที่ 22 มกราคม 2557).

ศิริรภา อ้นบางเขน. 2555. แนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 : หน้า 66-76.

ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของเกษตรกรในพื้นที่ราบลุ่มเชียงใหม่โดยใช้ไฮโดรฟริกเป็นปุ๋ยพืชสด. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.mcc.cmu.ac.th/mccwwwthai/research/researches/greenrice.pdf> : 2554. (สืบค้นวันที่ 26 ธันวาคม 2554)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. สศก. **เผยแพร่สำรวจโครงการโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพชุมชนปี 51.** (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://glamdring.baac.or.th/viewcontent.php?contentID=4462> : 2557. (สืบค้นวันที่ 8 มกราคม 2557).

สมนิตย์ สิงหาอาจ และสายตา บุญโถม. 2554. **ต้นทุนและผลตอบแทนวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแบบครบวงจรในจังหวัดกาฬสินธุ์.** เอกสารการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 23 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. ระหว่างวันที่ 23-24 ธันวาคม 2554 : หน้า 793-799.

เอ็นนู ชื่อสุวรรณ. 2557. **มิติใหม่ของการพัฒนาข้าวและชาวนาไทย.**

บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) : กรณีศึกษา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

The roles of the village health volunteers (VHV) :
a case study of Samlhok district, Pathumthani Province.

บุญช่วย แจ่มเวชฉาย

Boonchuay Cheangwejchai

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ เพื่อศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรณีศึกษาอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษานโยบายของรัฐบาลในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 2) เพื่อศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน 3) เพื่อศึกษาปัญหาและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนที่เหมาะสม

ผลการวิจัย พบว่า ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุน ค้ำครอง และดูแลสิทธิประโยชน์ และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อย่างเป็นระบบ ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คือ ประชาชนผู้เสียสละและมีจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพภายใต้การพึ่งตนเองด้านสุขภาพของชุมชนตามหลักการสาธารณสุขมูลฐานในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาลในเบื้องต้น การฟื้นฟูสุขภาพ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ และทำหน้าที่สื่อสารด้านสุขภาพในชุมชน

สำหรับผลการวิจัย การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า ส่วนใหญ่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีการปฏิบัติงานในการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนครอบคลุมบทบาทที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้ แต่ส่วนมากจะทำในภารกิจตามกิจกรรมที่เป็นเป้าหมาย และในนโยบายที่เน้นหนักของรัฐบาล และเป็นการกิจที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้มีการติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การดูแลหญิงตั้งครรภ์ และหญิงหลังคลอด การสร้างเด็กไทยในอนาคต การดูแลผู้สูงอายุ และผู้พิการ ปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้านหรือชุมชน ตามความจำเป็นหรือสภาพปัญหาของชุมชนตามช่วงการณรงค์ของกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ด้านอื่น ๆ ได้แก่ (1) กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง เช่น รณรงค์การใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น (2) การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เช่น หออาชีพเสริม (3) การพัฒนาการศึกษาในชุมชน เช่น เป็นกรรมการในสถานศึกษา เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน (4) การพัฒนาทางศาสนา เช่น การจัดงานบุญประจำปี เป็นกรรมการวัด

ข้อเสนอแนะ ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่า ควรมีนโยบายส่งเสริมรูปแบบอาสาสมัครในชุมชนชนบทให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขสามารถดำเนินงานได้ในลักษณะที่ไม่ฝักฝ่ายทางการเมือง และไม่ถูกการเมืองแสวงหาประโยชน์ และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม หรือ มีเวทีให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: อาสาสมัคร สาธารณสุขหมู่บ้าน การคุ้มครองผู้บริโภค อาชีพเสริม

Abstract

In this thesis, the researcher investigates the functions of the public sector in providing support for the activities of village health volunteers (VHVs). Furthermore, the researcher studies the roles these volunteers play through providing a case study of Samlhok District, Pathumthani Province.

In carrying out this investigation, the researcher had three objectives. These objectives were 1) to study the state policy of providing support for and promoting the activities of village health volunteers ; 2) to study the roles of these volunteers in promoting the health of village residents; and 3) to study problems and to provide recommendations for further developing the roles these volunteers play in carrying out appropriate village health activities.

Findings are as follows :

It is the policy of the public sector to promote, support, and protect village health volunteers in addition to advancing their interests and fostering their morale after a systematic fashion. These village health volunteers are members of the general public who have devoted themselves to the commonwealth. In a public spirited way, they act in accordance with the concept of community self-reliance in the sphere of health. This requires the application of basic public health principles in the course of which health is promoted and measures are adopted that are conducive to the control and prevention of disease. Furthermore, in this view of village public health, village health volunteers should be systematically and habitually involved in and concerned with basic medical treatment, therapeutic interventions, consumer health protection, and the communication of information regarding health matters to the residents of local communities.

In respect to the activities of the village health volunteers in Samlhok District, Pathumthani Province as they carry out their roles, the researcher found that most of these volunteers performed all of their community health promotion roles in consonance with Ministry of Public Health requirements and stipulations. Most of them assiduously carried out their mission as envisaged in the goals for public health adopted by the government. They executed government policy with precision and fulfilled their mission without surcease through providing unwavering support and faithfully conducting follow-ups for those under their care. Part of their mission was to provide care for gravid women and to give postnatal care to infants with an eye to their gradual maturation as the adult citizens of the future. They provided geriatric care and assistance to the physically challenged. Moreover, they did whatever was necessary to ensure community health problems that were dealt with in the course of the series of health campaigns sponsored by the Ministry of Public Health.

In addition, these volunteers had other roles to play as follows :

(1) They urged community members to participate politically in campaigns reminding citizens to exercise their right to vote locally and nationally. (2) They strove to stimulate the growth of the community economy by indicating how incomes could be supplemented by carrying out alternative work projects. (3) They fostered community education by participating in educational venues being speakers at school. (4) Finally, they encouraged religious concerns by organizing annual religious ceremonies or being committee members at temples.

The researcher would like to offer the following recommendations : Public sector policy should encourage a wide range of different types of village health volunteers in order to ensure impartiality devoid of political overtones as they work. This would go some distances in preventing individual politicians from taking credit for promoting the health of community members. In addition, all people should be encouraged to participate in activities. For a should be provided so that community residents can express their opinions in a more concrete manner.

Keywords: volunteer, village health, consumer protection, occupation.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั่วประเทศให้ปฏิบัติงานเชิงรุกในการส่งเสริมสุขภาพในท้องถิ่นและชุมชน การดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ การดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาล และการเฝ้าระวังโรคในชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีสวัสดิการค่าตอบแทน ซึ่งไม่ใช่เงินเดือนให้แก่ อสม. ในช่วงภาวะวิกฤตเศรษฐกิจเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ และเป็นการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานของ อสม. ในพื้นที่โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติงบประมาณกลางปี กระตุ้นเศรษฐกิจในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของ อสม. จำนวน 3 พันล้านบาท เพื่อให้สาธารณสุขจัดสรรให้ อสม. ทั่วประเทศเป็นค่าตอบแทน อสม. และที่ประชุมรัฐสภาได้อนุมัติให้งบประมาณกลางปีสนับสนุนและสร้างขวัญกำลังใจ อสม. แก่กระทรวงมหาดไทยเพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายรัฐบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดในการบริหารราชการแผ่นดิน

กระทรวงสาธารณสุขก็ได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนงานสุขภาพภาคประชาชนที่ใช้กลไก การดูแลสุขภาพของชุมชนโดยผ่านระบบอาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งปัจจุบันมีอาสาสมัครสาธารณสุขจำนวนเกือบแสนคนทั่วประเทศ โดยมีบทบาทหลัก ได้แก่ การส่งเสริม ป้องกัน รักษา และการฟื้นฟูสุขภาพของคนในชุมชน ทั้งนี้อาสาสมัครสาธารณสุขมีพื้นที่รับผิดชอบในระดับครอบครัว ประมาณ 10-15 ครอบครัว ต่อ อสม. 1 คน ภารกิจที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่ดำเนินงานในชุมชน คือ รูปแบบกองทุนยา ซึ่งเน้นการจัดหายาที่จำเป็น อีกทั้งกระทรวงสาธารณสุขได้ส่งเสริมให้มีกระบวนการคัดเลือก อสม. ให้เป็น อสม. ดีเด่นระดับตำบล / อำเภอ / จังหวัด / เขต / ภาค / ชาติ ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา

ในปัจจุบัน กระบวนทัศน์หรือมุมมองของการพัฒนาสุขภาพได้เปลี่ยนแปลงไป โดยจากเดิมนั้น การพัฒนาเริ่มที่ตัวบุคลากรสาธารณสุข (เจ้าหน้าที่) ก่อนวิธีการ คือ สร้างเทคนิคและกระบวนการให้บุคลากรเหล่านั้นใช้เพื่อนำไปพัฒนาสุขภาพของประชาชน ในมุมมองนี้ ประชาชนเป็นฝ่ายรับการพัฒนา ส่วนเจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดเรื่องที่จะพัฒนาและริเริ่มงานส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการให้บริการโดยผ่านหน่วยงาน เช่น โรงพยาบาลหรือสถานอนามัย

แม้ว่าการดำเนินการต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกว่า 800,000 คน ได้สร้างคุณประโยชน์อย่างมากมาต่อการพัฒนาสาธารณสุขในระดับชุมชน แต่การดำเนินการเกี่ยวกับการอาสาที่เป็นอยู่ก็มีปัญหามากมายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการที่มีรูปแบบค่อนข้างตายตัว ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถดำเนินการได้ในชุมชนชนบทเป็นหลัก ปัญหาการสร้างแรงจูงใจในการทำงานที่มักใช้การเพิ่มค่าตอบแทนหรือการให้สวัสดิการเพิ่มเติมโดยมักไม่มีการประเมินผลที่ชัดเจนหรือปัญหาการเมืองที่มักเข้ามาใช้อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นฐานคะแนนเสียง

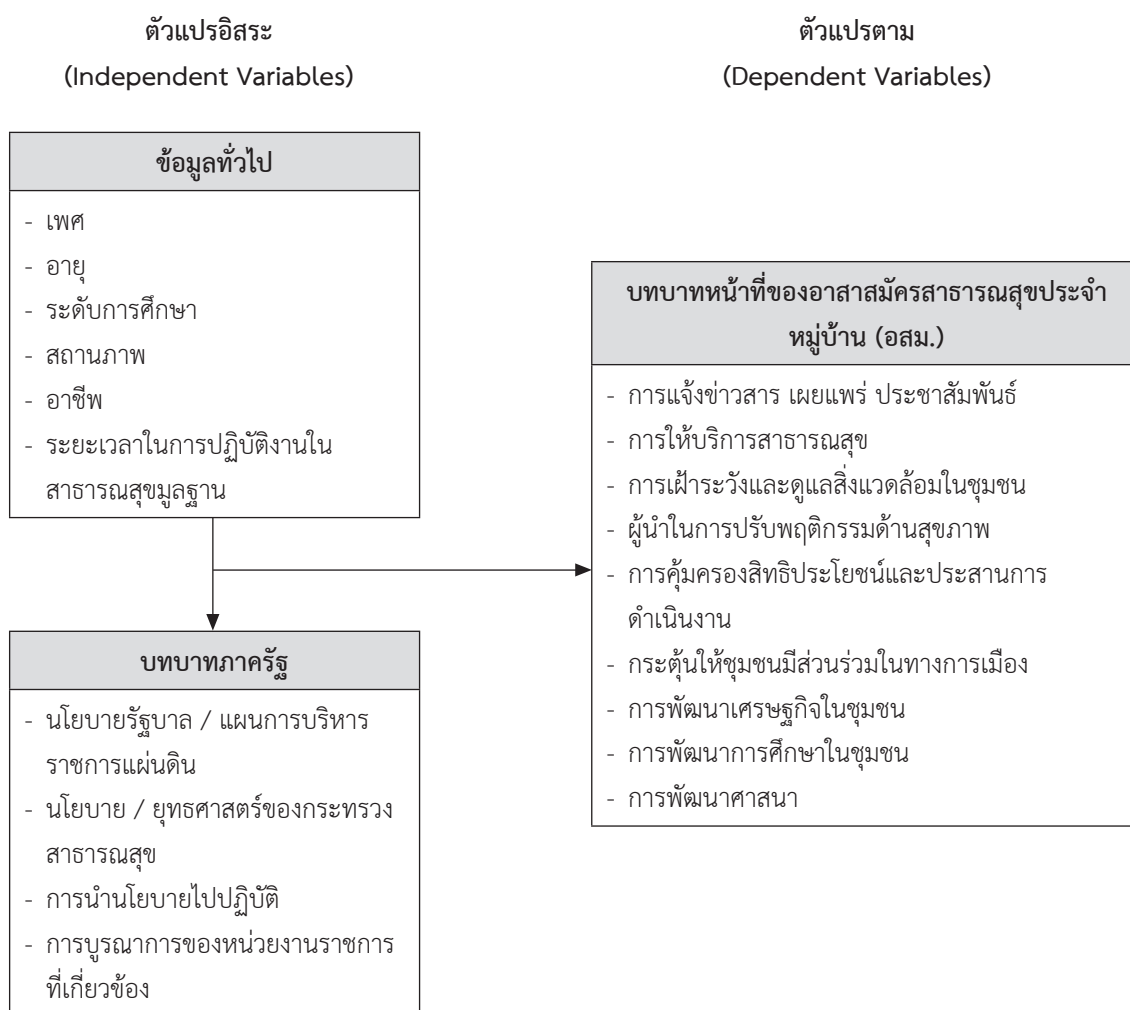
จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) : กรณีศึกษา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จะวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะปฏิบัติงานอยู่ภายใต้บทบาทหน้าที่หรือเงื่อนไขใด ในปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างไร และการทำงานของ อสม. จะมีกระบวนการหรือรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างไร เพื่อเพิ่มศักยภาพ

และค้นหาแนวทางในการปฏิบัติงานของ อสม. ในด้านการดูแลสุขภาพของชุมชนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และกลุ่ม อสม. เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและจะก่อให้เกิดการพัฒนาด้านสุขภาพที่ดีได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายของรัฐในการสนับสนุน ส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
2. เพื่อศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมสุขภาพชุมชนที่เหมาะสมต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นหลัก และจะทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. **การวิจัยเชิงคุณภาพ** จะเป็นการศึกษาถึงบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนและบทบาทด้านอื่น ๆ ซึ่งแบ่งเป็น 2 วิธี คือ

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จะเป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

1.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รวมถึงบทบาทด้านอื่น ๆ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน

2. **การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ** โดยจะใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นโดยจะทำการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อนำไปตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในข้างต้นได้

ผลการวิจัยพบว่า

ด้าน บทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า ส่วนใหญ่ อสม. มีการปฏิบัติงานในการส่งเสริมสุขภาพชุมชนครอบคลุมทุกบทบาท ที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้ แต่ส่วนมากจะทำให้ภารกิจตามกิจกรรมที่เป็นเป้าหมาย และในนโยบายที่เน้นหนักของรัฐบาล และเป็นภารกิจที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้มีการติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การดูแลหญิงตั้งครรภ์และหญิงหลังคลอด การสร้างเด็กไทยในอนาคต การดูแลผู้สูงอายุ และผู้พิการ ปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้านหรือชุมชนตามความจำเป็นหรือสภาพปัญหาของชุมชน ตามช่วงการรณรงค์ของกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ บทบาท อสม. ด้านอื่น ๆ ได้แก่ การกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง เช่น รณรงค์การใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เช่น หออาชีพเสริม การพัฒนาการศึกษาในชุมชน เช่น เป็นกรรมการในสถานศึกษา เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน การพัฒนาทางศาสนา เช่น การจัดงานบุญประจำปี เป็นกรรมการวัด เป็นต้น

ด้าน บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน

จากการสำรวจการปฏิบัติงานตามบทบาทของ อสม. ในเขตอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า

ส่วนใหญ่ อสม. จะมีการปฏิบัติงานครอบคลุมทุกบทบาทที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้ แต่ส่วนมากจะทำให้ภารกิจตามกิจกรรมที่เป็นเป้าหมาย และ ในนโยบายที่เน้นหนักของรัฐบาล และเป็นภารกิจที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้มีการติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ภารกิจที่ดำเนินการส่วนมาก จะมีผลการปฏิบัติงานครอบคลุมด้านปริมาณ แต่เมื่อเทียบกับเป้าหมายที่เน้นคุณภาพนั้น ยังมีการกิจที่บรรลุเป้าหมายน้อยมาก และลักษณะการทำงานของ อสม. ในหมู่บ้านจะมี 2 ลักษณะ คือ งานประจำที่ต้องให้บริการประชาชนที่ ศสมช. และงานครั้งคราวที่ต้องทำตามกรอบหน้าที่และความรับผิดชอบ และทำงานตามหน้าที่

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

การสร้างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในทุกพื้นที่ โดยใช้สุขภาพและความเจ็บป่วยจึงเป็นเครื่องมือส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะและจิตอาสาให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้มาร่วมกันสร้างสุขภาวะ

ของชุมชน

1. ควรมีนโยบายส่งเสริมรูปแบบอาสาสมัครในชุมชนชนบทให้กว้างขวาง หลากหลายมากขึ้นเพื่อสร้างและหนุนช่วยงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งปัจจุบันทำงานเป็นหลักได้ในบางด้าน เช่น งานสำรวจข้อมูลงานรณรงค์และการเผยแพร่ข่าวสาร ส่วนงานที่ยึดเยื้อเรื้อรัง เช่น การดูแลผู้ป่วยเบาหวาน ความดันโลหิตสูง อัมพฤกษ์ อัมพาต ผู้ป่วยมะเร็ง หรือผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นการที่ต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุดจนแทบจะเรียกได้ว่าเป็นงานเต็มเวลาอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ อสม. ไม่สามารถที่จะทำได้มากนัก จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบขององค์กรอาสาสมัคร (voluntary organization) อื่น ๆ เข้ามาเสริมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มช่วยเหลือกันเอง (self help group) กลุ่มญาติเครือญาติ ผู้ปกครองหรือพ่อแม่ของเด็กป่วย

2. ควรสร้างระบบงานและกลไกการสนับสนุนเพื่อให้เกิดความเป็นอิสระของ อสม. ให้กระบวนการอาสาสมัครสาธารณสุขสามารถดำเนินงานได้ในลักษณะที่ไม่เป็นฝักเป็นฝ่ายทางการเมือง และไม่ถูกการเมืองมาแสวงประโยชน์เพื่อให้ อสม. สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว การไม่เป็นฝักเป็นฝ่ายไม่ได้หมายความว่าไม่สามารถรับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองได้ แต่ให้สามารถแสวงหาการสนับสนุนจากภาคการเมืองทุก ๆ ส่วนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการผูกขาดจากผู้ถือครองอำนาจรัฐ แนวทางหนึ่งในการดำเนินการก็คือการสร้างระบบการสนับสนุนผ่านองค์กรอิสระแทนการจ่ายเงินสนับสนุนผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอาจเป็นปัญหาในระยะยาว เพราะจะบั่นทอนกระบวนการ อสม. โดยรวมได้

3. ควรมีการพัฒนาบทบาท อสม. และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมหรือควรมีเวทีให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นมากกว่านี้ ซึ่งจะช่วยให้แนวทางการพัฒนาบทบาท อสม. สามารถจับต้องได้ยิ่งขึ้น และมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข, กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2553). **หลักสูตรการอบรมฟื้นฟูความรู้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปีพุทธศักราช 2553**. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.
- กระทรวงสาธารณสุข, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2547). การสาธารณสุขไทย 2554 - 2547. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2559, จาก <http://www.moph.go.th/ops/health-48>
- กระทรวงสาธารณสุข, (2552). **แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เชิงรุก ปี 2552**. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กระทรวงสาธารณสุข. (2553). **แผนติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553**. กรุงเทพมหานคร : ธนัท ก๊อปปี้.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554 (2550). **แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554**. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.
- ดารณี สุภาพ. (2542). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของคนงานสตรีตั้งครรภ์ที่ทำงานโรงงานอุตสาหกรรม ที่มารับบริการที่หน่วยฝากครรภ์**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญการพิมพ์.
- พริ้งพราว ไวยสังมัย. (2546). **ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา**. ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พิทักษ์ ยินดีจันทร์. (2540). **ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติงานในศูนย์สาธารณสุขชุมชน ในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527). **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสการพิมพ์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อนุเคราะห์ไทย.
- ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2553). **อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)**. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2559 จาก <http://www.esanphc.net/vhv/vhv.htm>
- สถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์. (2545). **โครงการพัฒนาการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธิ สมัครการ. (2510). **มานุษยวิทยาเบื้องต้น**. พระนคร : โรงพิมพ์มหาดไทย.
- สาธารณสุขอำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์. (2553). **ข้อมูลทั่วไปอำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์**. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2559, จาก <http://npmoph.com/>
- สำนักคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. (2542). **คู่มือดำเนินงาน ศสมช. สำหรับอาสาพัฒนาสาธารณสุข**. กรุงเทพมหานคร : การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. (2543). **รายงานการวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคมสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- แสงเทียน อัจจิมากร. (2549). **รายงานผลการศึกษาเรื่องการประเมินศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กับบทบาทที่กำลังเปลี่ยนแปลงในโครงการประเมินศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กับยุทธศาสตร์การพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวนวน Factors Affecting the selection of Alternative Energy of Planters

มนัสนันท์ บุญपालวงศ์¹ และ ไกรสร รวยป้อม²
Manasanan Bunpalwong and Krisorn Ruaypom

¹สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี

E-Mail : Pintweety@hotmail.com

²สาขาวิชาเทคโนโลยีเครื่องกล คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี

E-Mail : Krisorn_p@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวนวนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของเกษตรกรชาวนวน โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นเกษตรกรชาวนวน จังหวัดจันทบุรี จำนวน 100 ครัวเรือน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53 ช่วงอายุอยู่ระหว่าง 25-35 ปี และระหว่าง 46-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 31 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 51 ประเภทเกษตรกรรมเป็นสวนผลไม้ คิดเป็นร้อยละ 45 พื้นที่ในการทำเกษตรกรรมมากกว่า 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25 ประเภทของเครื่องจักรที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำเกษตรกรรมเป็นรถยนต์ 4 ล้อ คิดเป็นร้อยละ 69 จำนวนของเครื่องที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการเกษตร มีจำนวน 3 เครื่อง คิดเป็นร้อยละ 33 อายุการใช้งานเครื่องจักรโดยเฉลี่ย 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 62 ระยะเวลาในการใช้เฉลี่ยต่อวัน อยู่ที่ 1-5 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 69 ใช้เพื่อสัณฐานส่วนบุคคลและเพื่อการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 84 ข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกใช้พลังงานตัดสินใจด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 67 ปริมาณสถานที่บริการเชื้อเพลิงในเขตชุมชน มีจำนวน 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 49 ลักษณะสถานที่บริการที่เลือกใช้เป็นสถานีบริการ คิดเป็นร้อยละ 49 ระยะทางจากที่พักไปสถานีบริการมากกว่า 1 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 74 เลือกใช้เชื้อเพลิงดีเซลคิดเป็นร้อยละ 69 เติมน้ำมันเฉลี่ย 4-5 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 54 ปริมาณการเติมน้ำมันต่อครั้งไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 53 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 2,501-3,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 37 การเติมน้ำมันแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยจากปริมาณน้ำมันที่เหลืออยู่ คิดเป็นร้อยละ 30 การเลือกสถานีบริการเลือกจาก อยู่ในเส้นทาง คิดเป็นร้อยละ 66 จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวนวนพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) และการศึกษาปัญหาการใช้พลังงานทางเลือกศึกษาพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) ข้อเสนอแนะควรมีการจัดอบรมในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้พื้นฐานพลังงานทางเลือก การใช้ การดูแล และบำรุงรักษา ได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: พลังงานทางเลือก ชาวนวน ปัจจัย

Abstract

The purposes of this research was to study the factors the energy choices of farmers. The sample in the study is the farmers in Chanthaburi province, 100 households. Data analysis and statistical data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The study found that most are female and 53 percent are between the ages of 25-35 years and between 46-60 years is 31 percent lower than undergraduate education. 62 percent The average income per month 10,001-20,000 baht, representing 51 percent of agricultural orchards. 45 percent Areas in agriculture more than 10 acres. 25 percent of the machines used in daily life and agriculture is four-wheel drive of 69 percent of the machines used in daily life and agriculture amounted to 3 percent from 33. Mining average lifespan 1-5 years is 62 percent. The average duration of use per day is 1-5 hours, representing 69 percent of commuters used for personal and agriculture accounted for 84 percent. Informed decision making power to decide for themselves. 67 per cent of the fuel service in the community is recognized as one of the 49 percent. Accounted for 49 percent of the distance from the hotel to the station about 1 km, representing 74 per cent use diesel fuel accounted for 69 percent of fuel 4-5 times per month accounted for 54 percent of fuel per uncertainties. 53 percent. The average monthly fuel cost 2,501-3,500 baht, representing 37 percent of fuel each time depending on the amount of oil remaining. 30 percent choose from a selection of service stations in the path. 66 percent. The study of factors that influence the energy choices, the choice of gardeners were at a moderate level ($\bar{X} = 3.10$) and education issues, alternative energy sources showed that the medium level ($\bar{X} = 3.10$). Feedback should be provided training on the contents related to the basic knowledge of alternative energy use, care and maintenance Correctly.

Keywords: alternative energy, planters, factors

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ในปัจจุบันปัญหาภาวะขาดแคลนพลังงานเป็นปัญหาที่ทุกประเทศในโลกต่างประสบในขณะนี้รวมทั้งประเทศไทย ความต้องการใช้พลังงานในทางด้านอุปโภคบริโภคที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการเพิ่มจำนวนประชากรโลก แต่ในขณะเดียวกันแหล่งพลังงานตามธรรมชาติก็ลดน้อยลงทุกวัน ซึ่งสวนทางกันกับความต้องการในการใช้พลังงาน จนน่าหวาดหวั่นว่าสักวันโลกเราจะขาดแคลนแหล่งพลังงานตามธรรมชาติซึ่งต้องอาศัยเวลาในการทั่ถมของซากพืชซากสัตว์เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทั่วโลกจึงต้องหันมาใส่ใจและพยายามที่จะหาแหล่งพลังงานชนิดใหม่ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคทดแทนแหล่งพลังงานแบบเก่า การเกษตรเป็นอาชีพหลักของประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้การเกษตรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศเนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศมาจากสินค้าเกษตรเป็นสำคัญ จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตร โดยมีลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติเอื้ออำนวย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ อากาศชุ่มชื้นเหมาะแก่การทำการเกษตร สามารถปลูกได้ทั้งพืชสวน ไม้ยืนต้น และพืชไร่ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด ลำไย ลองกอง กล้วย พารา พริกไทย ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ฯลฯ โดยมีพื้นที่เกษตร ประมาณ 2,000,675 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 55.56 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนโดยพื้นที่ร้อยละ 70.44 ของพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น จำนวนครัวเรือนเกษตรกร 75,327 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.40 ของครัวเรือนจังหวัด 165,906 ครัวเรือน ในการประกอบอาชีพทำสวนจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกล และต้นกำลังเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน แต่อุปกรณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้พลังงาน เช่น น้ำมัน ไฟฟ้า ซึ่งเป็นรายจ่ายที่ไม่สามารถควบคุมได้ หากในอนาคตมีแหล่งพลังงาน

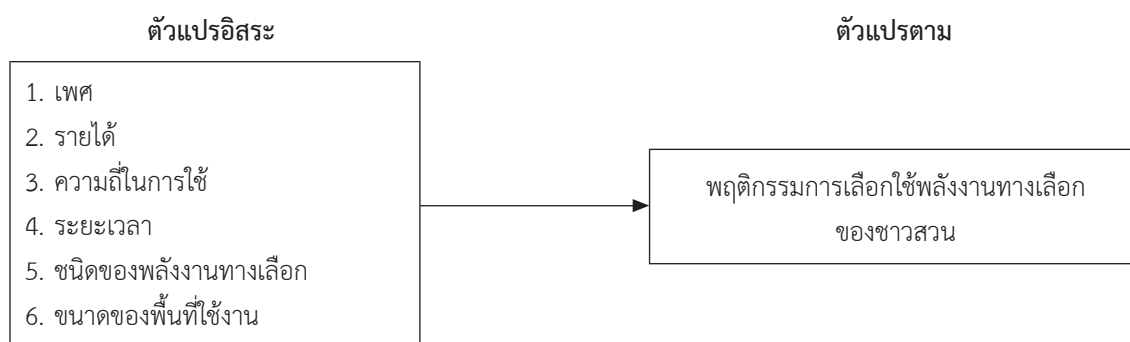
ทางเลือกที่สามารถทดแทน และลดค่าใช้จ่ายลง หรือถูกลง และเพื่อเป็นการใช้พลังงานที่มีอยู่ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของเกษตรกรชาวสวน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการหาแนวทางแก้ไข เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่าย และเพื่อเป็นการใช้พลังงานที่มีอยู่ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของเกษตรกรชาวสวน

1.3 กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของเกษตรกรชาวสวน

2. วิธีการศึกษา

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ชาวสวนในจังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็น 10 อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอขลุ้ง อำเภอแก้งหางแมว อำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอาม อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอเขาคิชฌกูฏ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ตัวอย่าง โดยการเลือกจากสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขลุ้ง อำเภอแก้งหางแมว อำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขาม โดยกำหนดอำเภอละ 20 ตัวอย่าง มีความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อนที่ $\pm 5\%$

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวน และกำหนดกรอบแนวคิด
2. สร้างข้อคำถามเพื่อวัดปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวน
3. นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถาม และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลการวิจัยต่อไป

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามที่ถามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่

เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทเกษตรกรรม พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม ประเภทเครื่องจักร จำนวนเครื่องจักร อายุการใช้งานเครื่องจักร ระยะเวลาในการใช้ต่อวัน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้พลังงาน (เชื้อเพลิง) ปัจจุบัน ได้แก่ ใช้พลังงานเพื่อประโยชน์ใด ข้อมูลการประกอบการตัดสินใจเลือกใช้พลังงาน ปริมาณสถานีบริการเชื้อเพลิง ลักษณะสถานีบริการที่เลือก ระยะทางไปยังสถานี ค่าใช้จ่ายเชื้อเพลิงเฉลี่ยต่อเดือน ปัจจัยการเติมเชื้อเพลิงแต่ละครั้งเป็นต้น มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวนา แบ่งเป็น 10 ด้าน คือ ความรู้เกี่ยวกับพลังงานทางเลือก ความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พลังงานทางเลือก ความปลอดภัยของพลังงานทางเลือก เปรียบเทียบราคา การประหยัดค่าใช้จ่าย โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในแต่ละข้อคำถามการวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามปัญหาในการใช้พลังงานทางเลือกของชาวนา ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการดูแล อุปกรณ์ที่ใช้ มีการชำรุด ราคาที่ไม่แน่นอน คุณภาพของเชื้อเพลิง ปริมาณสถานีบริการ แบ่งเป็น 9 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในแต่ละข้อคำถามการวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล

2.4 การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล (Data Processing)

ในการศึกษาพฤติกรรมและปัญหาจากการใช้เครื่องจักรกลเกษตรของชาวนาผลไม้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของ โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พลังงาน (เชื้อเพลิง) โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ ปัจจัยการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวนา โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การให้คะแนนข้อมูลตามหลักของ Liker Scale ดังนี้

มีผลมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
มีผลปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
มีผลน้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
ไม่มีผลเลย	ให้คะแนน	1	คะแนน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สัมประสิทธิ์

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากการศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวนา” ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ชาวนาในจังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็น อำเภอเมือง อำเภอแก่งหางแมว อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอาม อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอเขาคิชฌกูฏ จำนวน 100 ตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ มีหัวข้อผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนก เพศ อายุ สายงานบุคลากร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และประสบการณ์ทำงาน โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ดังตาราง

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

รายการ	คิดเป็นร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม
1. เพศหญิง	53.00
2. อายุ 25 - 35 ปี และ อายุ 46 - 60 ปี	62.00
3. ระดับการศึกษาปริญญาตรี	62.00
4. รายได้ 10,001 - 20,000 บาท	51.00
5. ประเภทเกษตรกรรมสวนผลไม้	45.00
6. พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม 1 - 5 ไร่	27.00
7. ประเภทเครื่องจักรที่ใช้รถยนต์ 4 ล้อ	69.00
8. จำนวนของเครื่องที่ใช้ จำนวน 3 เครื่อง	33.00
9. อายุการใช้งานเครื่องจักรโดยเฉลี่ย 1 - 5 ปี	62.00
10. ระยะเวลาในการใช้เฉลี่ยต่อวัน 1 - 5 ชั่วโมง	69.00

ผลจากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 100 คน ส่วนใหญ่พบว่าเป็นเพศหญิง จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 53 พบว่าช่วงอายุ 25-35 ปี จำนวน 31 คน และ อายุ 46-60 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 62 ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 62 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่ารายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 51 ประเภทเกษตรกรรมเป็น สวนผลไม้ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 45 ขนาดพื้นที่ 1-5 ไร่ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 27 ประเภทของเครื่องจักรที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำเกษตรกรรม พบว่าเป็นรถยนต์ 4 ล้อ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 69 จำนวนของเครื่องที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการเกษตร พบว่ามีเครื่องจักร 3 เครื่อง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33 อายุการใช้งาน 1-5 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 62 ระยะเวลาในการใช้เฉลี่ยต่อวัน พบว่าใช้งาน 1-5 ชั่วโมง จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 69

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้พลังงาน (เชื้อเพลิง) ปัจจุบัน

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการใช้พลังงาน (เชื้อเพลิง) ปัจจุบัน

รายการ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
ใช้พลังงาน(เชื้อเพลิง) เพื่อสัญจรส่วนบุคคล และเพื่อเพื่อการเกษตร	84	84.00
ระยะทางจากที่พักไปสถานีบริการมากกว่า 1 กิโลเมตร	74	74.00
การใช้เชื้อเพลิง ดีเซลเป็นประจำ	69	69.00
การตัดสินใจเลือกใช้พลังงานโดยตนเอง	67	67.00
การเลือกสถานีบริการเดิมเชื้อเพลิงเพราะอยู่ในเส้นทาง	66	66.00
สถานที่บริการเชื้อเพลิงในเขตชุมชน มี 1 แห่ง	49	49.00
สถานีบริการที่เลือกใช้เป็นประจำเป็นสถานีบริการ	49	49.00
การเติมเชื้อเพลิงจำนวน 4 -5 ครั้งต่อเดือน	54	54.00
ปริมาณการเติมเชื้อเพลิงต่อครั้ง ไม่นแน่นอน	53	53.00
ค่าใช้จ่ายเชื้อเพลิงเฉลี่ย 2501- 3500 บาทต่อเดือน	37	37.00
ปริมาณน้ำมันที่เหลืออยู่เป็นปัจจัยในการเติมเชื้อเพลิงแต่ละครั้ง	30	30.00

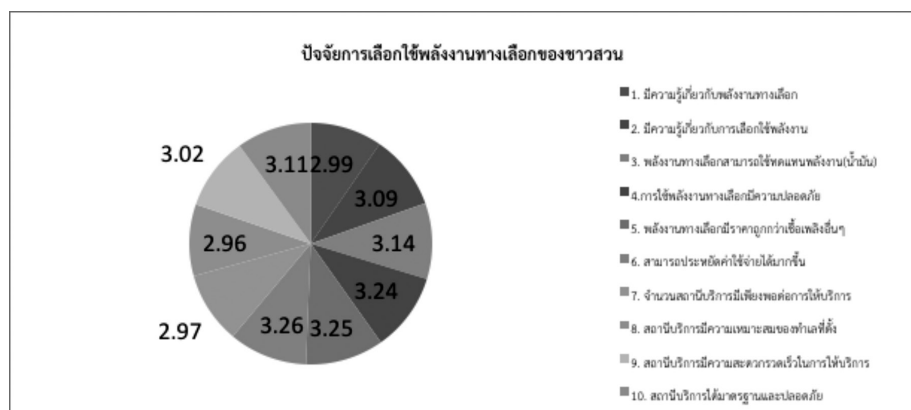
ผลจากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 100 คน มีพฤติกรรมการใช้พลังงานเชื้อเพลิงในปัจจุบัน ในลำดับแรกเพื่อสำรวจส่วนบุคคลและเพื่อการเกษตรจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 84 การตัดสินใจเลือกเชื้อเพลิงโดยตนเองจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 67 สถานที่บริการเชื้อเพลิงในเขตชุมชน มี 1 แห่ง และ สถานีบริการที่เลือกใช้เป็นประจำเป็นสถานีบริการ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 49 ระยะทางจากที่พักไปสถานีบริการมากกว่า 1 กิโลเมตร จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 74 การใช้เชื้อเพลิง ดีเซลเป็นประจำ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 69 การเติมเชื้อเพลิงจำนวน 4-5 ครั้งต่อเดือน จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 54 ค่าใช้จ่ายเชื้อเพลิงเฉลี่ย 2501- 3500 บาทต่อเดือน จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 53 ปริมาณน้ำมันที่เหลืออยู่เป็นประจำในการเติมเชื้อเพลิงแต่ละครั้ง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30 การเลือกสถานีบริการเติมเชื้อเพลิงเพราะอยู่ในเส้นทาง จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 66

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวน

โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ปัจจัยการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	แปลผล	ลำดับ
1. มีความรู้เกี่ยวกับพลังงานทางเลือกระดับใด	2.99	0.84	ปานกลาง	8
2. มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พลังงานระดับใด	3.09	0.80	ปานกลาง	6
3. พลังงานทางเลือกสามารถใช้ทดแทนพลังงาน (น้ำมัน) ที่ใช้ในปัจจุบันได้ในระดับใด	3.14	0.74	ปานกลาง	4
4. การใช้พลังงานทางเลือกมีความปลอดภัยในการใช้งาน	3.24	0.67	ปานกลาง	3
5. พลังงานทางเลือกมีราคาถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเชื้อเพลิงอื่น ๆ	3.25	0.73	ปานกลาง	2
6. สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากขึ้น	3.26	0.67	ปานกลาง	1
7. จำนวนสถานีบริการมีเพียงพอต่อการให้บริการ	2.97	0.75	ปานกลาง	9
8. สถานีบริการมีความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง	2.96	0.71	ปานกลาง	10
9. สถานีบริการมีความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ	3.02	0.72	ปานกลาง	7
10. สถานีบริการได้มาตรฐานและปลอดภัย	3.11	0.71	ปานกลาง	5
รวมทั้งสิ้น	3.10	0.73	ปานกลาง	

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงปัจจัยการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวน

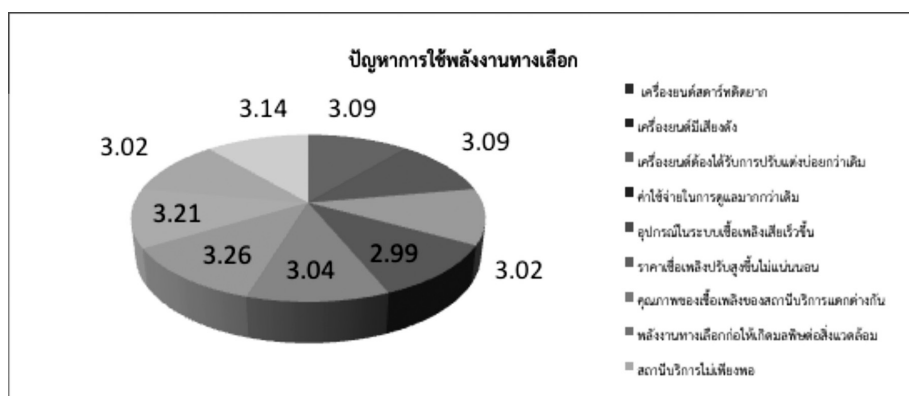
จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.10, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับ พบว่า สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากขึ้นมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.26, S.D. = 0.67) พลังงานทางเลือกมีราคาถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเชื้อเพลิงอื่น ๆ อยู่ในระดับ

ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 0.73) การใช้พลังงานทางเลือกมีความปลอดภัยในการใช้งานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 0.67) พลังงานทางเลือกสามารถใช้ทดแทนพลังงาน (น้ำมัน) ที่ใช้ในปัจจุบันได้ในระดับใดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 0.74) สถานีบริการได้มาตรฐานและปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = 0.71) ความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พลังงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.80) สถานีบริการมีความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 0.72) ความรู้เกี่ยวกับพลังงานทางเลือกอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = 0.84) จำนวนสถานีบริการมีเพียงพอต่อการให้บริการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.75) และสถานีบริการมีความเหมาะสมของสถานที่ตั้งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.71)

ตอนที่ 4 ปัญหาการใช้พลังงานทางเลือก

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการใช้พลังงานทางเลือก

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	แปลผล	ลำดับ
1. เครื่องยนต์สตาร์ทติดยาก	3.09	0.88	ปานกลาง	4
2. เครื่องยนต์มีเสียงดัง	3.09	0.72	ปานกลาง	4
3. เครื่องยนต์ต้องได้รับการปรับแต่งบ่อยกว่าเดิม	3.02	0.72	ปานกลาง	7
4. ค่าใช้จ่ายในการดูแลมากกว่าเดิม	2.99	0.78	ปานกลาง	9
5. อุปกรณ์ในระบบเชื้อเพลิงเสียเร็วขึ้น	3.04	0.80	ปานกลาง	6
6. ราคาเชื้อเพลิงปรับสูงขึ้นไม่แน่นอน	3.26	0.77	ปานกลาง	1
7. คุณภาพของเชื้อเพลิงของสถานีบริการแตกต่างกัน	3.21	0.57	ปานกลาง	2
8. พลังงานทางเลือกก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม	3.02	0.87	ปานกลาง	7
9. สถานีบริการไม่เพียงพอ	3.14	0.80	ปานกลาง	3
รวมทั้งสิ้น	3.10	0.77	ปานกลาง	

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงปัญหาการใช้พลังงานทางเลือก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัญหาการใช้พลังงานทางเลือกอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับ พบว่า ปัญหาราคาเชื้อเพลิงปรับสูงขึ้นไม่แน่นอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.77) ปัญหาคุณภาพของเชื้อเพลิงของสถานีบริการแตกต่างกัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.57) ปัญหาสถานีบริการไม่เพียงพออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 0.80) ปัญหาเครื่องยนต์มีเสียงดังอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.72) ปัญหาเครื่องยนต์สตาร์ทติดยาก อยู่ในระดับ

ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09, S.D. = 0.88$) ปัญหาอุปกรณ์ในระบบเชื้อเพลิงเสียเร็วขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04, S.D. = 0.80$) ปัญหาเครื่องยนต์ต้องได้รับการปรับแต่งบ่อยกว่าเดิมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02, S.D. = 0.72$) ปัญหาพลังงานทางเลือกก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02, S.D. = 0.87$) และปัญหาค่าใช้จ่ายในการดูแลมากกว่าเดิมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99, S.D. = 0.78$)

4. สรุป

คณะผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของเกษตรกรชาวสวน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ ชาวสวนในจังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็น อำเภอเมือง อำเภอแก่งหางแมว อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอาม อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว อำเภอแหลมสิงห์ และ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จำนวน 100 ครัวเรือน ซึ่งได้รับการตอบแบบสอบถามกลับมา คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53 กลุ่มช่วงอายุมากอยู่ระหว่าง 25-35 ปี และอายุอยู่ระหว่าง 46-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 31 การศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 51 ประเภทเกษตรกรรมเป็นสวนผลไม้คิดเป็นร้อยละ 45 พื้นที่ในการทำเกษตรกรรมมากกว่า 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25 ประเภทของเครื่องจักรที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำเกษตรกรรมส่วนมากเป็นรถยนต์ 4 ล้อ คิดเป็นร้อยละ 69 จำนวนของเครื่องที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการเกษตร ส่วนมากมีจำนวน 3 เครื่อง คิดเป็นร้อยละ 33 อายุการใช้งานเครื่องจักรโดยเฉลี่ย 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 62 และระยะเวลาในการใช้เฉลี่ยต่อวัน อยู่ที่ 1-5 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 69

อภิปรายผล

1. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้พลังงาน (เชื้อเพลิง) ปัจจุบัน

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้พลังงาน (เชื้อเพลิง) ปัจจุบันพบว่าใช้เพื่อสัณฐานส่วนบุคคล และเพื่อการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 84 ข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกใช้พลังงาน (เชื้อเพลิง) ตัดสินใจด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 67 ปริมาณสถานที่บริการเชื้อเพลิงในเขตชุมชน มีสถานที่บริการเชื้อเพลิง 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 49 ลักษณะสถานบริการที่เลือกใช้เป็นประจำ ลักษณะเป็นสถานบริการ คิดเป็นร้อยละ 49 ระยะทางจากที่พักไปสถานบริการ มากกว่า 1 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 74 เลือกใช้เชื้อเพลิงดีเซล คิดเป็นร้อยละ 69 เติมน้ำมัน 4-5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 54 ปริมาณการเติมน้ำมันต่อครั้งไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 53 ค่าใช้จ่ายเชื้อเพลิงเฉลี่ยต่อเดือน ใช้จ่าย 2,501-3,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 37 ในการเติมน้ำมันแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยจากปริมาณน้ำมันที่เหลืออยู่ คิดเป็นร้อยละ 30 การเลือกสถานบริการเติมน้ำมันเลือกจากอยู่ในเส้นทาง คิดเป็นร้อยละ 66

2. ข้อมูลปัจจัยการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวน

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวนการศึกษาพบว่าปัจจัยการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10, S.D. = 0.73$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับพบว่า สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากขึ้นมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26, S.D. = 0.67$) พลังงานทางเลือกมีราคาถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเชื้อเพลิงอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25, S.D. = 0.73$) การใช้พลังงานทางเลือกมีความปลอดภัยในการใช้งานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24, S.D. = 0.67$) พลังงานทางเลือกสามารถใช้ทดแทนพลังงาน (น้ำมัน) ที่ใช้ในปัจจุบันได้ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14, S.D. = 0.74$) สถานีบริการได้มาตรฐานและปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11, S.D. = 0.71$) ความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พลังงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09, S.D. = 0.80$) สถานีบริการมีความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02, S.D. = 0.72$) ความรู้เกี่ยวกับพลังงานทางเลือกอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99, S.D. = 0.84$) จำนวนสถานีบริการมีเพียงพอต่อการให้บริการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97, S.D. = 0.75$) และสถานีบริการมี

ความเหมาะสมของสถานที่ตั้งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.71)

3. ข้อมูลปัญหาการใช้พลังงานทางเลือก

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พลังงานทางเลือกของชาวสวนการศึกษาพบว่าผลการวิเคราะห์ปัญหาการใช้พลังงานทางเลือกอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.77) โดยพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับพบว่า ปัญหาราคาเชื้อเพลิงปรับสูงขึ้นไม่แน่นอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.77) ปัญหาคุณภาพของเชื้อเพลิงของสถานบริการแตกต่างกัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.57) ปัญหาสถานบริการไม่เพียงพออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 0.80) ปัญหาเครื่องยนต์มีเสียงดังอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.72) ปัญหาเครื่องยนต์สตาร์ทติดยาก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.88) ปัญหาอุปกรณ์ในระบบเชื้อเพลิงเสียเร็วขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 0.80) ปัญหาเครื่องยนต์ต้องได้รับการปรับต่ำกว่าเดิมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 0.72) ปัญหาพลังงานทางเลือกก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 0.87) และปัญหาค่าใช้จ่ายในการดูแลมากกว่าเดิมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = 0.78)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. ควรมีการจัดอบรมในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพลังงานทางเลือก
2. ควรมีการอบรมการดูแลและบำรุงรักษา การซ่อม ใช้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ต้องมีการส่งเสริมให้ชาวสวน มีความรู้ความเข้าใจในการเองพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น
2. ศึกษาการผลิตน้ำมันเชื้อเพลิงจากขยะพลาสติก เป็นการผลิตและใช้พลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น

5. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี สำเร็จได้เนื่องจากความอนุเคราะห์ทุนอุดหนุนจากงบประมาณผลประโยชน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ในสาขาวิชาการและกลุ่มวิชาที่ทำวิจัย สาขาการศึกษา

6. เอกสารอ้างอิง

- ไกรสร รวยป้อม และ บุญฤทธิ์ บัวระบัด. (2558). การศึกษาพฤติกรรมและปัญหาจากการใช้เครื่องจักรกลเกษตรของชาวสวนผลไม้. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก 4(2) : 25-32.
- จริยาพร ตั้งมั่น. (2550). ผลกระทบของการใช้พลังงานทางเลือกต่ออุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย. ปริญญาโทบริหารมหาบัณฑิต. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภัทรา เตียตรงจิตรม้น. (2551). ศึกษาการยอมรับแหล่งพลังงานทางเลือกของประชาชนใน จังหวัดเชียงใหม่ : กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์. ค้นคว้าอิสระคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. (2558). ทิศทางการพัฒนาด้านเกษตรกรรม. <http://www.chanthaburi.go.th/new/wp-content/uploads/2013/03/Agriculture-Positioning.pdf>(เข้าถึงเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2558).
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ. (2542). พลังงาน และทางเลือกการใช้เชื้อเพลิงของประเทศไทย. <http://www.eppo.go.th/doc/doc-AlterFuel.htm01> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2557).

**พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ
Media Exposure Behavior About Health Care Of Undergraduates
At Rajamangala University Of Technology Tawan-OK,
Chakkarabongse Bhuvanath Campus.**

**อุไรวรรณ ชาญชลยุทธ์¹ ขวัญชีวา ไตรพิริยะ² ดลฤดี ศรีมันตะ³ อัศนีพล เขาวรรค์มีกุล⁴
และ นันทันธะดี อรุณพัฒน์พล⁵**

**Uraiwan Chanchonyout¹ Kwuancheewa Traiphiriy² Dollruedee Srimanta³
Assaneepon Choarussamikul⁴ and Nanthanadee Aroonpattanapol⁵**

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ^{1,2,3,4}

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และออกแบบอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน⁵

e-mail: Uraiwan.cha@cpc.ac.th โทร. 081-480-50091

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ จำนวน 370 คน สุ่มตัวอย่างโดยการแบ่งชั้นเทียบสัดส่วน แบ่งเป็นนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศจำนวน 328 คน และนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ จำนวน 42 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีความเชื่อมั่น 0.7963 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว โดยทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อบุคคลมากที่สุด มีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในเรื่องยาและสมุนไพรมากที่สุด และเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการเปิดรับสื่อคือเพราะต้องการหาวิธีการรักษาพยาบาลเพื่อให้หายจากโรครุนแรงที่สุด สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถที่มีเพศ อายุ รายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน และคณะที่กำลังศึกษาอยู่แตกต่างกัน จะมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้น นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถที่มีเพศ อายุ รายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน จะมีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร การดูแลสุขภาพ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ

Abstract

This research aimed at investigating the media exposure behavior to health news and information among the students at Rajamangala University of Technology Tawan-ok (RMUTTO), Chakkarabongse Bhuvanath Campus. The samples consisted of 370 students selected using the proportional stratified random sampling, in which 328 students were derived from the Faculty of Business Administration, while 42 of them from the Faculty of Liberal Arts. The research instrument is a questionnaire which had a reliability of 0.95 frequency, percentage, mean, and standard deviation were used to analyze the samples' demographic data and their media exposure behavior to health news and information. The Independence t-test and ANOVA were also used to hypotheses exploring the students' demographic differences with regards to their media exposure behavior to health news and information at the level of significantly .05. The finding revealed that most of the sampling had a high frequency to media exposure behavior, behavior, especially from personal media. They are mostly interested in health news and information about medicine and herb. Finally, their most important reason for exposing reason for exposing to health news and information from various media stemmed basically from their attempt to discover the method of medical treatments to treat some illness. From the hypothesis testing, it was found that the students with difference gender, age, monthly salary, and faculty, stated a different frequency of media exposure behavior to health news and information. Moreover, the students with different gender, age, and monthly salary also indicated their different interest in, and different exposure behavior to, health news and information.

Keywords: media exposure, health care, undergraduates at Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Chakkarabongse Bhuvanath Campus

1. บทนำ

ประชาชนในสังคมปัจจุบันมีปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมจากมลพิษต่าง ๆ ปัจจัยเกี่ยวกับการขาดความรู้สุขภาพพื้นฐานและเรื่องของโรคภัยไข้เจ็บทำให้เกิดความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับการรักษาโรค รวมถึงการไม่มีเงินในการรักษาสำหรับผู้ที่มีรายได้ต่ำ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพต่าง ๆ วิธีการที่ป้องกันได้ดีที่สุด คือการดูแลสุขภาพของตนเอง เช่น การเลือกอาหารที่เหมาะสม (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2552) รายงานว่า การเลือกบริโภคพบว่าคนไทยให้ความสำคัญกับกลุ่มสินค้าเพื่อสุขภาพและความงามสูงที่สุดในเอเชียถึง 91% จากค่าเฉลี่ย 82% ทั้งนี้ผู้บริโภคคนไทย 75% ให้ความสนใจกับการอ่านฉลากสินค้า, โดย 64% กังวลเรื่องไขมัน, 60% ให้ความสนใจเรื่องน้ำตาล และ 58% เรื่องสารกันเสีย นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมที่จะดูแลสุขภาพของตนเอง เช่น ความพยายามที่จะผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น การออกกำลังกาย ทั้งการว่ายน้ำ แอโรบิค หรือโยคะ การไปนวด ไปสปา หรือหางานอดิเรกทำเพื่อพักผ่อน ก็เป็นที่ยอมรับมากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีการแพทย์แขนงใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการแพทย์ทางเลือกอีกเช่นกัน เช่น การแพทย์แผนไทยโบราณ การแพทย์แผนจีน ฯลฯ ทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะรักษาและป้องกันสุขภาพของตนเองมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามการที่ประชาชนจะสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ประชาชนจะต้องมีการเปิดรับข่าวสารดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องมีการสื่อสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเองไปสู่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและถูกต้อง สื่อสารมวลชนนับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความรู้ (knowledge changes) เปลี่ยนแปลงทัศนคติ (attitude changes) และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (performance changes) ของประชาชน ดังที่ วิลเบอร์ ชรัมม์ (Wilbur Schramm) ได้กำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่ ซึ่งเปรียบเทียบการเป็นครูเพื่อเตรียมสมาชิกในสังคมให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สอนทักษะการปฏิบัติตนตลอดจนปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมในสังคม (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2546, น.3) ซึ่งการนำเสนอข่าวสารในเรื่องการดูแลสุขภาพผ่านสื่อมวลชนแต่ละประเภทต่างมีข้อดีในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ สื่อวิทยุสามารถเข้าถึงสื่อมวลชนได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น ส่วนสื่อโทรทัศน์นั้นให้ทั้งภาพและเสียงในขณะเดียวกันสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างดี ส่วนสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งรวมข้อมูลของระบบเครือข่ายทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน สามารถนำเสนอได้ทั้งข้อความ รูปภาพ เสียงและภาพเคลื่อนไหว สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เร็วและกว้างไกล สื่อสิ่งพิมพ์นั้นเป็นสื่อที่มีความคงทน สามารถย้อนกลับมาอ่านข้อมูลได้ที่ต้องการ นำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพ ได้ละเอียด ให้รายละเอียดในเนื้อหาได้ดี ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างไม่จำกัดเวลา สถานที่ และสามารถนำกลับมาอ่านทบทวนได้เท่าที่ต้องการ รวมถึงสื่อบุคคลก็นับได้ว่าเป็นสื่อที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพได้เป็นอย่างดีเช่นกัน เนื่องจากสื่อบุคคลจัดเป็นสื่อที่มีอิทธิพลในด้านการจูงใจ การสร้างทัศนคติและนำไปสู่ความประพฤติได้เพราะสื่อบุคคลเป็นสื่อที่ให้ความรู้สึกใกล้ชิดมากกว่า ไม่ว่าจะเป็น บิดา มารดา บุตรหลาน ญาติพี่น้อง เพื่อน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักสังคมสงเคราะห์ จึงมีความสำคัญในการให้ความรู้ คำแนะนำ และการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนที่กำลังแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพได้นำความรู้ไปใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองต่อไป

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณ โดยศึกษาเฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณ เนื่องจากเป็นตัวแทนของกลุ่มวัยรุ่นที่ต้องการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เพื่อจะได้ทราบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณ มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอย่างไร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนด้านการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้วัยรุ่นหันมาใส่ใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเองให้มากขึ้น

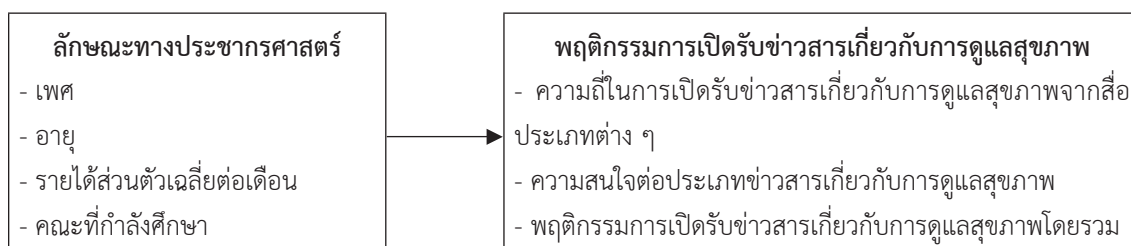
1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณ

1.2 สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ หมายถึง 1. ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อใหม่ และสื่อเฉพาะกิจ 2. ความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ 3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวม และ 4. เหตุผลในการเปิดรับสื่อสำหรับเหตุผลในการเปิดรับสื่อนั้นจะวิเคราะห์โดยใช้จำนวนและร้อยละเท่านั้นจะไม่นำมาทดสอบสมมติฐาน

2. ข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยตนเองแก่ประชาชนตามความหมายของสุขภาพใน 4 มิติ คือ มิติสุขภาพกาย และสุขภาพจิต สุขภาพสังคม และสุขภาพปัญญา

3. ลักษณะประชากรศาสตร์ หมายถึง ความแตกต่างทางด้านเพศ อายุ รายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน คณะที่กำลังศึกษาอยู่ของนักศึกษา ซึ่งน่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ

2. วิธีการศึกษา

2.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจรัลพรหม งามนารถ ทั้งชายและหญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะศิลปศาสตร์ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 547 คน และคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 4,316 คน รวมทั้งสิ้น 4,863 คน ประจำปีการศึกษา 2557 (ที่มาข้อมูลสำนักงานทะเบียนและวัดผล คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2557) สำหรับการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้คำนวณโดยสูตรของทาร์ ยามานะ (Taro Yamane, 1967) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นเท่ากับร้อยละ 95 จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยการแบ่งชั้นออกเป็น 2 คณะแล้วทำการเทียบสัดส่วน ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 328 คน และกลุ่มตัวอย่างของคณะศิลปศาสตร์ จำนวน 42 คน ที่มีความหลากหลายในด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Alpha (α) ของครอนบาค (Cronbach, 1984) พบว่า มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.7963 ถือว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ และส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นทั่วไป

2.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบการแปลความเชิงบรรยายเพื่ออธิบายข้อมูลทางประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ใช้การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน (Independence t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว (One - way ANOVA) สำหรับการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่ม หากพบความแตกต่างจะทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) เพื่อทดสอบความแตกต่างของลักษณะ

ทางประชากรศาสตร์ของนักศึกษา กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ซึ่งจะทำการทดสอบใน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่าง ๆ 2. ความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และ 3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ผลการศึกษา

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 โดยมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อบุคคลมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 และมีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในเรื่องยาและสมุนไพรมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปค่าเฉลี่ยและเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักศึกษาจำแนกตามพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	ระดับความพึงพอใจ (n=370)		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ	4.17	0.28	มาก
1.1 สื่อบุคคล	4.29	0.27	มากที่สุด
1.1.1 เพื่อน	4.42	0.56	มากที่สุด
1.1.2 ครู/อาจารย์	4.38	0.51	มากที่สุด
1.1.3 เพื่อนบ้าน	4.36	0.51	มากที่สุด
1.1.4 บิดา/มารดา	4.30	0.65	มากที่สุด
1.1.5 เจ้าหน้าที่ตำรวจภาครัฐ และเอกชน	4.19	0.73	มากที่สุด
1.1.6ญาติพี่น้อง	4.11	0.50	มาก
1.2 สื่อใหม่	4.20	0.67	มาก
1.2.1 เครือข่ายสังคมออนไลน์	4.29	0.51	มากที่สุด
1.2.2 อินเทอร์เน็ต	4.11	1.07	มาก
1.3 สื่อมวลชน	4.12	0.63	มาก
1.3.1 หนังสือพิมพ์	4.40	0.94	มากที่สุด
1.3.2 นิตยสาร	4.31	0.46	มากที่สุด
1.3.3 วิทยุ	4.11	1.02	มาก
1.3.4 โทรทัศน์	3.95	1.10	มาก
1.3.5 วารสาร	3.82	1.03	มาก
1.4 สื่อเฉพาะกิจ	4.05	0.52	มาก
1.4.1 ใบปลิว	4.44	0.51	มากที่สุด
1.4.2 โบรชัวร์	4.25	0.61	มากที่สุด

ตารางที่ 1 (ต่อ)

พฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	ระดับความพึงพอใจ (n=370)		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1.4.3 โปสเตอร์	4.14	0.84	มาก
1.4.4 แผ่นพับ	3.94	0.96	มาก
1.4.5 สติกเกอร์	3.88	0.89	มาก
1.4.6 ป้ายประกาศ	3.87	1.17	มาก
1.4.7 หนังสือคู่มือ/จุลสาร	3.81	0.90	มาก
2. ความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	4.01	0.30	มาก
2.1 ยาและสมุนไพร	4.32	0.59	มากที่สุด
2.2 โรคภัยไข้เจ็บ	4.10	0.73	มาก
2.3 สุขภาพจิต	3.98	0.60	มาก
2.4 อาหารและโภชนาการ	3.94	0.64	มาก
2.5 โฆษณาสถานพยาบาลหรือสถาบันส่งเสริมสุขภาพ	3.93	0.90	มาก
2.6 การออกกำลังกาย	3.87	0.85	มาก
2.7 โฆษณา ยา อาหารเสริมสุขภาพ อุปกรณ์ทางการแพทย์	3.75	0.98	มาก
โดยรวม	4.09	0.29	มาก

2. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถส่วนใหญ่มีเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการเปิดรับสื่อเพราะต้องการหาวิธีการรักษาพยาบาลเพื่อให้หายจากโรคมามากที่สุด รองลงมาคือต้องการหาวิธีฟื้นฟูสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจภายหลังการรักษาพยาบาล ถัดมาเพื่อหาวิธีป้องกันและควบคุมโรค และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสุขภาพ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการเปิดรับสื่อ

เหตุผลที่สำคัญที่สุดในการเปิดรับสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
วิธีการรักษาพยาบาลเพื่อให้หายจากโรค	229	61.9
วิธีฟื้นฟูสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจภายหลังการรักษาพยาบาล	97	26.2
วิธีป้องกันและควบคุมโรค	42	11.4
ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสุขภาพ	2	0.5
รวม	370	100.0

3. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถที่มีเพศแตกต่างกัน มีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ มีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของนักศึกษา จำแนกตามเพศ

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	ชาย (n=255)		หญิง (n=115)		t	Sig.	ผลการ เปรียบเทียบ รายคู่
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
1. ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ	4.26	0.18	3.95	0.33	12.03*	.00	1 > 2**
2. ความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	4.06	0.28	3.90	0.32	4.92*	.00	1 > 2**
3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวม	4.16	0.18	3.82	0.28	9.91*	.00	1 > 2**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **1 แทน เพศชาย และ 2 แทน เพศหญิง

4. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณที่มีอายุแตกต่างกัน มีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ มีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ จำแนกตามอายุ

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.	ผลการ เปรียบเทียบรายคู่
1. ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ						
ระหว่างกลุ่ม	3.28	2	.64	23.80*	.00	1,3 > 2**
ภายในกลุ่ม	25.28	367	.06			
รวม	28.56	369				
2. ความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ						
ระหว่างกลุ่ม	1.69	2	.2	11.55*	.00	1,3 > 2**
ภายในกลุ่ม	31.15	367	.08			3 > 1**
รวม	33.11	369				
3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวม						
ระหว่างกลุ่ม	2.54	2	1.27	24.42*	.00	1,3 > 2**
ภายในกลุ่ม	19.11	367	.05			3 > 1**
รวม	28.56	369				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ** 1 แทน 18 ปี – 19 ปี, 2 แทน 20 ปี – 21 ปี และ 3 แทน 22 ปีขึ้นไป

5. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ มีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.	ผลการเปรียบเทียบรายคู่
1. ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ						
ระหว่างกลุ่ม	7.59	3	2.53	44.22*	.00	1,3,4 > 2**
ภายในกลุ่ม	20.95	366	.05			3,4 > 1**
รวม	28.56	369				
2. ความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ						
ระหว่างกลุ่ม	4.56	3	1.52	19.48*	.00	3 > 1,2,4**
ภายในกลุ่ม	28.55	366	.07			1 > 2**
รวม	33.11	369				
3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวม						
ระหว่างกลุ่ม	5.36	3	1.79	40.20*	.00	3 > 1,2,4**
ภายในกลุ่ม	16.29	366	.04			1,4 > 2**
รวม	28.56	369				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ** 1 แทน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท, 2 แทน 5,001 – 10,000 บาท, 3 แทน 10,001 – 15,000 บาท และ 4 แทน มากกว่า 15,001 บาทขึ้นไป

6. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารณที่มีคณะที่กำลังศึกษาอยู่แตกต่างกัน มีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของนักศึกษา จำแนกตามคณะที่กำลังศึกษาอยู่

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ (n=328)		คณะศิลปศาสตร์ (n=42)		t	Sig.	ผลการเปรียบเทียบรายคู่
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
1. ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ	4.15	0.28	4.30	0.12	-3.38*	.00	2 > 1**
2. ความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	4.01	0.29	4.00	0.34	0.28	.07	
3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวม	4.08	0.24	4.15	0.18	-1.75	.08	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **1 แทน คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 2 แทน คณะศิลปศาสตร์

4. อภิปรายผลการวิจัย

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารมมีความถนัดในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยอยู่ในระดับมาก โดยเปิดรับจากสื่อประเภทต่างๆ ทั้งสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อใหม่ เนื่องจากสื่อแต่ละประเภทต่างมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป เช่น สื่อบุคคลเปิดรับจากเพื่อนมากที่สุด รองลงมาได้แก่เจ้าหน้าที่ที่รณรงค์ภาครัฐ และเอกชน เนื่องจากสามารถใช้ลักษณะการพูดคุยกันได้ง่ายโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนสนิท นอกจากนั้นยังมีการเปิดรับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ที่รณรงค์ภาครัฐ และเอกชน เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรงที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องสามารถชักจูงใจได้ดี ถัดมาเปิดรับจากสื่อใหม่จากเครือข่ายสังคมออนไลน์และสื่ออินเทอร์เน็ต เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือที่เป็นอุปกรณ์พกพาที่ช่วยในเรื่องการรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพได้อย่างรวดเร็ว ถัดมาเปิดรับจากสื่อมวลชนโดยเปิดรับจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด เพราะว่าหนังสือพิมพ์สามารถเผยแพร่ข่าวสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว สามารถให้ความรู้ และข่าวสารได้เป็นอย่างดี มีรายละเอียดที่น่าเชื่อถือเพื่อที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับเคล็ดลับการดูแลสุขภาพโดยสามารถหาอ่านจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัย นอกจากนั้นยังเปิดรับจากวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบันที่ต้องการสื่อที่สามารถรับฟังได้ทุกที่ทุกเวลา และเปิดรับจากสื่อเฉพาะกิจเปิดรับจากสื่อใบปลิวมากที่สุด รองลงมาเปิดรับจากโปสเตอร์ เนื่องจากสามารถใช้เป็นสื่อเสริมสามารถที่จะพกพาได้ สามารถพบเห็นได้ตามบอร์ดภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับที่ ประม ะสตะเวทิน (2533, น. 50-52) ได้กล่าวถึงข้อดีของสื่อที่แตกต่างกัน โดยคุณสมบัติที่ดีของสื่อมวลชน คือ สามารถเผยแพร่ข่าวสารไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว สามารถให้ความรู้ และข่าวสารแก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี สำหรับสื่อบุคคลนั้นก่อให้เกิดผลดีคือ สามารถนำข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่ไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง และสามารถชักจูงใจผู้รับสารได้โดยวิธีการพูดคุยแบบกันเอง สามารถทำให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปในลักษณะที่ยืดหยุ่น ปรับให้เข้ากับผู้รับสารเป็นราย ๆ ได้ และยังทำให้ทราบความรู้สึกนึกคิดของผู้รับสารได้ทันที และสื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อที่สามารถทำให้ผู้รับสารเป้าหมายได้รับทราบข่าวสารความรู้โดยตรง และถูกต้องอันจะส่งผลต่อการตัดสินใจ และการลงมือปฏิบัติไปในทางที่ผู้ส่งสารต้องการได้ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับสุกัญญา คงนิวัฒน์ศิริ (2549) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวมในระดับปานกลาง และมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพในระดับสูงมาก โดยจะเปิดรับข้อมูลจากสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ สื่อบุคคลที่เป็นเพื่อน และวิทยุตามลำดับ

สำหรับความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พบว่า นักศึกษามีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับ ยาและสมุนไพรมากที่สุด สอดคล้องกับวรารณ ประดับ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารสุขภาพ ทักษะคิด และพฤติกรรมในเรื่องการดูแลสุขภาพ ของผู้อ่านนิตยสารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจต่อข่าวสารสุขภาพโดยภาพรวม และมีความสนใจต่อข่าวสารสุขภาพในระดับปานกลาง

2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารมเพศชายมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสูงกว่านักศึกษาเพศหญิง ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะว่า นักศึกษาเพศชายมีความเสี่ยงด้านสุขภาพไม่ว่าจะเป็นการสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การเกิดโรค จึงมีความมีความสนใจ และพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพการรักษาสภาพมากกว่านักศึกษาที่เป็นเพศหญิง ซึ่งมีปัจจัยเสี่ยงน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับที่ ประม ะสตะเวทิน (2546, น.114) ได้กล่าวว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโดยใช้เวลาในการดูโทรทัศน์และฟังวิทยุมากกว่าเพศชาย

3. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์พานารมที่มีอายุ 18 ปี - 19 ปี และที่มีอายุ 22 ปีขึ้นไป มีความถนัดในการเปิดรับจากสื่อประเภทต่างๆ มีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ มากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

ตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถที่มีอายุ 20 ปี - 21 ปี เนื่องจากนักศึกษาที่มีอายุ 18 ปี - 19 ปี และที่มีอายุ 22 ปี ขึ้นไป เป็นช่วงวัยที่ต้องศึกษาค้นคว้าข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในด้านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ เพื่อนสนิทในการปรึกษาพูดคุยเกี่ยวกับสุขภาพและช่วงอายุที่ชอบการอ่านหนังสือพิมพ์และใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับกำพล ดวงพรประเสริฐ (2558) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า วัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แตกต่างกัน

4. นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าจะมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสาร มีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพมากกว่านักศึกษาที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า เนื่องจากนักศึกษาที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่มากกว่าย่อมมีความพร้อมในด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีในการค้นคว้าศึกษาเรื่องดูแลสุขภาพมากกว่านักศึกษาที่มีรายได้ไม่มากนัก ทำให้ความถี่ในการเปิดรับจากสื่อมากกว่า มีความสนใจต่อประเภทข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับโอเร็ม (Orem, 1995 อ้างถึงใน สุภัญญา คงนิวัฒน์ศิริ, 2549, น. 35) ที่ได้ระบุถึงฐานะทางเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาข่าวสารที่แตกต่างกัน

5. นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะศิลปศาสตร์ มีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่าง ๆ มากกว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มสังคม (Social Category Theory) ของ เดอเฟลอร์ (DeFleur, 1970, pp. 119-121) เนื่องจากนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ถือว่าอยู่ในกลุ่มสังคมเดียวกัน ซึ่งได้มีวิชาเรียนทางด้านบุคลิกภาพ การดูแลตนเอง ทักษะการใช้ชีวิตมากกว่านักศึกษาคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดความตระหนักถึงการดูแลสุขภาพของตนเองเพื่อไม่让自己ตนเองเกิดความเจ็บป่วย ซึ่งสอดคล้องกับระดับเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการเปิดรับสื่อ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการเปิดรับสื่อเพราะต้องการหาวิธีการรักษาพยาบาลเพื่อให้หายจากโรครุนแรงที่สุด รองลงมาคือต้องการหาวิธีฟื้นฟูสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจภายหลังการรักษาพยาบาล ถัดมาเพื่อหาวิธีป้องกันและควบคุมโรค และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสุขภาพ

5. สรุป

องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประยุกต์ในการวางแผนประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้แก่ นักศึกษาเพศหญิง ที่มีอายุ 20 ปี - 21 ปี คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ให้มากขึ้น เนื่องจากยังมีการเปิดรับข่าวสารน้อยกว่าประชากรในกลุ่มอื่น ๆ อาทิ ให้ข่าวสารผ่านเพื่อนสนิท หรือให้ข้อมูลข่าวสารผ่านเจ้าหน้าที่รณรงค์ภาครัฐ และเอกชน ถัดมาให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือที่เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพได้อย่างรวดเร็ว และนำเสนอผ่านใบปลิวและโปสเตอร์ซึ่งสามารถพบเห็นได้ตามบอร์ดภายในมหาวิทยาลัย

6. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถที่สนับสนุนเงินทุนวิจัย และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- กำพล ดวงพรประเสริฐ. 2558. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 4(1) : 1-8. (มกราคม - มิถุนายน 2558).
- ประมะ สตะเวทิน. 2533. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2546. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ. 2546. การสื่อสารสุขภาพ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจกฟงชฎวนารถ. 2557. สำนักงานทะเบียนและวัดผล คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจกฟงชฎวนารถ.
- วรารณ ประดับ. 2553. การเปิดรับข่าวสารสุขภาพ ทักษะ และพฤติกรรมในเรื่องการดูแลสุขภาพ ของผู้อ่านนิตยสารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุกัญญา คงนิวัฒน์ศิริ. 2549. ความต้องการข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการจัดการการสื่อสารภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Cronbach, Lee Joseph. 1984. Essential of Psychology and Education. New York: Mc-Graw Hill.
- DeFleur, Melvin L. Theories of Mass Communication Second Edition. New York: David Mckey Co., 1970.
- Yamane, Taro. 1976. An introductory analysis. 2nd en, New York: Harper & Row.
- 89 POWER ZONE. 2552. คนไทยคลั่ง “สินค้าสุขภาพ” จ่ายสุดในเอเชีย. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2552, จาก http://www.89powerzone.com/news_detail.php?id=16552.

ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการ
กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

The Relationship Between Self-Practices On the Twelve Core Values of
a Thai and the Efficiency of Personnel Performance of Banks for
Agriculture and Agricultural Cooperatives in Roi Et Province

พงศ์พัฒน์ สัตนาโค¹ และ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์²

Pongpat Satnako and Surasak Chamaram

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

e-mail: fanta8924@hotmail.com

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

e-mail: surasakchamaram@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 219 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรหาไวยาแมน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 2) การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ 3) การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกในระดับสูง ($r=.75$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: หลักค่านิยมคนไทย 12 ประการ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the level of the efficiency of personnel performance of Banks for Agriculture and Agricultural Cooperatives in Roi Et Province, 2) to study the level of self-practices on the Twelve Core Values of a Thai of Banks for Agriculture and Agricultural

Cooperatives in Roi Et Province, and 3) to study the relationship between self-practices on the Twelve Core Values of a Thai and the efficiency of personnel performance of Banks for Agriculture and Agricultural Cooperatives in Roi Et Province. The samples were 219 personnel of Banks for Agriculture and Agricultural Cooperatives in Roi Et Province. The research instrument was questionnaire. Statistical tools were frequency, percentage, mean, standard deviation, one samples t-test, Pearson Product Moment Correlation and content analysis to analyze qualitative data. The research main findings revealed that; 1) the efficiency of personnel performance of Banks for Agriculture and Agricultural Cooperatives in Roi Et Province was higher than 80% at .05 level of statistical significance, 2) self-practices on the Twelve Core Values of a Thai of Banks for Agriculture and Agricultural Cooperatives in Roi Et Province was higher than 80% at .05 level of statistical significance, and 3) the relationship between self-practices on the Twelve Core Values of a Thai and the efficiency of personnel performance of Banks for Agriculture and Agricultural Cooperatives in Roi Et Province was positive at a high level ($r = .75$) which was statistically significant at the .01 level.

Keywords: twelve core values of a Thai, the efficiency of personnel performance, Banks for Agriculture and Agricultural Cooperatives

1. บทนำ

หลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการกล่าวได้ว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากการยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยให้เหตุผลของการเข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศว่าความแตกแยกทางความคิดที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้นำไปสู่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ เป็นผลให้ประชาชนสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินในรอบหลายปีที่ผ่านมา คสช. จึงเข้าควบคุมสถานการณ์ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ และดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่น ๆ ให้สำเร็จลุล่วง เพื่อให้เกิดความชอบธรรมแก่ทุกฝ่าย เพื่อดำเนินการตามเป้าหมายดังกล่าว พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้า คสช. จึงแถลงออกรายการโทรทัศน์ “คืนความสุขให้คนในชาติ” เมื่อคืนวันที่ 11 กรกฎาคม 2557 สรุปใจความได้ว่า สิ่งแรกที่ยังถือเป็นปัญหาของประชาชนคนในทุกระดับชั้นซึ่งต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนคือ การกำหนดค่านิยมหลักให้ชัดเจนในสังคมไทย เพื่อที่จะสร้างประเทศไทยให้เข้มแข็ง ดังนั้นประชาชนไทยต้องเข้มแข็งก่อน จึงถือเป็นที่มาของ “ค่านิยม 12 ประการ” อันเป็นค่านิยมหลักของสังคมไทยตามนโยบาย คสช. หลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการ ประกอบด้วย 1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม 3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม 5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม 6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน 7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง 8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ 9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี 11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา และ 12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง (<http://wiki.kpi.ac.th>, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559)

การดำเนินมาตรการในการเผยแพร่หลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการเริ่มขึ้นทันทีภายหลังจากการออกอากาศรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” เมื่อคืนวันที่ 11 กรกฎาคม 2557 ผ่านไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ อาทิ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดำเนินการขยายผลไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) เพื่อให้นักเรียนทุกระดับชั้น (ตั้งแต่ระดับชั้น ป.1-ม.6) ท่องจำ “ค่านิยมทั้ง 12 ประการ” โดยเริ่มตั้งแต่วันเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ในกรณีของกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการจัดทำโครงการบทเพลงปลุกฝังค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการ “ค่านิยม 12 ประการ” จัดทำเนื้อร้อง เรียบเรียงเสียงประสาน ขับร้องโดยศิลปินบริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) ประกอบด้วย พลพล-ทชณ พลกองเส็ง, ไอซ์-ศรัณยู วินัยพานิช, กัน-นภัทร อินทร์ใจเอื้อ, แก้ม-วิชญานิธิ เปียกลิ่น, ไมค์-พรภิรมย์ พิณฑะปะกัง และ ต่าย-อรัญญา ดาบัค คำร้อง/ทำนองโดย ปิติ ลิ้มเจริญ เรียบเรียงโดย ศราวุธ ฤทธิพันธ์ (<http://www.m-culture.go.th>, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559) และภายหลังจากการประกาศให้หลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการเป็นเหมือนแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนพึงยึดถือเป็นค่านิยมหลักของคนในชาติก็ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลสาธารณะ สื่อมวลชน และหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐอย่างกว้างขวางดังที่ได้หยิบยกขึ้นมากล่าวถึงพอให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้วนั้น

สำหรับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจในการกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในปี พ.ศ.2509 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร สำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหรือครอบครัวของเกษตรกร โดยธนาคารมีพันธกิจ (Mission) ที่สำคัญเพื่อก้าวสู่การเป็นธนาคารพัฒนาชนบทเต็มรูปแบบ โดยบริการทางการเงินครบวงจร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร และตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ พัฒนาการบริหารและการจัดการทรัพยากร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร ชุมชน สถาบันการเงินชุมชน และสถาบันเกษตรกร อย่างเกื้อกูล แบ่งปันและเป็นธรรม บริหารจัดการเงินทุนให้เพียงพอและมีต้นทุนที่เหมาะสมต่อลูกค้าและการดำเนินงาน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการบริการ มุ่งมั่นหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีและยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้วิสัยทัศน์ (Vision) ที่ว่า “เป็นธนาคารพัฒนาชนบทที่มั่นคง มีการจัดการที่ทันสมัย ให้บริการทางการเงินครบวงจร เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร” นอกจากนี้ ธนาคารยังได้กำหนดค่านิยมหลัก (Core Values) เพื่อเป็นหลักยึดถือปฏิบัติของบุคลากรทุกระดับที่เรียกว่า SPARK ในการบริหารงานเพื่อช่วยสะท้อนความรับผิดชอบต่อองค์การที่มีต่อประชาชน สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นตัวขับเคลื่อนในการดำเนินการตามพันธกิจให้บรรลุวิสัยทัศน์ อันพึงประสงค์ ประกอบด้วย Sustainability (S) ความยั่งยืนทั้งองค์กร ธ.ก.ส. ลูกค้า ผู้ถือหุ้น สังคม และสิ่งแวดล้อม Participation (P) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย Accountability (A) ความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการและบุคลากร Respect (R) ความเคารพและให้เกียรติต่อตนเองและผู้อื่น และ Knowledge (K) การส่งเสริมและยกระดับความรู้ให้เป็นธนาคารแห่งการเรียนรู้ (<http://www.baac.or.th>, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้ยึดค่านิยมหลักเป็นแนวทางในการบริหารงานมานานแล้ว แต่จากการที่รัฐบาลได้มีนโยบายเกี่ยวกับหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการออกมานั้น กล่าวได้ว่าจะมีผลกระทบกับหน่วยงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือไม่อย่างไร ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้บริหารธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดในการพัฒนา

ประเด็นการปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากร อันจะก่อให้เกิดการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของหน่วยงานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักค่านิยมคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานการวิจัย

1. ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
2. ระดับการปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
3. การปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

2. วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นบุคลากรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด 26 แห่ง จำนวน 482 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาร์โรว์ ยามเน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน 219 ตัวอย่าง และดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เพื่อหาสัดส่วนที่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดร้อยเอ็ดแต่ละแห่ง

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามหลักค่านิยมคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended)

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

มี 2 ส่วนคือ (1) การทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา จำนวน 3 ท่าน ปรากฏผลของการหาค่าความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ได้คะแนนเท่ากับ 1 และ (2) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่ผ่านการแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำข้อมูลมาหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค ผลการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งชุด จำนวน 64 ข้อ เท่ากับ .97

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีขั้นตอนในการดำเนินการโดยจัดทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 26 สาขา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบุคลากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับบุคลากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จัดส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามไปให้กับกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์โดยส่งแบบสอบถามตามที่อยู่ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยแนบซองจดหมายตอบกลับไปพร้อมกับแบบสอบถาม และทำการติดตามทวงถามทางโทรศัพท์เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับมาครบจำนวน รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 219 ชุด ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และนำแบบสอบถามมาลงรหัสเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และแปลผล ส่วนแบบสอบถามแบบปลายเปิดนำมาจัดระเบียบข้อมูลแยกตามตัวแปรที่ศึกษาและนำไปวิเคราะห์ในรูปแบบการพรรณนาบรรยาย นอกจากนั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นข้อมูลประเภทแนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลดังกล่าวจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ Internet ฯลฯ จากนั้นนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประมวลเพื่อใช้สร้างเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย และยังได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ไปใช้เป็นประเด็นสนทนาค้นพบที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ในการอภิปรายผลการศึกษา

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ในส่วนของข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของบุคลากร โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ 80” โดยใช้สถิติการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม (One Sample t-test)

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 “การปฏิบัติตามหลักค่านิยมคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ 80” โดยใช้สถิติการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม (One Sample t-test)

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 “การปฏิบัติตามหลักค่านิยมคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์

กันเชิงบวก” โดยใช้การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation-Coefficient) สำหรับ การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีเกณฑ์ดังนี้ (Hinkle D. E. 1998, p.118)

- r มีค่า .90 - 1.00 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันสูงมาก
- r มีค่า .70 - .90 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง
- r มีค่า .50 - .70 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
- r มีค่า .30 - .50 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
- r มีค่า .00 - .30 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก

2.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. ผลการศึกษา

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.30 ส่วนใหญ่มีอายุ 31-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.31 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 58.90 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.71 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 61.20 โดยสังกัดสายงาน พัฒนารัฐกิจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.80 ดำรงตำแหน่งพนักงานระดับปฏิบัติการ 4-7 คิดเป็นร้อยละ 57.54 และ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.92

3.2 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน รองลงมาได้แก่ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้า ด้านความรับผิดชอบ และ ด้านลักษณะงาน ตามลำดับ ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็น รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การปฏิบัติงานภายใต้ระบบงานสำคัญที่พอเพียง โปร่งใส ถูกต้อง สามารถ ตรวจสอบได้ และมีความกระตือรือร้นที่จะทำงานที่รับผิดชอบให้สำเร็จ รองลงมาได้แก่ สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับ มอบหมายได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ได้ทันตามกำหนด

2) ด้านการยอมรับนับถือ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การมีอำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน รองลงมาได้แก่ การมีความรู้สึกรู้สีกว่าตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จขององค์กร และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การมีความภาคภูมิใจและทุ่มเทการทำงานอย่าง เต็มที่ตามกำลังความสามารถ

3) ด้านความก้าวหน้า พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการฝึกอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงานมี ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน รองลงมาได้แก่ ธนาคารเปิดโอกาสให้พนักงานมีความก้าวหน้าในอาชีพตามหลัก ความสามารถของตน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้ การได้รับโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานของท่านอย่างยุติธรรม

4) ด้านลักษณะงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล รองลงมา ได้แก่ ธนาคารมีการนำความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงาน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ธนาคารมีการจัดระบบสวัสดิการและผลตอบแทนที่เหมาะสมตามค่างานเทียบเคียงกับตลาด

5) ด้านความรับผิดชอบ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การให้ความสำคัญกับเป้าหมายส่วนรวมมากกว่าเป้าหมายส่วนตัว รองลงมาได้แก่ ธนาคาร

มีการประชุมและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับพนักงานทุกคน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานอื่นที่อยู่นอกเหนือบทบาทหน้าที่ในบางโอกาสเมื่อมีความจำเป็น

3.3 การปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้านความกตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ด้านความเฝ้าหาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้านค่านิยมของส่วนรวมและของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ด้านมีสติ รู้ตัว รู้คิด รู้ทำ ด้านความรักชาติวัฒนธรรม ประเพณีไทย ด้านความเข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตย ด้านศีลธรรม รักษาความสัตย์ ด้านมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ ด้านรู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำหรือกิเลส ตามลำดับ ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รองลงมาได้แก่ การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงความศรัทธา ห่วงแหน ปกป้องความเป็นชาติไทย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ มีความยึดมั่นและถือมั่นในศาสนา

2) ด้านซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รองลงมาได้แก่ การทุ่มเทปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การมีความอดทนต่อการอยู่ขุขทั้งทางกาย และวาจา

3) ด้านความกตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ รองลงมาได้แก่ การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การให้การดูแลเอาใจใส่ต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง เช่น พาไปทานข้าว พาไปเที่ยวในวันสำคัญ

4) ด้านความเฝ้าหาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การมีความมุ่งมั่นและตื่นตัวต่อการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ รองลงมาได้แก่ การมีความตั้งใจในการศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ธนาคารมีการวางแผนบุคลากรให้มีความเหมาะสมกับตำแหน่งงานต่างๆ

5) ด้านความรักชาติวัฒนธรรมประเพณีไทย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของไทย รองลงมาได้แก่ ธนาคารมีการอนุรักษ์ การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของไทย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีไทย

6) ด้านศีลธรรม รักษาความสัตย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ พนักงานมีการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงาม รองลงมาได้แก่ การมีความพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือและแบ่งปันให้แก่ผู้ที่เดือดร้อน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ พนักงานมีจิตใจโอบอ้อมอารีและพร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน

7) ด้านความเข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนเองตามสิทธิที่ขอบด้วยกฎหมาย รองลงมาได้แก่ ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น

8) ด้านมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักเคารพผู้ใหญ่ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การปฏิบัติตนตามข้อตกลง ระเบียบข้อบังคับของธนาคาร อย่างเคร่งครัด รองลงมาได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การแสดงกิริยานอบน้อมและมีสัมมาคารวะต่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

9) ด้านมีสติ รู้ตัว รู้คิด รู้ทำ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รองลงมาได้แก่ ธนาคารได้น้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ในองค์กร และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การมีสติ รู้คิด รู้ทำ และมีความรอบคอบในการดำเนินชีวิตประจำวัน

10) ด้านรู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ พนักงานมีความรู้ มีคุณธรรมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รองลงมาได้แก่ การดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การใช้ชีวิตพอเพียงประหยัดอดออม

11) ด้านความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำหรือกิเลส พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การดำรงตนสมฐานานุกรม ใช้ชีวิตพอเพียง รองลงมาได้แก่ การยึดมั่นในการทำความดีตามหลักพระพุทธศาสนา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยึดมั่นในการทำความดี

12) ด้านคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ธนาคารมีนโยบายในการช่วยเหลือสังคมและสิ่งแวดล้อม รองลงมาได้แก่ การเสียสละส่วนตัว เพื่อร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การมีส่วนร่วมผลักดันการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

3.4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย มีดังนี้

1) สมมติฐานการวิจัยข้อ 1 “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80” โดยใช้การวิเคราะห์ One Sample t-test ได้ค่า sig.(1-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 (Sig.(1-tailed)<.05) และค่าของ t เท่ากับ 33.456 ดังนั้น ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2) สมมติฐานการวิจัยข้อ 2 “การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ 80” โดยใช้การวิเคราะห์ One Sample t-test ได้ค่า sig.(1-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 (Sig.(1-tailed)<.05) และค่าของ t เท่ากับ 23.488 ดังนั้น การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) สมมติฐานการวิจัยข้อ 3 “การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์กันเชิงบวก” ใช้การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation-Coefficient) พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการ กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกในระดับสูง ($r=.75$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.5 ข้อเสนอแนะแนวทางต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดข้อเสนอแนะ มีดังนี้คือ 1) ด้านจุดแข็ง ได้แก่ (1) ธนาคารให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกตำแหน่งงาน (2) ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในหน่วยงานเป็นอย่างดี (3) ธนาคารมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้พนักงานเป็นประจำทุกปี (4) มีส่วนงานรับผิดชอบในการจัดการอบรมโดยตรง (5) ธนาคารมีแผนการจัดอบรมให้แก่บุคลากรที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม 2) ด้านจุดอ่อน ได้แก่ (1) งานนโยบายรัฐมีจำนวนมากทำให้บุคลากรไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเอง (2) บุคลากรมีจำนวนมากไม่สามารถจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ในเรื่องที่ต้องการได้ครบทุกเรื่อง (3) ด้านโอกาส ได้แก่ (1) มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านความรู้ และการฝึกอบรม (2) บุคลากรในหน่วยงานมีความรู้ ความสามารถ และ 4) ด้านอุปสรรค ได้แก่ (1) มีปริมาณงานมาก บุคลากรไม่เพียงพอ (2) งานนโยบายรัฐมีมากทำให้บุคลากรมีเวลาพัฒนาตนเองน้อยลง

4. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่องนี้ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายไว้ในที่นี้ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

4.1 จากผลการศึกษาที่พบว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรทุกตำแหน่งงานเพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ สามารถปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรประสบผลสำเร็จ โดยจัดตั้งหน่วยงานด้านการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขึ้น ซึ่งส่วนงานนี้จะดำเนินการวางแผน กำหนดโครงการอบรมและหลักสูตรอบรมต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรในหน่วยงานเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถสามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างพนักงานให้เป็นมืออาชีพ การพัฒนาขีดความสามารถเฉพาะ ให้มีมาตรฐานและมุ่งเน้นการสร้างความรู้ในงานและมีการบริหารจัดการความรู้ขององค์กร และพัฒนาประสิทธิภาพอยู่เสมอ ตลอดจนธนาคารได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินผลงานเพื่อใช้ประเมินผลงานของบุคลากรทุกตำแหน่งงาน ส่งผลให้ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนของหน่วยงานมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย ตลอดจนมีทัศนคติที่ดี และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานในปัจจุบัน ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของอรุมา ป่องศรี และสุรศักดิ์ ชะมารมย์ (2559) ที่ทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 จากผลการศึกษาที่พบว่าการปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นธนาคารของรัฐ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติของผู้สมัครไว้ชัดเจน เช่น เป็นผู้เลือกสมัครในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดี ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นต้น และเมื่อบุคลากรเข้ามาทำงานแล้วธนาคารได้มีการตรวจสอบประวัติและข้อมูลของบุคลากรทุกคน ธนาคารจึงมีบุคลากรที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความขยันขันแข็งในการปฏิบัติงาน ตลอดจนธนาคารได้กำหนดระเบียบข้อบังคับ วินัยและจรรยาบรรณ และวัฒนธรรมองค์กรที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรในองค์กรทุกคนถือใช้และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จึงส่งผลให้บุคลากรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีการปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการอยู่ในระดับสูง

4.3 จากผลการศึกษาที่พบว่าการปฏิบัติตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการ กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์

กันเชิงบวกในระดับสูง ($r=0.75$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กรณีที่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว เนื่องจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้กำหนดวัฒนธรรมองค์กรเพื่อให้บุคลากรของ ธ.ก.ส. ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนเก่งคนดีและมีความสุขในการทำงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยสำนึกรับผิดชอบต่อการบริการลูกค้าให้ได้รับบริการที่ถูกต้องรวดเร็วและเสมอภาค สร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าและผู้ให้บริการ นอกจากนี้บุคลากรของ ธ.ก.ส. มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ทุ่มีเทปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ มุ่งมั่นและตื่นตัวต่อการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ สนับสนุนและส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของไทย มีการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงาม จึงทำให้การปฏิบัติงานภายใต้ระบบงานสำคัญที่พอเพียง โปร่งใส ถูกต้อง สามารถตรวจสอบได้ มีอำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน ในส่วนของธนาคารได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการฝึกอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงานมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล และมีการประชุมและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับพนักงานทุกคน จึงทำให้พบความสัมพันธ์กันดังกล่าว

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

5.1.1 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

5.1.2 การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

5.1.3 การปฏิบัติตนตามหลักค่านิยมของคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกในระดับสูง ($r=0.75$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.1.4 ข้อเสนอแนะแนวทางต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมีดังนี้คือ ด้านจุดแข็งคือ สามารถดำเนินกิจกรรมได้ทั่วถึงทุกพื้นที่ ด้านจุดอ่อนคือ มีบุคลากรไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ด้านโอกาสคือ สามารถจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนได้ทุกโอกาส ด้านอุปสรรคคือ มีบุคลากรไม่เพียงพอและการประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานควรส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้ทันตามกำหนดระยะเวลา โดยการกำหนดขอบเขตระยะเวลาให้ชัดเจน และมีผู้รับผิดชอบติดตามงานโดยตรง เพื่อให้มีความรู้สึกรับผิดชอบและทุ่มเทการทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทั้งนี้ อาจดำเนินการให้รางวัลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานดีเด่นเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรในองค์กร

2) หน่วยงานควรส่งเสริมให้บุคลากรมีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งงานอย่างยุติธรรม โดยกำหนดให้บุคลากรทุกตำแหน่งงานมีโอกาสสอบเพื่อเลื่อนระดับในตำแหน่งที่สูงขึ้น นอกจากนี้ ควรสนับสนุนในการจัดระบบสวัสดิการและผลตอบแทนให้เหมาะสมตามค่างานเทียบเคียงกับตลาด โดยควรปรับระบบสวัสดิการให้เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีค่าใช้จ่ายในการครองชีพสูงขึ้นและทำอย่างเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร

3) หน่วยงานควรส่งเสริมให้บุคลากรให้มีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานอื่นที่อยู่นอกเหนือบทบาทหน้าที่ในบางโอกาสเมื่อมีความจำเป็น โดยการกระตุ้นการทำงานเป็นทีม มีจิตใจโอปอ้อมอารีและพร้อมที่จะช่วยเหลือ

เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรอยู่เสมอ โดยการจัดกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อให้บุคลากรได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และมีการทำงานเป็นทีมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดผูกพันระหว่างเพื่อนร่วมงาน

4) หน่วยงานควรส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานรู้สึกมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีไทย รวมถึงยึดมั่นในการทำมาตามหลักพระพุทธศาสนา โดยการจัดกิจกรรมวันสำคัญของประเพณีไทยทุกโอกาส หรืออาจจัดกิจกรรมทำร่วมกับชุมชน เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

5) หน่วยงานควรส่งเสริมให้บุคลากรเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น มีกิริยาอ่อนน้อมและมีสัมมาคารวะ ต่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน โดยกระตุ้นให้บุคลากรให้ความสำคัญและรู้จักการเคารพสิทธิและหน้าที่ของเพื่อนร่วมงานทุกระดับ

6) หน่วยงานควรส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยการมีสติ รู้คิด รู้ทำ และมีความรอบคอบ โดยการมอบหมายให้หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาคอยดูแลและควบคุมการปฏิบัติงานให้มีความถูกต้อง แม่นยำ เพื่อลดปัญหาการปฏิบัติงานผิดพลาด

7) หน่วยงานควรส่งเสริมให้บุคลากรดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงประหยัดอดออม โดยการกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักค่านิยมคนไทย 12 ประการกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบว่าในหน่วยงานที่ต่างกันจะมีการปฏิบัติตามหลักค่านิยมคนไทย 12 ประการที่แตกต่างหรือไม่ เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อจะได้ข้อมูลในเชิงลึกที่จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. เพลง ค่านิยม 12 ประการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559. จาก, <http://www.m-culture.go.th/>.
 ฐิติกร สังข์แก้ว และอรรถสิทธิ์ พานแก้ว. ค่านิยม 12 ประการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559. จาก, <http://wiki.kpi.ac.th>.

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. รู้จัก ธ.ก.ส. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559. จาก, <http://www.baac.or.th>.

อรอุมา ป้องศรี และสุรศักดิ์ ชะมารัมย์. 2559. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด”, วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 10(1) (มกราคม-เมษายน): 53-63.

Hinkle, D.E, William ,W. and Stephen G. J. 1998. Applied Statistics for the Behavior Sciences. 4th ed. New York : Houghton Mifflin.

ศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบนถนนเยาวราช The Potential of Gastronomy Tourism on Yaowarat Street Food

ชาคริต อ่องทูน และ พิทักษ์ ศิริวงศ์

Chakrit Ongthun and Phitak Siri Wong

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: aon_chakrit@hotmail.com, Tel.: 090-236-3542

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบนถนนเยาวราช” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบริเวณถนนเยาวราช เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่ การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview-IDI) โดยสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย คือ ผู้ค้าอาหารริมทาง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารบริเวณถนนเยาวราชยังไม่มีความพร้อมและศักยภาพมากเพียงพอ ผู้ให้ข้อมูลหลักยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารอย่างแท้จริง ยังไม่มีรูปแบบการนำเสนอที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ และยังคงต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมาก เพื่อให้การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่ามีอาหารการกินที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้ นักวิชาการและนักวิจัยด้านการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาและสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบนถนนเยาวราช รวมทั้งนำเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปกำหนดแนวทางในการพัฒนา ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร อาหารริมทาง

Abstract

The research “The Potential of Gastronomy Tourism on Yaowarat Street Food” was qualitative research. The aim was to study the potential of gastronomy tourism on Yaowarat street food. The tool was the exploration area, observation, and in-depth interviews by an informal interview. The key informants were the street food vendors and stakeholders including government agencies and tour operators of 10 people. The result found that gastronomy tourism on Yaowarat street food had enough potential and readiness. The key informants were not fully understood about real gastronomic tourism. There was no presentation format that could attract the attention of tourists and continues to be supported by the various agencies involved much more to make gastronomic tourism success. Especially in Thailand that is famous for the variety of food and abundance. However, the academic and researchers in tourism can bring this research to the development and capacity building gastronomic tourism on Yaowarat street food. The suggestion from this research is to determine the

guidelines to be developed into a gastronomic tourist attraction for visitors to the sustainable tourism in the future.

Keywords: tourism, gastronomy tourism, street food

1. บทนำ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่องโดยในปี 2558 แม้นักท่องเที่ยวไทยเดินทางเที่ยวในประเทศชะลอตัวต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้เล็กน้อย จากเป้าหมาย 139.4 ล้านคน-ครั้ง เหลือ 138.8 ล้านคน-ครั้ง สร้างรายได้ 7.9 แสนล้านบาท ไม่ถึง 8 แสนล้านบาท ที่ตั้งเป้าไว้ แต่ก็พบว่าคนไทยมีการกระจายจังหวัดในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยวันละ 5 พันบาท เพิ่มขึ้น 6 % ส่งผลให้ภาพรวมในแง่ของรายได้จากการท่องเที่ยวจึงสูงกว่าเป้าหมายที่วางไว้ และการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวกว่า 20% สืบเนื่องจากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวเกือบทุกภูมิภาค โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออก เช่น จีน มาเลเซีย เกาหลีใต้ ไต้หวัน และอาเซียน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เดินทางมาเพื่อการท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีวันพักผ่อนสั้นกว่านักท่องเที่ยวจากยุโรป แต่มีการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ทำให้รายได้ขยายตัวเพิ่มขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) การแข่งขันทางการท่องเที่ยวก็มีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ กลยุทธ์การตลาดเพื่อการแข่งขันจึงเป็นเรื่องที่ต้องอย่างต่อเนื่องและต้องปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัย โดยการนำเสนอจุดขายที่แตกต่างกับคู่แข่งและแปลกใหม่อยู่เสมอ จากข้อมูลที่กำลังมาข้างหน้า จะเห็นได้ว่าไม่ว่าสถานะของโลกจะเป็นอย่างไรแต่ธุรกิจการท่องเที่ยว ยังคงมีบทบาทสำคัญ และสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศที่ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์โลกมีความต้องการในการท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิต จากแนวโน้มที่เติบโตของการท่องเที่ยวและการผลักดันที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับของประเทศ นวัตกรรมทางการท่องเที่ยวจึงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

วัฒนธรรมหนึ่งที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงของประเทศไทย คือ อาหารไทย ซึ่งเป็นที่สนใจของชาวต่างชาติมายาวนาน กระแสด้านการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร (Gastronomy Tourism) กำลังเป็นที่สนใจจากนานาประเทศ เพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถสร้างประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดทั้งสายพานการผลิตอาหาร ไล่ตั้งแต่ขั้นวัตถุดิบ กระบวนการปรุง และการนำเสนอเรื่องราวของเส้นทางเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นที่ผูกพันกับวิถีชีวิตที่มีการพัฒนาสืบเนื่องมาแต่โบราณ โดยคำนึงถึงความเรียบง่าย ใช้วัตถุดิบสดตามธรรมชาติ และคุณค่าทางอาหาร และจากการศึกษาของ Cohen และ Avieli (2004) ชี้ให้เห็นว่า ร้านอาหารท้องถิ่นเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (Attraction) ให้มาท่องเที่ยวยังแหล่งนั้น ๆ ได้ โดยการศึกษาขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา Organization for Economic Co-operation and Development-OECD (2012) ได้สรุปไว้อย่างชัดเจนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การท่องเที่ยวกับการรับประทานอาหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ซึ่งเสมือนจุดศูนย์รวมของความแตกต่างเชิงสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

นอกจากนี้งานวิจัยของ Hsieh และ Chang (2006) แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบทำมากที่สุดเมื่อไปเที่ยวยังตลาดกลางคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทถนนคนเดิน (Tourist Night Market) คือ การรับประทานอาหาร โดยให้เหตุผลว่า นอกจากจะอร่อย และมีราคาไม่แพงแล้ว นักท่องเที่ยวยังได้เรียนรู้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมของท้องถิ่น การรับประทานอาหารจึงถือเป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์หลักที่นักท่องเที่ยวแสวงหาในการท่องเที่ยวยังตลาดกลางคืน กล่าวโดยสรุปคือ โอกาสในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวไทยผ่านการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารจึงมีความเป็นไปได้สูงมาก เพราะอาหารไทยเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ จากการผสมผสานวัฒนธรรมไทย จีน อินเดีย ฝรั่งเศส เกิดเป็นอาหารรสชาติชั้นเยี่ยม มีชื่อเสียงไปทั่วโลก อีกทั้งแต่ละท้องถิ่นมีทรัพยากรด้าน

การท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีเรื่องราวเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทรัพยากรด้านอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ส่งผลถึงภูมิปัญญาในการทำอาหารที่มีความน่าสนใจ มีเรื่องราวแตกต่างกันและประเทศไทยยังเป็นประเทศที่มีการส่งออกวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก สามารถจุดใจให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเกี่ยวกับแหล่งที่มาของอาหารให้เข้ามาท่องเที่ยวได้ ที่สำคัญอาหารเป็นเรื่องปัจจัย 4 ง่ายต่อกระบวนการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ถนนเยาวราชเป็นถนนสายหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ระยะทางความยาวตลอดเส้นทางประมาณ 1 กิโลเมตร ได้รับการกล่าวขานและขนานนามว่าเป็น “ถนนมังกร” โดยมีจุดเริ่มต้นของหัวมังกรที่ขุมประตูเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา บริเวณวงเวียนโอเดียน ท้องมังกรอยู่ที่บริเวณตลาดเก่าเยาวราชและสิ้นสุดปลายหางมังกรที่บริเวณปลายสุดของถนนสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ระยะเวลาในการตัดถนน 8 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2434 - พ.ศ. 2443 เพื่อให้เยาวราชกลายเป็นสถานที่สำหรับส่งเสริมการค้าขาย เดิมทีชื่อ “ถนนยุพราช” และได้โปรดเกล้าพระราชทานนามใหม่ว่า “ถนนเยาวราช” บริเวณถนนเยาวราชเป็นแหล่งชุมชนชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นจำนวนมากจัดเป็นย่านร้านอาหารริมทางรวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร โดยได้รับการขนานนามว่าเป็น “โซนนันทนาการแห่งกรุงเทพมหานคร” จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (Wikipedia, 2015) ซึ่งอาหารริมทางดังกล่าวมีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการ คือประการแรก สามารถสะท้อนถึงคุณค่าทางสังคมร่วมสมัยและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประการที่สอง อาหารหาบเร่แผงลอยมีราคาไม่แพง (Henderson et al., 2012) นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นตั้งอยู่

ดังนั้นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารโดยเฉพาะอาหารริมทาง จึงเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่ที่น่าสนใจสำหรับประเทศไทย เพราะประเทศไทยมีชื่อเสียงด้านอาหารที่โด่งดังไปทั่วโลก ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทาง ในการเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น ๆ เพิ่มมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบริเวณถนนเยาวราช

3. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและขอบเขตของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร

ก่อนปี ค.ศ.1990 “อาหาร” ถูกมองว่าเป็นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวตามร้านอาหาร โรงแรม หรือรีสอร์ท แต่ในปัจจุบันอาหารถูกมองว่ามีความสำคัญต่อการ “เป็นตัวแทนที่จะนำเสนอสังคมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น” (Hall, 2003) ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งอดีตและปัจจุบัน (Boniface, 2003) มีการกล่าวว่าการท่องเที่ยวอาหารนั้นเป็นประสบการณ์ที่สามารถสัมผัสได้ที่สำคัญ (Long, 2004) จากความสำคัญดังกล่าวมีการสรุปความสำคัญของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารไว้ดังนี้ (Hall, 2003)

- 1) ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2) เป็นองค์ประกอบของการส่งเสริมการตลาดทางด้านการท่องเที่ยว
- 3) เป็นองค์ประกอบในการพัฒนาด้านเกษตรกรรมและเศรษฐกิจของท้องถิ่น
- 4) เป็นส่วนสำคัญในการแข่งขันทางการตลาดกับคู่แข่ง
- 5) เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของความเจริญทั้งระดับโลก ประเทศ และท้องถิ่น
- 6) เป็นสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อนักท่องเที่ยว

ในภาษาอังกฤษการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารมีชื่อเรียกได้หลายอย่าง เช่น Food Tourism, Culinary Tourism, Gastronomy Tourism, Cuisine Tourism, Gourmet Tourism หรือ Tasting Tourism ซึ่งงานวิจัยนี้จึงเลือกใช้คำว่า Gastronomy Tourism เพราะเป็นคำที่ครอบคลุมศาสตร์ด้านอาหารทั้งหมด มีความหมายละเอียดซับซ้อนมากกว่าคำอื่น ๆ เน้นความสนใจของนักท่องเที่ยวในเรื่องอาหารเป็นภาพรวม นอกจากนี้ยังมีความหมายรวมไปถึงองค์ประกอบอื่นของแหล่งท่องเที่ยวด้วย เช่น วัฒนธรรมท้องถิ่น

ความสำคัญของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารนั้น คือการผสมผสานของธรรมชาติ พื้นที่ วัฒนธรรม การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง การเป็นเจ้าของที่ดี และเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ซึ่งรวมเป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้จากที่แห่งนั้น โดยเฉพาะการสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งการลิ้มลองอาหาร การเรียนรู้กระบวนการประกอบอาหาร เป็นต้น เป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว (Rand G.E. du & E. Heath, 2006) ดังนั้น การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร จึงหมายถึง ประสบการณ์การท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวอาหารมิใช่เพียงเกิดจากร้านอาหาร ภัตตาคารคาเฟ่ เนื่องจากราคาไม่ใช่ว่าจะดีสำหรับคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่เที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอาหารเรียกว่าเป็น “Food Tourist” มีความประทับใจกับร้านอาหารราคาไม่แพง ตามริมทาง หรือร้านที่อาจไม่เป็นที่รู้จักทั่วไปได้เช่นกัน หากสถานที่แห่งนั้นสามารถให้ประสบการณ์ที่น่าประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้

การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารอันที่จริงไม่ใช่สิ่งใหม่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้หยิบยกเรื่อง “อาหาร” มาเพื่อเป็นหัวข้อหลักในการเน้นศึกษา เนื่องจากเห็นถึงความสำคัญมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารนี้มีอิทธิพลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารได้รับความสนใจเนื่องจากกระแสนิยมที่เกิดขึ้นในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

- 1) สังคมโลกได้ให้ความสนใจกับอาหารในเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- 2) มีการเกิดของแหล่งสถานที่รับประทานอาหารที่แปลกใหม่ และหลากหลาย
- 3) การส่งเสริมการตลาดที่ใช้เรื่องอาหารเป็นสิ่งที่ดึงดูดเป็นแนวทางใหม่ที่สามารถสร้างความนิยมให้กับนักท่องเที่ยวได้
- 4) อาหารเป็นการสร้างประสบการณ์มากกว่าการรับประทานอาหารในบ้าน ถือเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมแบบหนึ่งของนักท่องเที่ยว
- 5) อาหารทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกและสัมผัสแหล่งเที่ยวนั้นอย่างเชิงลึก หรือเรียกว่า Sense of place (Hall, 2003) เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งเที่ยวนั้น ๆ แม้ว่าในยุคปัจจุบันนี้อาหารในแหล่งต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลจากที่อื่น ๆ มากมาย จนทำให้ยากที่จะแยกลักษณะของอาหารไปตามเกณฑ์ภูมิศาสตร์ ลักษณะอากาศ หรือประวัติศาสตร์ แต่ถือเป็นวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและปัจจัยภายนอก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร

1. การศึกษาและวิจัยเรื่องพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลก
2. การจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและแปลกใหม่ โดยไม่ทำลายความเป็นชุมชน
3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหารชุมชน สินค้าท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ
4. การประชาสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของอาหารไทย เพื่อให้เกิดการรับรู้และความตื่นตัวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร
5. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้าถึงชุมชน
6. การให้ความรู้กับเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยว ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีเอกลักษณ์และสร้างสรรค์

7. ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็มีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในระยะเวลาหนึ่ง

8. การนำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดกลยุทธ์ของประเทศด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

ดังนั้นที่ได้ก็ตามที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็จะมีเรื่องของอาหารเป็นส่วนส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ ทำให้การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารเป็นกลยุทธ์ที่มีศักยภาพสามารถนำมาใช้แข่งขันกันในแต่ละพื้นที่ช่วยดึงดูดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้น สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว สร้างประสบการณ์ที่ดี สร้างรายได้ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่คนในท้องถิ่น รวมทั้งมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ (Ritchie & Crouch, 2003)

ร้านอาหารริมทางกับการท่องเที่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับคำจำกัดความของคำว่า “อาหารริมทาง” (Street food) ซึ่งหมายความถึงอาหารที่ได้ถูกจัดเตรียมโดยผู้ค้าและจำหน่ายในพื้นที่เปิดโล่ง โดยอาจจะเป็นรูปแบบร้าน รถเข็น รถกระบะบรรทุก หรืออาจเป็นรูปแบบแผงร้าน ซึ่งอาหารที่ถูกขายในลักษณะดังกล่าว โดยทั่วไปเป็นอาหารที่ปรุงง่าย ปรุงเร็วและรับประทานง่าย หรือโดยทั่วไปการรับประทานจะเกิดขึ้น ณ บริเวณที่จำหน่ายหรือขณะกำลังเดินในบริเวณดังกล่าว (Kraig & Sen, 2013) ผู้ค้าอาหารริมทางที่ขายอาหารให้แก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจถือได้ว่าเป็นทูตวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ติดต่อสื่อสารโดยตรงกับนักท่องเที่ยว ผู้ค้าเหล่านี้เป็นผู้ที่นำเอาทุนทางวัฒนธรรมในการทำอาหารไทยหรืออาหารประจำถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสโดยตรง อาหารที่ขายสามารถสะท้อนภูมิหลังทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งเอกลักษณ์ของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี (Henderson et al., 2012) อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวบางคนอาจจะไม่มั่นใจในความดั้งเดิมของรสชาติหรือวัตถุดิบของอาหารที่ขาย ณ สถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากอาหารบางชนิดถูกปรุงแต่งให้มีรสชาติที่ถูกปากนักท่องเที่ยวจนอาจทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิม เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ OECD (2012) ได้สรุปว่า การที่อาหารกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีการปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น รสชาติ จนเสียความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของอาหารท้องถิ่น ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสูญเสียคุณค่าไป ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความตระหนักในวัฒนธรรมการปรุงอาหารที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่ผู้ค้าอาหารริมทางในแหล่งท่องเที่ยว

สำหรับประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานคร อาหารที่ขายริมทางเป็นที่รู้จักและนิยมอย่างมากเนื่องจากหาซื้อได้ง่าย และมีรสชาติดี จึงเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไปรวมถึงนักท่องเที่ยว (Ab Karim & Chi, 2010; Nirathron, 2006) ถึงแม้ว่ากลุ่มเป้าหมายหลักของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจะไม่ใช่นักท่องเที่ยว แต่ความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของอาหารไทย เช่น ต้มยำกุ้ง หรือส้มตำ ซึ่งเชื่อว่าเป็นอาหารที่ดีต่อสุขภาพเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้อาหารไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังนั้น การนำวัฒนธรรมการรับประทานและการปรุงอาหารตามร้านอาหารริมทาง ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในประเทศไทยมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนเนื่องจากเป็นการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

4. การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบนถนนเยาวราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบริเวณถนนเยาวราช โดยใช้วิธีการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยาซึ่งเป็นกระบวนการของการเรียนรู้และทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์มนุษย์ผ่านการสนทนากับบุคคลซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในประสบการณ์นั้น ๆ (Wood & Haber, 2002) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้มีข้อมูล 2 ลักษณะประกอบด้วย

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ถนนเยาวราช ได้แก่ ผู้ค้าอาหารริมทาง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก โดยแบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นคำถามสำหรับผู้ค้าอาหารริมทาง สัมภาษณ์เกี่ยวกับการประกอบอาชีพขายอาหารริมทาง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้และแนวทางในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาหารที่ขายให้กับนักท่องเที่ยว และสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก เน้นประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดตั้งร้านขายอาหารริมทาง นโยบายและกฎระเบียบในการบริหารงาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้และแนวทางการพัฒนาถนนเยาวราชให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร แหล่งข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วทั้งเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5. ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสอดคล้องกับประเภทของการวิจัยตามที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่ในการศึกษาคือ ถนนเยาวราช แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
2. ขอบเขตด้านประชากร การศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ค้าอาหารริมทาง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 10 คน
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางบริเวณถนนเยาวราช

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ได้วิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ระหว่างการสัมภาษณ์มีการจดบันทึกและขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกเสียง จากนั้นจึงนำข้อมูลมาถอดเทปการสนทนาแบบคำต่อคำ (Verbatim) จากนั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบควบคู่กับบันทึกที่จดไว้ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และประมวลผลตามเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหารริมทางในบริเวณพื้นที่ศึกษา การให้ความหมายของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทาง รวมถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทาง เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารริมทางให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7. ผลการวิจัย

ถนนเยาวราช ตั้งอยู่ในพื้นที่แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ ย่านการค้าของชาวจีนที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาหารการกินที่มีความหลากหลายและขึ้นชื่อเรื่องรสชาติถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวที่ถนนเยาวราช อาหารยอดนิยมของนักท่องเที่ยว เช่น เมล็ดเกาลัดคั่ว ทุเรียน เซ็งทิง รังนก ก้วยจับ อาหารทะเล อาหารจีน เป็นต้น ลูกค้าที่มาถนนเยาวราชมีจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ถ้าเป็นชาวไทยจะนิยมรับประทานอาหารจีนและอาหารปรุงสำเร็จที่ขายตามรถเข็นริมทาง ส่วนชาวต่างชาติจะนิยมรับประทานอาหารทะเล อาหารที่ขายมีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งความพิถีพิถันในการคัดสรรวัตถุดิบที่มีคุณภาพ กรรมวิธีการปรุงที่เป็นสูตรลับ และรสชาติที่โดดเด่น ทำให้ราคาขายค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับร้านอาหารริมทางในย่านอื่น ๆ

ผู้ค้าอาหารริมทางมีทั้งคนในพื้นที่และบางส่วนเป็นคนนอกพื้นที่ ทั้งหมดอยู่ภายใต้การกำกับดูแลร่วมกันของตำรวจจราจรและเทศกิจ เนื่องจากมีผู้ค้าอาหารริมทางจำนวนมากค้าขายบริเวณพื้นผิวการจราจรทั้งสองฝั่งบนถนนเยาวราช สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์จึงได้กำหนดให้บริเวณที่มีการค้าอาหารเป็นจุดผ่อนผันให้ผู้ค้าสามารถตั้งร้านค้าได้ โดยเก็บเงินค่าธรรมเนียมเป็นรายปี นอกจากนี้ยังมีฝ่ายสาธารณสุขของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ เข้ามาช่วยกำกับดูแลเรื่องความสะอาดปลอดภัยของอาหารตามหลักสุขาภิบาลอาหาร

การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร จากสภาพพื้นที่ที่จำกัดของถนนเยาวราช ทำให้การจัดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารแก่นักท่องเที่ยวบริเวณถนนถนนเยาวราชมี ความเป็นไปได้น้อย เนื่องจากมีกฎข้อบังคับทั้งการจำกัดพื้นที่ตั้งร้านค้าและพื้นที่สำหรับรับประทานอาหาร ในขณะที่จำนวนร้านค้าและจำนวนนักท่องเที่ยวมากเต็มพื้นที่ จึงมีข้อจำกัดในการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมทดลองประกอบอาหาร ทำได้เพียงอธิบายวิธีการทำและการถ่ายภาพ ยิ่งถ้าเป็นร้านค้าที่มีชื่อเสียงก็จะมีลูกค้าต่อคิวซื้อเป็นจำนวนมากจนไม่มีเวลาสื่อสารกับลูกค้า ทั้ง ๆ ที่ผู้ค้าส่วนใหญ่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวโดยใช้ภาษาต่างประเทศทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษ มีร้านค้าเพียงไม่กี่ร้านที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำ เช่น ร้านเมล็ดเกาลัดคั่ว ร้านน้ำผลไม้คั้นสด ร้านอาหารทะเล (เฉพาะการปิ้ง-ย่าง) ส่วนร้านอื่น ๆ ไม่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าไปทดลองทำอาหารหรือสาธิตวิธีการทำอาหารให้ชมได้

แต่อย่างไรก็ดีบริเวณถนนเยาวราชก็ยังคงมีจุดขายหลักที่สามารถนำมาเชื่อมโยงเข้ากับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารคือ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตของชุมชนแห่งการค้าของชาวจีน อาคารบ้านเรือนเก่าแก่ที่มีเรื่องราวและประวัติศาสตร์ยาวนานให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวจะไม่สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารจากการทดลองทำหรือจากการสาธิตทำอาหารของผู้ค้า แต่นักท่องเที่ยวก็สามารถเรียนรู้ได้จากการสังเกตวิธีการทำอาหาร การรับประทาน รสชาติ และสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ซึ่งเชื่อมโยงกับอาหารและการบริโภคอาหาร

สรุปได้ว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมองเห็นความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารบริเวณถนนเยาวราช เนื่องจากถนนเยาวราชมีศักยภาพ ความพร้อม และความโดดเด่นของอาหาร ที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหาร ทดลองประกอบอาหาร และรับประทานอาหารท้องถิ่นที่เป็นต้นตำรับ แต่มีข้อจำกัดเรื่องความสามารถและวิธีการในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาหารที่ผู้ค้าแต่ละร้านมีลักษณะต่างกัน อาหารบางประเภทต้องมีการเตรียมล่วงหน้าก่อนขาย ไม่สามารถนำมาประกอบอาหารบริเวณริมทางได้ นอกจากนี้ร้านอาหารริมทางบริเวณถนนเยาวราชบางร้านมีลูกค้าเข้าคิวรอซื้อเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้ค้าไม่สามารถเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองประกอบอาหาร และไม่มีเวลาในการพูดคุยสื่อสารแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมด้านอาหารกับนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ค้าก็ยินดีที่จะให้ความร่วมมือหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นศักยภาพและต้องการส่งเสริมให้ถนนเยาวราชเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร เพราะนอกจาก

จะเป็นโอกาสในการสร้างรายได้แล้ว ยังทำให้ผู้ค้าเกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจที่ได้บอกเล่าเรื่องราวในการสืบทอดวัฒนธรรมอาหารจากรุ่นสู่รุ่นให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

8. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักยังไม่เข้าใจในหลักการของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร จึงไม่ได้มุ่งความสำคัญไปที่การท่องเที่ยวประเภทนี้ โดยเฉพาะการนำมาเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ส่วนใหญ่กิจกรรมที่จัดขึ้นเพียงแค่ต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจ มุ่งให้คนในท้องถิ่นมีรายได้ และดึงดูดนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยที่ไม่ได้นำแนวคิดในการใช้อาหารมาเป็นจุดดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวและเกิดการเรียนรู้ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านวิธีการปรุงอาหาร วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุง ส่วนประกอบต่าง ๆ และวิธีการรับประทาน และปัจจุบันถนนเยาวราชก็มีทั้งผู้ค้าที่เป็นคนในท้องถิ่นและผู้ค้าจากภายนอกปะปนกัน ทำให้จุดเด่นด้านวัฒนธรรมจีนในอดีตที่เคยเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวถูกลดความสำคัญลงไป

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์หลักเพื่อหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารบริเวณถนนเยาวราช ผู้วิจัยจึงได้พยายามผลักดันหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร โดยชี้ให้เห็นว่าอาหารสามารถเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและเชื่อมโยงไปถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจะให้ความร่วมมือสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารอย่างเต็มที่ แต่ก็ติดปัญหาเรื่องพื้นที่และลักษณะการปรุงอาหารที่มีข้อจำกัด และบางร้านยังมีความคิดที่ว่าปัจจุบันก็ค้าขายได้ดีอยู่แล้ว อยากมุ่งไปที่การค้าขายและการบริการลูกค้ามากกว่าจะมาอธิบายเกี่ยวกับอาหารให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แต่ถ้าจะให้ร่วมมือต้องมีการกำหนดพื้นที่ให้ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรับรู้ และมีการคัดเลือกร้านอาหารที่เชื่อมโยงถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตดั้งเดิมด้วย

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารบริเวณถนนเยาวราชยังไม่มีความพร้อมและศักยภาพมากเพียงพอ ผู้ให้ข้อมูลหลักยังไม่เข้าใจรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารอย่างแท้จริง ยังไม่มีรูปแบบการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ และยังคงต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมาก เพื่อให้การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่ามีอาหารการกินที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

1) ควรจัดตั้งคณะกรรมการโดยคัดเลือกจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มาสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติ และการบริหารจัดการภายในพื้นที่ถนนเยาวราช

2) ควรจัดการด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร รวมไปถึงความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

3) ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา เอกลักษณ์และความสำคัญของอาหารในท้องถิ่น และสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้เอกลักษณ์และความสำคัญทางวัฒนธรรมที่เป็นของดั้งเดิมอย่างแท้จริง

9. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **สถานการณ์ท่องเที่ยวไทย 2559**. [Online]. เข้าถึงจาก <http://www.thanettakij.com/2016/01/08/25115> : 2559 (สืบค้นวันที่ 23 มีนาคม 2559).
- วิกิพีเดีย. (2015). **ถนนเยาวราช**. [Online]. เข้าถึงจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ถนนเยาวราช> : 2558 (สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2559).
- Ab Karim, S. & Chi, C. G"-Q. 2010. **Culinary Tourism as a Destination Attraction: An Empirical Examination of Destinations' Food Image**. *Journal of Hospitality Marketing & Management* 19(6): 531-555.
- Boniface, P. (2003). **Tasting tourism: travelling for food and drink**. Aldershot: Ashgate.
- Cohen, E and Avieli, N. 2004. **Food in tourism. Attraction and Impediment**. *Annals of Tourism Research* Vol. 31 (4) Oct 2004: 755-778.
- Hall, C. M. 2003. **Wine, food and tourism marketing**. The Haworth Hospitality Press: New York.
- Henderson, J. C., Yun, O. S., Poon, P., & Biwei, X. (2012). **Hawker centres as tourist attractions: The case of Singapore**. *International Journal of Hospitality Management* 31: 849-855.
- Hsieh, A. & Chang, J. (2006). **Shopping and Tourist Night Markets in Taiwan**. *Tourism Management* 27 (3): 138-145.
- Kraig, B. & Sen, C.T. (2013). **Street food around the world: an encyclopedia of food and culture**. ABC-CLIO, LLC: California.
- Long, L.M. (2004). **Culinary Tourism**. Lexington, KY: The University Press of Kentucky.
- OECD (2012). **Food and the Tourism Experience: The OECD-Korea Workshop**. OECD Studies on Tourism, OECD Publishing.
- Rand, G.E. du and E. Heath. (2006). **"Towards a framework for food tourism as an element of destination marketing"**. *Current Issues in Tourism* 9(3): 206-234.
- Ritchie, J.R.B. & Crouch, G.I. (2003). **The Competitive Destination. A Sustainable Tourism Perspective**. CABI: Wallingford.
- Wood, G. L., & Haber, J. (2002). **Nursing Research: Methods, Critical Appraisal, and Utilization (5th ed.)**. Mosby: St. Louis.

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ Creative Tourism in Thaka Floating Market for Senior Tourists

ญาดา ขอบท่าดี และ พิทักษ์ ศิริวงศ์

Yada Chopthamdee and Phitak Siri Wong

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: ta_tar1411@hotmail.com, Tel.: 097-359-1546

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview-IDI) แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและตัวแทนชุมชน จำนวน 6 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นด้วยและต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมองในเรื่องของการกระจายรายได้สู่ชุมชน การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ การปรับปรุงภูมิทัศน์ การตั้งจุดบริการข้อมูลข่าวสารให้นักท่องเที่ยว และจัดให้มียามัคคุเทศก์และมัคคุเทศก์ภายในชุมชน ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุบริเวณตลาดน้ำท่าคา นักท่องเที่ยวสูงอายุสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย พร้อมกับการเลือกซื้อสินค้าที่เป็นผลผลิตภายในท้องถิ่น มีกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น พายเรือชมวิถีชีวิตริมคลอง ทำน้ำตาลมะพร้าว และศึกษาเครื่องใช้อุปกรณ์เกษตรสมัยโบราณ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวสูงอายุ

Abstract

The research on “Creative Tourism in Thaka Floating Market for Senior Tourists” is a qualitative research and aims to achieve the following two objectives. First, it aims to study the opinions of the community to develop creative tourism for senior tourists. Second, to study the needs of the community to contribute creative tourism for senior tourists. This research also aims to study of Thaka Floating creative tourism for the seniors. By observation and in-depth interviews by an informal interview. The key informants are tour operators and community representatives of 6 people. The result found that the key informant agreed to develop creative tourism. By looking at the distribution of income to the community, creating a positive image to the community, development of facilities for senior tourists, adjusts landscape, set the information service to tourists, and young docents and tour guides are provided within the community. Model of Creative Tourism in Thaka Floating Market for senior tourists, senior tourists can travel comfortably, shopping at a local produce. Creative activity such as canal paddle lifestyle, made the coconut sugar and using ancient farming equipment.

Keywords: tourism, creative tourism, senior tourists

1. บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก การเติบโตและการขยายตัวอย่างไม่หยุดยั้งของธุรกิจการท่องเที่ยว ได้สร้างโอกาสงานทั้งในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง อันก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย นอกจากนี้การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย ในขณะที่องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO, 2009) ได้ประเมินไว้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่มุ่งสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะมีโอกาสเพิ่มสูงขึ้นจาก 21.1 ล้านคน ในปี ค.ศ.1990 เป็น 133.3 ล้านคน ในปี ค.ศ.2020 นั้น ในจำนวนของกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ดังกล่าว มีแนวโน้มที่จะแสวงหารูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่ที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) แบบเดิมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ (Sun-Sea-Sex Tourism) หรือการเยี่ยมชมวัฒนธรรมที่แปลกแตกต่าง (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์และทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่เริ่มเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2542 โดยได้รับแรงบันดาลใจจากความมั่งคั่งของวัฒนธรรมในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผ่านประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตนไปร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว และโดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ จะให้คำตอบใหม่ที่สอดคล้องกับรสนิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่ไม่เพียงแต่ต้องการ “มองดู” สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน แต่มีความประสงค์ที่จะ “ลงมือทำ” เพื่อเรียนรู้ ทำความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง พร้อม ๆ กันกับพัฒนาศักยภาพของตนผ่านการปฏิบัติ กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว และเพื่อที่จะได้รับแรงบันดาลใจใหม่ ๆ ภายหลังกลับไปดำเนินชีวิตปกติหลังการพักผ่อน นอกไปจากของที่ระลึกที่ซื้อมาจากร้านค้าและภาพถ่ายจำนวนมากในกล้องดิจิทัลตามรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบเดิม(องค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2558)

กลุ่มตลาดผู้สูงอายุเป็นอีกตลาดหนึ่งที่มีแนวโน้มเติบโตสูงในอนาคต เนื่องจากการพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุขที่ทำให้ประชากรมีอัตราการเสียชีวิตลดลง ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะมีอายุยืนยาวขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุงานประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมสันทนาการและการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน หรือเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ เนื่องจากมีเวลามากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ และมีความพร้อมทางการเงิน การท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นช่องทางการท่องเที่ยวตลาดใหม่เนื่องจากเป็นตลาดที่มีคุณภาพและมีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวสูงกว่าตลาดทั่วไป ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นตลาดใหญ่ที่มีศักยภาพและน่าสนใจมากขึ้นเนื่องจากโครงสร้างของสังคมกำลังจะก้าวสู่สังคมของผู้สูงอายุ องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าจำนวนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั่วโลกจะเพิ่มจาก 687.9 ล้านคนในปี พ.ศ. 2549 เป็น 1,968 ล้านคนในปี พ.ศ. 2593 ซึ่งคนในทวีปเอเชียจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2552) สำหรับประเทศไทย สัดส่วนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ซึ่งมีผลมาจากการพัฒนาบริการด้านสาธารณสุข รวมทั้งการใส่ใจดูแลสุขภาพของคนรุ่นใหม่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.8 ในปี พ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 9.4 ในปี พ.ศ. 2545 และร้อยละ 10.7 ในปี พ.ศ. 2550 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) รวมทั้งยังคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 15 ในปี พ.ศ. 2563 (สภาวะผู้สูงอายุ, 2546) นอกจากนี้ จากผลการสำรวจของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ. 2547-2550 พบว่าอัตราผู้สูงอายุในไทยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณ 200,000 คน (สภาวะผู้สูงอายุ, 2546) ผู้สูงอายุบางส่วนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น สามารถดูแลสุขภาพสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงแม้จะมีอายุมากขึ้น มีความกระตือรือร้น

ในการใช้ชีวิตและการเข้าร่วมกิจกรรม สนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่และต้องการพัฒนาตนเอง และในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสถานภาพทางการเงินมั่นคงพอมักจะใช้สิ่งของหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีใหม่ๆ และชอบการเดินทางท่องเที่ยว (อัญชลี, 2550 อ้างถึงใน Sasinand, 2550) การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ไม่เร่งรีบ เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ปลอดภัย เน้นอาหารสะอาดเพื่อสุขภาพ ทำความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ร่วมลงมือทำกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอีกทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

ตลาดน้ำเป็นปรากฏการณ์ของสังคมไทยภาคกลาง ซึ่งแต่เดิมผู้คนนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเพราะลำน้ำคือเส้นทางสัญจรที่สำคัญ ตลาดน้ำเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสายน้ำในวิถีชีวิตของคนไทยที่ส่วนใหญ่แล้วดำเนินชีวิตหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นเกษตรกร เมื่อเกษตรกรได้ผลผลิตออกมาแล้ว ก็จะนำผลผลิตเหล่านั้นมาซื้อขายแลกเปลี่ยนในสถานที่ที่สะดวกเหมาะสมแก่การติดต่อเดินทางซึ่งก็คือท้องน้ำ ดังนั้นสินค้าที่วางขายในตลาดน้ำจึงเป็นผลผลิตทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีอาหารสด เช่น เนื้อสด ปลา ผัก ผลไม้ เป็นต้น อาหารแห้งก็เช่น พริกหอม กระเทียม เครื่องเทศ น้ำปลา เกลือ น้ำตาล ขนมห้าง ยาสูบ ตลอดจนเครื่องจักรสาน โดยใช้เรือแพเป็นพาหนะนำสินค้าไปส่งยังแหล่งรับซื้อหรือจุดนัดพบ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นตามบริเวณปากคลองหรือบริเวณจุดตัดของคลองซอยต่าง ๆ แต่ในระหว่างทางอาจหยุดและขายตามรายทางไปด้วย (marketingyourmind, 2014)

สำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม สิ่งหนึ่งที่มาคู่กับจังหวัดก็คือแม่น้ำลำคลองน้อยใหญ่ ซึ่งมีอยู่มากมาย ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ผูกพันกับแม่น้ำลำคลองเรื่อยมา ทั้งการสัญจรไปมาหาสู่กัน การประกอบอาชีพต่าง ๆ การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า และสิ่งหนึ่งที่สะท้อนภาพชุมชนริมน้ำได้ชัดเจน คือ ตลาดน้ำ ที่มีมาแต่ครั้งอยุธยา ในสมัยนั้นชาวบ้าน จากสมุทรสงครามจะพายเรือนำพืชผัก ผลไม้ กุ้ง หอย ปู ปลา กะปิ น้ำปลา กุ้งแห้ง ปลาเค็ม หอม กระเทียม พริกสด พริกแห้ง ล่องเข้าไปขายต่อ เนื่องถึง สมัยธนบุรี และ รัตนโกสินทร์ ก่อน ที่ตลาดน้ำ จะค่อย ๆ ลดน้อยลงไปราว 60 ปีที่แล้ว เมื่อการสัญจร ทางบกสะดวกขึ้น ภาพความคึกคักจอแจของผู้คนและเรือบรรทุกพืชผล สินค้าแน่นขนัดในลำคลอง เสียงเจรจาซื้อขาย พุดคุย ทักทายกันทั่วท้องน้ำ นับวันจะหาได้ยากยิ่ง (dooasia, 2015)

ตลาดน้ำท่าคา เกิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2480 เป็นเวลา 60 กว่าปีมาแล้ว (dooasia, 2015) เดิมชาวบ้านเรียกว่า ตลาดนัดท่าคา เป็นตลาดที่เกิดขึ้นในเวลาช่วงเวลาเช้ามีต้นโดยใช้ประโยชน์จากน้ำขึ้น - น้ำลง ในวันข้างขึ้น - ข้างแรมจะมีตลาดน้ำทุกวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ โดยมีประชาชนในพื้นที่และประชาชนจากจังหวัดใกล้เคียง มาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าการเกษตรเป็นจำนวนมาก เป็นสภาพการดำรงชีวิตแบบพื้นบ้านของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีมาแต่ดั้งเดิม เนื่องจากวิถีชีวิตส่วนใหญ่ของชาวจังหวัดสมุทรสงครามเป็นวิถีชีวิตแบบชาวสวน และแบบชาวประมง จึงนำสินค้าและผลผลิตจากสวนมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกับอาหารทะเล ณ บริเวณตลาดน้ำท่าคา ทำนบท่าคา สร้างเป็นทำนบเล็ก ๆ กันน้ำเค็มจากคลองแม่กลองไม่ให้ไหลเข้าคลองท่าคา สินค้าบางส่วนจะวางขายกันบนทำนบ บางส่วนจะขายกันในเรือ ตลาดนัดแต่ละครั้งจะมีประชาชนพายเรือมาซื้อขายและเปลี่ยนสินค้ากัน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มการเติบโตทางการตลาดที่มีศักยภาพมาก และนับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะได้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีความสนใจในวัฒนธรรมความเป็นอยู่คนไทยในมิติที่มีความลึกซึ้งมากขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงบริการต่าง ๆ ให้มีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนที่อยู่อาศัยเกิดสำนึกในเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งเป็นหัวใจหลักส่วนหนึ่งที่จะช่วยทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ ให้มีความยั่งยืนมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าเสาสำหรับผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าเสาสำหรับผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าเสาสำหรับผู้สูงอายุ

3. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Richards and Raymond (2000) ได้ร่วมกันกำหนดและให้คำนิยามว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Creative Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว ต่อมาในการประชุม Creative Cities Network ซึ่งจัดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ.2549 โดยมีจุดประสงค์เพื่อวางแผนเตรียมการประชุม Santa Fe International Conference on Creative Tourism ในปี พ.ศ.2551 ได้มีการหารือถึงคำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการวางรูปแบบของการประชุมดังกล่าว ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำเสนอประสบการณ์และการมีส่วนร่วม โดยคณะกรรมการวางแผนการประชุมได้ร่วมกันพัฒนานิยามความหมายให้กับ Creative Tourism ขึ้นใหม่ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ (Wurzburger, 2009) โดยนิยามดังกล่าวนี้ ยังคงยึดตามหลักการสำคัญของนิยามเริ่มแรกของ Greg Richards และ Crispin Raymond ที่เน้นเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่จริงแท้

เมื่อประมวลคุณลักษณะต่าง ๆ โดยรวมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ก็จะพบว่า เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติซึ่งประกอบด้วย

1. ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน
2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
3. มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว
4. ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม
5. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์
6. เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม
7. นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
8. ความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์, ประสบการณ์จริง
9. จัดจำประทับใจ, เข้าใจ
10. การท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กระบวนทัศน์ใหม่ของการท่องเที่ยว

Greg Richard (2010) หนึ่งในผู้ก่อตั้งแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Creative Tourism) แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) แต่ก็เป็น การปรับเปลี่ยนไปจากการท่องเที่ยวแบบเดิมที่นานวันเข้า ก็ยังเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่ำลง เนื่องจากกลายเป็นการท่องเที่ยวมวลชนที่ใช้เวลาเดินทางไปกับการเข้าชมและ

ถ่ายภาพตามสถานที่ที่น่าสนใจและมีความสำคัญในทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นหาดทราย มรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถาน อนุสรณ์สถาน แต่นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองไปเที่ยว หรือในอัตลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ในภาพรวม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสนใจเลื่อนไปจากเดิมคือ จากวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ไปสู่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม

นักท่องเที่ยวที่เคยสนใจการเยี่ยมชมสิ่งก่อสร้างมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถาน ประวัติศาสตร์ อนุสรณ์สถาน พักผ่อนตามหาดทรายหรือป็นภูเขา ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวจำนวนมากหันไปให้ความสนใจกับการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ อัตลักษณ์ วิถีชีวิต บรรยากาศ เรื่องเล่า การสร้างสรรค์ และสื่อ นอกจากนั้นความสนใจเดิมที่นักท่องเที่ยวมักให้ความสำคัญกับคุณค่าของวัฒนธรรมชนชั้นสูง เช่น ปราสาท ราชวัง หอศิลป์ พิพิธภัณฑสถาน ก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นที่สนใจกับวิถีชีวิตสามัญเพิ่มมากขึ้น เช่น ร้านอาหารพื้นถิ่น ตลาด บ้านเรือน วิถีชีวิตชุมชนที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวได้พบและมีส่วนร่วมใน “ชีวิตจริง” ของผู้คนจากเดิมที่เคยเป็นแต่ผู้ชม ยิ่งไปกว่านั้นนักท่องเที่ยวเรียกร้องที่จะมีกิจกรรมในสถานที่ที่ตนเองท่องเที่ยวในระยะเวลายาวนานขึ้นและโดยทิศทางดังกล่าวนี้จึงทำให้ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Creative Tourism) สอดคล้องกับทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และขณะเดียวกัน “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมให้ นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน ตามเจตนารมณ์ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ ยูเนสโก ที่ต้องการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมความหลากหลาย และการสนทนาระหว่างวัฒนธรรม

การเปลี่ยนผ่านจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นพัฒนาการอีกลักษณะหนึ่งของการท่องเที่ยว กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวทางศิลปหัตถกรรม (Crafts Tourism) หรือการท่องเที่ยวทางมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage Tourism) แบบเดิมที่นักท่องเที่ยวเป็นเพียงแต่ผู้ชมอยู่ห่าง ๆ ถ่ายภาพ ซื้อของที่ระลึกเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หรือการท่องเที่ยว (เยี่ยมชม) ศิลปะ (Arts Tourism) แบบเดิม ที่เป็นการท่องเที่ยวแบบตั้งรับ ไปสู่การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างกระตือรือร้น ด้วยความมุ่งหมายว่าการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ผ่านประสบการณ์จริงจะมีส่วนในการสร้างเสริมศักยภาพในการเรียนรู้และสร้างสรรค์ของตนเองและสามารถนำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือหน้าที่การงานของตนเมื่อกลับไป

รูปลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Greg Richard (2010) เสนอรูปแบบพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในสองลักษณะคือ

1. ใช้การสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว
2. ใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว

ในรูปแบบแรกจะเป็นสิ่งที่ได้รับการปฏิบัติอยู่แล้วในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ แต่ปัจจุบันการนำเอาการสร้างสรรคมาเป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว หรือการสร้าง “บรรยากาศ” ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ นั้นได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น เพื่อทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นมี “เสน่ห์” เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเมืองซานตาเฟ เมืองซึ่งได้รับการประกาศโดยยูเนสโกให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านศิลปหัตถกรรม โดยจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้ อบรมเรื่องเกี่ยวกับการปั้น หม้อดินเผา หลักสูตรการทำอาหารพื้นเมือง หรือการทำเครื่องรางพื้นเมือง ที่พิพิธภัณฑสถานศิลปะพื้นเมือง มีความหลากหลายของรูปแบบประสบการณ์ที่จะนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะเข้าร่วมนับตั้งแต่การซื้อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในพื้นที่ไปจนถึงการเข้าชม-ชิมหรือเรียนรู้ทักษะบางด้านในพื้นที่ท่องเที่ยว

รูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

รูปแบบของประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีความหลากหลายรูปแบบ เช่น ในกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การปั้นเครื่องสังคโลก ทอผ้า ก็สามารถใช้รูปแบบของกิจกรรมในการจัดการอบรม

- การชิมอาหารท้องถิ่น ขนม หรือการทำเหล้าองุ่น/เหล้าพื้นบ้าน ก็สามารถจัดให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ผ่านการเข้าร่วมการชิมไวน์/เหล้าพื้นบ้าน/ขนม พร้อมกับให้ความรู้ไปพร้อม ๆ กับการลงมือปฏิบัติ

- การเยี่ยมชม แทนที่จะเป็นการเดินทางเข้าไปชมเฉพาะจุด ก็จัดให้เป็นการเยี่ยมชมตามเส้นทาง เช่น เส้นทางเที่ยวสวน/เส้นทางชนบททางตอนใต้ของฝรั่งเศส หรือเส้นทางถนนพระร่วง การซื้อของ ก็สามารถปรับกิจกรรมดังกล่าวไปสู่รูปแบบประสบการณ์ของการเดินทางตามแกลเลอรีหรือการเยี่ยมชมตามห้างสรรพสินค้า

Crispin Raymond (2003) หนึ่งในผู้ก่อตั้งแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเป็นผู้หนึ่งที่บุกเบิกการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศนิวซีแลนด์ ได้ให้ข้อคิดว่า นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist) ไม่ใช่เป็นบุคคลที่บริโภคการท่องเที่ยวอย่างเชื่อง ๆ แต่เป็นนักท่องเที่ยวที่กระตือรือร้นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของประเทศหรือชุมชนที่เข้าไปเยี่ยมชม ในขณะที่นักท่องเที่ยววัฒนธรรมสนใจการเยี่ยมชมห้องทำงานหรือโรงงานเชรามิค แต่นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สนใจที่จะเรียนรู้และลงมือปั้นเชรามิคด้วยตนเอง

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) จึงเป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวของโลกปัจจุบัน ที่มีจุดหมายเพื่อการสนทนา แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม และเชื่อว่าจะช่วยให้การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของความหลากหลายในวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นการเสริมแรงให้กับการตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนของตนเองแล้ว ขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของการสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวเอง เพื่อที่จะนำประสบการณ์ที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยวไปใช้ในวิถีชีวิตของตนเองอีกด้วย

ความหมายและความสำคัญของนักท่องเที่ยวสูงอายุ

การศึกษาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวสูงอายุ จำเป็นต้องพิจารณาความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ก่อนเป็นอันดับแรก เพราะยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าบุคคลที่มีอายุเท่าใดจึงจะจัดว่าเป็นผู้สูงอายุ หากพิจารณาตามเกณฑ์ตัดสินของสำนักงานสถิติแห่งชาติผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป) ดังนั้นบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีจึงจัดเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับคำจำกัดความขององค์การอนามัยโลกแต่จะแตกต่างจากความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ที่ปรากฏในงานวิจัยที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ซึ่งนักวิจัยแต่ละคนจะกำหนดเกณฑ์อายุที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของนักวิจัยแต่ละคน เช่น หากต้องการศึกษาเฉพาะผู้เกษียณอายุ ก็มักจะกำหนดเกณฑ์อายุที่ 60 ปี หรือ 65 ปี แต่หากต้องการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุ เช่น ผู้ที่ยังมีงานประจำทำ หรือผู้มีเงินบำนาญบำนาญหรือเงินออม นักวิจัยก็จะกำหนดเกณฑ์อายุตั้งแต่ 50-55 ปี แต่นักวิจัยบางคนก็แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุเป็น กลุ่มต้น (อายุระหว่าง 50-64 ปี) และกลุ่มปลาย (อายุ 65 ปีขึ้นไป) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุในประเด็นที่สนใจศึกษา (Javalgi et al., 1992)

จากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรโลกหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีอัตราการเกิดของทารกสูงมาก (Baby Boom) โดยเฉพาะประเทศทางอเมริกา ยุโรป และเอเชีย กลุ่มทารกที่เกิดหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ตอนนี้ได้กลายเป็นกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มใหญ่

กลุ่ม Baby Boom หรือวัยที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุทำให้การท่องเที่ยวต้องตระหนักถึงศักยภาพของกลุ่มลูกค้าผู้สูงอายุกลุ่มนี้ โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มย่อย ๆ ดังนี้

กลุ่มแรก คือ Young Senior หรือกลุ่มที่เกิดระหว่าง พ.ศ.1946-1960 ซึ่งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มที่จะใกล้วัยเกษียณ แต่ยังไม่เกษียณอายุทำงาน ดังนั้นนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงมีรายได้สูงเนื่องจากมีตำแหน่งหน้าที่การงานดี มีความมั่นคง อีกทั้งยังมีสุขภาพแข็งแรง

กลุ่มที่สอง คือ Middle Senior หรือกลุ่มที่เกิดระหว่าง พ.ศ.1930-1946 ซึ่งคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเกษียณอายุการทำงานแล้วจึงมีเวลาว่างมาก ดังนั้น รายจ่ายส่วนใหญ่ของคนกลุ่มนี้จึงหมดไปกับค่าหม้อค่ายาหรือค่าพยาบาล อีกทั้งคนกลุ่มนี้ยังชอบเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความปลอดภัยสูง

กลุ่มที่สาม คือ Old Senior หรือกลุ่มที่เกิดก่อน พ.ศ.1930-1946 ซึ่งคนกลุ่มนี้ล้วนแล้วแต่มีอายุมากจึงไม่ค่อยเดินทางท่องเที่ยวมากนัก ส่วนใหญ่มักต้องการการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลรอบข้างเป็นพิเศษหรือต้องการอยู่ใกล้ชิดหม้อกับพยาบาล (ในกรณีเจ็บป่วย)

การแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับการเดินทางท่องเที่ยว เช่น จุดมุ่งหมายในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ จากงานวิจัยของ Anderson และ Langmeyer (1982) พบว่า นักท่องเที่ยวในแต่ละช่วงอายุมีจุดมุ่งหมายในการเดินทางท่องเที่ยวคล้ายคลึงกัน คือ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจและเยี่ยมญาติหรือคนรู้จัก แต่นักท่องเที่ยวที่มีอายุมากกว่า 50 ปี มีแนวโน้มที่จะเดินทางไปชมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีคนพลุกพล่านมากนัก ซึ่งแตกต่างจากนักท่องเที่ยวที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี นอกจากนี้ ยังพบว่านักท่องเที่ยวที่มีอายุมากกว่า 50 ปี มักนิยมเดินทางในระหว่างเดือนสิงหาคม - เดือนพฤศจิกายน เนื่องจากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวและนิยมเดินทางด้วยเครื่องบิน จะเห็นได้ว่าการแบ่งกลุ่มของผู้สูงอายุโดยพิจารณาจากเกณฑ์ช่วงอายุจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น

สาเหตุที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น

- กลุ่มทารกที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กลายเป็นกลุ่มใหญ่ หรือภาวะประชากรผู้สูงอายุในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้
- ความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข การพัฒนาทางเทคโนโลยีและการแพทย์ที่ใช้ในการบำบัดโรคมีความทันสมัยมากขึ้น อัตราการตายลดลง คนมีอายุยืนขึ้นโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว
- ความสงบสุขที่ปราศจากสงครามใหญ่ในประเทศที่เจริญแล้ว สงครามมักเกิดขึ้นในประเทศที่ด้อยพัฒนา เผด็จการ ความแตกต่างด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนา หรือความรุนแรงทางการเมือง ดังนั้นโครงสร้างของประชากรกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วจึงแตกต่างกับประเทศด้อยพัฒนา

ความเสี่ยง 5 ประการของการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

Mengyang, S., Furong, C. (2009) ได้อธิบายถึงความเสี่ยง 5 ประการของการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ดังนี้

ประการที่ 1 ความเสี่ยงทางด้านอาหาร เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีความเสี่ยงในการติดเชื้อโรคทางด้านอาหาร และน้ำมากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ

ประการที่ 2 ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เนื่องจากผู้สูงอายุมีร่างกายและความจำที่เสื่อมลง อีกทั้งความสามารถทางสายตาและการได้ยินที่มีประสิทธิภาพต่ำลงจึงเกิดความเสี่ยงต่อการหกล้ม การถูกขโมย หรือการฉกชิงวิ่งราว และการฉวยโอกาสของผู้ประกอบการ

ประการที่ 3 ความเสี่ยงในการเดินทาง เนื่องจากผู้สูงอายุมักจะประสบความเสี่ยงในการเดินทาง เช่น การปรับตัวให้เข้ากับอุณหภูมิที่แตกต่าง หรือการเดินทางที่มีทางไกลและใช้ระยะเวลานาน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเมื่อยล้าของร่างกายและจิตใจอันจะนำไปสู่โรคภัยไข้เจ็บ

ประการที่ 4 ความเสี่ยงในด้านการเลือกซื้อสินค้า (Shopping) โดยมักจะถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยพัฒนาในด้านสินค้าที่ต่ำกว่ามาตรฐาน อัตราการแลกเปลี่ยนทางการเงิน เป็นต้น

ประการที่ 5 ความเสี่ยงในด้านความบันเทิงในสถานที่ต่าง ๆ ตัวอย่างของสถานที่หรือกิจกรรมที่ผู้สูงอายุไม่ควรเข้าร่วม ได้แก่ การขี่ม้า การปีนเขา หรือการทำกิจกรรมที่ทำให้มีผลกระทบต่อร่างกายและโรคประจำตัวต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ

เหตุผลที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความสำคัญ

1. เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีการเจริญเติบโตรวดเร็ว และจัดเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุดภายในระยะเวลา 10 ปีนี้
2. เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุด จึงมักมีฐานะทางการเงินที่ดี และมั่นคง
3. เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ลูกค้าส่วนใหญ่มีความต้องการมากที่สุด เพราะนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้องการการบริการชนิดพิเศษตลอดเวลา เช่น ห้องน้ำพิเศษหรืออาหารพิเศษ เป็นต้น
4. เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้องการความปลอดภัยมากที่สุดทั้งด้านสุขภาพร่างกาย และความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ
5. เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ไม่ชอบท่องเที่ยวคนเดียว จึงมักเดินทางมาเป็นกลุ่มที่ต้องมีผู้ดูแลหรือมาแบบเป็นครอบครัว สมาคม เป็นต้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีปรากฏการณ์วิทยาเป็นเครื่องมือในการศึกษาปรากฏการณ์และประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ โดยมุ่งทำความเข้าใจความหมายประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลได้ประสบเป็นหลัก (ชาย โพธิ์สตา, 2550) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และคนในชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้มีข้อมูล 2 ลักษณะ ประกอบด้วย

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำท่าคา ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และตัวแทนชุมชน โดยประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว ประกอบด้วยข้อมูลด้านการจัดการการท่องเที่ยว ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ และรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ ส่วนประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนเน้นประเด็นคำถามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในชุมชน ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ และรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวในกลุ่มผู้สูงอายุ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษา “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษครั้งนี้ใช้พื้นที่ในการศึกษาคือ ตลาดน้ำท่าคา อำเภอดำรงวิทยารัษฎนคร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ขอบเขตด้านประชากร การศึกษครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และตัวแทนชุมชนบริเวณตลาดน้ำท่าคา จำนวน 6 คน
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษครั้งนี้มุ่งศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ โดยศึกษา 3 ประเด็นคือ ศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ได้วิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ระหว่างการสัมภาษณ์การจดบันทึกและขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกเสียง เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงนำข้อมูลมาถอดเทปการสนทนาแบบคำต่อคำ (Verbatim) จากนั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับบันทึกที่จัดไว้ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และประมวลผลตามเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงอายุ

7. ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ

ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าหากสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ก็จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ทำให้ตลาดน้ำท่าคาเป็นที่รู้จักมากขึ้น สภาพภูมิทัศน์ต่าง ๆ ก็ได้รับการพัฒนาให้สวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในชุมชนก็มีรองรับนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว เช่น การให้นักท่องเที่ยวได้กายเรือในคลองด้วยตนเอง หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือให้มีความสะดวก ปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น และสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นบุคคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องได้รับความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และทำความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงอายุ

2. ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและตัวแทนชุมชนด้านความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ สรุปความต้องการมีส่วนร่วมได้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานมีเพียงพอสำหรับบริการนักท่องเที่ยวทั้งสุขภาพและที่จอดรถ แต่โดยสภาพภายในห้องสุขาเป็นแบบนั่งยองยังไม่เอื้ออำนวยสำหรับให้บริการผู้สูงอายุ ควรปรับปรุงท่าเรือให้มีความมั่นคงแข็งแรง และกำหนดจุดจอดเรือตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้ชัดเจน ทำทางลาดอำนวยความสะดวกให้ผู้ชราเดิน ปรับทัศนียภาพ

โดยรอบให้สะอาดสวยงาม มีการกำจัดขยะให้ถูกสุขลักษณะ แม้ค้าที่ขายอาหารบนเรือควรมีหน่วยงานมาดูแลเรื่องสุขาภิบาลอาหาร

2.2 ด้านการให้บริการข้อมูลท่องเที่ยว

ตั้งจุดให้บริการข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยว ทำแผ่นพับข้อมูลสถานที่สำคัญโดยรอบไว้บริการนักท่องเที่ยว จัดอบรมยุวมัคคุเทศก์และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน รวมถึงคนในชุมชนก็ต้องเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว เวล่านักท่องเที่ยวต้องการสอบถามข้อมูลต่าง ๆ ไม่ว่าใครก็ตามที่เป็นคนในชุมชนต้องสามารถให้ข้อมูลเหล่านั้นกับนักท่องเที่ยวได้ด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี

2.3 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

เนื่องจากตลาดน้ำท่าคาเป็นตลาดน้ำที่มีขนาดเล็ก จำนวนนักท่องเที่ยวไม่มาก ส่วนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนมีผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำหลักในการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน คนในชุมชนต้องการเข้ามาช่วยกันพัฒนา บริหารจัดการ และประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จัก โดยคัดเลือกตามความเหมาะสมและความถนัดของคนในชุมชน มีการจัดนำชมไปยังสถานที่ที่เป็นจุดเด่นในชุมชน

3. รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ

วิถีชีวิตของชาวบ้านในละแวกตลาดน้ำท่าคาที่ยังคงผูกพันอยู่กับเรือและลำคลอง ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย จำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่มาก นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้แบบสบาย ๆ พ่อค้าแม่ค้าที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ยังคงค้าขายมานานหลายสิบปี จะพายเรื่อนำสินค้าของตัวเองออกมาขาย และยังแต่งตัวคล้ายคลึงกัน คือ เสื้อแขนยาว ใส่ผ้าถุง และสวมหมวกหรืออบ ทำให้บรรยากาศการค้าขายกลมกลืนกับบรรยากาศของพื้นที่ที่สวนรอบ ๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวจะได้พูดคุยเรื่องราวในอดีตกับคนในชุมชนซึ่งเป็นคนรุ่นราวคราวเดียวกัน พร้อมกับการจับจ่ายใช้สอยสินค้าที่เป็นผลผลิตภายในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ก็คือผลผลิตทางการเกษตรจากพื้นที่แถบสมุทรสงคราม ไม่ว่าจะเป็นผักที่ปลูกในสวน ผลไม้ท้องถิ่นที่มีหมุนเวียนกันไปตามฤดูกาล อย่างเช่น ถั่วฝักยาว มะนาว พริกทอง ผักบุ้ง ตำลึง ด้วยความที่ร้านค้าแต่ละร้านตั้งอยู่ในเรือ หากนักท่องเที่ยวอยากจะกินอะไรก็สามารถสั่งแม่ค้าได้ เมื่อปรุงเสร็จแล้วก็ส่งขึ้นมาบนฝั่งให้หนึ่งซิมกันที่ริมตลิ่ง วิธีการหยิบของและเงินส่งไปมาระหว่างนักท่องเที่ยวกับแม่ค้า คือ ที่เรือแต่ละลำจะมีตะกร้าที่ต่อกับไม้ยาว ๆ ใช้ส่งสิ่งของจากเรือขึ้นไปบนบก โดยที่นักท่องเที่ยวไม่ต้องเปียกหรือเสี่ยงจะตกน้ำ นอกจากนี้ยังมีบริการพายเรือชมคลองซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถพายเองได้ เพื่อชมความอุดมสมบูรณ์ของสวน ชมวิถีชีวิตชาวสวนและชาวบ้านริมลำคลองตลอดเส้นทาง อีกทั้งยังมีการสาธิตทำน้ำตาลมะพร้าวที่เตาตาลบ้านครูศิริและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำน้ำตาลมะพร้าวด้วยตนเอง ชมบ้านกำนันจันสถานที่ได้จัดประเพณีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ชมเรือนไทยโบราณบ้านคุณทวีป และศึกษาเครื่องใช้อุปกรณ์เกษตรสมัยโบราณ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันทำโฮมสเตย์ขึ้นในชื่อ “โฮมสเตย์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตลาดน้ำท่าคา” ที่ได้รับตราสัญลักษณ์ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยจากกรมการท่องเที่ยว ซึ่งช่วยยืนยันได้นักท่องเที่ยวจะได้รับความสะดวกสบายครบถ้วนตามมาตรฐานโฮมสเตย์

8. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

จากการศึกษา “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ” ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ และศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ สามารถสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ด้านความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลาดน้ำท่าคาสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลหลักสนับสนุนและเห็นด้วยกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมองในเรื่องของการกระจายรายได้สู่ชุมชน และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชน

2. ด้านความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุ ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ การปรับปรุงทัศนียภาพให้สะอาดสวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยว จัดให้มีจุดบริการข้อมูลข่าวสารให้แก่นักท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จัดอบรมยุวมัคคุเทศก์และมัคคุเทศก์ไว้บอกเล่าเรื่องราวของคนในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

3. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุบริเวณตลาดน้ำท่าคา ด้วยบริบทของชุมชนเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ใช้ชีวิตแบบไม่เร่งรีบ จำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่มากนัก นักท่องเที่ยวสูงอายุสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย นักท่องเที่ยวจะได้พูดคุยเรื่องราวในอดีตกับคนในชุมชนซึ่งเป็นคนรุ่นราวคราวเดียวกัน พร้อมกับการใช้จ่ายใช้สอยสินค้าที่เป็นผลผลิตภายในท้องถิ่น มีกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ไม่หนักจนเกินไป เช่น พายเรือชมวิถีชีวิตริมคลอง ทดลองทำน้ำตาลมะพร้าว ชมสถานที่เสด็จประพาสต้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ศึกษาเครื่องใช้อุปกรณ์เกษตรสมัยโบราณ และมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย ได้มาตรฐาน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้คอยรองรับนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและคนในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เปิดโอกาสอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชน

2. หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ และการฝึกอบรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และความสำคัญของนักท่องเที่ยวกลุ่มสูงอายุ ที่เป็นเป้าหมายสำคัญต่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

3. ควรจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวโดยกำหนดเส้นทาง ระยะเวลาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในแต่ละจุด และเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในอำเภอเข้าด้วยกัน

9. เอกสารอ้างอิง

ชาย โพธิ์สิตา. 2550. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน): กรุงเทพฯ.

ดูเอเชีย. ตลาดน้ำท่าคาตลาดน้ำต้นฉบับหาได้ยากในเมืองไทย. [Online]. เข้าถึงจาก <http://www.dooasia.com/trips/thakamarket/> : 2558 (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2559).

มาร์เก็ตอินมายน์. ตลาดน้ำ. [Online]. เข้าถึงจาก http://marketinyourmind.blogspot.com/p/blog-page_6.html : 2557 (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2559).

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. ท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่ปราศจากอุปสรรคสำหรับคนทั้งมวล. [Online]. เข้าถึงจาก <http://www.hsri.or.th/th/whatnews/detail.php?id=181&key=activity> : 2552 (สืบค้นวันที่ 1 เมษายน 2559).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. [Online]. เข้าถึงจาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pocketBook/older-pb50.Pdf> : 2550 (สืบค้นวันที่ 1 เมษายน 2559).

สุขภาวะผู้สูงอายุ. ภาพรวมของสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. [Online]. เข้าถึงจาก http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main2_14.html : 2546 (สืบค้นวันที่ 1 เมษายน 2559).

- องค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. **Creative Tourism การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. [Online]. เข้าถึงจาก <http://www.dasta.or.th/th/component/k2/item/2809-ใส่ใจไปเที่ยว-กับ-อพท-creative-tourism> : 2558 (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2559).
- อัญชลี พิษณุางกูร. รายงานการวิจัยของบริษัทโอกิทีแอนด์เมเธอร์ประเทศไทย. อ้างถึงใน Sasinand. **ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุไปแล้ว**. [Online]. เข้าถึงจาก <http://gotoknow.org/blog/goodliving/133071?page=3> : 2550 (สืบค้นวันที่ 1 เมษายน 2559).
- Anderson, B., & Langmeyer, L. 1982. **The under-50 and over-50 traveler: A profile of similarities and differences**. *Journal of Travel Research* 20(4): 20-24.
- Javalgi, R. G., Thomas, E. G., & Rao, S. R. 1992. **Consumer behavior in the U.S. pleasure travel marketplace: An analysis of senior and non-senior travelers**. *Journal of Travel Research* 31(2): 14-19.
- Mengyang, S., Furong, C. 2009. **The researches on senior tourism security service criterions**. Tourism Institute of Beijing Union University. P.R.China.
- Raymond. C. **Case Study-Creative Tourism New Zealand**. [Online]. เข้าถึงได้จาก http://www.creativenz.govt.nz/assets/paperclip/publication_documents/documents/97/original/case-study-creative-tourism-new-zealand.pdf?1322079829 (สืบค้นวันที่ 30 มีนาคม 2559).
- Richards, G. 2010. **Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide** pp.78-90. Sunstone Press: Santa Fe.
- World Tourism Organization. 2014. **Long-term forecast: Tourism towards 2030**. The World Tourism Organization (UNWTO). The United Nations.
- Wurzburger, Rebecca; et al 2009. **Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide: As Presented at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe, New Mexico, USA**. Sunstone Press: Santa Fe.

ภาคผนวก

วารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก (RMUTTO SOCIAL SCIENCE JOURNAL)

วารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก เป็นวารสารระดับชาติซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดผลงานวิจัยและผลงานวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กำหนดเผยแพร่วารสารปีละ 2 ครั้ง มกราคม - มิถุนายน และกรกฎาคม - ธันวาคม

1. บทความวิจัย

ก. ส่วนปก ประกอบด้วย

1. ชื่อบทความ (Title) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรสั้น กระชับ ชี้ถึงเป้าหมายหลักของการวิจัย
2. ชื่อผู้เขียนทุกท่าน (Authors) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม
3. ที่อยู่ สำหรับการติดต่อ E-mail และโทรศัพท์
4. ตัวเลขยก ให้เขียนไว้บนนามสกุลเพื่อระบุว่าเป็นที่อยู่ของผู้เขียนท่านใด
5. บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรสั้นตรงประเด็น ครอบคลุมสาระสำคัญของการศึกษาและส่วนท้ายต้องมี คำสำคัญ (Keyword) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ที่สามารถนำไปใช้สืบค้นในระบบฐานข้อมูล ควรมีประมาณ 4 คำ

ข. ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย

1. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของความสำคัญและมูลเหตุที่นำไปสู่การวิจัย พร้อมวัตถุประสงค์และการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. วิธีการทดลอง (Materials and Methods) หรือ วิธีการศึกษา (Research Methodology) เป็นการอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการวิจัยแต่ละประเภท
3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล หรือผลการศึกษาและอภิปรายผล (Research and Discussion) ควรเสนอผลอย่างชัดเจน ตรงประเด็น เป็นผลที่ค้นพบ โดยเฉพาะการพบสิ่งใหม่ ลำดับตามหัวข้อที่ศึกษา พร้อมการวิจารณ์ผล
4. สรุปผล (Conclusion) สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการศึกษา
5. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements) กล่าวถึงบุคคลหรือหน่วยงานที่สำคัญที่มีบทบาทช่วยเหลืองานวิจัยและมีความสำคัญจริง (อาจมีหรือไม่ก็ได้)
6. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องใช้ตามแบบที่วารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก กำหนดอย่างเคร่งครัด และเขียนเอกสารอ้างอิง เฉพาะเอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น

2. รูปแบบการพิมพ์บทความ

การตั้งค่าหน้ากระดาษ

- ระยะขอบ

ขอบบน (Top margin) และขอบซ้าย (Left margin) 2.5 ซม.

ขอบล่าง (Bottom margin) และขอบขวา (Right margin) 2.0 ซม.

- กระดาษ

ขนาดกระดาษ A4 (กำหนดเอง) ความกว้าง 19 ซม. ความสูง 27 ซม.

รูปแบบตัวอักษร

แบบตัวอักษรใช้ TH SarabunPSK เท่านั้น

หมายเลขหน้า

ตำแหน่ง ด้านล่าง กึ่งกลางหน้ากระดาษ ขนาดตัวอักษร 14

การย่อหน้า

เคาะ 8 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 9

จำนวนหน้าทั้งหมด

6 - 12 หน้า

การพิมพ์ส่วนปก

พิมพ์เต็มหน้ากระดาษ (พิมพ์ 1 คอลัมน์)

การพิมพ์ส่วนเนื้อหา

พิมพ์ 1 คอลัมน์

ชื่อบทความ

ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ ขนาดอักษร 18 (ตัวหนา)

จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

ชื่อผู้เขียน

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 (ตัวหนา)

ระหว่างชื่อกับนามสกุล เว้น 2 เคาะ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

ตัวเลขยกบนนามสกุล

ขนาดตัวอักษร 16

ที่อยู่

ภาษาไทย ขนาดตัวอักษร 12

E-mail และโทรศัพท์

ขนาดตัวอักษร 12 (ตัวเอียง)

ชื่อบทความย่อ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 (ตัวหนา)

จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

เนื้อหาบทคัดย่อ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14

ชื่อคำสำคัญ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 (ตัวหนา)

คำสำคัญ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14

ชื่อหัวเรื่องใหญ่

ประกอบด้วย 1. บทนำ 2. วิธีการทดลอง หรือ วิธีการศึกษา

3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผลหรือผลการศึกษาและอภิปรายผล

4. สรุป 5. กิตติกรรมประกาศ 6. เอกสารอ้างอิง

ขนาดตัวอักษร 18 (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย

ชื่อหัวเรื่องรอง

ขนาดตัวอักษร 16 (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย

ชื่อหัวเรื่องย่อ

ขนาดตัวอักษร 14 (ตัวหนา) ย่อ 4 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 5

เนื้อหาบทความ

ขนาดตัวอักษร 14 จัดกระจายแบบไทย

ชื่อตาราง

ขนาดตัวอักษร 16 ตัวหนา อยู่ด้านบน จัดชิดซ้าย

ชื่อภาพ ชื่อแผนภูมิ

ขนาดตัวอักษร 16 ตัวหนา อยู่ใต้ภาพหรือแผนภูมิ จัดกึ่งกลาง

เนื้อหาในตาราง/แผนภูมิ

ขนาดตัวอักษร 12

การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง

ในระบบนาม-ปี เช่น วีระพล (2554) หรือ (วีระพล, 2554)

หรือ Dan and Hamasaki, 2001 หรือ เทพบุตร และวุฒิชัย, 2552

หรือ Dan, et al., 2010 หรือ สุภาพ และคณะ, 2547 เป็นต้น

การอ้างอิงท้ายเรื่อง**1. หนังสือ**

ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. **ชื่อหนังสือ**. ครั้งที่พิมพ์. สำนักพิมพ์. เมืองที่พิมพ์.

2. บทความวารสาร

ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. **ชื่อบทความ**. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่) : หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. **ชื่อวิทยานิพนธ์**. สถานศึกษา. เมืองที่พิมพ์.

หมายเหตุ ต้นฉบับบทความที่นำเสนอจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์การเขียนที่กำหนดเท่านั้น
มิฉะนั้นจะไม่ได้รับการพิจารณา ดำเนินการประเมินบทความก่อนตีพิมพ์

*** ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงท้ายบทความ**

กรองทิพย์ เจริญบุญวิวัฒน์. 2556. การจัดการความรู้ทางการพยาบาลของพยาบาลหัวหน้าหน่วยงานโรงพยาบาลชุมชนเขตภาคตะวันออก. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 2(2) : 97-103.

ไพฑูล สีใส และวีระพล แจ่มสวัสดิ์. 2555. การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจโรงสีข้าวชุมชน. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 1(1) : 63-75.

วิชณารักษ์ ศรีทอง มาลินี อุทธิเสน และเสาวณิต รัตนรวมการ. 2556. พฤติกรรมการบริโภคสุราของประชาชนในชุมชนเขมร ส่วย (กูย) ลาว อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 2(2) : 26-44.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. แนวทางการจัดทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 39(1)

สรียา เพ็ชรรัตน์. 2545. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวเมืองพัทยา ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ. โครงการบัณฑิตศึกษา. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. 2546. อย.เข้มงวดการแสดงคำเตือนในโฆษณาเครื่องดื่มผสมกาเฟอีน. กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค. (โรเนียว)

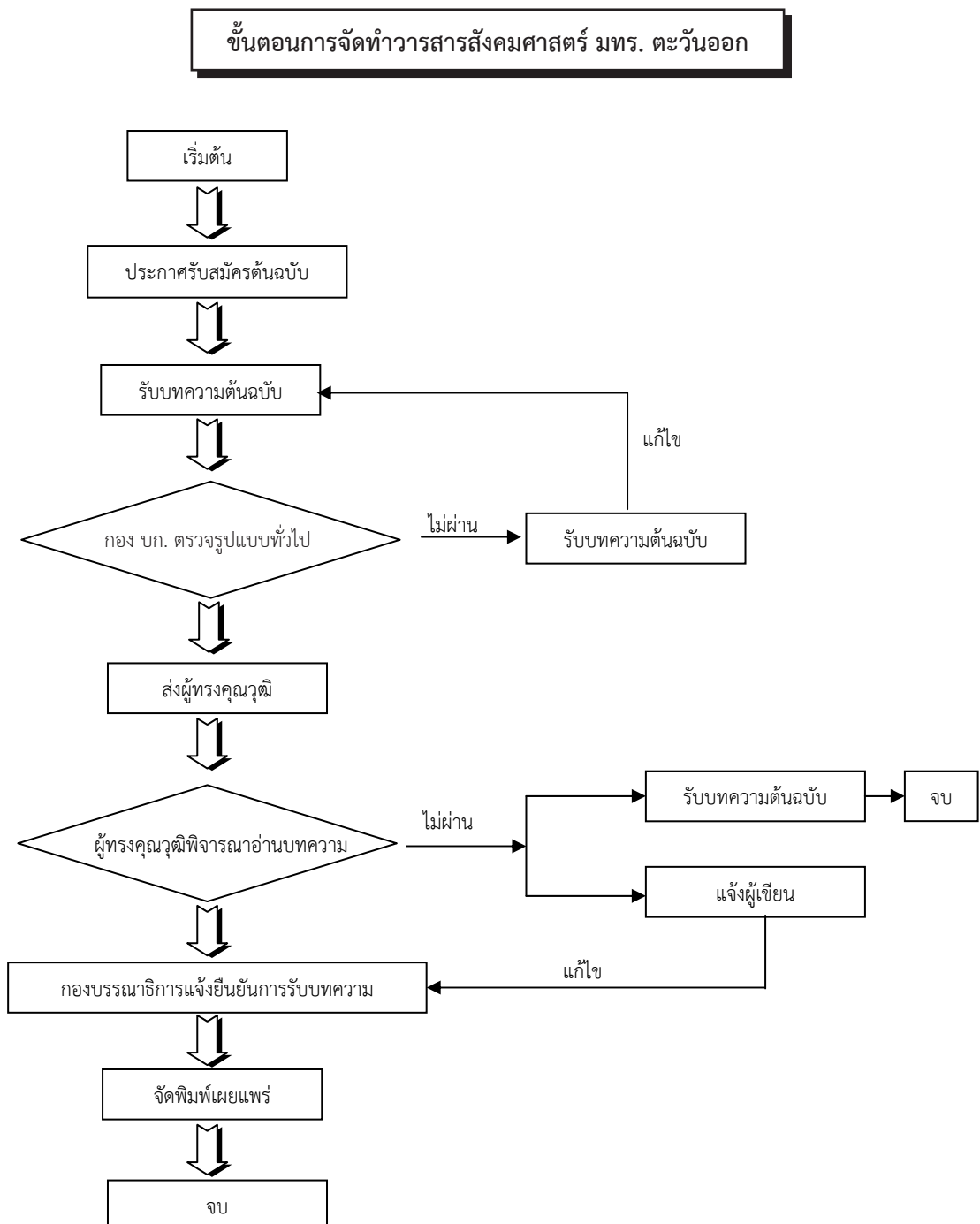
Luque-Perez E. Rios A. Valcarcel M. Danielsson L.G. and Ingman F. 1999. Spectrophotometric flow injection determination of caffeine in solid and slurry coffee and tea samples using supported liquid membranes. Laboratory Automation and Information Management. 34 : 131-142

Martin M.J. Pablo F. and Gonzales A.G. 1999. Simultaneous determination of caffeine and non-steroidal anti-inflammatory drugs in pharmaceutical formulations and blood plasma by reversed-phase HPLC from linear gradient elution. Talanta. 49 : 53-459

3. หลักเกณฑ์การประเมินบทความเพื่อตอบรับการตีพิมพ์

กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะนำเสนอเข้าสู่การพิจารณาของผู้ประเมินจากภายนอก บรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไขจะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ

เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับวารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ผลงาน จำนวน 1 ฉบับ พร้อมหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ

แบบฟอร์มการส่งบทความวิจัย
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

1. ข้าพเจ้า นาย / นาง / นางสาว
2. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
ตำแหน่งทางวิชาการ.....
3. ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....
(ภาษาอังกฤษ).....
4. ชื่อผู้เขียนร่วม (1)
(2)
(3)
(4)
(5)

5. ที่อยู่ทำงาน

.....

โทรศัพท์.....มือถือ.....แฟกซ์.....

E-mail :

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

.....

โทรศัพท์.....มือถือ.....แฟกซ์.....

E-mail :

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ลงชื่อ.....

(.....)

แบบสรุปผลการประเมินบทความวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

1. รหัสบทความวิจัยที่ประเมิน R ☐ ☐ ☐ ☐

2. ชื่อบทความ.....

3. จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน..... ท่าน

4. หัวข้อที่พิจารณา

หัวข้อ	ผ่าน	ผ่านและมีการแก้ไข	ไม่ผ่าน	ข้อแก้ไข/ข้อเสนอแนะ
บทคัดย่อ (Abstract)				
บทนำ				
วิธีการทดลอง/วิธีการศึกษา				
ผลการทดลอง และวิจารณ์ผล / ผลการศึกษาและอภิปรายผล				
สรุปผล				
เอกสารอ้างอิง				
คุณค่าทางวิชาการ				

5. อื่น ๆ

.....

6. สรุปผลการประเมิน ☐ ผ่านดีเยี่ยม ☐ ผ่าน ☐ ผ่านและมีการแก้ไข ☐ ไม่ผ่าน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมเดือน โพธิ์สุวรรณ)

บรรณาธิการ

วันที่...../...../.....

หนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
ขอรับรองว่าบทความ.....

เรื่อง

.....
.....
.....

โดย

.....
.....
.....

ได้ผ่านการประเมินจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
และตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
ปีที่ ฉบับที่

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมเดื่อน โพธิ์สุวรรณ
บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มทร.ตะวันออก
ให้ ณ วันที่.....

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
(RMUTTO SOCIAL SCIENCE JOURNAL)

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2559

เป็นวารสารด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
จัดทำโดย สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

วัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นสื่อ รวบรวม เผยแพร่ผลงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์
2. เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลงานของงานวิจัยสู่ระดับมาตรฐานสากล
3. เป็นสื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และแนวคิดระหว่างนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศ
4. เสริมสร้างให้เกิดผลงานวิจัยใหม่ๆ ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย

คณะกรรมการอำนวยการ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

รองอธิการบดีทุกฝ่าย

ผู้ช่วยอธิการบดีทุกฝ่าย

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ประธานกรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

Institute of Research and Development
Rajamangala University of Technology Tawan-ok

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
43 หมู่ 6 ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20110
โทร. 038-358201 ต่อ 8508-8510
โทรสาร 038-358142
<http://ird.rmutto.ac.th>, <http://Journal.rmutto.ac.th>

